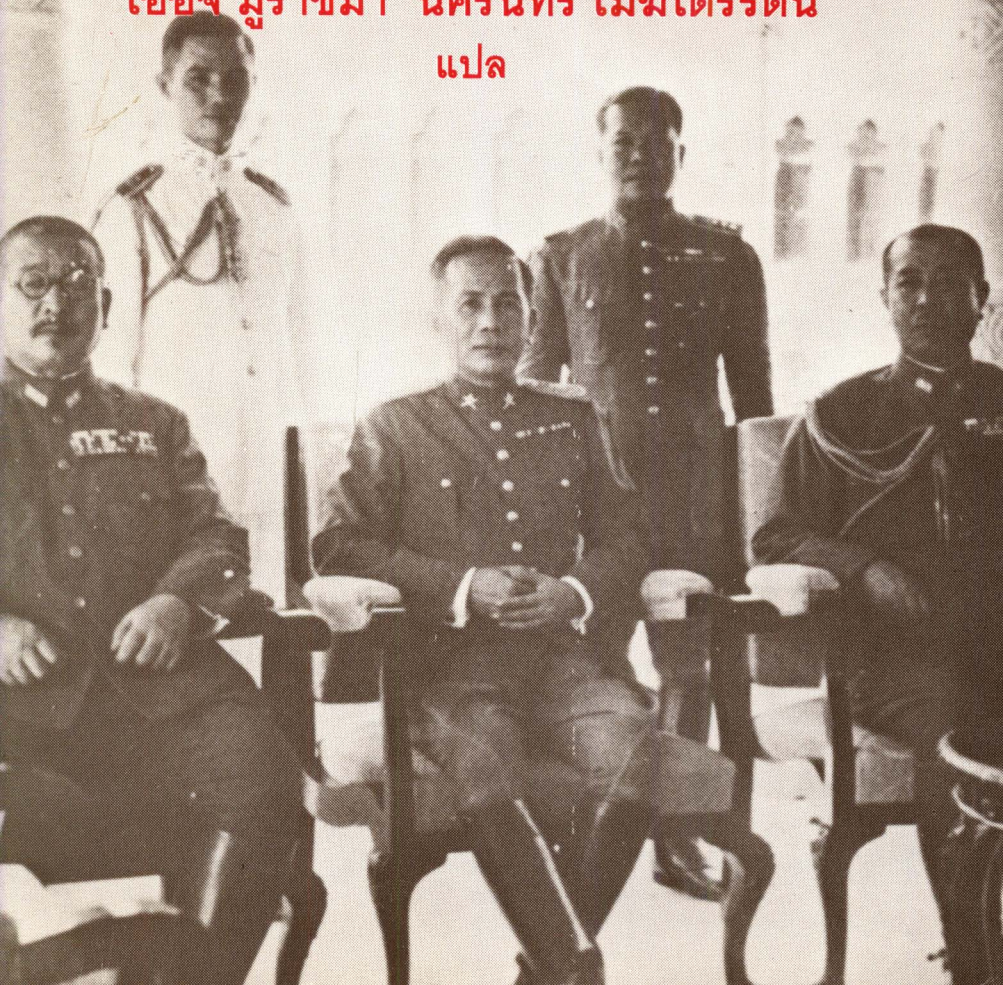

ผู้บัญชาการชาวพุทธ
บันทึกผู้บัญชาการ
กองทัพญี่ปุ่นประจำประเทศไทย
เกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2

อาเคโตะ นากามูระ

เขียน

เออิจิ มูราซึมา นครินทร์ เมฆไตรรัตน์
แปล

ผู้บัญชาการชาวพุทธ
บันทึกผู้บัญชาการ
กองทัพญี่ปุ่นประจำประเทศไทย
เกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2

อาเคโตะ นากามูระ
เขียน
เออิจิ มุราชิม่า
นครินทร์ เมฆไตรรัตน์
แปล

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

2534

สนับสนุนการจัดพิมพ์โดยสมาคมนักเรียนเก่าญี่ปุ่นในพระบรมราชูปถัมภ์

ผู้บัญชาการชาวพุทธ
บันทึกของผู้บัญชาการกองทัพญี่ปุ่นประจำประเทศไทย
เกี่ยวกับสงครามโลก ครั้งที่ 2

ไฮโตเคะ โนะ ชิเรอิ คัน

โดย อาเคโตะ นากามูระ

แปลโดย เออิจิ มูราชิม่า นครินทร์ เมฆไตรรัตน์

บรรณาธิการโดยฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ทวี ธีระวงศ์เสรี และ ปิยะ ปิยะสิงห์
ต้นฉบับภาษาญี่ปุ่นพิมพ์ที่เมืองโตเกียว โดยสำนักพิมพ์ นิฮอนชูโฮซา

เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2501

ออกจำหน่ายวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2501

ต้นฉบับภาษาไทยจัดพิมพ์โดย

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

สนับสนุนการจัดพิมพ์โดย สมาคมนักเรียนเก่าญี่ปุ่น ในพระบรมราชูปถัมภ์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 2534

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย (แปลโดยได้รับคำอนุญาตจากทายาทของผู้เขียน)

ราคา 120 บาท

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อรุณี อินทรสุขศรี

ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

2534

แบบปกและรูปเล่มโดย

เกรียงศักดิ์ เชษฐพัฒน์วนิช

คำแถลง

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2509 ด้วยความร่วมมือแรงร่วมใจกันเองเป็นส่วนบุคคล ในหมู่ผู้มีความรักในการกิจบริหารการศึกษาจากสถาบันต่างๆ เมื่อเริ่มดำเนินงาน โครงการตำรามีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ก่อนที่จะมีฐานะเป็นมูลนิธิเมื่อต้นปีพ.ศ.2521 ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมือด้านทุนทรัพย์จากมูลนิธิร็อกกี้ เฟลเลอร์ เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานขั้นต้น เป้าหมายเบื้องต้นของมูลนิธิโครงการตำราก็คือ ส่งเสริมให้มีตำราภาษาไทยที่มีคุณภาพ เฉพาะในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้ต่างก็เห็นพ้องต้องกันในระยะนั้นว่า คุณภาพหนังสือตำราไทยระดับอุดมศึกษาแขนงวิชาดังกล่าวยังไม่สูงพอ ถ้าส่งเสริมให้มีหนังสือเช่นนี้เพิ่มขึ้นย่อมมีส่วนช่วยยกระดับมาตรฐาน จากการศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยโดยปริยาย อีกทั้งยังอาจช่วยการสร้างสรรค์ปัญญา ความคิดริเริ่ม และความเข้าใจอันถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองโดยส่วนรวม

พร้อมกันนี้มูลนิธิโครงการตำราฯ ก็มีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่เป็นขุมขุมผลงานเขียนของนักวิชาการต่างๆ ทั้งในและนอกสถาบัน เพื่อให้ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพได้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ออกไปโดยทั่วถึงในหมู่ผู้สอน ผู้เรียน และผู้สนใจงานวิชาการ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการตำราฯ มุ่งขยายความเข้าใจและความร่วมมือของบรรดานักวิชาการออกไปในวงกว้างยิ่งขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านการกำหนดนโยบายสร้างตำรา การเขียน การแปล และการใช้ตำรานั้นๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์อันพึงปรารถนา ตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อกันในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

นโยบายพื้นฐานของมูลนิธิโครงการตำราฯ คือ ส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการจัดพิมพ์หนังสือตำราทุกประเภททั้งที่เป็นงานแปลโดยตรง งานแปล

เรียบเรียง งานถอดความ งานรวบรวม งานแต่งและงานวิจัย ในช่วงแรกๆ เราได้เน้นส่งเสริมงานแปลเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์ ตำราประเภทอื่นๆ ด้วย นับแต่ได้ก่อตั้งโครงการตำราฯ มาจนกระทั่งถึง ปัจจุบัน โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งของนักวิชาการหลายสถาบันสามารถ ส่งเสริม-กลั่นกรอง-ตรวจสอบและจัดพิมพ์หนังสือตำราภาษาไทย ระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าหมาย เจตนารมณ์และนโยบายได้ครบ ทุกประเภท และมีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาต่างๆ ถึง 8 สาขาดังต่อไปนี้คือ (1) สาขาวิชาภูมิศาสตร์ (2) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (3) สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์ (4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (5) สาขาวิชาสังคมวิทยาและ มนุษยวิทยา (6) สาขาวิชาปรัชญา (7) สาขาวิชาจิตวิทยา (8) สาขาวิชาภาษา และวรรณคดี นอกจากนี้ เรายังมีโครงการผลิตตำราสาขาวิชาอื่นๆ เพิ่มขึ้น ด้วย เช่น สาขาวิชาศิลปะ ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินการ และยังได้ขยายงาน ให้มีการแต่งตำราเป็น “ชุด” ซึ่งมีเนื้อความคาบเกี่ยวระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น “ชุดชีวิตและงาน” ของบุคคลที่น่าสนใจ ดังที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้ว บางเล่ม

ปัจจุบันมูลนิธิโครงการตำราฯ ยังคงมีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะขยายงาน ของเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้จะประสบอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะ อุปสรรคด้านทุนรอน เพราะกิจการของเราไม่ใช่กิจการแสวงหากำไร หาก มุ่งประสงค์ให้นักศึกษาและประ-ชาชนได้มีโอกาสซื้อหาหนังสือตำราฯ ใน ราคาย่อมเยาพอสมควร

คณะกรรมการทุกสาขาวิชาของมูลนิธิโครงการตำราฯ ยินดีน้อมรับคำ แนะนำและคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่าน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะ ให้ท่านผู้อ่านทุกท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในมูลนิธิโครงการตำราฯ ไม่ว่าจะ เป็น การสนับสนุนแนะนำอยู่ห่างๆ ช่วยแต่ง แปลเรียบเรียง หรือรวบรวมตำรา สาขาวิชาต่างๆ ให้เรา หรือเข้ามาร่วมบริหารงานร่วมกับเรา

รายนามคณะกรรมการบริหาร

นายเสน่ห์	จามริก	ประธานกรรมการ
นางเพ็ชรี	สุมิตร	รองประธาน
นางสาวกุสุมา	สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายธวัชชัย	ยงกิตติกุล	กรรมการ
นายธนินดี	เศรษฐบุตร	กรรมการ
นายสุลักษณ์	ศิวัรักษ์	กรรมการ
นายวิทยา	สุจิตธนาร์ักษ์	กรรมการ
นางอมรา	พงศาพิชญ์	กรรมการ
นายเกริกเกียรติ	พิพัฒน์เสรีธรรม	กรรมการ
นายรังสรรค์	ชนะพรพันธุ์	กรรมการ
นางสาวศุภลักษณ์	เลิศแก้วศรี	กรรมการและเหรัญญิก
นายชาญวิทย์	เกษตรศิริ	กรรมการและเลขานุการ
นายทรงยศ	แววหงษ์	กรรมการและผู้จัดการ
นายเฉลิม	ทองศรีพงศ์	ที่ปรึกษากฎหมาย
นายบดินทร์	อัศวาณิษฐ์	ที่ปรึกษากฎหมาย

รายนามคณะกรรมการดำเนินงาน

1. นายชาญวิทย์	เกษตรศิริ	ประธาน
2. นายรังสรรค์	ชนะพรพันธุ์	รองประธาน
3. นายอาทร	พึงธรรมสาร	กรรมการ
4. นางสาวสุรธนา	สถาอานันท์	กรรมการ
5. นายสัญญาชัย	สุวังบุตร	กรรมการ
6. นางสาวศุภลักษณ์	เลิศแก้วศรี	กรรมการ
7. นางปรีดดา	กอนันต์กุล	กรรมการ
8. นายสุวินัย	ภรณ์วลัย	กรรมการ
9. นายอุทัย	ดุลยเกษม	กรรมการ
10. นายสุริชัย	หวันแก้ว	กรรมการ
11. นายชัยวัฒน์	คำชู	กรรมการ
12. นายทรงยศ	แววหงษ์	กรรมการ
13. นายเกรียงศักดิ์	เชษฐพัฒนวนิช	กรรมการและเลขานุการ

คำนิยม

ข้าพเจ้าได้ยินชื่อนายพลนากามูระมาตั้งแต่ยังเป็นเด็กคุณพ่อของข้าพเจ้าย้ำให้ข้าพเจ้าฟังเสมอว่า นายพลคนนี้เป็นคนดี รักเมืองไทย เขาสั่งไม่ให้ทหารญี่ปุ่นยึดเมืองไทย ตอนปลายสงคราม คือไม่ปลดอาวุธทหารไทย ถ้าเขาลังก็คงเกิดการรบขนาดใหญ่ ญี่ปุ่นอาจปลดอาวุธไทยได้สำเร็จ แต่ความรู้สึกของคนไทยจะต้องถูกกระทบกระเทือนอย่างมาก เป็นเวลานาน ฉะนั้นคุณพ่อจึงสุดดีนายพลนากามูระอยู่เสมอ สำหรับข้าพเจ้าก็รู้สึกเป็นมิตรและรักใคร่คนญี่ปุ่นอยู่ในใจ คิดถึงว่าแม้ในเวลาวิกฤติพวกเขาก็ปฏิบัติดีเป็นพิเศษต่อคนไทย

ข้าพเจ้าจึงยินดีมากที่ทราบว่าท่านนายพลเขียนบันทึกเหตุการณ์ช่วงที่ท่านทำหน้าที่ผู้บัญชาการกองทัพอากาศญี่ปุ่นในประเทศไทย และอาจารย์เออิจิมูราซึมา และอาจารย์นครินทร์ เมฆไตรรัตน์แปลเป็นภาษาไทย ข้าพเจ้าหวังว่าในการสัมพันธ์กับคนไทย คนญี่ปุ่นทุกคนจะสามารถเอาอย่างนายพลนากามูระระลึกถึงความสัมพันธ์ระยะยาวของญี่ปุ่นกับไทย นึกถึงความรู้สึกแทนที่จะนึกถึงผลประโยชน์เฉพาะหน้า ความรักที่มีต่อกันก็จะมีคุณค่าและแน่นแฟ้น คนญี่ปุ่นและคนไทยนั้นต่างเป็นชาติที่ให้ค่าสูงมากกับความรู้สึกอยู่แล้วเรื่อง **ความรู้สึก** จึงมีความสำคัญเป็นพิเศษต่อความสัมพันธ์ระหว่างชาติทั้งสอง

ในฐานะที่เป็นคนไทย ข้อคิดสำคัญที่ข้าพเจ้าได้รับจากการอ่านหนังสือนี้ คือคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมไทย ทั้งนายพลนากามูระ นายพลโตโจ และทหารญี่ปุ่นเห็นคุณค่าสูงยิ่งของศาสนาพุทธ วัดพระแก้ว และที่สำคัญที่สุดคือ น้ำใจของชาวไทย โดยเฉพาะที่แสดงต่อทหารญี่ปุ่นหลังจากที่เขาแพ้สงคราม นายพลนากามูระได้บันทึกไว้ว่า ไทยเป็นชาติเดียวในโลกที่แสดงมิตรไมตรีต่อ ญี่ปุ่นผู้แพ้

อาจารย์เออิจิ มูราซึมา ผู้แปลควรได้รับการสรรเสริญในความอุตสาหะ นอกจากนี้ ข้าพเจ้ายังทราบว่าเขาเป็นผู้มีความปรารถนาแรงกล้าและพยายามมาก ที่จะมีส่วนช่วยให้คนญี่ปุ่นและคนไทยรักใคร่กันสนิทโดยไม่มีสิ่งใดเคลือบแฝง ข้าพเจ้ารู้สึกจับใจในความปรารถนาดีนี้ของเขา อาจารย์นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ผู้เป็นเพื่อนรักของอาจารย์มูราซึมา ก็เป็นนักวิชาการที่สามารถ และอุทิศตัวทำงานนี้อย่างแข็งขัน เขาทั้งสองเป็นตัวอย่างของความรักที่ไม่มีช่องว่างระหว่างคนญี่ปุ่นกับคนไทย เขาทั้งสองสานต่อความปรารถนาของท่านนายพลนากามูระ ได้อย่างดีที่สุด

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา
สามเสนใน กรุงเทพฯ

คำนำของผู้แปล

เมื่อผู้แปลทั้งสองได้ตัดสินใจแปลหนังสือเล่มนี้ด้วยกันเมื่อสามปีเศษที่ผ่านมา นั่น เราทั้งสองได้ทำงานกันอย่างรวดเร็ว ใช้เวลาไม่นานนักก็แปลต้นฉบับเสร็จเรียบร้อยทั้งหมด เรามีความตั้งใจว่าการทำงานของเราทั้งสองจะมีส่วนช่วยให้ผู้ศึกษาเรื่องประเทศไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองมีเอกสารเพิ่มขึ้น และเอกสารนี้ก็มีลักษณะเป็นงานประพันธ์ที่อ่านสนุก ผู้อ่านทั่วไปที่ไม่ได้สนใจงานวิชาการอย่างจริงจังก็สามารถอ่านได้อย่างเพลิดเพลิน ในฐานะที่เป็นวรรณกรรมทางประวัติศาสตร์แบบหนึ่ง

อย่างไรก็ดี เมื่อเราทั้งสองช่วยกันแปลหนังสือเล่มนี้เสร็จเรียบร้อยแล้ว เราก็คงพบว่ามีเนื้อหาที่น่าสนใจ มีรายละเอียดบางตอนที่มีคุณค่าซึ่งเราทั้งสองก็ ยังไม่มีความรู้ที่ชัดเจนดีพอ มีการกล่าวถึงชื่อบุคคลบางคนซึ่งเราก็ไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นใคร เรื่องนี้มีผลต่อการเก็บรักษาต้นฉบับที่แปลเรียบร้อยแล้วนี้ไว้นานถึงเกือบสามปี ผู้แปลทั้งสอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเออีจิ มูราชิมิได้ทำการค้นคว้าเพิ่มเติมทั้งจากเอกสารฝ่ายไทยและข้อมูลฝ่ายญี่ปุ่นทำให้เราตระหนักว่าเอกสารนี้มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นกว่าที่คาดคิดกันในตอนแรกเริ่ม

เราทั้งสองมีความเห็นว่า ความสำคัญของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่การวางน้ำหนักความเข้าใจเรื่องประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยนั้นไว้บนความรู้สึกแบบเก่า ซึ่งในกรณีของฝ่ายไทย นั้นได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากชนิดเป็นตรงกันข้ามนับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา การแสดงความรู้สึกแบบเก่าๆ นั้นมีรายละเอียดของตัวอย่างจำนวนมากพอและแสดงให้เห็นด้วยว่ามีความลักลั่นกันอยู่ในระหว่างฝ่ายญี่ปุ่นกับไทยในสมัยนั้น อย่างเช่นต่างฝ่ายมีเหตุผลเข้าร่วมสงครามที่ต่างกัน ต่างฝ่ายต่างมีสถานะความสัมพันธ์ภายในหรือมีระบบการบังคับบัญชา ระบบการเมือง และวัฒนธรรมที่ต่างกันอยู่ การที่หนังสือเล่มนี้บรรยายเหตุการณ์ที่สำคัญๆ ไว้ทั้งหมดด้วยความรู้สึกแบบเดิมๆ ทำให้เราทั้งสองเห็นว่าหนังสือเล่มนี้นี้จะมีความสำคัญ คือเป็นหนังสืออ่านเบื้องต้นสำหรับผู้สนใจประวัติศาสตร์การเมืองไทยในสมัยนั้นได้ดีมากเล่มหนึ่ง

ผู้เขียน คือ ผู้บัญชาการนากรมุระ เกิดวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2432 ที่ชนบทในเขตจังหวัดไอจิ แถบเมืองนาโกยา สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบก ได้ยศเป็นนายร้อยตรี เมื่อปี พ.ศ. 2453 ต่อมาในปี พ.ศ. 2465 สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกและได้ไปศึกษาต่อที่ประเทศเยอรมัน เมื่อเดินทางกลับมาประเทศญี่ปุ่นแล้วได้เข้าเป็นอาจารย์โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ต่อมาเป็นผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 24 ในเขตแมนจูเรีย และเข้าประจำ กระทรวงกลาโหมในตำแหน่งอธิบดีกรมกิจการทหาร และกรมธุรการทหารตามลำดับ ในปลายปี พ.ศ. 2483 มีภาระกิจสำคัญคือ เป็นผู้บัญชาการกองพลที่ 5 บุกเข้าไปในตอนเหนือของอินโดจีน-ฝรั่งเศส

ในปี พ.ศ. 2484 ผู้บัญชาการนากรมุระเป็นผู้บัญชาการกองพลประจำนาโกยาที่บ้านเกิด และในปีเดียวกันได้รับแต่งตั้งเป็นผู้บัญชาการกรม

สารวัตร ทหาร อันเป็นตำแหน่งสุดท้ายก่อนเข้ามาเป็นผู้บัญชาการกองทัพอากาศประจำประเทศไทยในเดือนมกราคม พ.ศ. 2486 เรื่องราวของเขาหลังจากนั้นเป็นอย่างไรมีรายละเอียดอยู่ในหนังสือแปลเล่มนี้แล้ว

ผู้แปลทั้งสองมีความเห็นว่าเนื้อหาโดยรวมของหนังสือนี้มีความละเอียดอย่างมาก เขาได้เขียนบันทึกความจำสม่ำเสมอพร้อมกับวาดภาพต่างๆ ประกอบด้วย แต่อย่างไรก็ดีบันทึกความจำต้นฉบับของเขานั้นได้ถูกทหารอังกฤษยึดเอาไป ซึ่งยังไม่ทราบว่าจะในขณะนี้เก็บรักษาไว้ที่ไหน ดังนั้นเมื่อเขาเขียนหนังสือเล่มนี้ เขาจึงเขียนโดยความยากลำบาก อาศัยแต่ความจำอันดีเยี่ยม แต่ก็มิวันและเดือนคลาดเคลื่อนไปบ้าง ผู้แปลได้ตรวจสอบเรื่องราวจากหลักฐานต่างๆ และได้ทำการแก้ไขให้ถูกต้องไว้แล้ว (โดยได้ทำเครื่องหมายกำกับไว้ในทุกแห่งที่มีการแก้ไข)

ในระหว่างการค้นคว้าเรื่องราวต่างๆ เพื่อการตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเล่มนี้ ผู้แปลได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศของประเทศไทย และหอจดหมายเหตุ กระทรวงป้องกันตนเองของประเทศญี่ปุ่น ผู้แปลขอแสดงความขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดทั้งสามแห่งไว้ในที่นี้ด้วย

ผู้แปลคือ เออีจี มุราซึมา ขอแสดงความขอบคุณสภาวิจัยแห่งชาติของประเทศไทย ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และสนับสนุนให้ผู้แปลสามารถทำการค้นคว้าวิจัยเพื่อการทำงานแปลหนังสือเล่มนี้

ขอแสดงความขอบคุณทายาทของผู้เขียน คือ ทาดาโตะ นากามูระ ซึ่งได้อนุญาตให้มีการแปลหนังสือเล่มนี้ รวมทั้งได้ให้ความอนุเคราะห์ในเรื่องรูปภาพต่างๆ

ขอขอบคุณคณะ
บรรณาธิการ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งรศ.ดร.ฉัตรทิพย์
นาถสุภา ที่กรุณาเขียน
คำนิยมให้ และขอ
ขอบคุณมูลนิธิโครงการ
ตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์ ซึ่งได้
แสดงความกระตือรือร้น
เป็นอย่างมาก และ
ได้กรุณาจัดการพิมพ์
หนังสือเล่มนี้ด้วยความ
เรียบร้อย

เออีจิ มูราซึมา
คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเซเค โตเกียว

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์
คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำสำหรับหนังสือของเพื่อนสนิท

ปี พ.ศ. 2500 เป็นปีสิริมงคลสำหรับพุทธศาสนิกชน และสำหรับตัวข้าพเจ้าเป็นปีที่ระลึกมีอายุครบ 5 รอบบริบูรณ์ อย่างไรก็ตามเมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2500 นี้ ข้าพเจ้าได้พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย หลังจากได้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวรวม 16 ปี ในขณะนี้ข้าพเจ้ามีชีวิตอย่างเป็นปกติสุข อยู่กับเพื่อนสนิทภายใต้การมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น โดยเฉพาะเพื่อนสนิทคนหนึ่งคือท่านนายพลนากามูระ เป็นเพื่อนสนิทที่ได้เคยให้ความช่วยเหลือต่อกันในสมัยข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรีและท่านเป็นผู้บัญชาการประจำประเทศไทย สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อนสนิทของข้าพเจ้าคนนี้ได้เขียนหนังสือความทรงจำสมัยอยู่ในประเทศไทยเสร็จเรียบร้อยพอดีในปี พ.ศ. 2500

และท่านได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำนำให้ เหตุการณ์ทั้งหมดที่กล่าวมา มีความประจวบเหมาะกันพอดีนั้น อาจดูเป็นเรื่องที่ค่อนข้างแปลกและโดยส่วนตัวแล้ว ข้าพเจ้าไม่สามารถอ่านและเข้าใจหนังสือเล่มนี้ได้เพราะเขียนเป็นภาษาญี่ปุ่น แต่การประพาดปฏิบัติที่ผ่านมาของเราทั้งสองคนได้ยึดถือหลักคำสอนของพุทธศาสนาเป็นที่ตั้ง ได้มุ่งทำเพื่อชาติและสันติภาพ และเราทั้งสองฝ่ายได้พยายามอย่างดีที่สุดที่จะบรรลุถึงซึ่งเป้าหมายสูงสุดดังกล่าว ข้าพเจ้าจึงมีความเชื่อมั่นว่าเนื้อหาของทุกประการ ของหนังสือเล่มนี้ได้เขียนขึ้นจากการยึดถือหลักคำสอนของพุทธศาสนาและมี เป้าหมายสูงสุดดังกล่าวนั้น และเมื่อสงครามยุติแล้ว 13 ปี ข้าพเจ้าได้มีโอกาสสนทนากับท่านอีกที่กรุงโตเกียว ก็อดคิดไม่ได้ว่ามีกุศลกรรมหนุนส่งเราทั้งสองคน ข้าพเจ้าขอแสดงความปรารถนาดีอย่างบริสุทธิ์ใจมา ณ ที่นี้ด้วย

พิบูลสงคราม

เดือนเมษายน พ.ศ. 2501

ผู้บัญชาการผู้มีใจโอบอ้อมอารี

ข้าพเจ้ามีโอกาสน้อยครั้งที่จะได้พบท่านนายพลนากามูระที่กองบัญชาการกองทัพภาคที่ 18 ซึ่งตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ สมัยสงครามเพราะว่าท่านเป็นผู้บัญชาการของข้าพเจ้าโดยตรง และต่อมาเมื่อสงครามยุติลงก็ยังคงมีโอกาสพบกับท่านอีกที่ค่ายเชลยศึก แม้ว่าข้าพเจ้าจะเป็นเพียงนายทหารชั้นผู้น้อยและถูกระดมพลมา แต่ท่านนายพลนากามูระได้ให้ความกรุณาปรานีแก่ข้าพเจ้า และท่านนายพล นากามูระเป็นนายทหารจำนวนน้อยคนที่ข้าพเจ้าเคารพรักมาก ทั้งๆ ที่โดยใจจริงแล้วข้าพเจ้าไม่ได้ชอบทหารมาก่อนเลย ในสมัยที่สถานการณ์มีความยุ่งยาก ท่านนายพลได้ดูแลความเรียบร้อยได้เป็นอย่างดีจนกระทั่งสงครามยุติ ก็เพราะว่าท่านมีความชาญฉลาดทางด้านการเมืองและมีบุคลิกและสามัญสำนึก เป็นคนมีเมตตาธรรม ไม่มีใครเลยสักคนเดียวที่จะนิินทาว่าร้ายท่าน และถึงแม้ว่าการรักษาระเบียบวินัยนั้นเป็นไปอย่างเคร่งครัดแต่พลทหารทุกคน ก็เชื่อฟังและเคารพรักท่านมาก

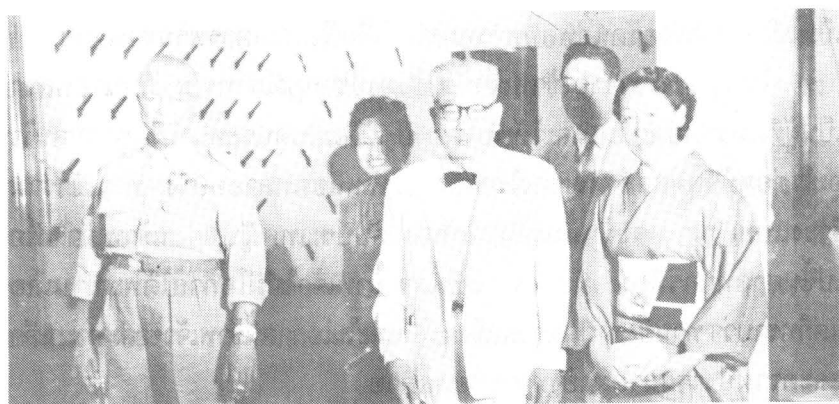
ในความทรงจำของข้าพเจ้านั้น ยังคงปรากฏมีภาพของท่านนายพลว่าเป็นผู้ที่มีความอดกลั้น และได้พยายามปฏิบัติแบบดูประหนึ่งไม่มีความสนใจอะไรต่อหน้าบุคคลสำคัญของไทย ซึ่งมีเล่ห์เหลี่ยมหลายอย่าง ท่านเข้าร่วมร่างแบบเป็นๆ และนับตั้งแต่ท่านถูกส่งกลับประเทศญี่ปุ่นก่อนข้าพเจ้า เพื่อไปขึ้นศาลทหารพิเศษเมื่อ 11 ปีที่แล้ว ข้าพเจ้าไม่มีโอกาสได้พบท่านเลย แต่ก็ทราบว่าคุณยังคงมีสุขภาพแข็งแรง และในโอกาสนี้ข้าพเจ้าขอส่งความระลึกและความปรารถนาดีมายังท่านนายพลด้วย

โคซึบิโร โยชิมุระ

คำนำ

ได้รับเชิญให้กลับไปเยี่ยมเมืองไทย หลังสงคราม 10 ปี

วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2498 ข้าพเจ้าได้รับจดหมายจากเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศญี่ปุ่นมีข้อความว่า “ทางสถานทูตได้รับหนังสือจากอธิบดีกรมตำรวจ ลงวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2498 มีความว่าทางกรมตำรวจ มีความประสงค์ขอเชิญท่าน และบุคคลผู้มีชื่อต่อไปนี้ไปเยี่ยมเมืองไทยในฐานะแขกรับเชิญของกรมตำรวจในต้นเดือนมิถุนายนที่จะถึงนี้ บุคคลเหล่านี้ได้แก่ ชิซุเอะ นากามูระ, ซึบโบร ฮาตะโนะ, คาซุโอะ มาชิโนะ และดาเตโอะ โคนิชิ ฉะนั้นทางกรมตำรวจจึงขอให้ท่านติดต่อกับบุคคลผู้มีชื่อ

ถ่ายกับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์

(21 มิถุนายน 2498)

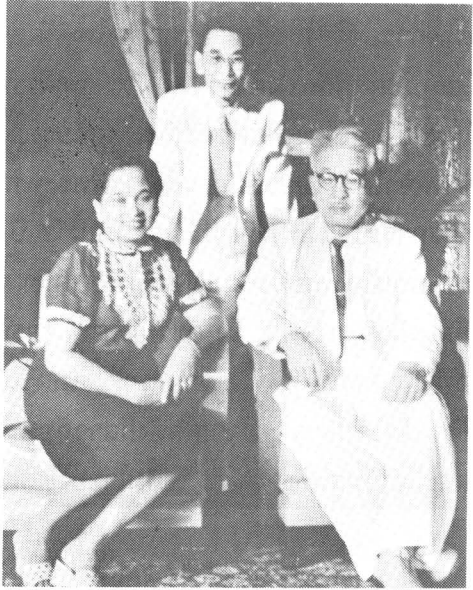

ข้างต้นด้วย สำหรับตัวเครื่องบินเพื่อการเดินทางนั้น ทางกรมตำรวจจะได้ส่งถึงท่านผ่านตัวแทนของ พี.เอ.เอ. ซึ่งอยู่ในโตเกียวต่อไป เพราะฉะนั้นจึงขอแจ้งให้ท่านทราบและโปรด ตอบด้วยว่าจะรับคำเชิญนี้หรือไม่และจะเดินทางได้เมื่อใด ลงชื่อ หลวงพินิจอักษร เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศญี่ปุ่น”

เมื่อได้รับคำเชิญอย่างนี้ ข้าพเจ้าเหมือนตกอยู่ในภวังค์มีความรู้สึกว่ากำลังฝันไป กล่าวคือหลังจากข้าพเจ้าได้จากเมืองไทยมา 10 ปีแล้ว ข้าพเจ้าได้มีโอกาสพบคนไทยที่มีชื่อเสียงบางคนที่กรุงโตเกียว แต่ที่ไม่มีโอกาสไปเยี่ยมเมืองไทยเลย และในขณะนั้นข้าพเจ้าก็มีใจอยากไปอยู่พอดี จึงรับคำเชิญนั้นอย่างปลื้มปิติ นอกจากนั้นไม่ใช่ว่าข้าพเจ้าได้รับเชิญเพียงคนเดียว หากรวมไปถึงอดีตลูกน้อง ภรรยา และเลขานุการของข้าพเจ้าด้วย จึงมีความรู้สึกขอบคุณอย่างมาก ข้าพเจ้าได้ติดต่อไปถึงคนอีกสามคน พวกเขา

มีความรู้สึกดีใจอย่างมากเช่นกัน เพราะฉะนั้นเราจึงได้ตอบทางสถานทูตไปว่ามีความยินดีรับคำเชิญ และได้เดินทางออกจากประเทศญี่ปุ่นในวันที่ 9 มิถุนายน โดยสารการบินแพนแอม และเมื่อถึงสนามบินดอนเมืองก็ได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นและคับคั่ง พวกข้าพเจ้าได้เข้าพักที่บ้านรับรองซึ่งเพิ่งสร้างเสร็จ ตั้งอยู่ในบริเวณบ้านของ พล.ต.อ.พระพินิจชนคดี รองอธิบดีกรมตำรวจ รวม 3 สัปดาห์ ตลอดเวลาทั้งกลางวันกลางคืนพวกเราได้รับการต้อนรับอย่างเช่น งานเลี้ยงต้อนรับใหญ่ของพล.ต.อ. เผ่า ได้เยี่ยมชมการเดินทางสนามของกองทหารรักษาดินแดน ได้รับเชิญจากพล.ต.อ. พระพินิจชนคดี และได้เข้าเยี่ยมชมการระจ่อมพลผืน รักษาการแทนนายกรัฐมนตรีพิบูลซึ่งเดินทางไปราชการต่างประเทศ และได้เข้าร่วมงานเลี้ยงต้อนรับซึ่งเป็นงานใหญ่ จัดโดยจอมพลผืน ได้พบพลเอกสฤษดิ์และเข้าร่วมงานเลี้ยงวันเกิดของท่าน ได้รับเลี้ยงจากอดีตนายกรัฐมนตรีควง อภัยวงศ์ เอกอัครราชทูตโอดะ และกงสุลใหญ่โอคาซากิ และกลุ่มนักศึกษาเก่าประเทศญี่ปุ่น และจากหัวหน้าใหญ่คนจีนโพ้นทะเล 3 ท่าน คือ นายโกศล ฮุนตระกูล นายจรินทร์ ลำซ่า และนายสหัส มหาคุณ และจากบุคคลสำคัญของคนจีนโพ้นทะเลคนอื่นๆ ข้าพเจ้าได้พบอดีตทูตส่ง่า (นายส่ง่า นิลกำแหง) อดีตรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์คือพระยามโหสวรรค์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคือพระยาศรีเสนา (นายศรีเสนา สมบัติศิริ)¹ บริษัทการค้าญี่ปุ่นและอดีตทหารญี่ปุ่นในเมืองไทย นอกจากนี้ยังได้มีโอกาสเข้าพบบรรดาราชวงศ์บางพระองค์ด้วย

เมื่อมาถึงสนามบินดอนเมืองแล้วนั้น หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายสัปดาห์ซึ่งได้ออกในช่วงนั้นพอดี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชได้เขียนบทความว่า “เพื่อนกลับมา” และในโอกาสนั้น ที่สนามบินดอนเมือง ข้าพเจ้าได้

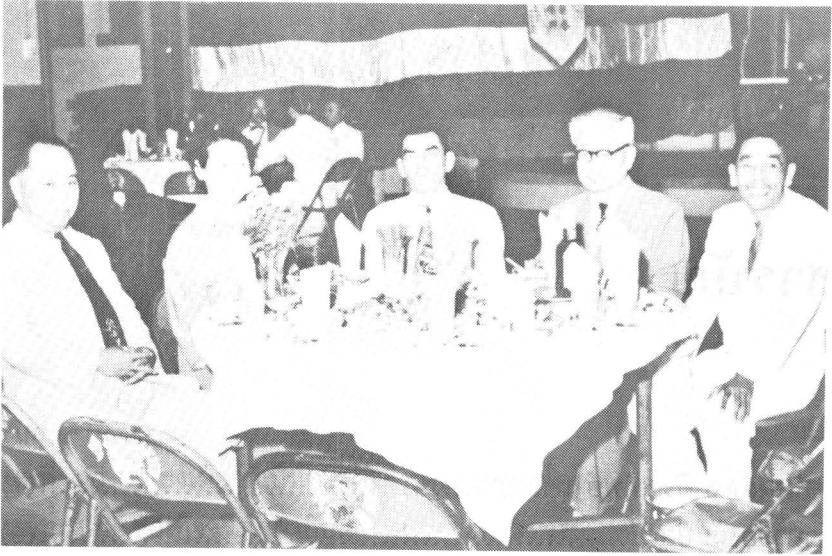
ถ่ายกับนายควง อภัยวงศ์
(13 ตุลาคม 2499)

กล่าวต่อประชาชนชาวไทยว่า “ข้าพเจ้าเป็นอดีตผู้บัญชาการทหารกองทัพอิ
ชื่อนากามูระ ในขณะที่ได้มาถึงสนามบินดอนเมืองพร้อมด้วยภรรยาและอดีต
ลูกน้อง รวม 5 คน สนามบินดอนเมืองแห่งนี้ เป็นที่เดียวกันกับที่ส่ง
ข้าพเจ้ากลับประเทศญี่ปุ่นโดยเครื่องบิน ปี 29 ในฐานะผู้ต้องหาเป็น
อาชญากรสงครามเมื่อ 10 ปีก่อน เมื่อสิบปีที่แล้วความรู้สึกที่ได้ออกจาก
สนามบินแห่งนี้ไป เป็นความรู้สึกที่เศร้าสลดใจมาก แต่ในขณะที่เมื่อมาถึง
สนามบินดอนเมืองอีกครั้ง มีความรู้สึกที่ต่างกันตรงกันข้าม เมื่อสิบปีก่อน
เมื่อข้าพเจ้าจากที่แห่งนี้ไป ข้าพเจ้าคิดว่าคงไม่มีโอกาสที่จะกลับมาสัมผัส
แผ่นดินไทยอันสวยงาม และมาพบคนไทยซึ่งทุกคนเป็นเพื่อนสนิทที่ข้าพเจ้า
คิดถึงอยู่เสมออีก ฉะนั้นจึงได้มองดูจากเครื่องบิน เห็นวัดพระแก้ว วัดอรุณ
เป็นทิวทัศน์อันสง่างามอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มองดูเท่าที่จะดูได้ และ
เครื่องบินก็ได้บินลับไปทางทิศตะวันออก หลังจากนั้นสิบปีผ่านไปข้าพเจ้าไม่

ลี้มเมืองไทยเลยในทุกขณะจิต หลังจากถูกปลดปล่อยแล้ว ข้าพเจ้ามีความต้องการอยากมาเยี่ยมเมืองเมืองไทยสักครั้งหนึ่ง แต่ไม่มีโอกาสเลยคราวนี้ ได้รับเชิญจากกรมตำรวจ ไม่ใช่ข้าพเจ้าเพียงลำพังหากเป็นคณะรวมห้าคน ได้มาเยี่ยมเมืองไทยครั้งนี้รู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง และขอขอบคุณอย่างลึกซึ้ง ข้าพเจ้าได้รับเกียรตินี้เป็นเพราะมีพระพุทธเจ้าคุ้มครอง ข้าพเจ้าได้เคยรับราชการเป็นแม่ทัพจริงอยู่ที่เมืองไทยนี้ 3 ปี 3 เดือน ในช่วงที่ข้าพเจ้าประจำการอยู่เมืองไทยซึ่งเป็นเมืองพุทธศาสนา ข้าพเจ้าเองก็มีพระรัตนตรัยเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ซึ่งได้ช่วยให้ข้าพเจ้ารอดพ้นภัย เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขออุทิศตัวเองทั้งชีวิตเพื่อความสัมพันธ์ไมตรีไทย-ญี่ปุ่น และสันติภาพของโลก” ข้าพเจ้าได้กล่าว คำจากใจดังกล่าวต่อคนไทยทุกท่านที่สนามบินดอนเมือง และถือเป็นสุนทรพจน์ที่น่าปลื้มใจของข้าพเจ้าเองด้วย

ข้าพเจ้าและม้าได้พักอยู่ริมแนวต้นไม้ใหญ่
เวลาผ่านไปกึ่งชั่วโมงมองเห็นท้องฟ้าแจ่มใส

พวกเราทั้งห้าคนได้รับการต้อนรับอย่างดีตลอดสามสัปดาห์ และเดินทางกลับประเทศญี่ปุ่นโดยสวัสดิภาพเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน ถัดมาในวันที่ 31 ตุลาคมปีเดียวกัน ข้าพเจ้าได้ถูกขอร้องจากสถานีวิทยุเอ็นเอชเค (NHK) ให้พูดวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศ (ดูภาคผนวก) ข้าพเจ้ามีความรู้สึกที่ข้าพเจ้าโชคดีมากและได้รับแต่กุศกรรม ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าจะชอบเมืองไทยตั้งแต่ต้น ไม่ใช่ว่าจะมาเมืองไทยโดยสมัครใจ ข้าพเจ้ามาเมืองไทยเพราะเหตุบังเอิญที่ได้มารับราชการทหารประจำเมืองไทย ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ข้าพเจ้ามีแรงบันดาลใจที่จะเขียนบันทึกความทรงจำเกี่ยวกับประวัติในสมัยนั้นโดยละเอียดถึงสาเหตุที่ข้าพเจ้าเข้ามาเกี่ยวข้องกับเมืองไทย ชีวิตและความคิดเห็นในฐานะเป็นผู้บัญชาการประจำเมืองไทย รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในสมัยนั้นโดยละเอียดภายใต้สถานการณ์อันยุ่งยากในระยะเวลา

จากซ้ายไปขวา

นายจรินทร์ ลำชำ หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ผู้เขียน และ นายควง อภัยวงศ์

3 ปี 3 เดือน ข้าพเจ้าเคยพยายามเขียนเรื่องนี้มาแล้วแต่ไม่สำเร็จ จนกระทั่งได้มาเยี่ยมเมืองไทยในครั้งหลังนี้ ทำให้หนังสือเล่มนี้ปรากฏเป็นจริง สุดท้ายนี้สาเหตุที่ตั้งชื่อหนังสือไว้อย่างนี้นั้น ก็เพราะว่าเมื่อข้าพเจ้าไปรับประทานอาหารที่เมืองไทย ข้าพเจ้าได้กล่าวกับนายกโตใจว่าข้าพเจ้าจะไปเมืองไทยอย่าง “พระโพธิสัตว์” ฉะนั้นบรรณาธิการหนังสือเล่มนี้จึงขอตั้งชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า “ผู้บัญชาการชาวพุทธ”

ผู้เขียน

อาเคโต นากามูระ

สารบัญ

	หน้า
คำนิยมโดย ฉัตรทิพย์ นาถสุภา.....	(7)
คำนำของผู้แปล	(9)
คำนำโดย จอมพล ป.พิบูลสงคราม	(13)
คำนำโดย โคซึบโบริ โยชิมุระ	(15)
คำนำของผู้เขียน : ได้รับเชิญให้กลับไปเยี่ยมเมืองไทย หลังสงครามยุติ 10 ปี	(16)
บทที่ 1 รอยยิ้มของนายกโดโจ	1
บทที่ 2 ความฮึดฮัดใจของเสนาธิการซูกิยามา	7
บทที่ 3 ไปราชการทหารเมืองไทย	12
บทที่ 4 กองทัพญี่ปุ่นที่ถูกรังเกียจ	24
บทที่ 5 มิตรไมตรีด้วยชีวิต	28
บทที่ 6 ได้พบกับนายกพิบูลเป็นครั้งแรก	31
บทที่ 7 ทำทหารญี่ปุ่นให้คนไทยรัก	40
บทที่ 8 อีกแง่มุมหนึ่งของความเป็นมนุษย์ ของจอมพลเทราอุจิ	48
บทที่ 9 เกร็ดเกี่ยวกับการสร้างเส้นทางรถไฟ สายไทย-พม่า	53

	หน้า
บทที่ 10	เสียงเดียวก็เป็นความจริงได้ของนายกโตโจ 63
บทที่ 11	ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการพบปะระหว่าง นายกพิบูลกับนายกโตโจ 68
บทที่ 12	จันทร์โบสถ์กับสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย 77
บทที่ 13	ข้อสงสัยต่อการประชุมวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา 85
บทที่ 14	ฝ่ายใดคิดได้ง่ายๆ 92
บทที่ 15	ดาวหางใหญ่สามดวงของประเทศไทย 96
บทที่ 16	การสิ้นสุดของรัฐบาลพิบูลสงคราม 102
บทที่ 17	การประชุมผู้บัญชาการครั้งที่สองมีสภาพน่าวิตก 108
บทที่ 18	โคกนาฏกรรมที่ระนอง 114
บทที่ 19	อดีตนายกรัฐมนตรีนครีผู้ว่างงานอยู่ในเมืองทหาร 120
บทที่ 20	เกร็ดเกี่ยวกับงานใต้ดินต่อต้านญี่ปุ่น 126
บทที่ 21	เครื่องบินศัตรูบินมาหยามหน้ากองทหารญี่ปุ่น 134
บทที่ 22	ศิลาจารึกของจอมพลเทราอุจิ 141
บทที่ 23	เกียรติยศของมาซาโนบุ ทสึจิ 145
บทที่ 24	การขยายเป็นกองทัพภาคที่ 18 ที่ไร้ความหมาย 150
บทที่ 25	การตายของเสนาธิการทหารทสึจิ 154

	หน้า
บทที่ 26	ไมตรีจิตจากคนไทยหลังแพ้สงคราม 159
บทที่ 27	ความใจกว้างของ พล.ต.อีแวนซ์ 167
บทที่ 28	พิธียอมจำนนที่สิงคโปร์ถูกประนาม 171
บทที่ 29	แพ้มากกระดาศ มองสวนญี่ปุ่นดูแคบ ไม่เห็นดอกไม้สักหนึ่งดอก : พล.ท.ฮามาตะทำอัตวินิบาตกรรม 179
บทที่ 30	การเล่นละครครั้งใหญ่ : ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ การปฏิบัติงานใต้ดินของเสนาธิการทหารทูลจี 188
บทที่ 31	ร้อยโทโคซึบโบร โยชิมูระหัวหน้าคณะที่อปปะซา 198
บทที่ 32	เมฆรับแสงยามเย็นรูปร่างเหมือนม้าสุดที่รัก : การตายของซูอิโต 204
บทที่ 33	มอบดาบพิเซน โอซาฟูเนะให้นายพลข้าศึก 212
บทที่ 34	ให้การเพื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม 217
บทที่ 35	ประดุส์ชูกาโมะ 222
ภาคผนวก	“ถึงชาวไทยทุกคน” บทพูดทางสถานีวิทยุเอ็น. เอช. เค ของอาเคโตะ นากามูระ 229
เชิงอรรถของผู้แปล	

บทที่ 1

รอยยิ้มของนายกโตโจ

ได้รับคำสั่งแต่งตั้งด้วยวาจา

วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2486 เป็นปีใหม่ครั้งที่สองหลังจากเริ่มสงครามมหาเอเซียบูรพา วันนี้เป็นวันกำหนดโชคชะตาของข้าพเจ้า เพราะว่าเป็นวันเริ่มต้นการได้มาสัมผัสเมืองไทยและประชาชนชาวไทย ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าใช้ชีวิตได้อย่างเรียบง่ายหลังแพ้สงครามระลอกถึงและมีความหวังใหม่ นับเป็นวันที่สร้างความสัมพันธ์ต่อกันที่ตัดขาดจากกันไม่ได้ ผู้ให้โอกาสนี้แก่ข้าพเจ้าคือนายกโตโจ

ในสมัยนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2485 ถึงต้นปี พ.ศ. 2486 ยังไม่มีกลางบอกว่าจะแพ้สงคราม แต่ว่าจอมพลแมคคาร์เธอร์ ซึ่งถอยทัพไปถึงออสเตรเลียนั้น กำลังพยายามเตรียมการตอบโต้และรุกรกลับสัญญาณนี้ปรากฏอยู่ในการยุทธที่โซโลมอน และการโจมตีเกาะกาดัลคะแนล วันที่ 1 มกราคม บรรยากาศของการฉลองปีใหม่ในโตเกียวยังมีอยู่ แต่เงียบเหงาและเจียมตัวกันอยู่มาก ในเวลานั้นข้าพเจ้าดำรงตำแหน่ง

ผู้บัญชาการกรมสารวัตรทหาร ในตอนเช้าวันนั้นข้าพเจ้าอาบน้ำชำระร่างกายและจิตใจให้สะอาด เสร็จแล้วไปไหว้ศาลเจ้ามีตาเทะซึ่งอยู่ชั้นบนของอาคารกองบัญชาการกรมสารวัตรทหาร หลังจากนั้นไปพระบรมมหาราชวังเพื่อถวายพระพรและได้ไปในทุกวังของราชวงศ์ ในตอนบ่ายไปบ้านประจำตำแหน่งของรัฐมนตรีกระทรวงทหารบก และเมื่อข้าพเจ้าร่วมดื่มสาเกฉลองปีใหม่ในห้องรับแขกอยู่นั้นนายกโตโจได้เดินเข้ามาอย่างไม่คาดฝัน นายกมองดูหน้าของข้าพเจ้า และกล่าวว่า “คุณนากามูระมาที่นี่หน่อย” ท่านพาข้าพเจ้าเดินผ่านช่องทางเดินไปยังห้องทำงานของรัฐมนตรี แล้วกล่าวกับข้าพเจ้าด้วยเสียงเบาๆแต่เด็ดขาดว่า “คุณคงได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ เป็นผู้บัญชาการประจำประเทศไทย ขอให้ไปปฏิบัติภารกิจตามคำสั่งนี้ สมเด็จพระจักรพรรดิมีความสนใจเป็นพิเศษต่อการแต่งตั้งครั้งนี้ ฉะนั้นขอให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างระมัดระวังเป็นพิเศษด้วย” ท่านพูดด้วยถ้อยคำที่สั้นและง่ายเช่นนี้ ตอนนั้นข้าพเจ้าได้ดื่มสาเกฉลองปีใหม่ไปแล้วแต่ก็สร้างเมฆในทันที และตอบว่า “กระผมจะไปเหมือนกับเป็นพระโพธิสัตว์” อันนี้เป็นคำตอบที่ไม่ค่อยปกตินัก นายกโตโจ ท่านยิ้ม และกล่าวว่า “เออ ดีแล้ว”

การเตรียมพร้อมในช่วงสิ้นปี

คำสั่งโดยวาจาดังกล่าวนั้นเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าพอจะคาดเดาอยู่ได้บ้างแล้ว เพราะในวันที่ 28 ธันวาคมปีก่อนนั้น หลังจากข้าพเจ้าได้เดินทางไปตรวจราชการของกรมสารวัตรทหารภายในประเทศ และกลับมาถึงกรุงโตเกียว เจ้ากรมอัตรากำลังพลเคียวจิ โทมินากะ ได้กล่าวกับข้าพเจ้าว่าให้เตรียมพร้อมไม่ต้องเดินทางไปไหน เจ้ากรมไม่ได้บอกในรายละเอียดถึงตำแหน่งที่จะได้รับใหม่ แต่ข้าพเจ้าก็ยังพอคาดเดาได้บ้าง เพราะเหตุว่าในครั้งที่มีการประชุมระดับผู้บัญชาการ กรม

นายกโตโจมาถึงคอนเม็ง
จากซ้ายไปขวา
นากามูระ โตโจ ทสึโบกามิ
(3 กรกฎาคม 2486)

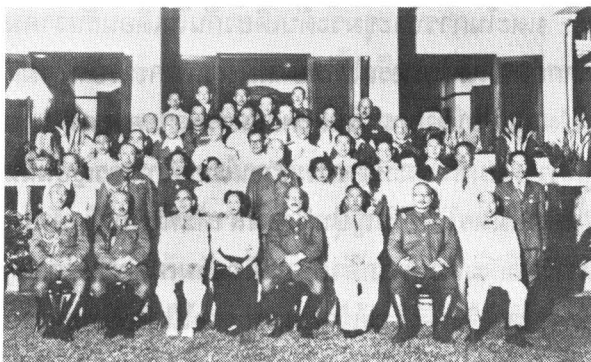
ของกระทรวงทหารบกในช่วงเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน พ.ศ. 2485 ซึ่งผู้บัญชาการกรมสารวัตรทหารก็เข้าร่วมประชุมเป็นปกติ ที่ประชุมมีความคิดเห็นว่าการปฏิบัติการของทหารญี่ปุ่นในอินโดจีนและในประเทศไทยเกิดปัญหาเป็นไปอย่างไม่ราบรื่นทั้งในระดับรัฐบาลและประชาชนของทั้งสองประเทศ ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีผู้บัญชาการทหารประจำในแต่ละประเทศ หลังจากนั้น วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2485 มาซิจิริได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งเป็นผู้บัญชาการประจำประเทศอินโดจีน-ฝรั่งเศส และในการประชุมระดับเดียวกันในเดือนธันวาคม มีข่าวแจ้งให้ทราบว่าการก่อสร้างทางรถไฟไทย-พม่าถูกพวกชาวบ้านโจมตี (คือเหตุการณ์บ้านโป่ง-ผู้เป่ล) นายทหารและพลทหารหลายคนถูกฆ่าตาย เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนไทยกับทหารญี่ปุ่นนั้นห่างเหินกัน สัมพันธมิตรไทยกับญี่ปุ่นซึ่งอุตสาหกรรมทำสัญญากันไปกลายมาเป็นสิ่งที่น่าวิตกกังวลอยู่มากด้วย เมื่อรวมเหตุการณ์ต่างๆ เข้าด้วยกัน ก็พอคาดเดาได้ว่าตัวข้าพเจ้าเองคงถูกส่งไปเมืองไทย 99 เปอร์เซนต์ ตั้งแต่นั้นมาข้าพเจ้าได้เตรียมสัมภาระเพื่อที่จะ

ได้ขอย้ายออกจากบ้านประจำตำแหน่งผู้บัญชาการกรมสารวัตรทหาร
ไว้แต่เนิ่นๆ

วันที่ 4 มกราคม ข้าพเจ้าได้รับประกาศพระบรมราชโองการ
แต่งตั้งเป็นผู้บัญชาการประจำประเทศไทยจากรัฐมนตรีกระทรวงทหารบก
คือ พล.อ.โตโจ

มีลูกน้องเพียงคนเดียว

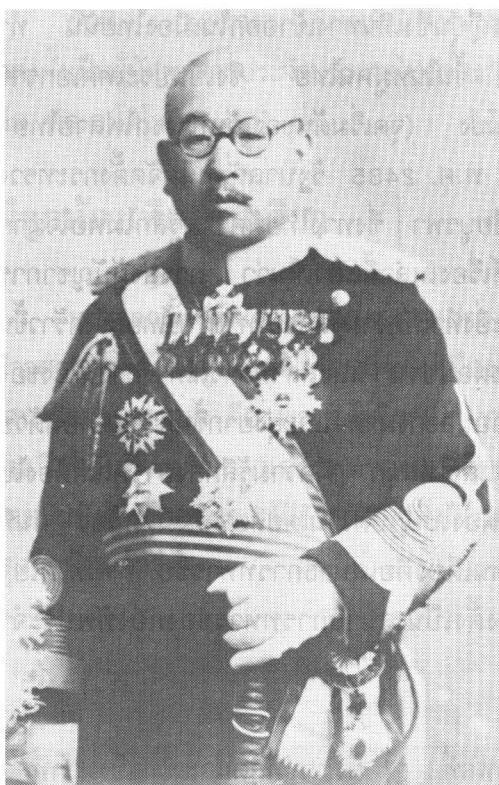
หลังจากนั้นข้าพเจ้าได้พบปะบุคคลต่าง ๆ เพื่ออำลาและรับทราบ
ข่าวสารและความรู้ล่วงหน้าก่อนที่จะไปเมืองไทย นับว่าโชคดีที่รอง
เสนาธิการทหารบก คือ พล.ท.โมริตาเกะ ทานาเบะนั้นเป็นนายทหาร
รุ่นเดียวกับข้าพเจ้า แต่คำพูดของเขาเกี่ยวกับสถานการณ์ในเมือง
ไทยนั้นฟังดูไม่รื่นหูเลย รู้สึกว่าตัวเองต้องอ้างว้างโดดเดี่ยว เพราะเขา
พูดกับข้าพเจ้าว่า

ถ่ายรูปเมื่อ
นายกรัฐมนตรี โตโจ
มาเยือนเมืองไทย
3 กรกฎาคม 2486

“สัมพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่นซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้อิสระแก่ทหารญี่ปุ่นในการปฏิบัติการในเมืองไทยนั้น เป็นไปได้เพราะการตัดสินใจอย่างเด็ดขาดของจอมพล ป.พิบูลสงครามหลังจากที่มีเรื่องยุ่งยากแต่ว่าการปฏิบัติของทหารญี่ปุ่นซึ่งเดินทางเข้าออกในเมืองไทยนั้น ทำให้เกิดมีความรู้สึกที่ไม่ดีเกิดขึ้นในหมู่คนไทย ซึ่งเป็นประเทศเอกราชอย่างเช่นเหตุการณ์ที่บ้านโป่ง (จุดเริ่มต้นของเส้นทางรถไฟสายไทย-พม่า) เมื่อเร็วๆนี้ และปี พ.ศ. 2485 รัฐบาลญี่ปุ่นได้จัดตั้งกระทรวงใหม่คือกระทรวงมหาเอเชียบูรพา ซึ่งทางไทยมีความรู้สึกไม่พอใจมากที่สุด โดยการพิเคราะห์เรื่องเหล่านี้แล้วเห็นว่า การส่งผู้บัญชาการประจำประเทศไทยไปนั้นจะยิ่งทำให้ความรู้สึกของทางฝ่ายไทยแข็งกร้าวขึ้น ไม่มีทางที่จะก่อให้เกิดการผ่อนปรน และสถานการณ์ทางการเมืองของไทยนั้นก็มีความละเอียดอ่อนอย่างมาก และยุ่งยากขึ้นกว่าแต่ก่อนด้วยงานนี้ไม่ใช่ภาระกิจที่โก้หรูและไม่สนุก มีความรู้สึกสงสารคุณที่ต้องไปรับตำแหน่งนี้ ฉะนั้นคุณต้องไปปฏิบัติงานโดยถือว่าไม่มีลูกน้อง คนที่จะติดตามคุณไปมีเพียงคนเดียวคือเสนาธิการทหารชื่อ พ.ท.คิโยจิกิชิยามิ เขาได้รับแต่งตั้งเป็นเสนาธิการทหารของกองทัพประจำประเทศไทยด้วยแล้ว“

ข้าพเจ้าเคยนำกองพลที่ 5 ซึ่งใหญ่ที่สุดและเข้มแข็งมากที่สุดของประเทศญี่ปุ่น บุกเข้าไปในภาคเหนือของประเทศอินโดจีน-ฝรั่งเศส เคยเป็นผู้บัญชาการกองพลนาโกยาที่บ้านเกิดของข้าพเจ้า และหลังจากประกาศสงครามแล้ว ได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกรมสารวัตรทหารครบหนึ่งปีพอดี ฉะนั้นข้าพเจ้าก็มีความหวังอยู่บ้างว่าจะได้ควบคุมดูแลกองกำลังที่ใหญ่โตที่แนวหน้า แต่ว่าการรับพระบรมราชโองการนี้เนื่องจากมีสาเหตุพิเศษดังที่นายกโตโจพูดไว้ ข้าพเจ้าจึงมีความรู้สึกที่ไม่ควรจะบอกความรู้สึกส่วนตัวแม้แต่คำเดียวให้เพื่อนข้าพเจ้าซึ่ง

แม้จะสนิทเป็นรุ่นเดียวกันทราบ ข้าพเจ้าได้แต่กล่าวว่า “ขอบคุณ
ผมจะพยายามทำดีที่สุด ขอให้คุณทำดีที่สุดเช่นกัน” กล่าวจบแล้วก็
จับมือกันอย่างแนบแน่น แล้วอำลากัน

บทที่ 2

ความอึดอัดใจของเสนาธิการ ซูกิยามา

เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ของเกาะกาดัลคะแนล

เรื่องที่ทำให้ข้าพเจ้านึกถึงในปัจจุบันนั้นคือเรื่องที่เสนาธิการทหารบกฮาจิเมะ ซูกิยามาพูดไว้เมื่อวันที่ 5 มกราคม ข้าพเจ้าได้เข้าไปอ้อลาเขา ดูเขามีสีหน้าหมองหม่น สาเหตุเพราะว่าในช่วงเวลานั้นกำลังมีความขัดแย้งเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ที่เกาะกาดัลคะแนลซึ่งกำลังสู้รบกันอย่างรุนแรงอยู่ เป็นการต่อสู้ขับเคี่ยวกันระหว่างปลัดกระทรวงกลาโหมเฮอิทาโร คิมูรา กับผู้อำนวยการกองที่ 1 ของกรมเสนาธิการทหารบกประจำกองบัญชาการทหารสูงสุด คือ ซินอิชิ ทานากะ ในท้ายที่สุดฝ่ายเสนาธิการทหารบกต้องยอมย้ายทานากะซึ่งเขาไวใจมากที่สุดไปอยู่ตำแหน่งอื่น

เมื่อข้าพเจ้าได้กล่าวคำอ้อลาเรียบร้อยแล้ว คุณซูกิยามาบอกว่า “นากามูระ” ถ้าเตรียมตัวเรียบร้อยแล้วคุณรีบไปดีกว่า กระทรวงกลาโหม ถือหลักการว่าเมื่อได้รับคำสั่งแล้วต้องปฏิบัติเลยในทันที “ที่ คุณซูกิยามาให้คำทักท้วงอย่างนี้แก่ข้าพเจ้า ก็เพราะเขาเกรงว่าข้าพเจ้า

ซึ่งบัดนี้เป็นผู้บัญชาการที่ค่อนข้างแปลกคือไม่มีกองกำลังอยู่เลยนั้น อาจรือร่อต่างๆแล้วจะมีผลไม่ดีต่อตัวข้าพเจ้าเอง

เกี่ยวกับคุณซูกิยามานี้ ข้าพเจ้ามีเรื่องที่ไม่ได้เลยอยู่เรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจอยู่นอกเรื่องในที่นี้อยู่บ้าง กล่าวคือเดือนเมษายน พ.ศ. 2481 เมื่อคุณซูกิยามาเป็นรัฐมนตรีกระทรวงทหารบกนั้น ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นอธิบดีกรมกิจการทหารโดยกระทันหัน การแต่งตั้งครั้งนั้น เป็นเรื่องที่ไม่มีความคิดมาก่อนรวมทั้งตัวข้าพเจ้าเอง รัฐมนตรีซูกิยามาคงมีแผนที่จะเปลี่ยนระบบกระทรวงทหารบกอยู่ และการแต่งตั้งคราวนั้นคงเป็นส่วนหนึ่งของแผนของเขา แต่แผนของเขาไม่ประสบความสำเร็จ ในเดือนพฤษภาคม ได้มีการเปลี่ยนรัฐมนตรีจากซูกิยามาเป็นพล.ท.เซอิชิโร อิตากากิ และปลัดกระทรวงกลาโหมเปลี่ยนจากพล.ท.โยชิจิโร อุเมสุเป็น พล.ท.ฮิเดกิ โตโจ

ตอนนั้นรัฐมนตรีซูกิยามากับปลัดกระทรวงกลาโหมอุเมสุพูดกับข้าพเจ้าแสดงอาการเสียใจอย่างมากกล่าวว่า ตั้งแต่เหตุการณ์แมนจูเรียแล้ว นายทหารผู้มีความสามารถเริ่มสนใจการเมืองมากขึ้น และถ้าปล่อยให้เป็นอย่างนั้นต่อไปก็เป็นเหมือนดินพอกหางหมู กองทัพก็จะเสียชื่อหมด ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นต้องแบ่งกรมกิจการทหารเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเกี่ยวกับงบประมาณ อีกส่วนหนึ่งยังคงเป็นกิจการทหารโดยทั่วไปแต่ให้ลดบทบาทของกรมลงไป ฉะนั้น “เราได้เชิญคุณมาเป็นอธิบดีกรมเพื่อทำงานนี้ แต่มีเสียงคัดค้านจากที่อื่น เราจึงต้องลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีและปลัดกระทรวง“

เมื่อข้าพเจ้าทราบความคิดเห็นและวัตถุประสงค์โดยแท้จริงของรัฐมนตรีซูกิยามาแล้ว ข้าพเจ้าก็เสนอลาออกจากตำแหน่งเจ้ากรมกิจการทหารต่อปลัดกระทรวงกลาโหมคนใหม่คือโตโจ แต่ขงนั้นบังเอิญเกิดเหตุการณ์ไซโกโฮ^๒ ประทุขึ้น ปลัดกระทรวงทหารบกโตโจจึงให้

ข้าพเจ้าอยู่ในตำแหน่งต่อไปโดยอ้างว่ามีสถานการณ์ฉุกเฉิน ข้าพเจ้าได้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวต่อมาอีก 4 เดือน และได้มีฉายาว่าเป็นอธิบดี “นอนหลับ” แล้วจึงได้ย้ายไปเป็นเจ้ากรมธุรการทหาร ถ้าเผื่อว่าแผนการณ์ปรับปรุงกระทรวงทหารบกของชุกิยามา และอุเมสุ เป็นความจริงได้ ประวัติศาสตร์ก็คงไม่เหมือนกับปัจจุบัน เมื่อข้าพเจ้านึกถึงภาพอันสง่างามของจอมพลชุกิยามาแล้ว ก็ทำให้ข้าพเจ้านึกถึงเรื่องราวต่างๆในสมัยนั้น

สว่าง บริสุทธิ์ สันติ มิตร

ฟังแล้วฟังเล่าความรู้สึกของคนไทยต่อประเทศญี่ปุ่นดูเลวร้ายขึ้นทุกวัน แต่ข้าพเจ้าเข้าใจดีว่าวิธีที่จะปิดเปาบรรเทาความรู้สึกนั้นต้องไม่ใช่วิธีใช้กำลังอาวุธ เรื่องนี้พอจะมีหนทางสว่างไสวขึ้นบ้างก็ต่อเมื่อข้าพเจ้าได้พบเอกอัครราชทูตประจำประเทศไทยเทอิจิ ทสึโบกามิ โดยบังเอิญในวันที่ 4 มกราคม ในขณะที่ไปรายงานตัวที่พระบรมมหาราชวัง และต่อมาข้าพเจ้าได้นัดกับท่านที่บ้านประจำตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงทหารบก และมีโอกาสเรียนรู้สถานการณ์ของเมืองไทยและความรู้สึกชาตินิยมของคนไทย สถานการณ์ที่เมืองไทยนั้นน่าวิตกและไม่อาจแก้ไขได้โดยง่าย ข้าพเจ้าจึงมีความสงสัยว่าข้าพเจ้าเป็นแค่นายทหารคนหนึ่งจะมีความสามารถเข้าถึงจิตใจของคนไทยและแก้ไขสถานการณ์ได้อย่างไร ข้าพเจ้าจะมีความสามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงที่ไม่น่าไว้วางใจอันเกิดจากสถานการณ์ของโลกได้หรือ ถ้าเผื่อว่ามีการปฏิบัติแม้แต่เพียงเล็กน้อยของข้าพเจ้ากระทบกระเทือนต่อจิตใจของคนไทยในทางลบแล้ว ความหมายสูงสุดของสงครามมหาเอเซียบูรพา คือเพื่อปลดปล่อยและให้เอกราชชนชาติชาวเอเซียที่ถูกกดขี่ก็จะถูกทำลายโดยสิ้นเชิง คำพูดของนายกโตโจที่ว่าสมเด็จพระจักรพรรดิ มี

เส้นทางสาย
ลำปาง - เชียงใหม่ :
ความร่วมมือไทย-ญี่ปุ่น
6 เมษายน 2468

ความสนใจอยู่เป็นพิเศษนั้นเป็นเสมือนเครื่องเตือนสติของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามีความรู้สึกวิตกกังวลเมื่อคิดถึงความสำคัญและความยากลำบากของหน้าที่เบื้องหน้า รวมทั้งความสามารถที่ไม่ถึงระดับของข้าพเจ้า แต่เมื่อลูกศรนั้นปล่อยออกไปแล้วก็หยุดไม่ได้ ข้าพเจ้านึกถึงคำพูดของข้าพเจ้าเองที่บอกนายทโดโจว่าข้าพเจ้าจะไปเหมือนกับเป็น “พระโพธิสัตว์” นี่ก็เป็นคำเตือนสติที่ดีต่อข้าพเจ้าเช่นกัน ข้าพเจ้าคิดว่าการใช้เล่ห์เหลี่ยมใดๆ นั้นไม่มีประโยชน์ นอกจากการไปสัมผัสกับคนไทยด้วยใจบริสุทธิ์เหมือนกับ “พระโพธิสัตว์” ต้องรับฟังคำพูดที่คนไทยอยากพูดโดยตั้งใจและไม่ถือคติและปฏิบัติในทันทีในสิ่งที่ ข้าพเจ้าเชื่อว่าถูกต้อง นอกจากที่กล่าวมานี้แล้วคงไม่มีวิธีอื่น เมื่อคิดอย่างนี้แล้วข้าพเจ้ามีความมั่นใจมากขึ้น

เมื่อข้าพเจ้าได้ตัดสินใจอย่างที่กล่าวมาแล้ว ข้าพเจ้าก็มีความรู้สึกว่าการไปพบกับเอกอัครราชทูตและทูตทหารไทยประจำญี่ปุ่นนั้นเป็นทั้ง

เรื่องที่มีความสำคัญและเป็นมารยาทด้วย ในวันที่ 5 มกราคม ข้าพเจ้าไปที่สถานทูตไทยที่โคมาบะ โดยไปกับเสนาธิการคิซึนามิ ตอนนั้นบังเอิญว่าเอกอัครราชทูตดิเรก ชัยนามกลับประเทศไทย จึงได้พบทูตทหารกับที่ปรึกษาแทน แน่ใจว่านี่คือการพบกันครั้งแรก ทั้งสองคนมีสีหน้าแสดงความสงสัยเพราะว่ามีแขกที่ไม่คาดฝัน แต่เมื่อได้สนทนาและพูดคุยกันหลายเรื่องก็เป็นกันเองมากขึ้น สุดท้ายทูตทหารถามอย่างเกรงใจแต่มีท่าทางขึงขังว่า “ท่านมีกำลังกี่กองพล” ข้าพเจ้าชี้ไปที่เสนาธิการคิซึนามิแล้วตอบว่าคนนี้เพียงคนเดียวที่เป็นกำลังของข้าพเจ้า คำตอบเช่นนั้นทำให้ทุกคนหัวเราะกันใหญ่ และบรรยากาศก็ดูอบอุ่นขึ้น ข้าพเจ้าได้กล่าวคำอำลาว่าคงได้พบกันอีกที่เมืองไทย แต่เท่าที่ได้สนทนากันคราวนี้ ข้าพเจ้าเข้าใจได้ว่าฝ่ายไทยมองดูการแต่งตั้งผู้บัญชาการประจำประเทศไทยคือข้าพเจ้านั้นเป็นเรื่องสำคัญ ในภายหลังข้าพเจ้าได้ข่าวที่กรุงเทพฯว่าการไปพบของข้าพเจ้าในวันนั้น ได้ถูกส่งเป็นรายงานเข้ามาในกรุงเทพฯ และฝ่ายไทยดูจะพึงพอใจในเรื่องนี้

ข้าพเจ้าได้ออกเดินทางในวันที่ 10 มกราคม ผู้ที่มาเป็นผู้บัญชาการกรมสารวัตรทหารแทนข้าพเจ้า คือ พล.ท.ฮาคุจิโร คาโตะ ซึ่งต่อมาได้เสียชีวิตในปี พ.ศ. 2494 ที่ประเทศรัสเซีย สมเด็จพระจักรพรรดิได้พระราชทานผ้าไหมสีขาวแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอให้อาจารย์โซโฮ โทคุโทมิ เขียนคำให้ 4 คำ คือ “สว่าง บริสุทธิ์ ล้นดี มิตร” ลงบนผ้าไหม สีคำนี้เป็นสัญลักษณ์เพื่อการบัญชาการ ซึ่งข้าพเจ้าใช้มาตั้งแต่เป็นผู้บังคับการกรมทหาร ด้านหลังของผ้าไหม ข้าพเจ้าขอให้นายโคโจเขียนว่า “พิจารณา รอบคอบ ปฏิบัติเด็ดขาด” นี่ก็ทำให้การเตรียมตัวไปเมืองไทยของข้าพเจ้าสำเร็จเรียบร้อย

บทที่ 3

ไปราชการทหารเมืองไทย

ความทรงจำที่แอสเตอร์เฮาส์

หลังจากที่ข้าพเจ้าได้บุกเข้าไปในภาคเหนือของอินโดจีน-ฝรั่งเศส ในฐานะเป็นผู้บัญชาการกองพลที่ 5 เมื่อวันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2483 และเดินทางกลับประเทศญี่ปุ่นแล้ว ข้าพเจ้าก็ประจำอยู่ภายในประเทศไม่มีโอกาสเดินทางออกนอกประเทศเลยเป็นเวลาสามปีเศษ ฉะนั้นข้าพเจ้าคิดว่า การได้พบกับผู้บัญชาการหลายฝ่าย และเข้าใจสถานการณ์ทั่วไปของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกทั้งหมดนั้น เป็นเรื่องสำคัญต่อหน้าที่ต่อไปของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงใช้โอกาสการเดินทางไปกรุงเทพฯ เพื่อความประสงค์ดังกล่าวนี้

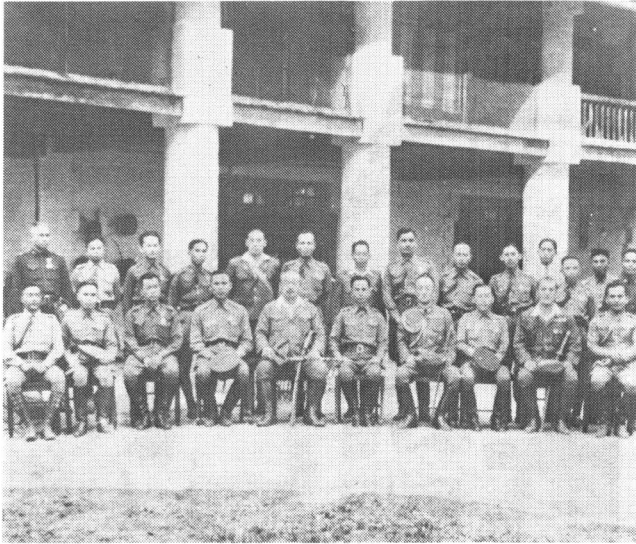
ในวันที่ 10 มกราคม เครื่องบินออกจากสนามบินฮานอยตามกำหนด พักที่โรงแรมซากะเอยะ ที่ ฟูกูโอกะหนึ่งคืน วันถัดไปคือ 11 มกราคมเดินทางไปเชียงใหม่ บังเอิญวันนั้นอากาศไม่ดีเลย การลงที่สนามบินเชียงใหม่เวลานั้นลำบากมาก นักบินที่มีความสามารถมากที่สุดคน

พระธาตุคอกยสุเทพ

พบกับนายทหาร
กองทัพพายัพ

ถ่ายกับ
ผู้บังคับบัญชา
กองทัพอากาศ
ที่เชียงใหม่

หนึ่งของญี่ปุ่นคือร้อยเอกยามาโมโตะ บอกในภายหลังว่ามีความยากลำบาก ในสมัยนั้นการเดินทางของทหารโดยเฉพาะนายทหารระดับสูงนั้นถือเป็นความลับ ข้าพเจ้าได้ไปหาพล.ท.ชาดามุ ชิโมมูระ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดภาคเชียงใหม่ที่กองบัญชาการเป็นการลับในคืนนั้น ได้รับประทานอาหารกับท่านและทราบข่าวสารเกี่ยวกับภาคนั้น ในช่วงนั้นสถานการณ์บริเวณประเทศจีนภาคกลางกำลังมีการต่อสู้กันอยู่ที่ภูเขาต้าเปี้ยซัน และรัฐบาลแห่งชาติซึ่งมีวังจิงไวเป็นหัวหน้านั้นได้ประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษและทำสัญญาจีน-ญี่ปุ่นฉบับใหม่เสร็จพอดี และประจวบเหมาะแก่ที่ทุกคนกำลังไว้อาลัยให้กับพล.ท.โอซามุ ทสูกาดะซึ่งเสียชีวิตในสนามรบ หลังจาก ข้าพเจ้าได้รับประทานอาหารค่ำกับชิโมมูระแล้ว และเข้าพักที่โรงแรมแอสเตอร์เฮาส์ 1 คืน วันถัดไปกำหนดเดินทางไปได้หัวนแต่ว่างกลางคืนคืนนั้นอากาศหนาวเย็นจัดที่สุดในรอบ 10 ปี เครื่องบินที่อาศัยเดินทางเป็นประเภท

เอ็มซี 2 นั้น หม้อน้ำเครื่องบินแตกร้าว ก็เลยต้องเปลี่ยนกำหนดการใหม่ ข้าพเจ้าต้องพักรออยู่ที่แอสเตอร์เฮาส์นั้น 4 วันจึงออกเดินทางไปได้

ที่แอสเตอร์เฮาส์นั้นข้าพเจ้าเคยมาพักในช่วงปลายเดือนกันยายน พ.ศ. 2481 อยู่สามวัน ครั้นนั้น ข้าพเจ้ามาตรวจทหารในประเทศจีน ในฐานะเป็นอธิบดีกรมกิจการทหาร โดยมากับ พ.ท.ฮิเดโอะ อิวากูโระ ครั้นนั้นข้าพเจ้ามีโอกาสมองจากเครื่องบินได้เห็นการยุทธของเจียงไคเช็คที่จะถอยทัพจากลุ่มแม่น้ำฮวงโห ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเจียงไคเช็คหัวหน้าศัตรูใช้ยุทธวิธีที่กว้างใหญ่และการตัดสินใจที่แน่วแน่ ข้าพเจ้าจึงปรารภกับอิวากูโระถึงขั้นตอนต่างๆที่จะทำให้สงครามยุติลง

วันที่ 16 มกราคม ตอนเช้า ข้าพเจ้าขึ้นเครื่องบินไปไทเป ที่ไทเปมีพล.อ.ริคิจิ อันโคะเป็นผู้บัญชาการกองทัพได้หัววัน ท่านเป็นผู้ที่ข้าพเจ้าให้เคารพอย่างมาก แต่วันนั้นท่านต้องไปตรวจราชการทหารที่บริเวณภาคกลางของไต้หวัน ท่านได้เขียนจดหมายทิ้งไว้อย่างสุภาพและให้ลูกน้องมารับข้าพเจ้าที่สนามบิน เครื่องบินพักที่สนามบินไทเป 1 ชั่วโมงและเดินทางต่อไปมะนิลา หลังจากที่ข้าพเจ้าเขียนจดหมายตอบท่าน นายพลอันโคะในครั้งนั้นแล้ว ไม่ได้มีโอกาสพบกับท่านอีกเลย เพราะว่าคุณได้ทำอัตวินิบาตกรรมหลังแพ้สงคราม

รักษาห้องนายพลศัตรู

บ่ายสามโมง วันที่ 16 มกราคม ข้าพเจ้าถึงสนามบินมะนิลา ข้าพเจ้าไปหาพล.ท.ชิจุงอิชิ ทานากะที่กองบัญชาการ ท่านเป็นผู้บัญชาการกองทัพที่ 14 ที่กองบัญชาการนั้นได้ใช้ตึกศาลฎีกาของมะนิลา ซึ่งมีความโอโถงมาก ผู้บัญชาการทานากะมือดีดีเป็นผู้บัญชาการกรม

สารวัตรทหารก่อนหน้าข้าพเจ้า ฉะนั้นการพบปะกันจึงเป็นไปอย่าง สนุกสนาน หลังจากพบปะสนทนากันแล้ว ข้าพเจ้าได้เข้าพักที่โรงแรม มะนิลา ที่นั่นมีเพื่อนนายทหารมาหาข้าพเจ้า และได้มีโอกาสฟัง สถานการณ์ในขณะนั้นของฟิลิปปินส์ คำวันนั้นนายทหารคนสนิทได้พา ข้าพเจ้าไปชมห้องพักของนายพลแมคคาร์เธอร์ผู้บัญชาการกองทัพ สหรัฐอเมริกา ซึ่งอยู่ภายในโรงแรมเดียวกัน ห้องนี้ทำนายพลใช้ก่อน ที่ท่านจะหนีออกไปจากฟิลิปปินส์ นายทหารคนสนิทคนเดียวกันนั้นได้ เปิดประตูให้ข้าพเจ้าชมเพียงนิดเดียวเขาไม่ยอมให้ข้าพเจ้าเข้าไปในห้องเลย เขาบอกว่าห้องนี้รักษาทุกสิ่งทุกอย่างไว้เหมือนเดิมนับตั้งแต่นายพล แมคคาร์เธอร์ออกจากห้องนี้ไปนายทหารญี่ปุ่นไม่อนุญาตให้ผู้ใดเข้าห้องนี้ ทั้งนี้เป็นการแสดงความเคารพหัวหน้าใหญ่ของศัตรู

เมื่อข้าพเจ้าได้ฟังเรื่องนี้แล้ว ก็รู้สึกประทับใจและนับถือผู้บัญชา การทั้งสองคือทานากะและฮอนมา และเสนาธิการประจำฟิลิปปินส์ แต่หลังจากนี้ไปอีกสองปีครึ่ง ความพยายามก็ไม่เป็นผล เพราะว่ มะนิลาถูกเผาทั้งหมด ในสมัยนั้นสถานการณ์ทางฟิลิปปินส์เองก็ ค่อนข้างอยู่อย่างสงบ และในสมัยนั้นการสู้รบก็อยู่ที่กะดัลละแนลใน หมู่เกาะโซโลมอน มีการตอบโต้จากฝ่ายสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรง ฝ่าย เราเริ่มเสียเปรียบในสถานการณ์สงครามมากขึ้น

วันที่ 17 มกราคม ข้าพเจ้าเดินทางโดยตรงจากมะนิลาถึง ไชงอัน ที่ไชงอันนั้นเป็นที่อยู่ภายใต้ การดูแลของพล.ท.คาซุโมโตะ มาซิจิริ ผู้เป็นอดีตอธิบดีกรมกิจการทหารทั้งก่อนหน้าและหลังข้าพเจ้า เขาเพิ่งถูกแต่งตั้งเป็นผู้บัญชาการกองทัพประจำอินโดจีน-ฝรั่งเศสเมื่อ สองเดือน ก่อนหน้าที่ของผู้บัญชาการมาซิจิริไม่แตกต่างจากหน้าที่ ของข้าพเจ้าเท่าใดนัก ข้าพเจ้ามีความหวังอย่างมากว่าจะได้รับฟัง

ผู้เขียน กับ จีระ วิจิตสงคราม
(ผู้บัญชาการกองทัพอากาศ)

ประสบการณ์อันมีค่าในระยะเวลาสองเดือนของเขา ข้าพเจ้าได้รับ
 เดินทางไปที่กองบัญชาการในทันทีเพื่อเข้าพบผู้บัญชาการมาซิจิรีและ
 เสนาธิการซาบูโระ ความมูระ คนหลังนี้เป็นเพื่อนสนิทของข้าพเจ้า
 ด้วย สรุปลแล้วจากคำพูดของคนทั้งสอง ไทยกับอินโดจีนนั้นสถาน
 การณ์ทางการเมืองไม่เหมือนกันเลย แต่ว่ากองกำลังทหารรักษา
 ความสงบซึ่งไม่ใช่กองทัพเพื่อการสู้รบนั้น มีหน้าที่ซับซ้อนมาก อยู่
 ระหว่างภาระกิจทางการเมืองกับการทหาร ฉะนั้นการดำเนินงานหน้าที่
 ให้เรียบร้อย นั้นก็เป็นเรื่องที่น่าหนักใจอยู่มาก แต่ด้วยความโชคดีที่
 การปักปันเขตแดนระหว่างอินโดจีนกับไทยนั้นเรียบร้อยแล้วตอนนี้จึง
 ไม่มีปัญหาอะไร

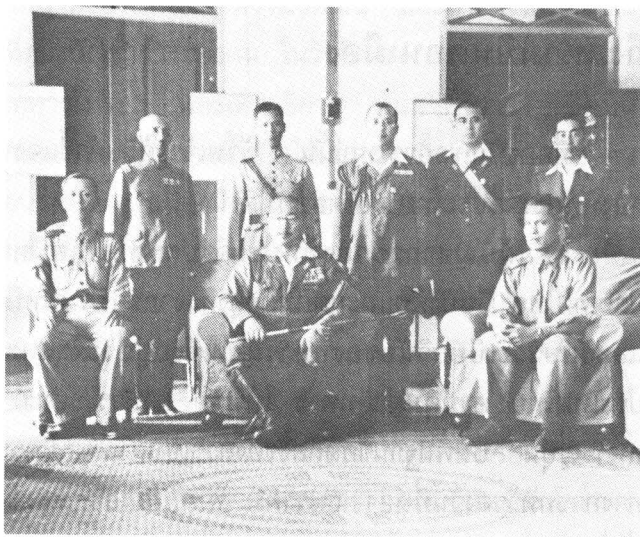
จอมพลเทราอุจิผู้มีใบหน้าเยาว์วัย

วันที่ 18 มกราคมเดินทางออกจากสนามบินไซ่ง่อนถึงไซหนัน (สิงคโปร์) ในเวลาประมาณ 11.00 น. ข้าพเจ้าได้รับการต้อนรับจาก พล.ต.เซอิจิ โมริยะและเสนาธิการทหารประจำกองทัพภาคพื้นที่คได้รวม 4-5 คน พล.ต.โมริยะได้รับคำสั่งแต่งตั้งเป็นเสนาธิการของกองทัพของข้าพเจ้าและเป็นทูตทหารประจำสถานทูตไทย ข้าพเจ้ากับเขาได้ไปที่กองบัญชาการใหญ่ รายงานตัวกับจอมพลฮิซะอิชิ เทราอุจิ ผู้บัญชาการกองทัพใหญ่ ใบหน้าของท่านดูเยาว์วัยและยิ้มแย้ม ให้ความรู้สึกเหมือนต้อนรับแขกที่มาจากทางไกล ท่านได้กล่าวชี้แนะโดยสั้นๆว่า “ข้อความที่จำเป็นทั้งหลาย เสนาธิการทหารใหญ่จะเป็นผู้มาชี้แจงเอง แต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับเมืองไทยนั้น ผมขอมอบให้คุณทั้งหมด ฉะนั้นจงทำได้อย่างเต็มที่” เมื่อข้าพเจ้าได้ประสบกับท่าทางอันใจกว้าง

ตรวจราชการ
ทหารที่ลำปาง
ข้าหลวงจังหวัด
มาคอยต้อนรับ

ถ่ายกับข้าหลวง
เชียงใหม่
2 เมษายน 2486

ดูอบอุ่น และได้รับคำชี้แนะต่างๆอันเต็มไปด้วยน้ำใจแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึก
ว่าหน้าที่ และความรับผิดชอบมีมากและหนักขึ้น เสนาธิการทหารใหญ่
คือ พล.ท.ชิดกงโนริ คูโรดะ และรองเสนาธิการทหารใหญ่คือ พล.ต.
คิโยโตมิ โอคาโมโตะ ได้เข้ามาชี้แจงเรื่องต่างๆ คนหลังนี้ได้ฆ่าตัวตาย
ทันทีที่แพ่งครามในโรงแรมที่ประเทศสวีตเซอร์แลนด์ ในคืนนั้นผู้บัญชา
การใหญ่จอมพลเทราอุจิได้จัดงานเลี้ยงเพื่อข้าพเจ้า ท่านเชิญนายทหาร
และพลเรือนระดับสูงมาร่วมงานเลี้ยงด้วย หลังจากงานเลี้ยงเล็กและ
กลับไปที่พัก นายแพทย์ทหารชื่อ พล.ต.เคน โฮโซโซมิ มาหาข้าพเจ้า
ด้วยหน้าตาแสดงอาการเร่งรีบ รายงานข้าพเจ้าว่าโรคมะเร็งที่กระเพาะ
ของหัวหน้าเสนาธิการโมริยะนั้นถึงขีดอันตรายแล้ว แต่หมอก็ยังรู้สึก
ประทับใจว่าในระดับอาการขั้นนี้เขายังมีชีวิตอยู่ได้ และจากรายงานนี้
ข้าพเจ้าได้เสนอย้าย พล.ต. โมริยะกลับประเทศญี่ปุ่นโดยความลับสุดยอด
ข้าพเจ้ามีความหวังและไว้วางใจต่อ พล.ต. โมริยะอยู่อย่างมาก แต่ต้องตัดใจ
แยกกันก็รู้สึกเสียใจอยู่มาก

ถึงสนามบินดอนเมือง

ที่กองบัญชาการใหญ่นั้น ข้าพเจ้าได้รับคำชี้แจงว่าหน้าที่ของ
กองทัพประจำประเทศไทยโดยย่อมีดังนี้

1. ผู้บัญชาการกองทัพประจำประเทศไทยมีหน้าที่ป้องกัน
ประเทศไทย ปราบบังคับและกดดันต่อจุงกิงจากทางภาคเหนือของภูมิลาน
และรักษาระเบียบวินัยของทหารญี่ปุ่นซึ่งอยู่ประจำและเดินทัพผ่าน
ประเทศไทย ควบคุมศาลทหาร ให้ที่พัก อาหาร และการอนามัยแก่
ทหารญี่ปุ่น บนพื้นฐานข้อตกลงของการเป็นสัมพันธมิตรและข้อตกลง
ทางการทหารลงวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2484 และข้อตกลงในกิจ
ที่เกี่ยวกับแผนการยุทธร่วมกันระหว่างญี่ปุ่น-ไทย

2. นอกจากกองบัญชาการที่จะจัดตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ แล้ว มีกองทหารซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของกองทัพประจำประเทศไทย ดังนี้

- กองพันที่ 2 กรมทหารราบที่ 82 (ต้นฉบับเขียนเป็น 83 แต่ที่จริงเป็น 82-ผู้แปล) อยู่ประจำที่กรุงเทพฯ (พ.ต.คิตาโน เป็นผู้บังคับการ)

- กองสารวัตรทหารที่ 2 สังกัดกองบัญชาการใหญ่ภาคพื้นที่ใต้ กองทหารนี้อยู่ประจำที่กรุงเทพฯ

- กองร้อยรถยนต์พิเศษ, กองร้อยต่อสู้อากาศยานอิสระ, กองทหารส่งกำลังบำรุง, โรงพยาบาลที่ 16 ของกองบัญชาการใหญ่ภาคพื้นที่ใต้ และที่คุมขังเชลยศึกที่ 340 ของสภากาชาดญี่ปุ่น (คือเชลยศึกที่ได้รับจากกองรถไฟซึ่งต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ได้ส่งคืนกลับไปอยู่ใต้การบังคับบัญชาของกองรถไฟเหมือนเดิม)

มาบัดนี้หน้าที่ของข้าพเจ้ามีความชัดเจน และถึงเวลาที่ต้องเดินทางไปประจำที่กองบัญชาการของตน ในวันที่ 21 มกราคม ข้าพเจ้าพร้อมด้วยทูตทหารโมริยะ และเสนาธิการ พันตรีฟูจิوارา ซึ่งเป็นเสนาธิการสังกัดกองทัพใหญ่ภาคพื้นที่ใต้ และคนอื่น ๆ อีก 2-3 คน ได้เดินทางถึงสนามบินดอนเมือง วันนั้นท้องฟ้าแจ่มใส ซึ่งดูเหมือนว่าเป็นการแสดงความยินดีต่ออนาคตของเรา ที่สนามบินดอนเมืองนั้นเสนาธิการกองทัพสนามคือ พล.ท.ภักดี เกษสำลี ได้มาต้อนรับพร้อมด้วยกองทหารเกียรติยศของทหารอากาศ หลังจากตรวจกองทหารเกียรติยศและทำพิธีเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าได้เดินทางโดยรถยนต์ไปยังโรงแรมโอเรียนเต็ล ซึ่งเป็นที่พักชั่วคราว แม่น้ำซึ่งเรียกว่าแม่น้ำเจ้าพระยานั้น มีการไหลอย่างเป็นนิรันดร์ ฝั่งทั้งสองมีต้นโกงกาง ต้นหมาก ต้นมะพร้าว เป็นเงาทอดลงมาบนผิวน้ำ จิตใจของข้าพเจ้าก็

ค่อยๆมีความสงบขึ้น

วันรุ่งขึ้น (22 มกราคม) ผู้หลักผู้ใหญ่ของทางฝ่ายไทยมาหาข้าพเจ้าที่โรงแรมกันอย่างคับคั่ง อย่างเช่น หลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ พล.ท.พิชิต รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม เอกอัครราชทูตดิเรก ชัยนาม ซึ่งในขณะนั้นอยู่ในประเทศไทย เป็นต้น

ข้าพเจ้าเริ่มงานของข้าพเจ้านับตั้งแต่วันนั้น เพื่อให้ทูตทหารโมริยะเดินทางกลับประเทศญี่ปุ่นโดยเร็ว ได้เลือกที่ตั้งกองบัญชาการเลือกที่พักของผู้บัญชาการ ไปเยี่ยมวัดพระศรีมหาธาตุ ซึ่งเป็นที่เก็บอัฐิและวิญญาณของทหารญี่ปุ่น และไปเยี่ยมคารวะอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ไปไหว้วัดพระแก้ว ไปพบบุคคลสำคัญตั้งแต่นายกพิบูลลงมา ไปพบเอกอัครราชทูตของประเทศญี่ปุ่น เยอรมนี อิตาลี แมนจูว์ และไปเยี่ยมคารวะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ในขณะที่เดียวกันการระดมพลโดยการนำของเสนาธิการฟูจิوارา ทำให้งานทั้งหมดเสร็จสิ้นได้ภายในสามวัน วันที่ 26 มกราคม ทูตทหารโมริยะได้รับคำสั่งย้ายกลับไปประเทศญี่ปุ่นและเดินทางออกจากสนามบินดอนเมือง ข้าพเจ้าได้อธิษฐานให้เขาเดินทางโดยสวัสดิภาพ พล.ต.โมริยะนี้อยู่ประจำประเทศไทยในฐานะทูตทหารสองครั้ง เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เกี่ยวกับเมืองไทยมากที่สุด มีบทบาทอย่างมากในการเจรจากับฝ่ายไทยเมื่อเริ่มสงครามมหาเอเชียบูรพา เขาร่วมกับ พ.อ.ทามูระ ซึ่งเป็นทูตทหารเมื่อญี่ปุ่นเริ่มประกาศสงคราม ข้าพเจ้าเสียใจอย่างสุดซึ้งที่ต้องสูญเสียเขาไป ทั้งๆที่เขาเป็นผู้ที่มีความสามารถถึงระดับนี้ โดยเฉพาะต่อ พล.ต.โมริยะนั้น ข้าพเจ้าได้พูดให้กำลังใจ

แก่เขาว่าสุขภาพร่างกายจะดีขึ้น แต่ภายในใจแล้วคราวนี้เป็นครั้งสุดท้าย
ที่จะได้เห็นหน้ากัน ฉะนั้นเมื่อจับมือกัน ข้าพเจ้ามีน้ำตาคลอ ออกมา
โดยไม่ตั้งใจ พล.ต.โมริยะกลับประเทศญี่ปุ่นและถึงแก่กรรมภายในปี
เดียวกันนั้น

บทที่ 4

กองทัพญี่ปุ่นที่ถูกรังเกียจ

ระบบบังคับบัญชาที่ซับซ้อน

เมื่อพูดถึงกองทัพประจำประเทศไทยแล้ว มีความรู้สึกว่าเป็นกองกำลังที่ใหญ่โตมาก แต่ในความเป็นจริงนั้นเป็นกองกำลังขนาดเล็กๆ ภายในกองทัพนี้การติดต่อกับภายนอกเป็นความรับผิดชอบของทูตทหารซึ่ง พล.ต.โมริยะดูละอยู่ ด้านที่เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยเป็นความรับผิดชอบของกองพันที่ 2 (ผู้การคือมาซาฮิโกะ คิตาโน) สังกัดกรมทหารราบที่ 82 ซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ พล.ต.คาเมทาโร นากาโนะ ผู้บัญชาการกองพลน้อยผสมอิสระซึ่งประจำอยู่ที่อินโดจีน นอกจากนี้ที่กรุงเทพฯมีกองบัญชาการรถไฟ ซึ่งอยู่ใต้การบังคับบัญชาของ พล.ต.โนบุโอะ ชิโมดะ กรมทหารรถไฟมี 2 กรม และมีกองส่งกำลังบำรุงซึ่งอยู่ใต้กรมรถไฟ ทั้งหมดนี้มีไว้เพื่อก่อสร้างทางรถไฟสาย ไทย-พม่า นอกจากนี้มีกองสารวัตรทหาร โรงพยาบาล และโกดัง ซึ่งสังกัดกองทัพใหญ่ที่สิงคโปร์ ฉะนั้นกองทัพประจำประเทศไทยจึงเป็นเพียงกองกำลังเล็กๆ แต่มีระบบบัญชาการที่ค่อนข้าง

ซับซ้อน เมื่อพูดถึงความรู้สึกของไทยที่มีต่อญี่ปุ่นในขณะนั้นว่าเป็นอย่างไรบ้าง ไทยกับญี่ปุ่นนั้นเป็นสัมพันธมิตรกัน แต่ว่ามีเบื้องหลังอยู่ในขั้นตอนของการทำสัญญาพันธมิตร และความสัมพันธ์ในระยะหนึ่งปีหลังทำสัญญาพันธมิตรนั้นก็ “ไม่หวาน” เท่าใดนัก ดังจะเห็นได้จากจากเหตุการณ์ที่บ้านโป่งที่เกิดขึ้น และการตั้งกระทรวงมหาเอเซียบูรพา ที่ประเทศญี่ปุ่น รวมทั้งการส่งตัวผู้บัญชาการกองทัพประจำประเทศไทย คือ ข้าพเจ้าเองมาเมืองไทยก็จะทราบได้ว่าสถานการณ์ไม่ได้ง่ายอย่างที่เราคิด ไม่ได้ดีขนาดเท่าที่นายทโตะใจเชื่อใจ จอมพล ป.พิบูลสงคราม และที่แน่ๆ คือกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ที่สิงคโปร์ไม่ได้มองปัญหาประเทศไทยในแง่ที่ราบรื่น สรุปลแล้ว ความรู้สึกต่อญี่ปุ่นของไทยนั้นไม่ดีขึ้นอย่างที่เราคาดหวังไว้ครั้งยังอยู่ที่โตเกียว

เหตุการณ์ที่แสดงความรู้สึกของชาวไทยต่อทหารญี่ปุ่นอย่างชัดเจน คือ เหตุการณ์ที่บ้านโป่ง วันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2485 เหตุการณ์นี้ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงมาก่อนหน้านี้แล้ว ที่บ้านโป่งเป็นที่เริ่มต้นของเส้นทางรถไฟสายไทย-พม่า ชาวบ้านได้โจมตีกองก่อสร้างรถไฟในตอนกลางคืน และมีทหารญี่ปุ่นรวมทั้งนายทหารถูกฆ่าตายเป็นหลายคน สาเหตุนั้นมาจากการประพฤติไม่ดีของกองทหารญี่ปุ่นต่อชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือประเพณีการตบหน้าของทหารญี่ปุ่น

การตบหน้าคือการดูหมิ่นดูแคลนอย่างมากที่สุด

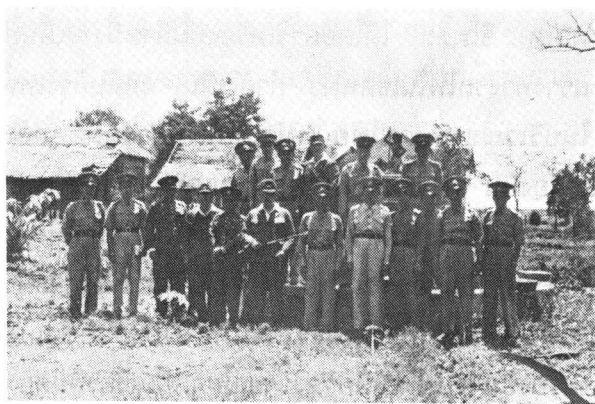
หลังจากถึงกรุงเทพฯไม่กี่วัน นายดิเรก ชัยนาม เอกอัครราชทูตของประเทศไทยประจำญี่ปุ่น ได้มาหาข้าพเจ้าที่โรงแรม ท่านกล่าวว่า “การตบหน้าของทหารญี่ปุ่นนั้นเป็นสิ่งที่มาทำลายสัมพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่นให้หมดสิ้นไป คนไทยนั้นถือว่าการตบหน้าและตบหัวโดยคน

อื่นเป็นการดูถูกดูแคลนอย่างที่สุด เขาต้องต่อสู้จนตัวตาย ขอให้ผู้บัญชาการสั่งทหารญี่ปุ่นให้ยุติการตบหน้าคนไทยโดยสิ้นเชิง ถ้าทำเรื่องแค่นี้สำเร็จสัมพันธไมตรีไทย-ญี่ปุ่นจะดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่อีกหลายเท่า ข้าพเจ้าแสดงความคิดเห็นโดยตรงไปตรงมาในฐานะเป็นมิตรสนิทของท่านผู้บัญชาการ ขอให้ท่านเอาใจใส่เรื่องนี้เป็นพิเศษด้วย” คำกล่าวนี้ทำให้ข้าพเจ้าสลดใจมาก ข้าพเจ้าขอขอบคุณไมตรีจิตของเอกอัครราชทูตและตั้งปณิธานว่าจะเริ่มต้นยุติประเพณีการตบหน้าในทันที คำสั่งห้ามการตบหน้าได้ถูกส่งไปถึงทหารระดับล่างทั้งหมด และได้ผลตามลำดับ

เรื่องต่อไปนั้นได้แก่สาเหตุใหญ่สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ปัญญาชนไทยมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อทหารญี่ปุ่น กล่าวคือ เมื่อกองพันทหารญี่ปุ่นเข้ามาประจำประเทศไทยนั้น ฝ่ายไทยเสนอโครงการที่จะสร้างที่พักทหารพอที่บรรจทหารราบหนึ่งกองพันในบริเวณสวนลุมพินี และเสนอให้กองพันประจำประเทศไทยใช้ที่พักนั้น แต่ทางฝ่ายญี่ปุ่นปฏิเสธ อย่างไม่เห็นเยื่อใยโดยอ้างว่าที่บริเวณสวนลุมพินีนั้นแฉะแฉะ และมีความชื้นได้ตอบปฏิเสธไปอย่างสิ้นเชิง และได้เรียกร้องเอาห้องเรียนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและยังใช้อยู่จนถึงเวลานี้ เรื่องนี้ทางฝ่ายปัญญาชนไทยมีความเห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อการศึกษา เขาได้เรียกร้องคืนและต้องการให้คืนโดยเร็ว เมื่อข้าพเจ้าทราบเรื่องนี้ จึงได้สำรวจและปรับปรุงที่พักซึ่งได้สร้างไว้ที่บริเวณสวนลุมพินี และให้ทหารญี่ปุ่นย้ายมาที่นี้ เรื่องเล็กเช่นนี้แต่ก็กระทบกระเทือนจิตใจของคนไทยได้มาก

เรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งคือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย-ญี่ปุ่น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วส่วนหนึ่งว่ามีปัญหาสำคัญมาจากการที่ญี่ปุ่นตั้งกระทรวงมหาเอเซียบูรพา และการติดต่อทั้งหมดจากประเทศไทย

ให้ผ่านกระทรวงนี้ ยิ่งไปกว่านั้นคือได้จัดตั้งกองทัพประจำประเทศไทยขึ้น เรื่องนี้ลอร์ดอนเอกราชของไทยและทำให้ฝ่ายไทยเสียศักดิ์ศรี ความรู้สึก เช่นนี้มีอยู่ทั่วไปทั้งในคนไทยระดับสูงและระดับล่าง ความรู้สึกนี้อาจ เป็นสาเหตุหนึ่งซึ่งทำให้นายกพิบูลเดินทางออกจากกรุงเทพฯ เพื่อไป ตรวจตราการป้องกันภาคเหนือ ก่อนหน้าที่ข้าพเจ้าจะเข้ามาประเทศไทย และในช่วงที่ข้าพเจ้าเพิ่งเข้ามา ท่านไม่ได้อยู่ในกรุงเทพฯ ท่านสั่งให้มีการรายงานการปฏิบัติงานของข้าพเจ้าอย่างละเอียดทุกวัน บรรยากาศ ของเมืองไทยที่แวดล้อมตัวข้าพเจ้าซึ่งเพิ่งเข้ามารับตำแหน่งนั้น เต็มไปด้วยความเคลือบแคลงอยู่เป็นอันมาก

ตรวจราชการทหาร
ที่สนามบินเชียงราย

บทที่ 5

มิตรไมตรีด้วยชีวิต

เบื้องหลังของการเดินทางกลับอย่างมหัศจรรย์

วันที่ 26 มกราคม ข้าพเจ้าส่งพล.ต.โมริยะซึ่งป่วยหนัก กลับประเทศญี่ปุ่นที่สนามบินดอนเมือง วันรุ่งขึ้นข้าพเจ้าได้รับข่าวที่น่า สลดใจ อีกข่าวหนึ่งว่าผู้บัญชาการก่อสร้างทางรถไฟไทย-พม่า คือ พล.ต.. ชิโมตะ ได้โดยสารเครื่องบินลำหนึ่ง เดินทางไปตรวจการก่อสร้างทางรถไฟในเขตพม่า กำลังเดินทางกลับกรุงเทพฯ และได้หายไป ในบริเวณชายแดนไทย-พม่าโดยไม่มีการติดต่อกลับมาเลย ฉะนั้น เครื่องบิน คงจะตกในบริเวณชายแดน ในเครื่องบินลำนั้นนอกจากมี ท่านผู้บัญชาการแล้วยังมีนายทหารเสนารธิการ นายทหารคนสนิท และทหารอื่นๆอีกรวม 10 กว่าคน ไม่ทราบว่าจะมีชีวิตรอดอยู่หรือไม่ ในทันทีที่ทราบข่าวกองรถไฟได้ส่งกองกำลังบุกเข้าไปค้นหาทราบ เครื่องบิน ไปในที่ที่คาดว่าจะเป็นที่เครื่องบินตก ทำการค้นหาใน เขตป่าดงดิบเป็นเวลา 3 สัปดาห์แต่ก็ไม่พบร่องรอยเลย เมื่อพ้นเวลานี้ ไปแล้วก็คิดว่าคงต้องถอนกำลังกลับ ทันใดนั้นได้มีตะกวดตัวหนึ่ง ออกมาจากป่าข้างทาง ทหารคนหนึ่งยิงปืนเข้าไล่ไปหนึ่งนัด เสียงปืน

ก้องไปทั้งป่า ดังอยู่ระยะหนึ่งเพราะมีเสียงสะท้อน และตามมาด้วยเสียงของคนอ่อนระโหยที่อยู่ใกล้ๆ

“อยู่ที่ไหนๆ” ฝ่ายเราทุกคนส่งเสียงดังและบอกว่าทหารญี่ปุ่นมาแล้ว ถัดมามีเสียงขานว่า ...อยู่ที่นี้ๆ กองทหารบุกเข้าไปที่ต้นเสียง ได้พบทหารญี่ปุ่นร่างเล็กๆคนหนึ่งอยู่ในหลืบหิน มีน้ำตาลเล็ก ๆ โหลรินลงมาด้วย พวกเราวิ่งเข้าไปหาปรากฏว่าชายคนนี้เป็นผู้หนึ่งซึ่งนั่งเครื่องบินที่ไปตกอยู่ในบริเวณนั้น เขามีชีวิตรอดมาได้อย่างปาฏิหาริย์และเดินทางมาอยู่ที่นี้ 3 สัปดาห์โดยอาศัยแต่เพียงน้ำดื่ม และด้วยเหตุนี้เราจึงสามารถค้นหาซากเครื่องบินที่ตกได้ เครื่องบินไฟไหม้หมดทั้งลำ เหลือแต่เพียงแผ่นเหล็กแสดงฐานะนายพลและพบดาบซามูไรคดงอยู่ แสดงว่าเมื่อเครื่องบินตกนั้นรุนแรงและน่าสยดสยองมาก ทหารญี่ปุ่นซึ่งเอาชีวิตรอดได้อย่างปาฏิหาริย์บอกแก่ข้าพเจ้าในภายหลังว่า เบื้องหลังการมีชีวิตรอดได้นั้นมีมิตรไมตรีที่น่าตื่นตาตื่นใจ เครื่องบินที่ซิโม่ตะนั่งอยู่นั้น เครื่องยนต์เครื่องหนึ่งเกิดขัดข้องในขณะที่บินอยู่บริเวณชายแดน ฉะนั้นจึงบินมาด้วยเครื่องยนต์เพียงเครื่องยนต์เดียว และพยายามร่อนลงที่สนามบินเยของพม่า แต่ปีกเครื่องบินได้ชนเข้ากับต้นไม้สูงในป่าและเครื่องบินก็พลิกกลับตัวอย่างรวดเร็ว ตัวเขาเองกระเด็นออกนอกเครื่องบิน ตกลงที่กิ่งต้นไม้ใหญ่แล้วลงถึงพื้นดินได้โดยไม่บาดเจ็บแม้แต่นิดเดียว ทันใดนั้นเครื่องบินที่ตกก็มีไฟลุกไหม้ไม่มีทางที่จะช่วยเหลือได้ แต่มีนายทหารคนหนึ่งหลุดออกมาจากเครื่องที่กำลังไฟลุกไหม้อยู่ คนนี้ถูกๆไฟลวกทั้งตัว สรุปลแล้วมีคนรอดชีวิตสองคน แต่นายทหารคนที่ไฟลวกนั้นเดินไม่ได้ เขาจึงต้องแบกนายทหารขึ้นหลังเดินไปได้เพียงเล็กน้อย ก็มีดีค้ำลงเสียก่อน เขาได้ยินเสียงเสื่อร้องดังก้องไปในป่า นายทหารได้ขอร้องว่า “ข้าจะเป็นเหยื่อของเสื่อที่นี่เอง จงหนีหลบไปเสียให้พ้นโดยเร็ว” ฉะนั้นเขาจึงขอบคุณในความ

เสียสละ แต่จิตใจก็รู้สึกว่าได้ทำบาปลงไปแล้ว จึงหลบหนีไปอยู่ที่ต้นลำธาร และอยู่ในถ้ำใต้ลำธารเพื่อรอเวลาที่จะตาย เมื่อข้าพเจ้าถามเขาว่าในตลอดเวลาสามสัปดาห์ก่อนที่จะถูกค้นพบนั้นมีความรู้สึกอย่างไร เขาตอบว่า “ข้าพเจ้าเป็นพุทธศาสนิกชน โชคดีที่ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ” ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระโพธิสัตว์ได้คุ้มครองข้าพเจ้าอย่างแน่นอน ทุกวันดื่มน้ำเล็กน้อยและนอนหลับ เมื่อได้ยินเสียงปืน ก็เชื่อมั่นว่าพระโพธิสัตว์มาช่วยข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงได้ตะโกนออกมาเท่าที่จะตะโกนได้” เขาตอบข้าพเจ้าอย่างน้ำตานองหน้า ตอนนั้นข้าพเจ้าก็เสียใจว่าในบันทึกของข้าพเจ้าซึ่งเขียนไว้ในสมัยนั้นถูกยึดไป ข้าพเจ้าจึงนึกชื่อทหารทั้งสองคนนี้ไม่ได้

พล.ต.โนบูโอะ ชิโมตะกับข้าพเจ้านั้นได้พบกันที่เยอรมันหลายครั้งเมื่อปี พ.ศ. 2469 ขณะนั้นข้าพเจ้ามีตำแหน่งอยู่ประจำประเทศเยอรมนี ข้าพเจ้าได้ตั้งใจรอคอยที่จะพบกับพล.ต.ชิโมตะอีกในตอนเย็นของวันที่ 26 มกราคมที่กรุงเทพฯ หลังจากที่ไม่ได้พบกันมา 18 ปี แต่ความหวังนี้ก็อันตรธานหายไป แม้กระทั่งศพของเขาก็ไม่สามารถเก็บกลับมาได้

บทที่ 6

ได้พบกับนายกพิบูลเป็นครั้งแรก

รถไฟสายไทย - พม่าคืออะไร

เมื่อได้กล่าวถึงพล.ต.ชโม่ตะมาแล้ว ข้าพเจ้าก็ขอกกล่าวถึงเส้นทางรถไฟสายไทย-พม่าด้วยโดยย่อ ดังต่อไปนี้ คือ ในระยะครึ่งปีหลังของปี พ.ศ. 2485 ภาวะสงครามทางด้านพม่ามีความตึงเครียดเพิ่มขึ้นทุกวันการส่งกำลังบำรุงทางทะเลถึงร่างกุ้งนั้นถูกจำกัดอย่างมากเนื่องจากมีเครื่องบินและเรือดำน้ำของศัตรูปรากฏตัวมากขึ้นกองบัญชาการทหารสูงสุดที่โตเกียวได้ทำการคิดวางแผนอย่างหนัก ฉะนั้นในตอนต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2485 จึงได้กำหนดนโยบายที่จะสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่าขึ้น และเริ่มทำการก่อสร้างในทันที โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะขนส่งกำลังบำรุงทางบกทดแทนทางทะเลที่ถูกจำกัด เพื่อพยายามแก้ไขเสียเปรียบในการสู้รบทั้งหมด โครงการก่อสร้างโดยย่อมีดังนี้

1. สร้างทางรถไฟจากหนองปลาตูกเลาะแนวแม่น้ำแควน้อยไปถึงทันปือสยัตในพม่า⁴ ระยะทางประมาณ 400 กิโลเมตร

2. ความสามารถในการขนส่งของเส้นทางนี้ วันหนึ่งขนส่งทางเดียวได้ประมาณ 3000 ตัน

3. ระยะเวลาในการก่อสร้างแล้วเสร็จภายใน 1 ปี ลสิ้นสุดการก่อสร้างภายในสิ้นปี พ.ศ. 2486

4. กำลังทหารในการก่อสร้างใช้กองบัญชาการรถไฟ 1 หน่วย กรมรถไฟ 2 กรม และแผนกเก็บวัสดุ 1 หน่วย เป็นกำลังหลัก

5. กำลังแรงงานที่ต้องการใช้มาจากกรรมกรซึ่งเป็นชาวบ้านและพวกเชลยศึก

ข้าพเจ้ามาถึงกรุงเทพฯ เมื่อสิ้นเดือนมกราคม พ.ศ. 2486 ตอนนั้นกองบัญชาการรถไฟที่ 2 ตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ แล้ว และฝ่ายไทยได้จัดเตรียมคันดินสำหรับทรงรถไฟระหว่างหนองปลาตูกถึงกาญจนบุรีแล้วเสร็จ 40 กิโลเมตร กองกำลังส่วนใหญ่รวมตัวอยู่ที่กาญจนบุรีกำลังสร้างสะพานเหล็กข้ามแม่น้ำแม่กลองอยู่ คนที่มาแทนพล.ท. โนญโอะซิโมตะที่เพิ่งเสียชีวิตไปคือ พล.ต. ยูเซอิ ทาคาฮาชิ เป็นนายทหารช่างมาถึงเมืองไทยเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ในโอกาสนี้กองบัญชาการทหารสูงสุดที่โตเกียว มีคำสั่งโดยเด็ดขาดถึงกองบัญชาการใหญ่ที่สิงคโปร์ว่าต้องรีบก่อสร้างทางรถไฟให้แล้วเสร็จเร็วขึ้นกว่าที่กำหนดเดิมอีก 4 เดือน ฉะนั้นต้องก่อสร้างให้แล้วเสร็จภายในเดือนสิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงปลายฤดูฝนเพื่อปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวโดยทันที กองบัญชาการทหารสูงสุดที่โตเกียวได้ออกคำสั่งให้หน่วยก่อสร้างทางรถไฟ ย้ายสังกัดมาขึ้นต่อกองบัญชาการกองทัพใหญ่ภาคพื้นที่คได้แทน และ พล.ต.ทาคาฮาชิได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บัญชาการกองรถไฟนี้ กองรถไฟที่สังกัดกองบัญชาการใหญ่ภาคพื้นที่คได้มี กองบัญชาการรถไฟที่ 2 กรมรถไฟที่ 5 กรมรถไฟที่ 9 เป็นกำลังหลัก นอกจากนี้มีกองทหารซึ่งมีอยู่แต่เดิมและอยู่ใต้การบังคับบัญชาของข้าพเจ้าด้วย ยกเว้น

ผู้เขียนเข้าพบ
จอมพล.
พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี
ที่บ้านพัก
ประจำตำแหน่ง

กองสารวัตรที่ 2 โรงพยาบาลที่ 16 และกองพันคิดาโนะ ร่วมด้วย
กองรถยนต์ซึ่งสังกัดกองบัญชาการบัญชาการใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ทั้งหมด
รวมกันมีวัตถุประสงค์เพื่อการก่อสร้างให้แล้วเสร็จ และเปิดตลอด
เส้นทางให้ได้ภายในเดือนสิงหาคม กองรถไฟของพล.ต.ทาคาฮาชิ นั้น
สังกัดต่อกองบัญชาการภาคพื้นทิศใต้โดยตรง และดูเหมือนว่าจะได้รับ
ความสำคัญสูงสุดในสมัยนั้น กองกำลังของข้าพเจ้าคือกองทัพอประจำ
ประเทศไทยนั้นก็ต้องให้ความช่วยเหลือและพยายามในทุกสิ่งทุกอย่าง
เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาแล้วนั้น โดยต้องทำการติดต่อกับ
รัฐบาลไทยและช่วยเหลือโครงการนี้อย่างเต็มที่ คนญี่ปุ่นที่อยู่ใน
กรุงเทพฯ นั้นได้ตั้งกลุ่มรวมหน้าใจจากแนวหลัง หัวหน้ากลุ่มคือคุณโยชิมิ
นิตะ เป็นประธานสาขากรุงเทพฯของบริษัทมิตซูบิชิโซฮิโกลึกา จำกัด
ได้เข้าเยี่ยมกองรถไฟและให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่เช่นกัน เกี่ยวกับการ
ก่อสร้างทางรถไฟนี้ พล.ท.หลวงเสรีเริงฤทธิ์ (จรูญ รัตนกุลเสรี
เริงฤทธิ์) อธิบดีกรมรถไฟของประเทศไทยได้ให้คำเตือนแก่ข้าพเจ้าว่า

“เส้นทางสายนั้นเหมาะสมที่สุดในแง่ของยุทธศาสตร์ แต่ว่าในแง่ของการก่อสร้างนั้นยากลำบากมากที่สุด คนอังกฤษเคยไปสำรวจเส้นทางสายนั้น แต่ก็ได้ทิ้งโครงการไปแล้วเพราะว่าทำไม่ได้ ถ้าข้าพเจ้าจะสร้างเส้นทางสายนี้ อย่างน้อยก็ต้องใช้เวลา 5 ปี แต่ว่าทหารญี่ปุ่นกำหนดให้แล้วเสร็จภายใน 1 ปีนั้น เป็นเรื่องที่แปลกประหลาดและน่าตกใจมาก”

ต่อคำเตือนนี้ ข้าพเจ้าได้ตอบไปว่า ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งที่จะให้ความช่วยเหลือโครงการนี้อย่างเต็มที่ ข้าพเจ้าคิดว่าถ้ากองทัพญี่ปุ่นใช้กำลังอย่างเต็มที่เพื่อก่อสร้างทางรถไฟสายนี้ แม้ว่าจะยากลำบากเพียงใดก็คงเป็นความจริงได้ หวังว่าท่านผู้เป็นอธิบดีกรมรถไฟของประเทศสัมพันธมิตรจะให้ความช่วยเหลือด้วย

ในที่สุดการก่อสร้างทางรถไฟเส้นทางนี้ได้เสร็จสิ้นลงเมื่อวันที่ 25 ตุลาคมซึ่งเร็วกว่ากำหนด 5 วันได้เปิดการเดินทางตลอดสายโดยความพยายามและอยู่ภายใต้การดูแลของพล.ท. เออิกูมา อิซิดะ ซึ่งเข้ามาแทนผู้บัญชาการทหารอากาศฮาชิ แต่การก่อสร้างนี้ได้ใช้กำลังคนเกินขีดความสามารถ ผู้คนเหน็ดเหนื่อย และบังเอิญมีโรคอหิวาต์ระบาดอยู่ในช่วงเวลานั้น สาเหตุเหล่านี้ทำให้ผู้คนล้มตายและได้ชื่อว่า เป็นเส้นทางรถไฟสายมรณะในภายหลังสงคราม ชื่อหลังนี้ไม่เป็นมงคลเลย

การจัดตั้งกองทัพประจำประเทศไทยเป็นผลสำเร็จ

การจัดตั้งกองทัพประจำประเทศไทยนั้นได้ทำสำเร็จในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2486 กองทัพนี้ประกอบด้วยส่วนที่มาจากโตเกียว

ได้แก่ ข้าพเจ้าเป็นผู้บัญชาการ ฝ่ายเสนาธิการทหารคือ พ.ท.คิชนามิ เท่านั้น นอกจากนั้นเอากำลึงจากกองทัพใหญ่ภาคพื้นที่ก็ได้ กับ กองกำลังซึ่งอยู่ใต้การบังคับบัญชาของ กองทัพใหญ่ภาคพื้นที่ได้ ฉะนั้นลักษณะของกองทัพประจำประเทศไทยจึงไม่ดีพอ และขาดในสิ่ง ที่สำคัญหลายสิ่งหลายอย่าง การควบคุมและการบรรจุในหน้าที่ต้องใช้ ความตั้งใจและความพยายามที่เป็นพิเศษอยู่มาก แต่ด้วยมีคำแนะนำ และความช่วยเหลืออันเหมาะสมเจาะของ พ.ท.อิวาอิชิ ฟูจิوارา ฝ่าย เสนาธิการทหารสังกัดกองทัพใหญ่ ได้ช่วยให้การจัดตั้งกองทัพประจำ ประเทศไทยสำเร็จภายในกำหนด

วันที่ 1 กุมภาพันธ์ ข้าพเจ้าได้เรียกหัวหน้าหน่วยและผู้ใต้บังคับ บัญชาทั้งหมด มาประชุมที่กองบัญชาการใหม่ ตั้งอยู่บนถนนสาทร ซึ่งได้รับมอบมาจากสมาคมพาณิชย์จีนแห่งกรุงสยาม ข้าพเจ้าได้กล่าว ในที่ประชุมถึงความสำเร็จในการก่อตั้ง และกล่าวปณิธานที่จะให้มี ความสามัคคีเหมือนกับแห่งหิน ตั้งแต่นี้ พล.ต.คาเมตาโร นากา โนะได้เดินทางกลับไปไซ่ง่อน และอยู่ใต้การบังคับบัญชาของกองทัพ ประจำอินโดจีนเหมือนเดิม การจัดตั้งกองบัญชาการประจำประเทศไทย นั้น มีส่วนการบังคับบัญชาดังนี้

ผู้บัญชาการคือ พล.ท.อาเคโตะ นากามูระ

หัวหน้าเสนาธิการและทูตทหารประจำประเทศไทยคือ พล.ต. คุนิดาโร ยามาตะ

ฝ่ายเสนาธิการทหารและรองทูตทหารคือ พ.ท.คิโยจิ คิชนามิ

ฝ่ายเสนาธิการทหาร ร.อ.คาเมตาโร โทมินากะ (ที่จริงมียศเป็น พันตรีแล้ว - ผู้แปล)

นายทหารคนสนิท พ.ท.ยูจิ เทรุอิ

นายทหารคนสนิท ร.ท.ยาซุโอะ นากามูระ

ฝ่ายธุรการทหารคือ พ.ท.คันธรุค มิโยชิ

แพทย์ทหารคือ พ.ท.ชินอิชิ อาเบะ

สัตวแพทย์ทหาร ในขณะที่ก่อตั้งตำแหน่งยังว่าง

นิติกรทหารคือ พ.ท.โตชิอากิ โอภาวะะ

ประจำกองบัญชาการ ได้แก่ พ.ท.ชิโมมุระ, ร.อ.มากิ, ร.ท.โคนาริ, ร.ท.โคนุมะ, ร.ท.อิชิบาชิ ร.ท. โฮตะ, ร.ต.ฮินากากิ, ร.ต.โยชิดะ, ร.ต.ฮาากิวาระ, ร.ต.มัตสึชิมะ, และ ร.ต.คิตามุระ

หัวหน้าเสนานิกร พล.ต. ยามาตะ มาถึงประเทศไทย วันที่ 10 กุมภาพันธ์ บุคคลผู้นี้ได้เคยร่วมงานกับข้าพเจ้ามาแล้วในสมัยที่ข้าพเจ้าประจำอยู่กองสัสดี กระทรวงกลาโหม และเมื่อข้าพเจ้าเป็นผู้บัญชาการ กรมธุรการทหารนั้น เขาเป็นหัวหน้ากองธุรการทหารและหัวหน้ากองป้องกัน เขากับข้าพเจ้าจึงได้คลุกคลีกันมานาน เขาได้ช่วยข้าพเจ้ามากและเขาเป็นผู้ที่มีความสามารถมากคนหนึ่ง

งานเลี้ยงที่ทำเนียบสามัคคีชัย

เมื่อข้าพเจ้าเสร็จภาระกิจการจัดตั้งกองทัพประจำประเทศไทยแล้ว ข้าพเจ้าก็ได้พยายามที่จะเข้าพบจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุด ข้าพเจ้าได้เสนอเรื่องไปตั้งแต่เข้ามาในประเทศไทย และได้แสดงเจตจำนงว่าต้องการเยี่ยมคารวะในโอกาสที่เข้ามารับตำแหน่งผู้บัญชาการกองทัพประจำประเทศไทยแต่ได้รับคำตอบว่าท่านไปตรวจราชการในภาคเหนือเกี่ยวกับการป้องกันพวกคอมมิวนิสต์ เมื่อท่านกลับมาแล้วจะแจ้งให้ทราบวันที่จะให้เข้าพบได้ต่อไป ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้พบรองนายกคือหลวงพรหมโยธี (มังกร พรหมโยธี) แทนหลวงพรหมโยธีได้จัดงานเลี้ยงต้อนรับข้าพเจ้าเป็นอย่างดีที่ทำเนียบ

สามัคคีชัย (ทำเนียบรัฐบาล) ในงานเลี้ยงนั้นหลวงพรหมโยธีได้กล่าวสุนทรพจน์ตอบอย่างนี้มโนวาทว่า ต้องขอโทษด้วยที่นายกพิบูลไปราชการ และได้มอบหมายให้ข้าพเจ้าทำการต้อนรับแทน ในที่นั้นข้าพเจ้าได้กล่าวสุนทรพจน์เน้นในสิ่งที่สำคัญ 3 ประการดังนี้

1. ข้าพเจ้าในฐานะเป็นผู้บัญชาการสูงสุดของกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทย ยึดถือหลักสำคัญของสัมพันธมิตรระหว่างญี่ปุ่น-ไทย และจะทำให้สัมพันธมิตรระหว่างญี่ปุ่น-ไทยที่มีมาแต่โบราณแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

2. ข้าพเจ้าขอตั้งปณิธานว่า จะเคารพเอกราชของประเทศไทย และมีความหวังโดยบริสุทธิ์ใจในความเจริญเติบโตของเมืองไทย ความสงบเรียบร้อย และความสุขของประชาชนชาวไทย โดยยึดหลักการ คือ “สว่าง บริสุทธิ์ สันติ มิตร” เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดของสัมพันธมิตรคือเอาชนะสงคราม

3. ข้าพเจ้าคิดว่าการร่วมมืออย่างแน่นแฟ้นนั้น ได้มาด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างบริสุทธิ์ใจ ฉะนั้นต่อไปนี้ผู้ใหญ่ของกองทัพญี่ปุ่นและไทยต้องมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น บนความเข้าใจที่สมบูรณ์นี้จะแสดงให้เห็นพลังของความร่วมมือ

ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคำพูดของข้าพเจ้านั้นคงต้องรายงานถึงจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งเดินทางไปปฏิบัติราชการอยู่ ในตอนค่ำของวันที่ 9 กุมภาพันธ์ จอมพล ป.พิบูลสงครามแจ้งมาว่าในเวลา 10.00 น. ของวันที่ 10 กุมภาพันธ์ ให้ไปพบได้ที่ทำเนียบสามัคคีชัย วันรุ่งขึ้นตรงตามเวลานัดหมาย ข้าพเจ้าพร้อมด้วยหัวหน้าเสนาธิการยามาตะ เป็นผู้ติดตาม ได้เดินทางไปพบจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นครั้งแรก จอมพล ป. ที่ข้าพเจ้าพบนั้นไม่เหมือนกับที่ข้าพเจ้านึกคิดเลย ที่ข้าพ

เจ้านึกคิดคือจอมพล ป.มีลักษณะแบบทหาร แต่ที่ข้าพเจ้าได้พบท่าน เป็นนักการทูตซึ่งมีความนุ่มนวล สง่างาม และสุขุมมากกว่า นายกพิบูลกล่าวคำขอโทษที่ไม่ได้อยู่พบ เพราะต้องเดินทางไปราชการ และได้แสดงความตั้งใจไมตรีที่จะร่วมมือต่อไป ต่อคำพูดนี้ ข้าพเจ้าได้ขอบคุณในไมตรีจิตที่ได้รับจากรองนายกคือหลวงพรหมโยธี และแจ้งคำพูดของนายกโตใจให้ทราบ การพบปะคราวนี้เป็นารพบครั้งแรกและเป็นแบบพิธีการ ใช้เวลาประมาณ 30 นาที แต่ว่าบรรยากาศนั้นอบอุ่น และจากการพบกันคราวนี้ข้าพเจ้ามีความสบายใจมากขึ้นว่าความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นคงจะดำเนินต่อไปได้ด้วยดี

ข้าพเจ้ามีความปลื้มใจในความสำเร็จที่ได้พบกับนายกพิบูล ก็ได้แสดงความจำนงขอเข้าเฝ้าผู้สำเร็จราชการท่านปรีดี พนมยงค์ ในสมัยนั้นพระมหากษัตริย์คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ทรงเรียนหนังสืออยู่ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ การปกครองจึงอยู่ในความดูแลของผู้สำเร็จราชการที่หนึ่งคือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา และที่สองคือท่านปรีดี ข้าพเจ้าขอเข้าเฝ้าผู้สำเร็จราชการที่สองในพระบรมมหาราชวังเป็นกรณีพิเศษ ท่านผู้สำเร็จราชการเดินมาอย่างช้าๆ พร้อมด้วยขบวนแบบโบราณและนั่งในที่ประทับซึ่งสง่างามโอฬารตา ท่านปรีดีแต่งกายเต็มยศ ทำให้ดูน่าเลื่อมใสเกรงขาม และฝ่ายของเรารู้สึกประหม่า

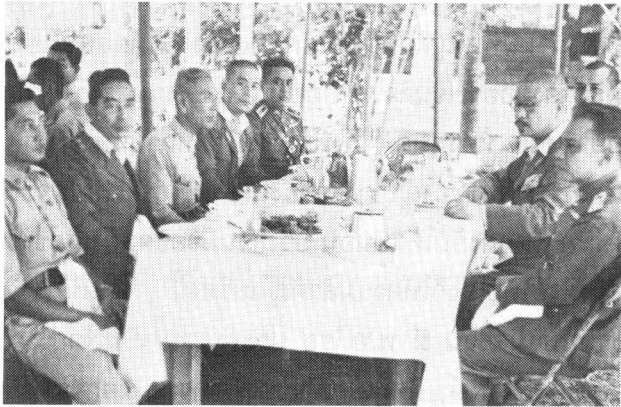
ผู้สำเร็จราชการปรีดี พนมยงค์ นั้นเป็นหัวหน้าใหญ่สายมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองซึ่งเป็นกลุ่มพลเรือน และอาจเปรียบได้ว่าถ้าพิบูลคือจอมพลยามากาตะ ปรีดีก็เหมือนกับฮิโตะอิโรบูมิ⁵ และท่านเป็นหัวหน้าใหญ่กลุ่มนิยมสหรัฐอเมริกและอังกฤษด้วย ในระยะเวลา 3 ปีและอีกหลายเดือนที่ข้าพเจ้าอยู่เมืองไทยนั้น ข้าพเจ้า

บทที่ 7

ทำทหารญี่ปุ่นให้คนไทยรัก

การแก้ไขปัญหาที่ตกค้างมา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า หน้าที่ของผู้บัญชาการกองทัพประจำประเทศไทยคือ ยึดถือหลักสำคัญของสัมพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่น และจัดการให้สัมพันธนั้นมีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งแล้ว คือ การเคารพเอกราชของประเทศไทย และพยายามทำให้ความรู้สึกที่ไม่ดีของคนไทยต่อญี่ปุ่นอ่อนคลายลง ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงตัดสินใจที่จะแก้ไขปัญหาที่ตกค้างมานับตั้งแต่เริ่มสงครามมาแล้ว 1 ปี ปัญหาที่ต้องเร่งรีบแก้ไขข้อแรกคือปัญหาหนี้สินของกองทัพญี่ปุ่น เมื่อเริ่มสงครามมหาเอเซียมหาบูรพาใหม่ฯ กองทัพญี่ปุ่นซึ่งเดินทัพผ่านประเทศไทยไปนั้น อย่างเช่น กองพลที่ 5 และกองพลรักษาพระองค์ซึ่งเป็นกำลังหลักของกองทัพที่ 25 ที่บุกเข้าไปในมาลาया (กองทัพที่ 25 นี้ ผู้บัญชาการคือ พล.ท.โตโมยุกิ ยามาซิตะ) ผ่านประเทศไทย กองพลที่ 33 และกองพลที่ 55 ซึ่งเป็นกองกำลังหลักของกองทัพที่ 15 (ผู้บัญชาการคือพล.ท.โซวจิโร อิชิดะ) ที่บุกเข้าไปในพม่า กองกำลัง

พบกับข้าหลวง
ที่ปราจีนบุรี

เหล่านี้บุกอย่างสายฟ้าแลบ เพราะฉะนั้นจึงค้างหนี้สินไว้มากพอสมควร เรื่องนี้ช่วยไม่ได้ เพราะเป็นแผนยุทธการณของกองทัพใหญ่ ซึ่งยังไม่มีการบำรุงอย่างพร้อมเพรียงในตอนต้นสงคราม ข้าพเจ้าตัดสินใจว่าจะแก้ปัญหานี้โดยรีบด่วน

สำหรับประเทศไทยนั้น มีการเรียกค่าตอบแทน ทั้งจากฝ่ายรัฐบาลเอง ข้าราชการท้องถิ่น และชาวบ้านมากพอสมควร ฝ่ายต่างๆ เหล่านี้ได้เรียกค่าตอบแทนที่ได้ให้เครื่องอุปโภคบริโภคแก่ทหารญี่ปุ่นในปริมาณสูงมาก กองทัพประจำประเทศไทยได้รับอนุญาตจากกองทัพใหญ่ ภาคพื้น ทิศใต้ที่สิงคโปร์ ให้ตรวจสอบหลักฐานและติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อชำระคืน และแก้ปัญหานี้ มีส่วนน้อยมากที่ยังค้างชำระมาจนถึงสงครามยุติ การแก้ปัญหานี้ทำให้กองทัพญี่ปุ่นมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นในสายตาของคนไทย หลังจากนั้นการจัดซื้อสิ่งของและวัตถุปัจจัยต่างๆ ก็เป็นไปได้อย่างสะดวกขึ้นมาก

ประการที่สอง คือการแก้ไขปัญหาทรัพย์สินของกองทัพอังกฤษ ในจำนวนนี้ที่ใหญ่ที่สุดคือไม้สัก ซึ่งอังกฤษได้ผลประโยชน์มานาน และมีสิ่งต่างๆ อย่างเช่นตัวโรงเลื่อยไม้และโรงงานต่างๆ ส่วนเรื่องเล็กๆ ก็มี อย่างเช่น ห้องสมุด โรงพิมพ์ซึ่งมีอยู่หลายแห่ง ทรัพย์สินดังกล่าวนี้เป็นกรรมสิทธิ์ของญี่ปุ่นหรือของไทย หรือว่าฝ่ายใดจะใช้ได้บ้างนั้นก็ยังไม่มีการตกลงกันให้แน่นอน บางส่วนมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้นได้ เพราะฉะนั้นทางฝ่ายไทยเองก็ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ จึงได้มีการตั้งกรมประสานงานพันธมิตรขึ้น มี พ.อ.ไชย ประทีปเสน เป็นเจ้ากรม มี พ.อ.หม่อมเจ้าพิศวุฒิสพงษ์ ศิสกุล เป็นรองเจ้ากรม นอกจากนี้มีนายทหารซึ่งมีความสามารถอยู่อีกหลายคน ฝ่ายญี่ปุ่นนั้นมีหัวหน้าเสนาธิการทหารยามาตะ และเสนาธิการคิชินามิและมีนายทหารระดับ ร้อยตรีถึงร้อยโทอีกหลายคน ในการประสานงานนี้วัตถุสิ่งของที่มีความจำเป็นต่อการรบโดยตรงนั้นฝ่ายญี่ปุ่นจะได้ประโยชน์ ส่วนวัตถุอื่นนั้นทั้งสองฝ่ายประสานงานกันแล้วจะทำการเจรจาตกลงกันใหม่ หัวหน้าเสนาธิการ ยามาตะและเจ้ากรมไชยได้ปรึกษากันเดือนกว่า ในท้ายที่สุดปัญหาทั้งหมดก็แก้ไขได้

การแก้ไขปัญหาเหตุการณ์ที่บ้านโป่ง

ประการที่สามเป็นปัญหาที่สำคัญคือเหตุการณ์ที่บ้านโป่ง เหตุการณ์นี้เป็นสัญญาณบ่งชี้ความรู้สึกไม่ติดต่อทหารญี่ปุ่น เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2485 ชาวบ้านเข้าโจมตีที่พักของทหารญี่ปุ่นซึ่งกำลังก่อสร้างทางรถไฟที่บ้านโป่ง อยู่ในบริเวณทิศตะวันตกของหนองปลาตุก ซึ่งเป็นต้นทางของเส้นทางรถไฟสายไทย-พม่า ทหารญี่ปุ่นหลายคนถูกยิงตาย ในขณะนั้นกองบัญชาการใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ได้เรียกกองเรือขนส่งต่อไทยดังนี้

1. หัวหน้าต้องถูกลองโทษหนักที่สุดคือ ประหารชีวิต และคนอื่น ๆ ต้องถูกลองโทษสถานหนัก
2. ต้องมีการขอภัยต่อทวารญี่ปุ่นและประกันว่าเรื่องแบบนี้จะไม่เกิดขึ้นอีก
3. ต้องจ่ายค่าชดเชยต่อครอบครัวผู้เสียชีวิต 8 หมื่นบาท

ต่อข้อเรียกร้องของฝ่ายญี่ปุ่นนี้ ตามคำพูดของเจ้ากรมไซยที่มีต่อยามาดะนั้น ฝ่ายไทยมีทำที่อดเอื้อนอยู่ทุกคืนทุกวัน เขามีคำขอร้องว่า

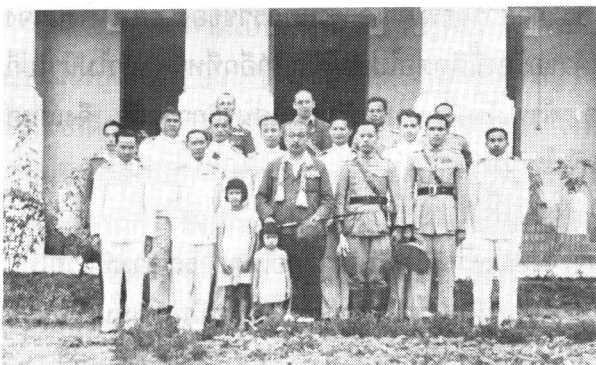
“ข้อเรียกร้องของฝ่ายญี่ปุ่นให้ประหารชีวิตหัวหน้านั้น เผอิญว่าหัวหน้าเป็นพระสงฆ์ และกฎหมายภายในของไทยไม่มีมาตราหนึ่งมาตราใดที่จะลงโทษพระสงฆ์ในแบบนี้ได้ ถึงแม้ว่าพระสงฆ์ที่ทำอาชญากรรมก็ลงโทษแบบนั้นไม่ได้ พระสงฆ์จะถูกควบคุมโดยพระวินัยเท่านั้น ข้อเรียกร้องนั้นฝ่ายไทยปฏิบัติตามไม่ได้เลย ส่วนเงื่อนไขอื่นๆยอมรับได้ทั้งหมด ดังนั้นขอให้ช่วยรายงานแก่ผู้บังคับบัญชาในระดับสูงให้ผ่อนปรนลงตามนี้”

เจ้ากรมไซยกล่าวคำขอร้องด้วยน้ำตา เมื่อข้าพเจ้ามารับตำแหน่งใหม่ๆ ข้าพเจ้าประกาศว่าข้าพเจ้าเคารพเอกราชของไทย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องนำเอาคำขอร้องนี้ติดต่อไปยังผู้บัญชาอีกทีหนึ่ง ถ้าไม่นำไปก็เป็นการเสียคำพูด ข้าพเจ้าปรึกษากับหัวหน้าเสนาธิการแล้ว จึงเสนอข้อคิดเห็นต่อกองทัพใหญ่ดังนี้

“ฝ่ายญี่ปุ่นจะไม่ประหารชีวิตหัวหน้าผู้ก่อเหตุการณ์ตามที่ฝ่ายไทยขอร้อง ค่าชดเชย 8 หมื่นบาทซึ่งเท่ากับ 8 หมื่นเยนนั่นเมื่อฝ่าย

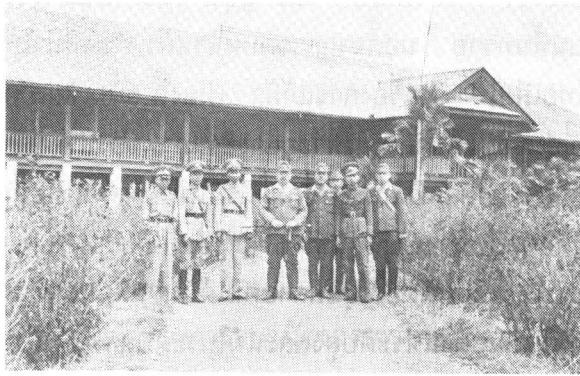
ญี่ปุ่นได้รับแล้วจะบริจาคให้กับฝ่ายไทยอีกต่อหนึ่ง เงินนี้จะจ่ายให้กับครอบครัวของคนไทยที่เสียชีวิตเมื่อคราวต่อสู้กับญี่ปุ่นเมื่อแรกเริ่มสงคราม” ความคิดนี้ทางฝ่ายเราเสนอไปยังกองทัพใหญ่ในทันที แต่ก็ยังคงมีความกังวลอยู่มาก โดยคาดเดาจากบรรยากาศแล้วคิดว่าทางกองทัพใหญ่คงไม่รับข้อเสนอนี้ แต่คำตอบที่ได้รับจากผู้บัญชาการกองทัพใหญ่คือจอมพลเสนาณรงค์นั้น ทุกสิ่งทุกอย่างให้ปฏิบัติได้ตามความคิดของกองทัพประจำประเทศไทย ผลรับเป็นไปอย่างไม่คาดฝัน พวกข้าพเจ้าดีใจกันมาก และติดต่อกับเจ้ากรมไซทันทน์ที่เขาแสดงความขอบคุณด้วยเสียงเครือในคำตอบของฝ่ายญี่ปุ่นที่ยกเลิกข้อเรียกร้อง ข้อที่หนึ่งทิ้งไปแล้วยังบริจาคเงินชดเชยคืนให้ทั้งหมดด้วย

อีกไม่นานนักทางฝ่ายไทย ได้เสนอในเชิงปรึกษาหารือว่า ฝ่ายไทยจะขอแสดงความอาลัยอย่างลึกซึ้งแก่ผู้เสียชีวิตที่บ้านโป่ง โดยฝ่ายไทยจะมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่ผู้เสียชีวิต ข้าพเจ้าได้ปรึกษากับรัฐมนตรีกระทรวงทหารบกผ่านกองทัพใหญ่ว่าจะรับดีหรือไม่ ได้รับคำตอบว่าไม่มีข้อขัดข้อง ข้าพเจ้าจึงรับข้อเสนอของฝ่ายไทยปฏิบัติตามที่กล่าวมาแล้วนี้ทั้งหมด ปัญหาที่ว่ายากก็สิ้นสุดลง ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่ “เมื่อฝนตกหนักแล้ว ก้อนดินก็จะเกาะติดกันแน่น”⁶

ถ่ายกับข้าหลวง
จังหวัดพระตะบอง
17 เมษายน 2486

หน้าอาคารซึ่งใช้เป็น
ศูนย์กลางบัญชาการ
สงคราม
ไทย-อินโดจีนฝรั่งเศส
(อรัญญประเทศ)

ให้การศึกษาใหม่แก่ทหารญี่ปุ่น

ปัญหาที่ต้องแก้ไขต่อไปก็คือความเข้าใจผิดซึ่งเกิดจากความแตกต่างทางขนบธรรมเนียมประเพณี ที่สำคัญที่สุดคือการตบหน้าและตบหัวซึ่งทหารญี่ปุ่นชอบทำกัน เหตุการณ์ที่บ้านโป่งก็เกิดขึ้นเพราะทหารญี่ปุ่นใช้ชาวบ้านโดยบีบบังคับด้วยการตบหน้า ในเมืองไทยการตบหน้าถือว่าเป็นเรื่องที่น่าเกลียดชังที่สุด (ไม่เฉพาะประเทศไทยทุกประเทศก็คงเป็นแบบนี้) ถึงแม้ว่าเอามือลูบหัวคนอื่นโดยมีความหวังดีก็ถือเป็นการเสียมารยาทซึ่งให้อภัยไม่ได้ ฉะนั้นการตบหน้า และการตบหัวนั้น คนไทยที่ได้รับจะรู้สึกเจ็บแค้นเหมือนกับได้รับจากศัตรู แต่สำหรับทหารญี่ปุ่นนับตั้งแต่นายทหารจนถึงนายพล ทหารชอบกระทำอย่างนั้นโดยไม่มีความรู้สึกผิด หลังแพ้สงครามแล้ว ทหารญี่ปุ่นที่ถูกจับขังในเรือนจำซูกาโมะในสวนที่เกี่ยวข้องกับเชลยศึกนั้น มากกว่าครึ่งหนึ่งถูกขังด้วยข้อหาตบหน้าเชลยศึก ประเพณีไม่ดีไม่งามนี้ ผู้หลักผู้ใหญ่ของไทยหลายคนได้ให้คำทักท้วงมาแล้วว่าหากไม่ขจัดไป

โดยเร็ว สัมพันธ์ไมตรีของญี่ปุ่น-ไทยก็เป็นเหมือนตึกอาคารที่สร้างบนพื้นทราย นอกจากการตบหน้าแล้ว สิ่งที่ทำให้ความรู้สึกของชาวไทยเสียไป คือเรื่องการแก้ผ้า เมืองไทยนั้นเป็นเมืองร้อน และทหารญี่ปุ่นชอบแก้ผ้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพของทหารญี่ปุ่นบนรถไฟ และกิจกรรมายาทที่พักผ่อนที่สถานีรถไฟนั้น คนไทยที่เห็นแล้วจะมีความรู้สึกดูถูกทหารญี่ปุ่น และทหารญี่ปุ่นก็เสียชื่อเสียงมากด้วย อีกเรื่องหนึ่งคือชาวไทยที่หวังดีต่อญี่ปุ่นหลายคนได้ให้คำเตือนแก่พวกข้าพเจ้า บ่อยๆว่าคนไทยนับตั้งแต่ระดับสูงและแม้ในระดับล่างจะไม่ไปยืนปัสสาวะริมถนนที่ผู้คนเห็นได้ แต่ว่าทหารญี่ปุ่นชอบถ่ายปัสสาวะแถวขานชาลารถไฟพร้อมๆกัน โดยมีผ้าเตี๋ยวยูยู่ผืนเดียว ภาพแบบนี้ในสายตาคนไทยมองดูแล้วเหมือนกับ “ชาวป่า” มากกว่าจะเห็นเป็นเรื่องประหลาด ข้าพเจ้าคิดว่าประเพณีที่ไม่ดีสองอย่างนี้จ้องเร่งรีบแก้ไขโดยด่วน ข้าพเจ้าจัดทำคู่มือ ทหารหลายแสนเล่มแจกจ่ายออกไปสู่ทหารญี่ปุ่น ซึ่งอยู่ในประเทศไทย และแจกทหารญี่ปุ่นทุกคนที่จะเข้ามาประเทศไทยในบริเวณสถานีรถไฟชายแดนทั้งทางด้านมาลายาและพระตะบอง ในหนังสือเล่มนั้นได้อธิบายขนบธรรมเนียมของไทย สถานะทางสังคมของพระสงฆ์ การตบหน้าเป็นสิ่งต้องห้าม การแก้ผ้าเป็นเรื่องที่ไม่มีมารยาท อธิบายเกี่ยวกับการกิน การอนามัย และที่พักรวมเข้าไปด้วย ข้าพเจ้ากำชับให้หัวหน้าทุกหน่วยรับผิดชอบในเรื่องเหล่านี้ และจัดส่งสารวัตรทหารออกตรวจตราให้มีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ทำให้เรื่องเหล่านี้ได้ผลคืบหน้ารวดเร็วมาก ภายใน 2-3 เดือนการตบหน้าก็หมดไป ความเชื่อถือในตัวทหารญี่ปุ่นของชาวไทยก็มีเพิ่มมากขึ้น

ประการที่ห้าเป็นปัญหาการส่งมอบอาวุธยุทธโปกรณ์แก่ทหารไทยหลังจากที่จัดทำพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่นเสร็จแล้ว ฝ่ายไทยได้เรียกร้องอาวุธยุทธโปกรณ์ และสิ่งของเครื่องใช้ประจำวันจากฝ่ายญี่ปุ่น แต่

ความคาดหวังของทางฝ่ายไทยยังไม่บรรลุผล กองทัพไทยมีความรู้สึก ผิดหวังอย่างน่าสงสาร เมื่อฝ่ายไทยเรียกร้องทุกครั้ง ข้าพเจ้าต้อง อธิบายถึงความสำคัญของแนวหน้า และบอกว่าตอนนี้ทหารทุกระกรม กองต้องตระเตรียมพึ่งตนเองให้มากที่สุด ฉะนั้นจึงขอร้องต่อฝ่าย ไทยด้วยว่าให้เพิ่มโรงงานซ่อมอาวุธยุทโธปกรณ์ขึ้นอีกทางหนึ่ง ใน ส่วนที่เกี่ยวกับเครื่องใช้ประจำ วันนั้นข้าพเจ้าจะพยายามไม่ให้เกิดความ จำเป็น และได้ประหยัดนำมามอบให้ฝ่ายไทย โดยเฉพาะ ยาควินินนั้นเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับการอนามัยของชาวไทย ข้าพเจ้า ได้มอบให้แก่รัฐบาลไทยพอสมควร

บทที่ 8

อีกแง่มุมหนึ่งในความเป็นมนุษย์ ของจอมพลเทราอุจิ

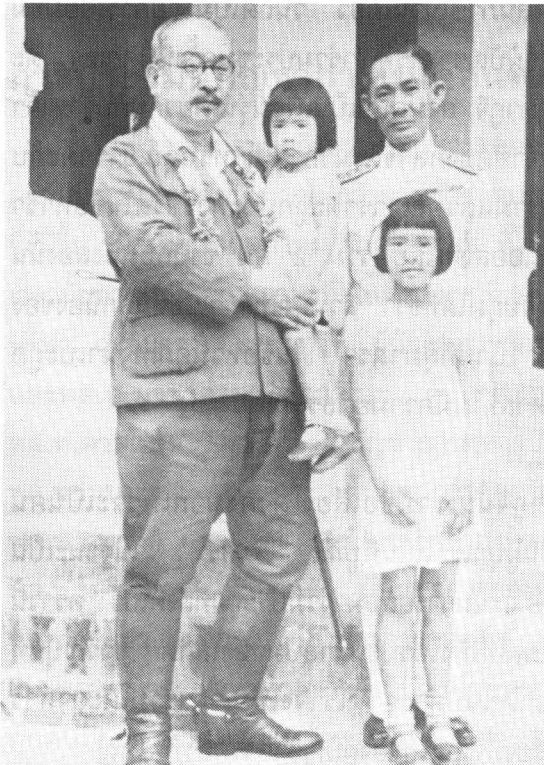
การประชุมผู้บัญชาการในเดือนพฤษภาคม

เมื่อข้าพเจ้าย้อนนึกถึงการเป็นทหารตลอด 40 ปีที่แล้ว ไม่มีความประทับใจตอนใดมากไปกว่าการเข้าร่วมประชุมผู้บัญชาการทหาร ซึ่งมีขึ้น เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2486 ที่โซนน (สิงคโปร์) ในช่วงเวลานั้นการสู้รบอยู่ในสถานะที่ได้เปรียบมากที่สุดของสงครามมหาเอเชียบูรพา ฉะนั้นจอมพลเทราอุจิ ผู้บัญชาการกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ และพล.อ.มาซาคาสึ คาวาเบะ ผู้บัญชาการภาคพม่า รวมทั้ง พล.ท.คาสึโมโตะ มาซิจิริ ผู้บัญชาการทหารประจำอินโดจีนฝรั่งเศส พล.ท.โนบุมาซา โทมินากะ ผู้บัญชาการกองทัพที่ 2 ประจำนิวกินี พล.ท.กุมากิจิ ฮาราดะ ผู้บัญชาการกองทัพที่ 16 ประจำชวา พล.ท.โมริตาเกะ ทานาเบะ ผู้บัญชาการกองทัพที่ 25 สุมาตรา พล.ท.เรนยา มูตาคุจิ ผู้บัญชาการกองทัพ ที่ 15 ประจำพม่า และพล.ท.มาซาดากะ ยามาวากิ ผู้บัญชาการกองกำลังรักษาเบอร์เนียว ทุกคนที่กล่าวมาล้วนมีสีหน้าแจ่มใส วัตถุประสงค์ของการประชุม

คราวนี้ คือไม่เพียงเพื่อแต่ปรึกษาการยุทธศาสตร์ แต่เพื่อให้มีการประสานงานและสร้างความรู้จักกันด้วย ฉะนั้นการประชุม จึงมีบรรยากาศเป็นกันเองมาก จอมพลเทร่าอูจิซึ่งมีคนให้ฉายาว่าเป็น เจ้าชายแห่งกองทัพ มีนิสัยร่าเริง ไม่จุกจิก เหมาะสมกับฉายาของเขา เขาสนใจแต่สิ่งที่สำคัญเท่านั้น ส่วนของรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆ ให้ผู้บัญชาการทุกคนทำได้อย่างเต็มความสามารถ ดังนั้น ผู้บัญชาการทุกคนก็รู้สึกซาบซึ้ง มีกำลังใจ และพยายามปฏิบัติภาระหน้าที่กันอย่างเต็มที่ การประชุมคราวนี้มีลักษณะเหมือนประธานบริษัท เรียกหัวหน้าสาขาเข้ามาประชุมและเข้าร่วมงานเลี้ยง แต่เมื่อคาดการณ์ถึงสงครามที่ยังดำเนินต่อไปแล้วภายในจิตใจก็ไม่ค่อยแจ่มใสนัก งานราชการของการประชุมคราวนี้เสร็จสิ้นภายในวันเดียว วันถัดไปมีรายการเยี่ยมชมสนามการสู้รบที่สิงคโปร์ ผู้บัญชาการที่เข้าร่วมประชุมครั้งนี้มีคุณฮาราดะ คุณทานาเบะและคุณมุตากุจิ สามคนนี้เป็นเพื่อนรุ่นเดียวกับข้าพเจ้า ก็เลยมีเรื่องความทรงจำที่ต้องกล่าวถึงมาก สำหรับคุณฮาราดะกับทานาเบะ หลังสงครามแล้วคุณฮาราดะถูกประหารชีวิตในข้อหาว่า ลูกน้องของเขานักบินออสเตรเลีย รวม 2 คน ซึ่งนักบินทั้งสองนั้น ทำเครื่องบินตกและถูกจับกุมได้ที่ชวา ส่วนคุณทานาเบะนั้นลูกน้องของเขากระทำการทารุณชาวบ้านที่สุมาตรา ในข้อหานี้คุณทานาเบะถูกประหารชีวิตเช่นกันในศาลที่ไม่มีความยุติธรรมเลย

สำหรับคุณมุตากุจินั้นเขามีชื่อเสียงโด่งดังมากเพราะเป็นคนบุกโจมตีสิงคโปร์ เป็นผู้บุกเข้าไปในที่ยูก็๊ด ดีมาร์⁷ ในฐานะเป็นผู้บัญชาการกองพลที่ 18 ฉะนั้นการกลับมาร่วมประชุมที่สิงคโปร์ คราวนี้ ดูเหมือนว่าเขาเป็นนายพลที่เพิ่งไปรบชนะกลับมาบ้านเกิด ชาวญี่ปุ่นที่อยู่สิงคโปร์จึงเชิญเขาไปในที่ต่างๆ เราจึงไม่มีเวลาร่วมโต๊ะอาหารกับเขา นอกจากงานเลี้ยงที่บ้านพักของผู้บัญชาการกองทัพใหญ่

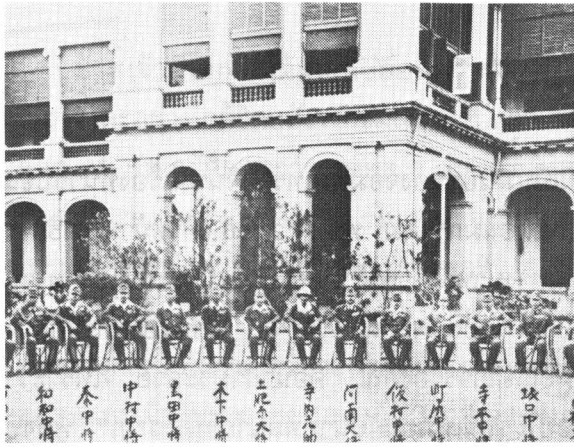
ข้าพเจ้ามีโอกาสดำเนินการได้แลกเปลี่ยนความคิดกับคุณทานาเบะและคุณฮาราดะอย่างใกล้ชิดหลังจากชมสนามรบแล้ว แต่เป็นเรื่องแปลกอยู่เหมือนกันที่ว่าผู้บัญชาการกองพล 3 คน คือ มูตากุจิ มัตซึอิ และนิชิมุระซึ่งรวมกันเข้าโจมตีสิงคโปร์ในนามกองทัพยามาชิตะ ทั้งสามคนเป็นรุ่นเดียวกับข้าพเจ้า โดยเฉพาะกองพลที่ 5 ซึ่งพล.ท.มัตซึอิเป็นผู้บัญชาการนั้น ข้าพเจ้าเคยมีตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการมาก่อน เคยนำกองพลนี้บุกเข้าไปในภาคเหนือของอินโดจีน-ฝรั่งเศสในเดือนกันยายน พ.ศ. 2483 และเมื่อรับฟังรายงานของการรบ ตลอดจนถึงชื่อของวีรชนที่ได้ตายไปเหมือนกลีบดอกไม้ร่วงหล่น ก็ยิ่งทำให้มีความระลึกถึงอย่างเต็มเปี่ยม

ถ่ายภาพข้าหลวง
จังหวัดพระตะบอง
และครอบครัว

ขุนศึกตรวจแผนที่

สัปดาห์ในความเป็นมนุษย์ของจอมพลเทระอุจินั้นมีเรื่องที่น่าขบขันอยู่เรื่องหนึ่ง คือในเดือนมกราคม พ.ศ. 2486 หัวหน้าเสนาธิการทหารยามาคะซึ่งเดินทางมาหลังข้าพเจ้า 20 วัน เมื่อเขาได้ไปรายงานตัวที่โชนันกับผู้บัญชาการกองทัพใหญ่เทระอุจิ ท่านจอมพลบอกว่า “นำรูปนี้ไปมอบให้ผู้บัญชาการของคุณ คือนากามูระด้วย เพราะว่าหน้าตาของขุนศึกที่อยู่ในรูปนี้เหมือนกับนายพลนากามูระมาก” พูดจบแล้วเขาก็หัวเราะใหญ่ รูปนั้นเป็นรูปหนึ่งในวารสารรายเดือนของขุนเกอิซุนยู เป็นฉบับต้อนรับปีใหม่ หัวหน้าเสนาธิการทหารยามาคะเมื่อมาถึงกรุงเทพฯ เขาพูดถึงเรื่องนี้และให้วารสารฉบับนั้นแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้ารีบเปิดดูเห็นรูปในหน้าแรกเป็นรูปขุนศึกสมัยเซนโกกุ^๑ ในรูปนั้นขุนศึกกำลังตรวจแผนที่โดยเพ่งดูไปที่แผนที่อยู่ มีคำอธิบายด้วยว่า ขุนศึกตรวจแผนที่ ขุนศึกคนนี้น้ำตาคาลัยข้าพเจ้าอยู่มาก ข้าพเจ้าคิดว่าจอมพลเทระอุจิชอบทำเล่นๆ แต่คิดอีกทีหนึ่งก็ได้ความคิดใหม่ว่า บุคคลในระดับผู้บัญชาการกองทัพใหญ่นั้นไม่น่าจะส่งรูปมาให้เพราะเหตุแต่เพียงว่าหน้าตาคลายกัน น่าจะมีบทเรียนสอนใจอยู่บ้าง บทเรียนนั้นคืออะไร ข้าพเจ้าคิดอยู่ระยะหนึ่งก็ได้ความคิดว่า น่าจะอยู่ที่คำอธิบายที่ว่าขุนศึกตรวจแผนที่นั่นเอง เมื่อข้าพเจ้าไปรายงานตัวที่กองบัญชาการกองทัพใหญ่ ผู้บัญชาการก็ได้บอกว่า “เรื่องเมืองไทยนี้มอบไว้ให้แก่คุณ ฉะนั้นจงทำให้ดีที่สุด” ข้าพเจ้านึกถึงคำของผู้บัญชาการกองทัพ ใหญ่และเข้าใจว่าจอมพลเทระอุจิได้มีภาพอยู่ในสมองว่า ผู้บัญชาการนากามูระจะต้องคิดอย่างละเอียดรอบคอบเมื่อพิจารณาแผนที่ของประเทศไทย เขาจึงส่งรูปนี้ให้โดยมีความคาดหวังว่าข้าพเจ้าคงพยายามทำดีที่สุด ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงตระหนักถึงความสำคัญของภาพนั้น ได้วาดภาพนั้นใหม่และเขียนคำกลอนเพิ่มเติมดังต่อไปนี้ส่งไปถึงท่าน

การประชุมผู้บัญชาการ
ได้กองบัญชาการ
กองทัพภาคพื้นที่ใต้
ที่สิงคโปร์
5 พฤษภาคม 2487

“ให้ระลึกถึงคำสั่งสอนของท่านผู้บัญชาการ
และฝึกจิตใจให้บริสุทธิ์ในทุกเช้าทุกเย็น”

ในขณะนั้นข้าพเจ้าตั้งใจแน่วแน่ว่าข้าพเจ้าจะพยายามหาความรู้
ทั้งหมดเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ นิสัย และขนบธรรมเนียมของไทย ทั้งจาก
การศึกษาและการตรวจตราพื้นที่ ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้เขียนคำกลอนที่
เต็มไปด้วยความตั้งใจอย่างแน่วแน่ดังกล่าวข้างต้น

จอมพลท้าวอุจิได้ตอบจดหมายที่เต็มเปี่ยมไปด้วยน้ำใจมาให้
ข้าพเจ้า และในการประชุมคราวนี้ท่านได้มองดูหน้าของข้าพเจ้าแล้ว
ยิ้ม กล่าวว่ “ขุนศึกตรวจแผนที่ได้ผลแล้ว เรื่องที่ยุงยากภายในประ
เทศไทย ก็หมดสิ้นไป ขอขอบคุณ”

บทที่ ๑

เกร็ดเกี่ยวกับการสร้าง เส้นทางรถไฟสายไทย-พม่า

อหิวาต์ระบาด

เดือนสิงหาคม ในประเทศไทยเป็นช่วงฤดูฝน ฝนตกหนักมาก เกือบทุกวัน ท้องฟ้าใสแต่เมื่อมีเมฆสีดำปรากฏโดยกะทันหัน มีลมแรง ตามด้วยฝนกระจาย ก็จะมีฝนตกเป็นเส้นทางสีขาวดูเหมือนเป็นเส้นสีเงินเส้นใหญ่รวมกัน มีฟ้าร้องด้วย ฝนตกหนักแบบนี้ไม่เหมือนฝนตกแรงที่ญี่ปุ่น วันหนึ่งข้าพเจ้ามองดูความรุนแรงของพายุฝนแล้วเหม่อลอยไปพักหนึ่ง มีเสียงคนเคาะประตู ผู้ที่เข้ามาคือหัวหน้าเสนาธิการทหาร ข้าพเจ้ารู้ทันทีว่ามีเรื่องผิดปกติเกิดขึ้น เขารายงานว่ามีเรื่องยิงคนป่วยที่เป็นโรคอหิวาต์ ฝ่ายเรายังไม่ได้รับรายงานอย่างเป็นทางการ แต่ผู้บัญชาการค่ายเชลยศึกได้รายงานต่อรัฐมนตรีกระทรวงทหารบกโดยตรง โดยไม่ผ่านกองทัพใหญ่ด้วย กล่าวคือในการก่อสร้างเส้นทางรถไฟสายไทย-พม่านั้น ทางกองบัญชาทหารสูงสุดที่โตเกียวได้มีคำสั่งต่อกองบัญชาการกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้

ให้สร้างให้แล้วเสร็จภายใน 8 เดือน ถึงแม้ว่าแต่แรกเริ่มจะกำหนดไว้ 1 ปี เส้นทางนี้มีความสำคัญมากต่อการสู้รบในพม่าซึ่งกำลังตั้งเครือข่ายอยู่ เพราะฉะนั้น กองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ถือว่าการก่อสร้างนี้เป็นงานเร่งด่วนที่สุด วัสดุอุปกรณ์และกำลังทหารใช้เพื่อการนี้มากที่สุด และได้เชิญ พล.ต.ยูเซอิ ทาคาฮาชิผู้เป็นปรมาจารย์ของการก่อสร้างทางรถไฟมา การควบคุมการก่อสร้างนี้สังกัด โดยตรงต่อกองบัญชาการกองทัพใหญ่ แต่โชคไม่ค่อยดีที่พล.ต.ทาคาฮาชิล้มป่วยลงหลังจากรับตำแหน่งได้ ไม่นาน รวมทั้งในช่วงเดือนเมษายนได้เกิดโรคอหิวาต์ระบาดที่ชายแดน ไทย-พม่า ขยายออกไปทั่วจากบ้านนิเถไปจนถึงค่ายคุมขังเชลยศึกอังกฤษ-ดัทช์ ซึ่งเป็นกำลังหลักในการก่อสร้างทางรถไฟ เชลยศึก 5 พันกว่าคน ได้ล้มตายไปเพราะโรคอหิวาต์นี้ และโชคไม่ดีอีกที่ฤดูฝนมาถึงเร็วกว่าปกติหนึ่งเดือน ถนนมีโคลนมาก มีน้ำเฉอะแฉะ ฉะนั้นการขนส่ง วัสดุสิ่งของต่างๆยากลำบากมากทีเดียว ในขณะที่นั้นเสนาธิการทหาร ซึ่งรับผิดชอบในการก่อสร้างได้แสดงความทุกข์ใจออกมาว่า ถ้าไม่เปลี่ยนขนาดรถไฟให้เป็นขนาดที่เบาลงก็คงเสร็จไม่ทันตามกำหนด ก่อนหน้านั้นเมื่อข้าพเจ้าได้ฟังข่าวว่ามืออหิวาต์ระบาดที่บ้านนิเถ ข้าพเจ้าก็ได้ไปพบกับนายกพิบูลสงครามที่ทำเนียบสามัคคีชัย มีหัวหน้าเสนาธิการยามาตะติดตามไปด้วย เมื่อข้าพเจ้าได้รายงานข้อเท็จจริงที่น่าเศร้าใจนั้นแล้ว นายกพิบูลสงครามได้แสดงอาการตกใจ บอกว่าเขาจะให้ความร่วมมือทุกอย่าง ขอให้พยายามอย่างดีที่สุด และทางฝ่ายไทยได้ประกาศเขตโรคระบาดตั้งแต่กาญจนบุรีไปทางทิศตะวันตก และตั้งด่านตรวจโรคในเขตจังหวัดกาญจนบุรีขึ้นด้วย ทำการตรวจตราอย่างเคร่งครัด และได้ออกคำสั่งให้ฉีดยาป้องกันแก่ประชาชน ข้าพเจ้าได้ไปตรวจเยี่ยมให้กำลังใจที่โรงพยาบาลชั่วคราวของผู้ป่วยอหิวาต์เชลยศึกในเดือนมิถุนายน ซึ่งเป็นเดือนที่มีผู้ป่วยสูงสุด แต่ก็ได้เสียใจว่ามีคนตายถึง 5 พันกว่าคนและเกือบทั้งหมดนั้นเป็นเชลยศึกและกรรมกร

มาลายู สิ่งทีกล่าวมานี้กลับกลายมาเป็นหัวข้อในการโฆษณาของฝ่ายตรงข้าม ว่าญี่ปุ่นไร้มนุษยธรรม ผลที่สุดหลังสงครามยุติแล้ว มีนายทหารญี่ปุ่นถูกจับกุมในฐานะอาชญากรสงครามและถูกประหารชีวิตไปเป็นจำนวนมาก เรื่องนี้น่าเสียใจอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าขอแสดงความระลึกถึงต่อผู้เสียชีวิตทั้งหมดในโอกาสนี้ด้วย

โทรเลขจากรัฐมนตรีกระทรวงทหารบกโตโจ

เนื่องจากว่ามาตรการในการป้องกันของฝ่ายญี่ปุ่น-ไทยนั้นได้ผลการระบดอย่างหนักของอหิวาต์ จึงได้ใกล้สิ้นสุดลงในเดือนสิงหาคม ในช่วงเวลานี้มีกองร้อยกองหนึ่งในกรมรถไฟก่อดัคซันโดยยิงผู้ป่วยเคลยศึกตาย เหตุเกิดจากหัวหน้ากองร้อยที่มีความรู้สึกรับผิดชอบสูง และเขาได้พยายามลงมือป้องกันโรคอหิวาต์อย่างเข้มแข็ง ผลปรากฏว่าในเขตที่เขารับผิดชอบนั้นไม่มีผู้ป่วยอหิวาต์แม้แต่คนเดียว และเขาก็พยายามไม่ให้ผู้ที่สงสัยว่าเป็นผู้ป่วยเข้ามาในเขตที่เขารับผิดชอบโดยเด็ดขาด แต่มาวันหนึ่งโชคร้ายที่มีเชลยศึกเอาเปลหามผู้ป่วยอหิวาต์คนหนึ่งซึ่งไม่ทราบว่ายังมีชีวิตอยู่หรือไม่เดินเข้ามาในเขตกองร้อยของเขา ดูเพียงแวบหนึ่งก็เหมือนว่าเขาตายไปแล้ว แม้ว่าจะยังหายใจอยู่ แต่ผู้ป่วยขนาดนี้ก็ไม่มีชีวิตรอดได้ หัวหน้ากองร้อยได้ตัดสินใจอย่างบุ่มบ่ามออกคำสั่ง ต่อทหารรับใช้ของเขาซึ่งมาจากเกาหลีว่า “ก่อนที่จะฝังศพในเขตที่กำหนด ก็ให้ยิงเสียหนึ่งนัดด้วย เพื่อให้แน่ใจว่าได้ตายไปแล้ว” แต่ทหารรับใช้ได้รีรออยู่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งทันที นายทหารอังกฤษซึ่งมียศพันตรีกับร้อยเอก ได้เสนอว่า ขอคนชาติเดียวกันจัดการกันเองเถิด เมื่อเขาทั้งสองปรึกษากันแล้ว นายพันตรีชาวอังกฤษ ได้ยิงปืนเข้าที่หน้าผากหนึ่งนัดทหารที่ถูกยิงนั้นศีรษะเอียงไปด้านข้างแต่เพียงเล็กน้อย มีเลือดไหลออกมาเพียงกระปริบกระปรอยเท่านั้น แต่

เหตุการณ์นี้ไม่ได้มีการ ทำรายงานต่อผู้บังคับบัญชาตามขั้นตอน กองบัญชาการกองทัพใหญ่ภาค พื้นที่ศได้ก็ไม่ทราบเรื่องนี้เลย แต่ ผู้บัญชาการค่ายเชลยศึกคือพันเอก นากามูระนั้นได้รายงานต่อรัฐมนตรี กระทรวง ทหารบกโดยตรงหลังจากเกิดเหตุการณ์ได้ไม่กี่วัน เขากล่าวว่าถึงแม้ว่าผู้ป่วยจะตายไปแล้วก็ตามแพทย์ทหารก็ต้องให้คำรับรองเสียก่อน การทำโดยพลการเป็นปัญหาที่ให้อภัยไม่ได้ในแง่ของมนุษยธรรม ในส่วนของศาลทหารภายในประเทศไทยนั้นอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของข้าพเจ้า ถึงแม้ว่ากองทหารนั้นไม่ได้ขึ้นตรงต่อข้าพเจ้าโดยตรงก็ตาม กระนั้นเมื่อข้าพเจ้าได้ทราบเรื่องนี้ก่อนที่จะได้รับรายงาน ข้าพเจ้าได้สั่งให้ตรวจสอบเรื่องนี้ทันที หลังจากที่ได้พิจารณาเรื่องนี้พอสมควร ก็ได้มีโทรเลขขนาดยาวจากรัฐมนตรีทหารบกโตโจส่งมาถึงกองบัญชาการกองทัพใหญ่ภาคพื้นที่ศได้อย่างฉับพลัน เนื้อหาคือต้องการให้ลงโทษหัวหน้ากองร้อยคนนี้สถานหนัก ทางกองบัญชาการกองทัพใหญ่ได้รับโทรเลขแล้วรู้สึกกระวนกระวายใจ และได้ส่งโทรเลขนั้นมายังข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้รายงานตอบไปว่า คดีนี้กำลังอยู่ในกระบวนการศาลทหารในเมืองไทยแล้ว ขอให้คลายความกังวลต่างๆลงไปได้ รัฐมนตรีทหารบกโตโจคงเข้าใจว่าเหตุการณ์นี้ฝ่ายญี่ปุ่น ระดับล่างปกปิดเรื่องกันไว้ ทางโตเกียวกลัวเรื่องอย่างนี้จึงได้ส่งโทรเลขมากำชับ

นายทหารชาวอังกฤษสองคน

เมื่อมีการดำเนินการในศาลทหาร ฝ่ายจำเลยคือหัวหน้ากองร้อยคนนั้น กับนายทหารเชลยศึกชาวอังกฤษอีกสองคน ผู้พิพากษาคือหัวหน้าเสนาธิการทหารยามาตะ กับหัวหน้านิติกรโอภาวะและเจ้าหน้าที่นิติกรโอยามะ เป็นต้น ข้าพเจ้าในฐานะผู้บัญชาการก็เข้าฟังการไต่สวนทุกครั้งเป็นกรณีพิเศษ คำพิพากษาคือทั้งสามคนพ้นข้อกล่าวหา

เพราะไม่มีหลักฐานเพียงพอ แต่อย่างไรก็ดีหัวหน้ากองร้อยคนนั้นได้ถูกไล่ออกจากราชการตามระเบียบของการบริหาร สาเหตุที่ระบุว่าไม่มีหลักฐานเพียงพอเพราะไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าผู้ปวยคนนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ ข้าพเจ้าเองก็พอใจคำพิพากษานี้ หลังสงครามยุติแล้วฝ่ายทหารอังกฤษถือว่าเหตุการณ์นี้มีความสำคัญ ฝ่ายอังกฤษได้ทำการตรวจสอบคำพิพากษาใหม่อย่างรอบคอบและไม่อาจติเตียนในสิ่งที่ได้พิจารณาและพิพากษามาแล้วได้

มีเรื่องเล็กๆน้อยๆที่นึกในตอนนี้อีกก็ดูรู้สึกสนุกดี ในวันที่มีคำพิพากษา นายทหารอังกฤษสองคนนั้นมีท่าทางและคำพูดที่น่านับถือ ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้ามีความเข้าใจพลังส่วนลึกของพวกเองไกลแซกชั้นได้เป็นอย่างดี เมื่อข้าพเจ้าเดินออกจากศาล ข้าพเจ้าถามเขาว่ามีอะไรอยากจะพูดบ้าง เขาตอบว่าเขาอยากสูบบุหรี่ ข้าพเจ้ากล่าวว่า “ดีจะให้ แต่ข้าพเจ้าไม่สูบบุหรี่ ตอนนี้อันไม่มี” และได้สั่งให้หัวหน้านิติกรให้บุหรี่ แก่เขาทั้งสองในวันเดียวกันนั้น ตอนค่ำ ข้าพเจ้ากลับบ้านพักแล้วและมีความดีใจว่าศาลในวันนี้เสร็จเรียบร้อยไปอีกเรื่องหนึ่ง ข้าพเจ้าเข้านอนประมาณ 5 ทุ่มแต่ก็ได้นึกขึ้นได้เรื่องบุหรี่ของเชลยศึกพ่อตาของข้าพเจ้าเคยพูดถึงเรื่องนี้กับข้าพเจ้าว่า “ข้าดีดบุหรี่เอามากๆ แต่ตอนนี้ไม่สูบบุหรี่แม้แต่মনเดียวเพราะว่าในสมัยสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย เตื่อตร้อนมากเมื่อขาดบุหรี่ และไม่อยากทุกข์ตรมาณอีกจึงเลิกโดยเด็ดขาด” เมื่อนึกถึงเรื่องนี้ ก็ได้นึกขึ้นได้ว่านายทหารอังกฤษสองคนนั้นก็คงอยากสูบบุหรี่มากเหมือนพ่อตาข้าพเจ้า หรือไม่ก็อาจมากกว่าพ่อตาข้าพเจ้าเสียอีก ข้าพเจ้านึกอย่างนี้แล้วก็อยากให้ชิการ์และยาเส้นซึ่งมีอยู่ในห้องรับแขกแก่เขาทั้งสอง ข้าพเจ้ากดกระดิ่งเรียกนายทหารคนสนิทชื่ออิชิฮาระ ข้าพเจ้าสั่งว่าจะไปที่ห้องข้างของกองทัพบกประจำประเทศไทยให้เตรียมรถด้วย นายทหารคนสนิทมีสีหน้า

แปลกใจ และเมื่อข้าพเจ้าอธิบายอีกที เขาก็รับคำแนะนำเอาชิกการ์สองมวน และยาเส้น อีก 2 กล่องซึ่งมีประมาณกล่องละ 10 มวน เดินทางไป 2 กิโลเมตรถึงห้องขังของคนที่สองเวลานั้นเลยเที่ยงคืนไปแล้ว นายทหารเชลยศึกทั้งสองคนนอนหลับสนิทคงจะดีใจว่าไม่มีความผิด เมื่อนายทหาร คนสนิทเรียกเขาแล้ว นายทหารอังกฤษสองคนนั้นก็ยืน ตรงเท้าชิดต่อหน้าข้าพเจ้าข้าพเจ้ากล่าวว่า“เอาบุหรี่มาให้ตามที่ตกลงไว้เมื่อ กลางวันนี้” ทหารคนสนิทคืออิชิฮาระเอาบุหรี่ให้เขาทั้งสอง และเขา ทั้งสองได้โค้งศีรษะหลายครั้งและรับไป ทหารคนสนิทบอกว่าเขาดีใจ ด้วย และเขาคิดว่านายทหารอังกฤษทั้งสองคนคงได้สูบบุหรี่กันอย่าง เต็มที่

วันรุ่งขึ้นไปที่กองบัญชาการ หัวหน้าผู้คุมซาโกตะ ได้เข้ามา รายงานอย่างยิ้มแย้มว่า นายทหารเชลยศึกชาวอังกฤษทั้งสองคน ได้กลับไปที่พักในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น พวกเขาดีใจกันมากที่ได้รับบุหรี่ จากท่านผู้บัญชาการเมื่อคืนวาน เขากล่าวว่านับตั้งแต่พ่ายแพ้ที่สิงคโปร์ ไม่มีทหารอังกฤษคนใดได้สูบบุหรี่เลย และเขาได้แบ่งชิกการ์ให้ทหาร อังกฤษทุกคนสูบคนละหนึ่งครั้งเมื่อกลับไปค่ายเชลยศึก

ตรวจเส้นทางรถไฟ
สายไทย-พม่า ครั้งแรก
4 มีนาคม 2486

ภาพยนตร์เรื่องสะพานสายมรณะกับเหตุการณ์ของร้อยเอก N

การก่อสร้างทางรถไฟสายไทยพมานั้น ได้รับฉายาที่ไม่เป็นมงคลว่าเป็นเส้นทางรถไฟสายมรณะ และได้ใช้เป็นโฆษณาที่ใหญ่เกินความเป็นจริงถึงพฤติกรรมที่ทารุณของทหารญี่ปุ่น เนื่องจากเชลยศึกที่ใช้ในการก่อสร้างทางรถไฟนั้นจำนวนหลายพันคนได้ล้มตายไป เพราะเหตุว่าทำงานเกินขีดความสามารถและอาหารการกินไม่เพียงพอ อีกทั้งมีการระบาดของอหิวาต์ ข้าพเจ้าได้มีโอกาสชมภาพยนตร์เรื่อง สะพานข้ามแม่น้ำแควซึ่งบริษัทโคลัมเบียของสหรัฐอเมริกาเป็นผู้สร้างภาพยนตร์เรื่องนี้มีโครงเรื่องเป็นเหตุการณ์การก่อสร้างเส้นทางรถไฟสายไทย-พม่าได้รับรางวัลตุ๊กตาทองรวม 7 รางวัล ข้าพเจ้ามีความประทับใจโดยเฉพาะฉากสุดท้ายนั้น ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็น ภาพยนตร์สงครามที่เยี่ยมยอดซึ่งหาดูได้ยากในสมัยนี้ ถึงแม้ว่าจะไม่มีความรู้เกี่ยวกับภาพยนตร์เลย ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพต่อทุกคนเกี่ยวกับสงครามที่ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้แสดงออกมา แต่อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าก็ยังคงมีความรู้สึกที่ไม่ค่อยพอใจอยู่ไม่น้อยที่ภาพยนตร์เรื่องนี้กล่าวถึงการสร้างเส้นทางรถไฟสายไทย-พม่าไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ภาพยนตร์ได้แสดงในสิ่งที่เกินความจริงมากไป แต่เนื่องจากภาพยนตร์นี้สร้างจากนวนิยายและไม่ใช่การบันทึกข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นจึงมีคนโต้เถียงว่าไม่มีความหมายอันใดที่จะต้องกล่าวถึงข้อเท็จจริง แต่คนส่วนใหญ่นั้นยังคงคิดกันว่าหากไม่มีไฟก็คงไม่มีควัน ฉะนั้นนวนิยายก็ตีภาพยนตร์ก็ตีก็คงสร้างขึ้นโดย มีข้อเท็จจริงเป็นตัวอย่าง โดยเฉพาะในเวลานี้ที่การก่อสร้างทางรถไฟได้รับฉายาว่าเป็นเส้นทางสายมรณะ และคนส่วนใหญ่ยังไม่ลืมเรื่องนี้ ก็อาจมีคนเข้าใจว่าการปฏิบัติต่อเชลยศึกทหารอังกฤษตามที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นความจริง ข้าพเจ้า

เองรู้สึกทนไม่ได้ในฐานะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้อยู่ด้วย แม้ว่าจะไม่
โดยตรงก็ตาม เรื่องนี้ญี่ปุ่นแพ้สงครามก็จริงแต่ก็เกี่ยวข้องกับ
เกียรติยศของญี่ปุ่นอยู่ ข้อเท็จจริงควรปรากฏแม้แต่ในนวนิยาย
หลังดูภาพยนตร์แล้วกลับมานั่งพินิจพิเคราะห์ดู ก็นึกถึงเหตุการณ์ของ
ร้อยเอก N ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อใกล้สงครามยุติ ร้อยเอก N นี้ สมัคร
เป็นนายทหารหลังจากสำเร็จการศึกษาจากสถาบันเทคโนโลยี ระดับสูง
และได้มาเป็นหัวหน้าสาขาของค่ายควบคุมเชลยศึก ได้ปฏิบัติหน้าที่
เป็นอย่างดี โดยส่วนตัวแล้วเขามีนิสัยมุทะลุ วันหนึ่งเขาได้สั่งให้
นายทหารเชลยศึกชาวอังกฤษคนหนึ่งไปตักน้ำเพื่อนำมาทำอาหาร
แต่เชลยศึกปฏิเสธโดยอ้างว่าการใช้นายทหารทำงานเยี่ยงกรรมกรนี้
ผิดข้อสัญญาเวียงนา ด้วยความใจร้อนและไม่สุขุมของร้อยเอก N
เขากล่าวว่า “ในฐานะเชลยศึกอย่าก้าวร้าว เมื่อคนอื่นก็มีธุระอยู่ คุณ
ก็ต้องไปช่วยตักน้ำ ถ้าคุณไม่เชื่อคำสั่งก็ต้องไปอยู่ในห้องขัง” แต่
นายทหารอังกฤษคนนั้นไม่ยอมเด็ดขาด (เนื้อหาในภาพยนตร์ไม่ตรง
กับเรื่องนี้แต่ข้าพเจ้านึกถึงการตอบโต้ระหว่าง พ.อ.ไซโตะ กับ พ.ท.นิ
โคลสันในภาพยนตร์) ร้อยเอก N ได้สั่งให้นำตัวเขาเข้าห้องขังทันที
ห้องขังนั้นเป็นที่ที่ปรับปรุงมาจากหลุมหลบภัย จึงเหมือนกับห้องขัง
หลุมดิน นายทหารเชลยศึกถูกขังในที่นั้นหลายวัน สุดท้ายก็อยู่ใน
สภาพที่ขาดอาหาร ในช่วงเวลานั้นผเอิญว่าการควบคุมเชลยศึกที่เป็น
ปัญหาคั่งค้างมา 3 ปี ได้ย้ายมาขึ้นตรงต่อกองทัพประจำประเทศไทย
ข้าพเจ้าได้สั่งลูกน้อง ให้เข้าไปตรวจตราในทุกค่ายควบคุมเชลยศึก
และผเอิญว่าได้พบ เชลยศึกคนนี้ได้นำเขาออกมาจากห้องขัง นาย
ทหารคนนี้มีอาการอ่อนเพลียมาก ข้าพเจ้าสั่งให้หัวหน้านิติกรูกาโนะ
เอาเหล้าไวน์และอาหาร ที่มีคุณค่าอย่าง มากมอบให้แก่เขา รวมทั้ง
สั่งให้มีการตรวจสอบเรื่องนี้ด้วย ตามรายงานกล่าวว่าร้อยเอก N นี้
ลงโทษเชลยศึกเกินความจำเป็นและทารุณกรรม ฉะนั้นเป็นปัญหาที่

เกี่ยวข้องกับมนุษยธรรมด้วย ร้อยเอก N ถูกส่งตัวขึ้นศาลทหาร โดยมีหัวหน้านิติกรชุกาโนะเป็นผู้ไต่สวนคดี หัวหน้านิติกรชุกาโนะได้ไปพบร้อยเอก N กับนายทหารเชลยศึกคนนั้นสองสามครั้ง แต่ว่าเขาไม่ยอมตอบคำถามเลย กล่าวแต่เพียงว่า “เรื่องนี้ ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องขึ้นศาลทหารญี่ปุ่น วันใดวันหนึ่งรัฐบาลจักรภพอังกฤษจะทำเรื่องนี้เอง ขอให้ยุติการไต่สวนที่ไร้ความหมายนี้เสีย เรื่องนี้ทางฝ่ายญี่ปุ่นลงโทษร้อยเอก N ตามคำพิพากษาของศาลทหารให้ลดยศเขาลงเป็นพลทหารและเรื่องนี้ได้ยุติลงแล้ว หลังจากนั้นอีกไม่นาน เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นรับคำประกาศที่พอร์ตสัดัมและยอมแพ้โดยไม่มีเงื่อนไข ร้อยเอก N คนนี้ได้ถูกส่งตัวขึ้นศาลทหารเป็นคนแรกที่สิงคโปร์และถูกประหารชีวิตอย่างที่นายทหารอังกฤษคนนั้นกล่าวไว้ ตอนนั้นข้าพเจ้ามีความรู้สึกเศร้าใจและเจ็บปวดมาก ถูกชะงักการปฏิบัติของร้อยเอก N เป็นการปฏิบัติที่ให้อภัยได้ยาก เพราะฉะนั้นวินัยของทหารญี่ปุ่นจึงได้ลงโทษเขาสถานหนักที่สุดโดยลดยศเขาเป็นเพียงแต่พลทหาร สำหรับนายทหารแล้วการถูกลดยศเป็นพลทหารเป็นสิ่งที่น่าอัปยศมากที่สุด ส่วนนายทหารเชลยศึกคนนั้นก็ได้รับการฟื้นฟูสุขภาพคืนดีเหมือนดังเดิมภายในเวลาเพียง 2 สัปดาห์โดยความพยายามดูแลเอาใจใส่ของทหารญี่ปุ่นเอง ข้าพเจ้ารู้สึกเจ็บปวดว่าถึงแม้ร้อยเอก N ได้รับการลงโทษจากผู้บังคับบัญชาของตนแล้วก็ต้องมารับคำพิพากษาของผู้ชนะซ้ำอีก เป็นการรับกรรม 2 ครั้ง ต้องอุทิศชีวิตเพื่อชำระโทษนั้น นึกถึงเรื่องนี้ครั้งใดก็รู้สึกเกิดความเคลือบแคลงใจอยู่มาก

อีกเรื่องหนึ่งในการก่อสร้างเส้นทางรถไฟไทย-พม่า นั้น ตามภาพยนตร์กล่าวว่าฝ่ายญี่ปุ่นไม่มีผู้มีความรู้เกี่ยวกับการก่อสร้างสะพานเลย ข้อนี้ตรงข้ามกับความเป็นจริง วิศวกรของอังกฤษเคยสำรวจพื้นที่นั้นแล้ว สรุปว่าการก่อสร้างเส้นทางรถไฟเป็นไปได้เลย แต่ทหาร

ญี่ปุ่นสร้างขึ้นได้ภายในเพียง 10 เดือน เอาจริงนี่เป็นพยานก็เห็นได้ชัด
 ปรมาจารย์ในการก่อสร้างทางรถไฟของญี่ปุ่นได้มาร่วมมือกันในการ
 สร้างเส้นทางนี้ ผู้บัญชาการกรมรถไฟในสมัยเริ่มต้นการก่อสร้างคือ
 พันเอก คามาตะ เขาจบจากมหาวิทยาลัยเกียวโตและเป็นปรมาจารย์
 ด้านวิศวกรรมโยธา ในสมัยที่เขาไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกา นั้น เขา
 ลังกัตอยู่ในกรมทหารช่างของสหรัฐอเมริกาและมีชื่อเสียงโด่งดังมาก
 ในขณะนั้นแมคคาร์เธอร์เองยังคงเป็นผู้บัญชาการกรมทหารช่างนี้อยู่
 ผู้บัญชาการกรมรถไฟคนถัดมาคืออิมเออิ เขาจบคณะวิศวกรรมศาสตร์
 จากมหาวิทยาลัยโตเกียว ได้รับปริญญาถึงขั้นปริญญาเอกเกี่ยวกับการ
 การก่อสร้างสะพานรถไฟ และพลตรีทาคาฮาชิ ซึ่งเป็นผู้บัญชาการ
 ทหารรถไฟ ถึงแม้ว่าเขาจะเป็นคนที่เจ็บออตๆแอดๆ แต่ก็เป็น
 นายทหารช่างที่มีความชำนาญทางด้านนี้โดยตรง นอกจากนี้สะพาน
 เหล็กที่อุตสาหกรรมสร้างไว้ได้ถูกทำลายโดยน้ำท่วมใหญ่อย่างเกินความ
 คาดหมายในช่วงฤดูฝน แต่ข้าพเจ้าไม่ได้ข่าวเลยว่า มีหน่วยยกกล้าตาย
 หรือสายลับใดเข้ามาทำลายสะพานอย่างที่ภาพยนตร์กล่าวถึงเลย
 และในภาพยนตร์นั้นให้ภาพว่าเชลยศึกได้อวดดีกล่าวว่าการหลบหนีเป็น
 ทั้งสิทธิ์และหน้าที่ และบางคนพยายามจะหนี บางคนเผชิญโชคชะตา
 หนีไม่สำเร็จและถูกลงโทษ บางคนก็หนีได้สำเร็จ เรื่องนี้จะเป็นความจริง
 หรือไม่นั้น ข้าพเจ้าไม่มีข้อมูล สรุปแล้วในบทนี้อาจจะเป็นการวิจารณ์
 ภาพยนตร์เรื่องนั้นมากไปสักหน่อย แต่ข้าพเจ้าก็ขอแสดงความเคารพ
 ต่อเจตนาของผู้สร้างภาพยนตร์ ซึ่งข้าพเจ้านึกเอาว่าคงต้องการขจัด
 การปฏิบัติแบบบ้าคลั่งที่มีอยู่ในสังคมมนุษย์ ซึ่งเกิดได้เฉพาะใน
 สภาพแวดล้อมพิเศษคือสงคราม อย่างเช่นความคิดที่ไม่รอบคอบ
 ของร้อยเอก N และนายทหารเชลยศึกชาวอังกฤษคนหนึ่งซึ่งไม่ยอมรับ
 ฟังและมุ่งแต่จะเอาโทษซึ่งในท้ายที่สุดเขาก็บรรลุลผล

บทที่ 10

เสียงเดียวก็เป็นความจริงได้ ของนายกโตโจ

ความรักในวัฒนธรรมไทย

ท่าที่อันเคร่งครัดของนายกโตโจซึ่งแสดงออกในคำสั่งให้มีการปฏิบัติอย่างยุติธรรมต่อเชลยศึกนั้น ซึ่งข้าพเจ้าได้ประสบด้วยตัวเอง ตั้งได้กล่าวมาแล้ว อีกเรื่องหนึ่งคือนายกโตโจมีความสนใจอย่างมาก ต่อการรักษาวัฒนธรรมของเมืองไทย ในวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2486 นายกโตโจมาเยี่ยมเมืองไทย และได้ไปไหว้วัดพระแก้ว นายกโตโจประทับใจในความสง่างามและโอฬารตาของวัดนี้มาก เขาได้หันหน้ามา กล่าวกับข้าพเจ้าว่า “วัดนี่คือสิ่งสุดยอดของวัฒนธรรมตะวันออกและเป็นสมบัติล้ำค่า ควรใช้ปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานป้องกันรักษาไว้” ข้าพเจ้าตอบโดยทันทีว่า “ปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน สำหรับกองทัพ ข้าพเจ้ามีเพียงพอแล้ว รวมกับปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานจำนวนน้อยของไทยแล้ว ฝ่ายเรามีหน้าที่ป้องกันกรุงเทพฯทั้งเมือง ถ้าเครื่องบินโจมตีของศัตรูมา ฝ่ายเราก็ไม่มีเครื่องบินสกัดเดียวที่จะ

ตอบโต้” ข้าพเจ้าได้กล่าวแสดงความหวังใฝ่ประสงค์ออกไป นายกโตโจไม่พูดอะไรและข้าพเจ้าเองก็ไม่ได้ แสดงท่าทีเรื่องนี้ต่อไปอีก หลังจาก นายกโตโจกลับไปไม่นาน ข้าพเจ้าได้รับข่าวดีว่า มีการส่งเครื่องบินสูรบ ฮายาบุซ่า 21 ลำมาให้กองทัพอากาศไทย ข้าพเจ้ารู้สึกขอบพระคุณ นายกโตโจจากหัวใจ และกองทัพอากาศไทยมีความดีใจอย่างยิ่งเช่นกัน มีการส่งนายทหารอากาศไทยไป ฝึกการบินที่ชาวหลายสัปดาห์ และมีการมอบเครื่องบินให้นักกลับมายังดอนเมือง ในขณะที่นั้นชาวไทยโดยเฉพาะฝ่ายกองทัพอากาศไทยมีกำลังใจ และกล่าวขอบคุณพวกข้าพเจ้าอย่างมาก การจัดส่งมอบเครื่องบินรบฮายาบุซ่าเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว เข้าใจว่าเป็นการสั่งด้วยเสียงเดียวของนายกโตโจ ถ้าการตัดสินใจของนายกโตโจนี้เพื่อรักษาวัดพระแก้ว ความจริงใจของนายกโตโจต่อการรักษาโบราณสถานในสมัยสงครามนั้นก็เป็นเรื่องที่น่าเลื่อมใสยิ่ง

สำหรับตัวข้าพเจ้าเองแล้ว ได้วินิจฉัยในภายหลังว่าฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ คงจะไม่ทำลายสมบัติประจำชาติของไทย ซึ่งจะทำให้คนไทยเกิดความรู้สึกเคืองแค้นฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ฝ่ายโน้นคงไม่ทำอย่างนั้นเด็ดขาด ข้าพเจ้าคิดได้อย่างนี้ก็เลยไม่ค่อยวิตกกังวลมากนัก

อย่างไรก็ตาม เรื่องวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ให้ความสำคัญกันอย่างมาก หลังสงคราม แต่ในสมัยสงครามมีน้อยคนที่จะให้ความสำคัญและเอาใจใส่เรื่องดังกล่าว สำหรับญี่ปุ่นและไทยนั้น เรื่องวัฒนธรรมเป็นเรื่อง ที่ให้ความสำคัญกันมากพอสมควร ได้มีสัญญาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างญี่ปุ่นกับไทย ในช่วงต้นฤดูใบไม้ผลิปี พ.ศ. 2487 มีการเปิดห้องสมุดที่กรุงเทพฯ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนแรกของโครงการหอวัฒนธรรม

ญี่ปุ่น-ไทย ผู้อำนวยการหอสมุดนั้นคือคุณเคน ยานากิซาวะ คนนี้เคยเป็นนักการทูตและมีชื่อเสียงว่าเป็นนักประพันธ์ เขาเป็นเพื่อนสนิทกับผู้รักษาการแทนเอกอัครราชทูตโค อิชิตี นอกจากนี้มีผลงานวิจัยตราทหาร ซึ่งเป็นคนใหญ่คนโตในหมู่นักวัฒนธรรม และรัฐมนตรีต่างประเทศของไทยเข้าร่วมหนุนช่วยอยู่ข้างหลัง ทางฝ่ายกองทัพญี่ปุ่นเองก็ไม่ได้อ้อมแรงในการให้ความร่วมมือเลย

มีบางคนที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการหอวัฒนธรรม โดยอ้างว่าช่วงนั้นเป็นสมัยสงคราม แต่พวกเหล่านั้นในภายหลังก็มีความเข้าใจมากขึ้น ความร่วมมือระหว่างอิชิตีกับยานากิซาวะผู้เป็นเพื่อนร่วมคิด ทำให้หอวัฒนธรรมที่กรุงเทพฯ พัฒนาขยายตัว มีหนังสือทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ รวมกันถึง 2 หมื่นกว่าเล่ม และเป็นທີ່ที่ผู้คนรู้จักกันอย่างแพร่หลายในเขตกรุงเทพฯ สำหรับส่วนตัวของข้าพเจ้านั้นนอกจากได้รับความสะดวกแล้วยังได้รับประโยชน์เป็นความรู้ใหม่ๆจากห้องสมุดแห่งนี้ในตลอดเวลาที่ข้าพเจ้ายังคงดำรงตำแหน่งอยู่ในประเทศไทย

การอัญเชิญพระสารีริกธาตุ

พูดถึงเรื่องการรักษาวัฒนธรรมของเมืองไทยแล้ว ข้าพเจ้าก็นึกถึงเรื่องพระสารีริกธาตุ สำหรับเรื่องนี้หลังยุคสงคราม กองกำลังของฝ่ายสหรัฐอเมริกาซึ่งยึดครองประเทศญี่ปุ่นอยู่ประกาศว่าญี่ปุ่นปล้นพระสารีริกธาตุ ซึ่งเป็นสมบัติประจำชาติไปจากประเทศไทย ดังนั้นต้องคืนให้ฝ่ายไทยโดยด่วน การประกาศนี้ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมาก และโดยข้อเท็จจริงพระสารีริกธาตุได้คืนให้ประเทศไทยไปแล้ว จึงไม่มีเรื่องไร้อารยะถึงขนาดประกาศนั้น เพราะเหตุว่าผู้บัญชาการกองทัพประจำประเทศไทยคือข้าพเจ้าเอง ได้ไปเข้าร่วมพิธีรับมอบพระสารีริกธาตุ

โดยไม่ทราบสาเหตุโดยละเอียด ว่ามอบทำไม และมีความเป็นมาอย่างไร เหตุไฉนรัฐบาลไทยจึงมอบพระสารีริกธาตุแก่รัฐบาลญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามก็ดี ในตอนสิ้นเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2486 คณะรับพระสารีริกธาตุจาก ญี่ปุ่นเดินทางมาถึงเมืองไทย หัวหน้าคือ บารอนโคจิ คิเบะ และมีพระสงฆ์ติดตามมาด้วย 3 รูป ได้แก่ เคียวชิน นากามูระ, ทากิโกะ โมริ และกิเซียว นาโกะ ในวันที่ 27 มิถุนายน ข้าพเจ้าได้เชิญคณะนี้มาที่บ้านพักและจัดเลี้ยงต้อนรับให้คลายเหนื่อย พิธีรับมอบพระสารีริกธาตุกระทำที่หน้าพระแก้วมรกตภายในวัดพระแก้ว ซึ่งเป็นที่ศูนย์รวมทางศาสนาพุทธของคนไทย พิธีเริ่มตอน 10.00 น. ในวันที่ 1 กรกฎาคม พิธีนี้ทำอย่างศักดิ์สิทธิ์และน่าเลื่อมใสมาก หลังจากสวดมนตร์แล้ว พระสารีริกธาตุบรรจุอยู่ในโกศและมีผ้าสีทองห่อหุ้มอยู่ มีขนาดประมาณ 20 เซนติเมตร สมเด็จพระสังฆราชได้มอบให้นายกพิบูล และนายกพิบูลมอบให้แก่เอกอัครราชทูตทสึโบกามิ เสร็จแล้ว เอกอัครราชทูตนั่งรถม้าที่ฝ่ายไทยเตรียมไว้ มีทูตทหารบกยามาตะ ทูตทหารเรือโอคุระ และบารอนคิเบะนั่งรถม้าร่วมไปด้วย รถม้าเดินทางไปที่สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นซึ่งตอนนั้นตั้งอยู่ที่ถนนเพชรบุรี เมื่อถึงสถานทูตแล้วได้อัญเชิญเข้าไว้ในห้องรับแขกที่อยู่ชั้นบน และบารอนคิเบะนำทุกคนก้มลงกราบ ข้าพเจ้ามาเข้าเฝ้าเพื่อกราบลา พระสารีริกธาตุในตอนเย็นของวันที่ 2 กรกฎาคม ข้าพเจ้ากราบสามครั้งและได้มีโอกาสพาดูพระสารีริกธาตุพาดูด้วยตาตนเองโดยมีบารอนคิเบะยืนอยู่ข้างๆด้วย ข้าพเจ้าเห็นว่าพระสารีริกธาตินั้นบรรจุอยู่ในโกศซึ่งทำด้วยแก้ว มีชิ้นส่วนเล็กขนาดหัวเมล็ดข้าวฟ่างมีอยู่ 5 เม็ด ในโกศนั้นหุ้มด้วยทองคำแท่งหนึ่งชิ้นและทองเหลือง 7 ชิ้น แต่ละชิ้นเปิดออกได้ พระสารีริกธาตินั้นพอดึงตอนเช้า ของวันที่ 3 กรกฎาคมคณะผู้รับได้อัญเชิญออกเดินทางจากสนามบินดอนเมืองไปโตเกียว ข้าพเจ้าได้ไปส่งที่สนามบินด้วย และจากที่กล่าวมาแล้วนี้

เห็นได้ว่ารัฐบาลไทยได้มอบพระสารีริกธาตุให้ฝ่ายญี่ปุ่น อย่างเป็นทางการ ข้าพเจ้าไม่เข้าใจว่าการที่นายกรัฐมนตรีประเทศหนึ่ง ซึ่งนับถือศาสนาพุทธมอบพระสารีริกธาตุให้กับฝ่ายญี่ปุ่นซึ่งนับถือศาสนาพุทธเหมือนกันด้วยมือของเขาเองต่อหน้าพระแก้วมรกต ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งประเทศนั้น เพื่อสัมพันธ์ไมตรีระหว่างญี่ปุ่น-ไทย เพื่อความเจริญและสันติภาพของโลกนั้น จะกล่าวได้อย่างไรว่าเป็นของที่ไปปล้นเขามา นอกจากนี้ ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า ข้าพเจ้าได้เข้าร่วมพิธีโดยไม่ทราบความเป็นมาของการรับมอบพระสารีริกธาตุนี้เลย ข้าพเจ้าบอกได้โดยเต็มปากเต็มคำว่าได้มีการใช้กำลังทหาร ญี่ปุ่นเข้าบังคับเพื่อให้มีการส่งมอบพระสารีริกธาตุนั้น เรื่องนี้นับเป็นเรื่องที่น่าแปลกใจเรื่องหนึ่งเลยทีเดียว

บทที่ 11

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการพบปะ ระหว่างนายกพิบูลกับนายกโตโจ

โทรเลขลับ

สองสามวันก่อนอัญเชิญพระสารีริกธาตุซึ่งเป็นสมบัติประจำชาติ
ของไทยออกไปจากสนามบินดอนเมือง ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขลับจาก
เลขานุการนายกโตโจ คือ พ.อ.อากามัตสึ ดังต่อไปนี้

1. นายกโตโจจะเดินทางมาถึงสนามบินดอนเมืองเวลา 9.00 น.
ของวันที่ 3 กรกฎาคม

2. แผนการปฏิบัติงานของนายกโตโจนี้ถือเป็นความลับและ
ให้ทราบได้เฉพาะเท่าที่มีความจำเป็น การเดินทางไม่ต้องมีพิธีรับส่ง

3. ไม่ขอเข้าร่วมในงานเลี้ยงรับเชิญทั่วไป แต่หวังว่าในคืนที่
มาถึงเมืองไทยนั้นจะได้ร่วมโต๊ะอาหารที่บ้านพักของผู้บัญชาการกอง
ทัพประจำประเทศไทย และถ้าหากนายกพิบูลเชิญไปงานเลี้ยงแล้ว
จะรับเชิญเพียงครั้งเดียว

เท่าที่อ่านโทรเลขนี้แล้ว จะไม่ทราบเลยว่านายกโตโจมาเมืองไทยเพราะเหตุใด แต่ข้าพเจ้าเดาได้ว่าอาจจะเดินทางเข้ามาเพื่อแก้ปัญหาเรื่องรัฐฉาน เพราะเหตุว่าตั้งแต่ข้าพเจ้าเข้ามารับตำแหน่งนี้ มีกรณีขัดแย้งเกี่ยวกับเรื่องนี้ระหว่างกองบัญชาการกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้กับฝ่ายไทย และกับกองบัญชาการกองทัพประจำประเทศไทย กองบัญชาการทหารสูงสุดที่โตเกียวเคยพิจารณาตัดสินเรื่องนี้มาแล้ว เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงมีความรู้สึกที่นายกโตโจคงถือโอกาสมาเยี่ยมเยียนคราวนี้มอบรัฐฉานให้ฝ่ายไทย การมาครั้งนี้ทางฝ่ายเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นเป็นผู้ติดต่อกับฝ่ายรัฐบาลไทยตามหน้าที่ แต่ข้าพเจ้าซึ่งรับโทรเลขลับจากเลขานุการนายกรัฐมนตรีแล้ว ก็ได้ร่วมมือกับทางเอกอัครราชทูตเพื่อจัดทำแผนงานต่างๆ เพื่อการนี้มีความจำเป็นต้องปรึกษากับนายกพิบูลเป็นอันดับแรกเพื่อจัดทำแผนงานหลัก ทางนายกพิบูลรู้สึกที่มีความเคลือบแคลงใจอยู่มากเกี่ยวกับการเดินทางมาของนายกโตโจในครั้งนี้ และต้องการติดต่อกับข้าพเจ้าอยู่พอดี ทำให้การปรึกษาในเรื่องนี้ทำได้อย่างราบรื่น และในท้ายที่สุดก็มีข้อตกลงว่า

1. ให้พยายามอย่างดีที่สุดในด้านการรักษาความปลอดภัย
 2. นายกพิบูลไปรับที่สนามบินและนั่งรถยนต์คันเดียวกัน เดินทางมาที่ห้องรับรอง และในตลอดริมถนนจะไม่มีประชาชนยื่นเข้าแถวต้อนรับ
 3. งานเลี้ยงในตอนค่ำในวันแรกที่บ้านพักของผู้บัญชาการกองทัพประจำประเทศไทยนั้นให้เป็นแบบกันเอง และทางนายกพิบูลกับภริยาและธิดาทุกคนเข้าร่วม ฝ่ายญี่ปุ่นจำกัดเฉพาะคนที่เดินทางมากับนายกโตโจกับมีบุคคลสำคัญในกองทัพ และสถานทูตเข้าร่วม
 4. ตอนค่ำวันที่สอง งานเลี้ยงต้อนรับจัดโดยนายกพิบูล
- ในแผนงานนี้ การที่นายกพิบูลและภริยาจะมาร่วมในงานเลี้ยง

ตอนค่ำที่บ้านพักผู้บัญชาการกองทัพประจำประเทศไทยนั้น กล่าวได้ว่าเป็นการตัดสินใจที่ไม่น่าเป็นไปได้ เพราะเหตุว่านายกพิบูลย์ตั้งแต่ดำรงตำแหน่งสำคัญในคณะรัฐบาลมานั้น ท่านไม่เคยรับประทานอาหารอื่นนอกจากที่ภริยาและบุคคลพิเศษบางคนจัดทำให้ ฉะนั้นท่านไม่รับประทานอาหารนอกบ้านซึ่งคนอื่นจัดทำโดยเด็ดขาด กล่าวกันว่าเพราะท่านเคยถูกลอบวางยาพิษมาแล้วถึง 3 ครั้ง

การจับมือที่สนามบินดอนเมือง

เมื่อมาถึงวันกำหนดที่นายกโตโจมาเยือนเมืองไทย ท้องฟ้าในประเทศไทยไม่มีเมฆเลยแจ่มใสสวยงามมาก เวลา 9.00 น. เครื่องบินพิเศษของกองทัพบกภาคตะวันออกเฉียงของนายกมาถึงสนามบินดอนเมืองที่สนามบินนายกพิบูลย์และผู้หลักผู้ใหญ่ของกองทัพบก เรือ อากาศ และรัฐมนตรี รวมทั้งประธานสภาผู้แทนราษฎรมาต้อนรับโดยแต่งกายกันสมฐานะ มีกองทหารเกียรติยศด้วยกองหนึ่ง ฝ่ายญี่ปุ่นมีแต่เอกอัครราชทูต ที่ปรึกษาสถานทูต ข้าพเจ้า หัวหน้าเสนาธิการทหารและทูตทหารเรือรวมกันจำนวนหนึ่งไม่มากนัก การต้อนรับของฝ่ายไทยนั้นดูสมเกียรติมากและเป็นไปอย่างเป็นพิธีการ ใบหน้าของนายกโตโจที่ก้าวลงมาจากเครื่องบินนั้นคมเข้มมากกว่าแต่ก่อน ดูมีอารมณ์ดี ผู้นำทั้งสองฝ่ายยกมือขึ้นเกือบพร้อมกันและจับมือกันอย่างแนบแน่นเป็นที่ปรากฏให้เห็นแก่สายตาของผู้มาต้อนรับ ทั้งสองท่านมีหน้าตาอี่ยมแยมแจ่มใส

นายกพิบูลย์นำนายกโตโจตรวจแถวกองทหารเกียรติยศ เสร็จแล้ว แนะนำบุคคลสำคัญของไทยแต่ละคน และไปพักผ่อนอิริยาบถที่ศาลาซึ่งจัดไว้เป็นพิเศษสำหรับวันนี้ หลังจากนั้นได้ไปวางพวงมาลาต่อ

วิญญานของวีรชนที่วัดพระศรีมหาธาตุ เสร็จแล้วเดินทางไปที่บ้านพัก
รับรอง หน้าตาของนายกโตใจดูแจ่มใสมาก

งานเลี้ยงตอนค่ำที่บ้านพักของผู้บัญชาการกองทัพ ประจำประเทศไทย

ในวันเดียวกันนั้นเป็นไปตามกำหนดการ คือมีงานเลี้ยงตอนค่ำ
ที่บ้านพักของผู้บัญชาการกองทัพประจำประเทศไทย เรื่องที่น่าห่วงคือ
อาหารการกินของนายกพิบูล เพราะว่าท่านไม่รับประทานอาหารที่
จัดทำโดยคนอื่นเด็ดขาด คืบนี้เป็นกรพบปะกับนายกโตใจ ฉะนั้น
ท่านต้องมางานเลี้ยงในค่ำวันนี้ ความวิตกกังวลของฝ่ายเรามีมาก
ทีเดียว หัวหน้าเสนาธิการทหารยามาตะเป็นหัวหน้าของการจัดงาน
เลี้ยง เขาได้เอาใจใส่ทุกอย่างแม้แต่เรื่องเล็กน้อยๆ พอถึงเวลา 6
โมงตรง รถยนต์ของนายกพิบูลและภริยามาถึงหน้าบ้านพักของข้าพเจ้า
ท่านทักทายกับผู้ต้อนรับและยิ้มแย้ม หลังจากเชิญท่านไปพักอิริยาบถ
แล้ว ก็เริ่มงานเลี้ยงตอนค่ำท่าทางของนายกพิบูลที่จับมือกับนายกโตใจ
นั้นมีความสุข นิ่มนวล และสง่างามเช่นเคย แต่ข้าพเจ้าก็ยังคงมี
ความรู้สึกว่าภายในจิตใจของนายกพิบูลนั้นน่าจะมีเรื่องวิตกกังวลแอบแฝง
อยู่บ้าง กล่าวคือทางฝ่ายนายกพิบูลไม่ทราบวัตถุประสงค์ในการมา
เยือนของนายกโตใจว่าคืออะไร แม้แต่ตัวข้าพเจ้าเองซึ่งเป็นผู้บัญชา
การกองทัพ ประจำประเทศไทยนั้นก็ยังไม่ทราบอยู่เหมือนกัน และ
คราวนี้นายกพิบูล ต้องมาพบปะกับนายกโตใจที่บ้านผู้บัญชาการ
กองทัพประจำประเทศไทยอีกด้วยซึ่งอาจถูกเรียกร่องอะไรบางอย่างก็
เป็นไปได้ เรื่องนี้เป็นเพียงแค่การเดาของข้าพเจ้า ใบหน้าของนายก
พิบูลและภริยายังคงแจ่มใสและดูภาคภูมิใจ เมื่อเริ่มรับประทานอาหาร
ข้าพเจ้าทำหน้าที่ตรวจสอบยาพิษ คืออาหารและเครื่องดื่มนั้น กล่าว

อย่างละเอียดแล้วเนื้อทุกจานและเหล้าไวน์ทุกแก้วเป็นสิ่งที่ร่วมประทานด้วยกัน นี่คือการปฏิบัติของข้าพเจ้าในการต้อนรับนายกพิบูล ในกลางงานเลี้ยงนั้นท่านผู้หญิงละเอียดบอกว่า “สามีของฉันขอรับประทานแกงเผ็ดของไทยที่ฉันทำเองทุกมื้อ วันนี้ก็เอามาด้วยนิดหน่อย ถ้าถูกปากก็ขอเชิญรับประทานด้วยกัน” พุดจบแล้วเลขานุการชื่อขุนศิลป์ศรชัย^๑ ได้นำเอาอาหารที่เตรียมมาแล้วออกมาวางสามคือคุณมิตานิดได้แปลให้นายกโตโจฟัง นายกโตโจยิ้มและหัวร่อ แล้วตอบว่า “ขอขอบคุณที่นำมาฝาก” นายกโตโจรับประทานหนึ่งคำแล้วกล่าวว่า “อร่อยมาก” และได้ชวนคุณทสุมโภกามิ (เอกอัครราชทูตประจำประเทศไทย)ว่า “ลองชิมดูไหม และท่านผู้บัญชาการ คุณก็ลองชิมดูด้วยสิ” ในตอนนี้ นายกโตโจมีอาการดีดีมาก ข้าพเจ้ากล่าวว่า “ถ้าอย่างนั้นให้แขกที่มาจากทางไกล ลองชิมก่อนดีกว่า คือท่านปลัดกระทรวงการต่างประเทศคุณมาอิชิ ยามโมโตะ และอธิบดีกิจการทหารเคนเรียว ซาโตะ ลองชิมก่อนดีกว่า” กล่าวจบแล้วข้าพเจ้าก็ยิ้มและทุกคนก็ตอบพร้อมๆกันว่า “ใช่ๆ” และแล้วสักครู่หนึ่งแกงเผ็ดไทยนั้นก็หมดไป ท่านผู้หญิงละเอียดนั้นแสดงอาการดีใจและกล่าวว่า “ถ้าทุกท่านขอรับประทานก็น่าจะเอามาให้มากกว่านี้” หลังจากนั้นได้มีการสนทนากันอย่างร่าเริงสัก 30 นาที ต่อมามีการถ่ายรูปที่ระลึกและนายกพิบูลกับภริยาได้ลากลับไปเมื่อเวลาประมาณ 22.00 น. โดยกล่าวว่าจะต้องกลับไปเตรียมงานในวันรุ่งขึ้น

นายกพิบูลไม่ยิ้ม

เมื่อท่านนายกพิบูลและภริยากลับไปไม่นาน นายกโตโจกล่าวกับข้าพเจ้าว่า “ขอบใจในการเตรียมงานครั้งนี้” และถามข้าพเจ้าด้วยสีหน้าเคร่งเครียดว่า “พรุ่งนี้คิดว่าจะมอบ 2 รัฐฉาน และ 4 รัฐมา

ลาอยู่ให้กับนายกพิบูล คุณมีความคิดอย่างไร” ข้าพเจ้าไม่มีทางที่จะตอบอย่างอื่นอย่างใดนอกจากตอบว่าสิ่งนั้นเป็นของขวัญอันมีค่า และนายกพิบูล คงจะดีใจมากด้วย นายกโตใจได้เรียกรองเสนาธิการทหารของกองทัพอากาศพื้นที่ศได้คือโนริทสึเนะ ชิมิสึ เขาถูกส่งมาแทนผู้บัญชาการ กองทัพอากาศใหญ่ที่เราอุจิให้เข้ามาพูดคุยกันในเรื่องนี้ รองเสนาธิการทหารกองทัพอากาศใหญ่ตอบว่า “เรื่องนี้น่ายินดี” แต่แล้วเขาก็พูดอ้อมอ้อมว่า “6 รัฐซึ่งจะมอบให้ครวนี้อยู่ในเขตยึดครองของกองทัพอากาศพื้นที่ศได้ น่าจะแจ้งให้ทางกองทัพอากาศทราบเสียก่อน มิฉะนั้นจอมพลที่เราอุจิริรู้สึกเสียใจอยู่ด้วยครับ” นายกโตใจกล่าวอย่างชิงชังว่า “เรื่องนี้ไม่มีเวลาที่จะทำตามขั้นตอน และได้รับพระบรมราชานุญาตแล้ว” เมื่อนายกโตใจกล่าวจบ รองเสนาธิการชิมิสึก็เงยบสนิท บรรยายากหลังจากนั้นคือท่านนายกโตใจ ข้าพเจ้าและคุณชิมิสึต่างวางทำนองเฉยต่อกัน

วันรุ่งขึ้นคือวันที่ 4 เวลาเช้า นายกโตใจตื่นเข้ากว่าทุกคน และได้ไปเดินออกกำลังกายโดยใส่กางเกงขาสั้น ในเวลาเดียวกันมีเสนาธิการคิซึนามิจากกองบัญชาการกองทัพประจำประเทศไทย เข้ามาปรึกษากำหนดการสำหรับวันนั้น ข้าพเจ้าได้ยืมนายกโตใจพูดว่า “เฮ้ย เสธ.คิซึนามิ ช่วยนำทางบริเวณบ้านรับรองนี้หน่อย เมื่อเสร็จแล้วเสนาธิการทหารคิซึนามิก็กล่าวว่า “ขอให้ท่านช่วยตรวจสอบสภาพของกองบัญชาการกองทัพประจำประเทศไทยในวันนี้ด้วยครับผม นายกโตใจตอบทันทีว่า “ไม่ต้องหรอก ดูเหมือนว่ากองทัพประจำประเทศไทยได้ปฏิบัติงานได้อย่างดีแล้ว” เขากล่าวอย่างมีอารมณ์ดีมาก ในวันนี้มีกำหนดการที่สำคัญอยู่มาก มีการพบปะกับนายกพิบูลในเวลา 11.00 น. นายกโตใจคงมีความรู้สึกกระหึ่มใจว่าถ้าเสนอมอบ 2 รัฐฉาน และ 4 รัฐมาลาญให้กับไทยในการพบกันวันนี้แล้วนายกพิบูล

จะมีสีหน้า อย่างไรก็ตามเป็นเรื่องที่ทำให้ท่านมีความสุขใจมาก เมื่อถึงเวลา 11.00 น. การพบปะเจรจาทำกันที่ท่าเนียบสามัคคีชัย ในการประชุมครั้งนี้ฝ่ายไทย มีรัฐมนตรีต่างประเทศวิจิตร วิจิตรวาทการ พันเอกไชยเลขานุการนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี ฝ่ายญี่ปุ่นมีเอกอัครราชทูตทสึโบกามิ และข้าพเจ้าเข้าร่วมด้วย โดยมีเลขานุการชื่ออามาตะเป็นล่าม นายกโตโจได้กล่าวอย่างละเอียดตามเอกสารที่เตรียมไว้ล่วงหน้า และทางเลขาอามาตะได้แปลอย่างระมัดระวังเป็นพิเศษ ในเอกสารนั้นกล่าวถึงความหมายของสงครามมหาเอเชียบูรพา วัตถุประสงค์และความสำคัญของสัมพันธมิตร ญี่ปุ่น-ไทย กล่าวถึงข้อเรียกร้องต่อฝ่ายไทยเกี่ยวกับปัจจัยที่จำเป็นเพื่อการบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุด และได้มอบ 2 รัฐฉาน คือเชียงตุงและเมืองพัน กับ 4 รัฐมาลาญ คือปะลิส ไทรบุรี กลันตันและตรังกานู รวมทั้งหมด 6 รัฐ ฝ่ายญี่ปุ่นขอมอบให้อยู่ร่วมกับผืนแผ่นดินไทย เพื่อตอบแทนในบุญคุณที่เข้าร่วมเป็นสัมพันธมิตร และเพื่อความสะดวกในการต่อสู้ร่วมกันต่อไปในอนาคต ในส่วนของรายละเอียดและการปฏิบัติเพื่อการส่งมอบ ได้กำหนดให้ปรึกษากับทางเอกอัครราชทูตและผู้บัญชาการกองทัพประจำประเทศไทยต่อไป สายตาของนายกโตโจได้เหลือบมองดูนายกพิบูลเป็นบางครั้ง แต่ใบหน้าของนายกพิบูลนั้นสุขุม และมีอาการใจเย็นมาก พันเอกไชยได้จัดบันทึกคำแปลตลอดเวลา จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งวันนั้นแต่งกายปกติและรัฐมนตรีวิจิตร วิจิตรวาทการทั้งสองท่านนั่งโค้งตัวไปข้างหน้าอยู่ได้ฟังอย่างตั้งใจมาก เมื่อคำพูดของนายกโตโจมาถึงเรื่องที่สำคัญที่สุดคือเรื่องมอบ 6 รัฐให้ นั้น ข้าพเจ้ารู้สึกว่หน้าตาของนายกพิบูลนั้นแสดงอาการดีใจขึ้นเพียงเล็กน้อย แต่ไม่ใช่ถึงกับยิ้มจนแก้มปริ เมื่อเลขาอามาตะแปลเป็นไทยไปแล้วนั้นนายกโตโจเพ่งดูหน้านายกพิบูล ข้าพเจ้าเข้าใจว่านายกโตโจคงมีความรู้สึกแปลกใจว่าทำไมนายกพิบูลไม่แสดงอาการดีใจมากกว่านี้ แต่สำหรับนาย

พิบูลซึ่งเป็นนักการเมืองผู้มีความสุขรอบคอบและมีสายตากว้างไกลนั้น การรับมอบ 6 รัฐนั้นไม่ใช่เรื่องที่น่ายินดีโดยไม่มีเงื่อนไขถัดมา มีประกาศร่วมอย่างเป็นทางการมีความว่า “นับตั้งแต่เวลา 11.00 น. ของวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2486 เป็นต้นไป นายกโตโจและคณะผู้ติดตามคือ เอกอัครราชทูตทสึโบกามิและผู้บัญชาการนากรมุระ ได้เข้าพบปะกับนายกพิบูลสงครามที่ทำเนียบสามัคคีชัยเป็นครั้งประวัติศาสตร์ ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นตรงกันอย่างสมบูรณ์” การพบปะเรื่องสำคัญในตอนเช้าวันนั้นจึงเป็นอันเสร็จเรียบร้อย ทุกคนรู้สึกโล่งใจทางครอบครัวของนายกพิบูลได้เข้ามาร่วมด้วยในตอนี้ บรรยากาศเริ่มรู้สึกผ่อนคลายลง

ยุคทองระหว่างญี่ปุ่น-ไทย

เนื่องจากว่านายกโตโจและสมาชิกครอบครัวของนายกพิบูลได้เคยสนทนากันแล้ว เมื่อวันที่มารับประทานอาหารค่ำที่บ้านพักของข้าพเจ้า เพราะฉะนั้นในวันนี้จึงมีการสนทนากันอย่างเป็นกันเองและสนุกสนานกับภริยาและธิดา 2 คน ภริยาของนายกพิบูลในขณะนั้นเป็นพันโททหารปืนใหญ่ ธิดาคนหนึ่งชื่อจิวรัสส์ (ปัจจุบันนามสกุลบันยารชุน-ผู้แปล) เป็นนักเรียนนายร้อยหญิง แต่ในวันนั้นไม่ได้แต่งเครื่องแบบทหาร ข้าพเจ้าเคยเห็นทั้งสองท่านแต่งตัวเต็มยศแบบทหารมีกระเป๋อยู่ด้วยหลายครั้งในงานพิธีต่างๆ ดูแล้วมีความสง่างามมาก ท่านผู้หญิงได้ตอบคำถามของนายกโตโจอย่างคล่องแคล่ว โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับกิจกรรมของสตรีในขบวนการวัฒนธรรม มองดูแล้วท่านผู้หญิงคู่ควรมากกับตำแหน่งภริยานายกรัฐมนตรีของไทย

เมื่อพูดถึงอาหารการกิน ท่านผู้หญิงถามนายกโตโจว่า ชอบ

รับประทานอะไรบ้าง นายกโตใจตอบว่า “ผมชอบดื่มกาแฟ” ในทันทีทันใดท่านผู้หญิงก็ตอบว่า “ดิฉันก็ชอบดื่มกาแฟเหมือนกัน ในช่วงที่ท่านนายกอยู่ในประเทศไทยนี้ เวลาอาหารเช้าและเวลาทานน้ำชา ดิฉันจะจัดเตรียมกาแฟไว้บริการท่าน ขอให้ท่านนายกดื่มกาแฟให้มากๆ นะคะ” นายกโตใจฟังแล้วก็ยิ้ม แสดงอาการดีใจและรับคำเชื้อเชิญนั้น ท่านผู้หญิงนี้มีความสามารถรับแขกเมืองได้อย่างประเสริฐนัก

ในตอนหัวค่ำวันนั้นมีงานเลี้ยงอีก คราวนี้นายกพิบูลเป็นเจ้าภาพงานเลี้ยงจัดขึ้นที่ท่าเนียบสามัคคีชัย งานเลี้ยงเริ่มเวลา 3 ทุ่ม โดยจัดที่ห้องโถงใหญ่โอฬารตา มีข้าราชการ ทหารและพลเรือของไทยแต่งกายกันเต็มยศ เดินกันมาอย่างภูมิฐาน งานเลี้ยงนี้นับว่าจัดได้อย่างมโหฬารทีเดียว และเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงยุคทองของความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น

ในตอนเช้าวันที่ 5 คณะของนายกโตใจได้เดินทางไปไซปัน (สิงคโปร์) และในวันนั้นมีประกาศแถลงการณ์ร่วมญี่ปุ่น-ไทยเรื่อง 6 รัฐ กระจายเสียงออกไปทั่ว ถัดมาคือในวันที่ 20 เดือนเดียวกันมีการลงนามในหนังสือสำคัญเป็นสนธิสัญญาเรื่องเขตแดนของประเทศไทย

บทที่ 12

จันทร์โบสกับสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย

พบกับจันทร์โบสเป็นครั้งแรก

ในวันที่ 4 กรกฎาคมซึ่งเป็นวันเดียวกันกับที่มีการพบกันครั้งประวัติศาสตร์ระหว่างนายกโตโจ กับนายทากิฮิโระที่ทำเนียบสามัคคีชัยนั้น ที่โซนน (สิงคโปร์) ก็ได้มีการประชุมคณะกุนซือภาพอินเดีย เป็นการประชุมที่นับว่าตื่นเต้นมากและมีเสียงผู้คนโห่ร้องไชโยตลอดเวลา ในการประชุมครั้งนี้จันทร์โบสได้ประกาศจัดตั้งรัฐบาลอินเดียอิสระขึ้น และเขาดำรงตำแหน่งประธานของคณะกุนซือภาพอินเดีย คณะนี้มีกองทัพแห่งชาติของตนด้วยอย่างสมเกียรติ ในวันที่ 25 กรกฎาคม จันทร์โบส ได้เดินทางมาพร้อมกับคุณเซนดา คุณสมัย และคุณลักษมี เป็นคณะเข้ามาเยี่ยมเมืองไทย ได้พบกับข้าพเจ้าที่บ้านพัก นับเป็นการพบกันครั้งแรก คือก่อนหน้านั้นในสมัยที่ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกรมสารวัตรทหารอยู่ที่โตเกียว ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวว่าได้มีขบวนการเอกราชเพื่ออินเดียจัดตั้งขึ้นที่โตเกียว มีผู้นำคือ รัส บิหารี โบส (Rash Bihari Bose) และได้จัดให้มีการประชุมเพื่อเอกราชขึ้น

ครั้งหนึ่งที่กรุงเทพฯเหมือนกัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2486 ท่านสุภาภ จันทรโบสผู้นำที่ยิ่งใหญ่ของอินเดีย ได้ปรากฏตัวที่ประเทศเยอรมนี และได้เป็นศูนย์กลางของขบวนการเพื่อเอกราชของอินเดียใหม่ ขบวนการนี้มีความแข็งแกร่งมากขึ้นและเติบโตอย่างรวดเร็ว จันทรโบสได้นั่งเรือดำน้ำมาขึ้นที่เกาะสะบันในวันที่ 6 พฤษภาคม และบินต่อมาจนถึงญี่ปุ่น และทั้งสองคนที่ชื่อลงท้ายด้วยโบสก็ได้มาพบกันและจับมือร่วมกันอย่างน่าปลาบปลื้ม รัฐบาลญี่ปุ่นเองได้สนับสนุนขบวนการนี้อย่างเต็มที่ ทำให้ขบวนการเป็นรูปเป็นร่างอย่างจริงจังขึ้นมา

ทุกคนที่ได้เคยคุย พบ และสนทนาแบบตัวต่อตัวกับเขาสักครั้งหนึ่ง ก็จะต้องยอมรับว่าจันทรโบสเป็นทั้งนายพลและนักการเมืองที่หาตัวจับได้ยากคนหนึ่งเท่าที่โลกตะวันตกและตะวันออกจะเคยมีมา ข้าพเจ้าเองไม่มีความสัมพันธ์กับเขาโดยทางการ แต่อยู่ในฐานะเป็นเพียงผู้บัญชาการกองทัพประจำประเทศไทย ซึ่งอยู่ติดต่อกับเขตความรับผิดชอบของเขา อีกทั้งในเขตความรับผิดชอบของข้าพเจ้ามีคนอินเดียอยู่หลายหมื่นคน เมื่อข้าพเจ้าได้พบกับจันทรโบสนั้น ได้เห็นรูปร่างหน้าตาและกิริยาของเขาอย่างใกล้ชิด ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว้าวุ่นและศรัทธาเขาอย่างจริงใจ

คนอินเดียที่อยู่ในกรุงเทพฯ ได้ต้อนรับเขาด้วยการเปล่งเสียงโห่ร้องไชโย ในการปราศรัยซึ่งเต็มไปด้วยการปลุกเร้าอารมณ์ผู้คนที่หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คำพูดของจันทรโบสทำให้ผู้คนที่มากันอย่างล้นหลามนั้นเกิดความประทับใจมาก อัครราชทูตเยอรมนีคือ ดร.เวนดเลอร์ (Dr.E. Wendler) ซึ่งเข้าร่วมฟังอยู่ด้วยนั้น ยกย่องคำปราศรัยซึ่งมีพลังตลอดเวลา 3 ชั่วโมงของจันทรโบส และได้กล่าวแสดงความชื่นชมในอนาคตอันรุ่งโรจน์ของเขา

ถ่ายกับจักรโอบ
31 ธันวาคม 2486

เมื่อเขาเข้ามาเมืองไทยทุกครั้ง บางครั้งเขาพบข้าพเจ้าที่กองบัญชาการ บางครั้งข้าพเจ้าไปหาเขาที่บ้านพัก เราได้สนทนากันอย่างสนิทสนม เขากล่าวชื่นชมคนญี่ปุ่นแบบไม่ใช้การประจบประแจง เขารู้จักข้อดีของชาติญี่ปุ่นเป็นอย่างดี เขาเกิดปี พ.ศ. 2440 ดังนั้นจึงมีอายุน้อยกว่าข้าพเจ้า 8 ปี เมื่อข้าพเจ้าพูดถึงแรงดลบันดาลใจสมัยเด็ก กล่าวคือ เป็นสมัยที่ญี่ปุ่นถูกบีบบังคับโดยชาติมหาอำนาจ 3 ประเทศ ให้คืนแหลมเสี้ยวตุงแก๊จิ้น โดยปราศจากความยุติธรรม เหตุเพราะว่าญี่ปุ่นได้แหลมนั้นมากก็เพราะชนะสงครามญี่ปุ่น-จีน ข้าพเจ้าได้เกิดความแค้นใจและตั้งใจว่าจะปลดปล่อยแมนจูเรียซึ่งถูกรุกรานโดยรัสเซีย และได้ตัดสินใจอย่างแน่วแน่ว่าจะเข้าเรียนในโรงเรียนเตรียมทหาร เมื่อกล่าวถึงตอนนี้ จักรโอบพูดว่า เมื่อเขาอายุ 7-8 ปีนั้น ญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศเล็กๆ ในโลกตะวันออกประกาศสงครามกับรัสเซียซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจที่น่าเกรงขาม และญี่ปุ่นได้ชัยชนะในทุกขั้นตอน

การรบมีฐานะเป็นผู้พิชิต ทำให้ภายในสมองและจิตใจส่วนลึกของเขา เกิดปณิธานว่า โดยพลังของชาวเอเชีย จะทำให้ปีศาจมีเอกราชและ อิศรภาพ ในวันหนึ่งเขากล่าวกับข้าพเจ้าว่าเขาดีใจเป็นที่สุดที่ภายหลัง จากมีความคิดนั้นแล้ว 40 ปี เขาได้มีโอกาสร่วมรบกับญี่ปุ่นซึ่งเป็น ประเทศที่เขามีความฝังใจมานาน และเขาขออุทิศตัวเองเพื่องานอัน คักดีสิทธิ์สูงสุดคือเพื่อเอกราชของปีศาจ

หลังจากการพบปะกันครั้งแรกแล้วเราก็ได้มีมิตรไมตรีต่อกัน ใน ช่วงเวลา 2 ปีจนถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2488 ข้าพเจ้ามีโอกาส พบกับเขามากกว่า 10 ครั้ง

ไม่เป็นหุ่นของรัฐบาลญี่ปุ่น

ข้าพเจ้าจำเป็นต้องกล่าวถึงบุคคลิกของจันทร์โบลไว้ด้วยในที่นี้ เขาอุทิศความสามารถทั้งหมดเพื่อเอกราชของปีศาจ เขาได้นำลูกน้อง ด้วยปณิธานที่แน่วแน่ ว่า ปีศาจจะมีเอกราชและอิสรภาพหลังสงคราม ครั้งนี้ โดยไม่สนใจในปัญหาความเป็นความตายของตัวเอง ความ ยิ่งใหญ่ของเขาอยู่ที่ว่า แม้ว่าเขาจะร่วมมือกับกองทัพญี่ปุ่น และได้ เจริญติดต่ออยู่กับรัฐบาลญี่ปุ่น แต่เขาได้ปฏิบัติอย่างไร้ความเห็น เคลือบแคลงใจว่ารัฐบาลชั่วคราวของอินเดียอิสระนั้นเป็นหุ่นของรัฐบาล ญี่ปุ่นแม้แต่เพียงนิดเดียว ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงเข้าใจว่าทางกองบัญชา การกองทัพใหญ่ที่โซนน และกองทัพภาคพม่าซึ่งติดต่อสัมพันธ์กับเขา เป็นอย่างมากนั้น คงมีความรู้สึกลำบากใจอยู่มากทีเดียว อย่างเช่น เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นส่งอัครราชทูตฮาชิยะไปเป็นผู้ติดต่อประจำกับรัฐบาล ของเขานั้น เขาไม่ยอมพบอัครราชทูตโดยให้เหตุผลว่าไม่มีสารสันตราตั้ง ข้าพเจ้ากับทูตฮาชิยะนั้นสนิทกันมาก วันหนึ่งข้าพเจ้าเชิญโบลที่เพิ่งกลับ

มาจากแนวหน้าในพม่ากับทูตฮาซิมะมาที่บ้านพัก ได้แนะนำให้เขาทั้งสองสนทนากันอย่างเป็นกันเอง เรื่องนี้เป็นเรื่องความภาคภูมิใจของโสบ

โสบนั้นมีความสนใจประเทศรัสเซียอย่างมากเช่นเดียวกับนายกพิบูลสมัยนั้น เขามีคำวินิจฉัยว่าการสิ้นสุดของสงครามมหาเอเชียบูรพานั้นขึ้นกับท่าทีของรัสเซีย

ความหวังอันสูงสุดในชีวิตของเขาคือเอกราชของปีตุภูมิอินเดีย เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าเข้าใจว่าเพื่อที่จะบรรลุความหวังอันสูงสุดนั้น เขาก็คงมีความคิดอยู่ในใจมานานแล้วว่าบางทีอาจมีความจำเป็นที่ต้องติดต่อขอความช่วยเหลือจากรัสเซีย และเขาเองก็มีกุศโลบายหลายอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ถึงแม้ว่าเขาได้รับความช่วยเหลือจากรัสเซียแล้ว เขามีความมั่นใจว่าอินเดียเองก็จะไม่กลายเป็นคอมมิวนิสต์อย่างเด็ดขาด

วันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2488 ทางกองบัญชาการภาคพม่าได้ถอยจากร่างกุ้งถึงมะละแหม่ง แต่ประธานโสบยังริ้วรอยที่จะถอยทัพ เขาได้พยายามอย่างเต็มที่ที่จะรวมทหารเท่าที่มีอยู่เข้าด้วยกัน และในวันที่ 9 พฤษภาคม เขาจำต้องถอยจากแนวหน้าและได้เดินทางมากรุงเทพฯ ท่าทางของเขาในฐานะเป็นผู้บัญชาการในการรบมีลักษณะยอดเยี่ยมมากที่สุด แม้กระทั่งทุกวันนี้ คนที่เข้าใจในเรื่องราวสมัยนั้นก็ยังคงกล่าวถึงเขา โดยเฉพาะความมีน้ำใจและการเอาใจใส่ต่อกองทหารสตรีนั้นน่ายกย่องมากที่สุดทีเดียว

เมื่อโสบเดินทางมาถึงกรุงเทพฯ แล้ว เขาได้คิดวางแผนการณ์ขั้นต่อไปอย่างหนักแต่กระนั้นการวางแผนการณ์ใหญ่โตดูจะไร้ความหมาย

ในกลางเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2488 หลังจากที่เขาคิดและดีนรน อยู่หลายวัน เขาก็ยอมประกาศรวบรวมกำลังของรัฐบาลอินเดียอิสระชั้นใหม่ที่ไซ่ง่อน เพื่อรอดูสถานการณ์ในขั้นต่อไป ซึ่งเป็นไปตามคำชักชวนของกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ โบสเองไม่พอใจมากที่ต้องมีการเคลื่อนย้ายกำลังในครั้งนี้ สุดท้ายเขาได้ทิ้งไฟใ้ระเบิดท้ายที่เขาเองคงคาดคิดอยู่แล้ว คือได้เสนอต่อรัฐบาลญี่ปุ่นว่า เขาอยากไปเยี่ยมรัสเซียพร้อมกับรัฐมนตรี 2-3 คนของคณะรัฐบาลอินเดียอิสระ เขากล่าวว่า หากเดินทางทั้งหมดไม่ได้ก็ขอเดินทางไปคนเดียว ข้อเสนอของโบสทางฝ่ายรัฐบาลญี่ปุ่นไม่ยอมรับ แต่ผู้บัญชาการกองทัพใหญ่เทราอูจินั้นมีน้ำใจกว้างใหญ่ไพศาล จอมพลเทราอูจิคิดว่าข้อเรียกร้องของโบสนั้นเป็นสิ่งที่น่าเห็นใจ เขาจึงตัดสินใจช่วยโดยผลการโดยให้เครื่องบินพิเศษแก่โบสเดินทางไปซินเกียง (เมืองหลวงของแมนจูเรีย) ในเครื่องบินพิเศษนี้มี พล.ท.ซิเดอิโดยสารไปด้วย พล.ท.ซิเดอินั้นรออยู่ที่ไซ่ง่อนเพื่อไปรับตำแหน่งใหม่ที่ซินเกียง เครื่องบินนั้นบินผ่านไทเปไปทางไต้หวัน แต่เครื่องบินนั้นพรหมลิขิตให้เป็นเครื่องบินมรณะ เพราะในขณะที่ทะยานขึ้นจากสนามบินไทเปในวันที่ 18 สิงหาคมนั้น เครื่องบินได้ชนเข้ากับกำแพงดิน เกิดระเบิดและมีเพลิงลุกไหม้ จันทรโบสซึ่งได้เสียงชีวิตมาหลายครั้ง แต่ก็มาสิ้นชีวิตโดยถูกไฟไหม้ทั้งตัว คนที่เห็นเหตุการณ์บอกว่าเสื้อของเขามีไฟลุกไหม้ ผิวของเขาดำเกรียมมีเลือดไหล แต่ตัวของเขาซึ่งสูง 6 ฟุต ก็ยังสามารถยืนขึ้นได้ดูเหมือนกับผู้มีบุญ ภาพนั้นแลเห็นแล้วน่าประทับใจมาก

ข่าวน่าสลดใจนี้ ข้าพเจ้าได้รับจากพล.ท.อิโซดะ ผู้เป็นหัวหน้าองค์การฮิการิ¹⁰ ในวันรุ่งขึ้น หลังจากที่กองกำลังของอินเดียอิสระขาดเสาหลักคือโบสนี้ไป พฤติกรรมของกองกำลังอินเดียอิสระที่จะถอยหลังเข้ามาเมืองไทยต่อไปอย่างไรนั้นมีผลกระทบต่อการป้องกันประเทศ

ไทยด้วย ข้าพเจ้าได้ติดต่ออย่างใกล้ชิดกับพล.ท.อิโชตะ หัวหน้าองค์การอิการิ เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมไว้ แต่ทั้งหมดจนกระทั่งวันสุดท้ายก็ไม่มีความยุ่งยากใดๆ

โอบยังคงมีชีวิตอยู่ในจิตใจของชาวอินเดีย

เรื่องดังต่อไปนี้ก็มีเกิดขึ้นได้ คือ ในกลางเดือนกันยายน ซึ่งฝ่ายเรายอมจำนนและยุติสงครามแล้วพวกसार्वत्रทหารผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับเชลยศึกและองค์การอิการิ ได้ถูกจับกุมอยู่ที่เรือนจำบางขวางที่กรุงเทพฯ จากนั้นอีกไม่นาน ทหารอินเดียอิสระประมาณหนึ่งกองพันได้ถูกนำมาขังอยู่ที่เดียวกัน ฝ่ายทหารอินเดียนั้นมีความโกรธมากเมื่อเห็นทหารอังกฤษจับกุมคุมขังทหารญี่ปุ่นอย่างเลวร้าย พวกเขาเดินกันอย่างเหยื่องๆ และดูห่อหุ้ม หากเห็นที่ใดใส่กุญแจอยู่ก็ใช้กำลังเปิดให้ได้ ก็มดูแลเห็นอาหารที่ทหารญี่ปุ่นกินอยู่ว่ามีสภาพเลวร้ายและมีปริมาณน้อย พวกเขาก็พากันไปประท้วงกับผู้บัญชาการค่ายชาวอังกฤษ ฝ่ายทหารอังกฤษผู้ชนะได้แต่มองดูการกระทำของพวกเขาเท่านั้น แต่ต่อมาอีก 2-3 วันทหารอินเดียอิสระกลุ่มนั้นก็ถูกส่งไปที่อื่น นายทหารติดต่อชาวญี่ปุ่นได้รายงานให้ข้าพเจ้าซึ่งอยู่ที่กองบัญชาการจัดการยุติสงครามทราบว่า ได้แลเห็นการแสดงออกอย่างทงง頓頓ของทหารอินเดียแล้วเกิดความประทับใจมาก

ในส่วนของการไต่สวนนั้น นายทหารอังกฤษได้เรียกชื่อโอบโดยไม่มีคำนำหน้าชื่อ ทหารอินเดียบางคนได้ตอบได้ว่าการพูดอย่างนั้นเป็นการเสียมารยาทมาก ไม่ได้ให้เกียรติผู้บัญชาการเลย อย่างน้อยก็ต้องเรียกว่านายโอบ เรื่องนี้ พล.ท.อิโชตะเล่าให้ข้าพเจ้าฟัง

กองทัพอินเดียเพื่อเอกราชซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ จันทรโบสถ์นั้นเต็มไปด้วยขวัญและกำลังใจ เพราะฉะนั้นนายทหารชั้นนำ และผู้นำในระดับสูงของกองทัพซึ่งถูกกล่าวหาว่าขบถ ได้ถูกส่งฟ้องศาล ที่นิวเดลี มีคำพิพากษาตัดสินว่าไม่มีความผิด ข้าพเจ้าได้ข่าวว่า เมื่อจำเลยถูกปล่อยเป็นอิสระ มวลชนประมาณ 2 แสนคนได้ต้อนรับ ด้วยการโห่ร้องไชโย และถือภาพใหญ่ของจันทรโบสถ์ด้วย และหลังจาก นั้นได้มีงานฉลองกันตลอดคืน

บทที่ 13

ข้อสงสัยต่อการประชุมวงไฟบูลย์ มหาเอเซียบูรพา

การทะยานขึ้นของฝ่ายนิยมสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ

รัฐบาลญี่ปุ่นมอบ 6 รัฐแก่ไทยด้วยความเสียสละ และฝ่ายไทยจัดพิธีรับมอบแล้วเสร็จ ฝ่ายไทยก็ไม่ได้แสดงความยินดีอะไรอีก ข้าพเจ้าคิดว่าในการครอบครอง 6 รัฐดังกล่าวนั้น ฝ่ายไทยเองคงต้องเพิ่มงบประมาณการใช้จ่าย ส่วนทางฝ่ายญี่ปุ่นก็ขาดวัตถุประสงค์ไปมากจนไม่มีเหลือพอที่จะมอบอาวุธยุทโธปกรณ์ให้กับฝ่ายไทย ฝ่ายญี่ปุ่นซึ่งชนะมาตลอด ในตอนนี้ได้ถอยมาจากเกาะกาดัลคะแนล และถัดมาเสีย เกาะอัลและเกาะคิตซูกะในแปซิฟิก จอมพลเรือยามาโมโตะ ได้เสียชีวิต ในสนามรบวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2486 และทางสัมพันธมิตรอิตาลี มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างฉับพลัน วันที่ 25 กรกฎาคม รัฐบาลใหม่ของบาโคลิโอยอมแพ้โดยไม่มีเงื่อนไข เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ มีผลให้กองกำลังร่วมของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเปลี่ยนเป็นฝ่ายบุก และการบุกได้ขยายตัวขึ้นทุกวัน ข่าวสาร

เรื่องนี้ปิดบังกันไม่ได้ และเป็นเรื่องธรรมดาที่จะต้องถึงหูของผู้นำฝ่ายไทย โดยผ่านกลุ่มนิยามอังกฤษ และสหรัฐอเมริกาอยู่ดีเป็นธรรมดา โดยเฉพาะนายกพิบูลซึ่งมีความชาญฉลาดอ่านสถานการณ์ออก ท่านไม่ได้พูดและแสดงออกทางสีหน้าหรือท่าทาง แต่ท่านทราบเรื่องการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เป็นอย่างดี “ยามเมื่อเห็นใบไม้ร่วงหนึ่งใบ ก็รู้ว่าฤดูใบไม้ร่วงมาถึงแล้ว” เรื่องมอบ ๘ รัฐนั้นถ้านายกพิบูลคิดถึงอนาคตก็เป็นเรื่องที่น่าห่วงมากกว่าน่าดีใจ ประกอบกับสถานการณ์ในทุกวันขณะนั้นมีสถานีวิทยุกระจายเสียงออกโฆษณามาจากเดลลี วิพากษ์วิจารณ์ตัวนายกพิบูลอยู่คนเดียวอย่างรุนแรง ในสถานการณ์อย่างนั้นเป็นเรื่องที่น่าทุกขใจมากกว่าน่าสบายใจ วิทยุกระจายเสียงที่ส่งเข้ามาวิจารณ์ในทำนองว่า “นายแปลกเอาใจใส่ญี่ปุ่นอย่างเดียว โดยไม่สนใจความสุขของประชาชนไทยเลย นายแปลกคือศัตรูของชาวไทย เป็นหุ่นของญี่ปุ่น และเป็นศัตรูของสันติภาพด้วย” ที่กล่าวมาเป็นการเอาเรื่องต่างๆ นาๆ มาใส่ร้ายนายกพิบูล ในสมัยนั้นข้าพเจ้ามีโอกาสดำเนินการได้พบกับนายกพิบูลและถามว่า “มีการโจมตีท่านทางวิทยุกระจายเสียงจากเดลลีในขณะนี้อย่างรุนแรง น่าขัดตาขัดใจท่านฉุนบ้างไหม” นายกพิบูลหัวร่อ และตอบว่า “ไม่สนใจทุกสิ่งทุกอย่าง ถ้าข้าพเจ้ารับคนเดียวแล้ว เรื่องก็จบเพียงแค่นั้น” คำลั้งของกลุ่มนิยามสหรัฐอเมริกาและอังกฤษได้ทะยานขึ้น และฐานะของนายกพิบูลตอนนั้นล่อแหลมมาก ฉะนั้นข้าพเจ้าเข้าใจว่าท่านแสรังหัวร่อ ข้าพเจ้าคิดว่าท่านคงมีความทุกขใจอยู่มากด้วย

ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าคุณโตโจจะทราบหรือไม่ว่าสถานการณ์ภายในเมืองไทยกำลังจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวร้าย แต่ภายในจิตใจของคุณโตโจก็ยังคงมีความหวังใหญ่เกิดขึ้น นั่นคือการจัดประชุมร่วมวงศ์พิบูลย์มหาเอเซียบูรพา ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคุณโตโจคงคิดว่าการ

ประชุมนั้นจะเป็นยวิเศษและเป็นความหมายสำคัญสำหรับชนชาติเอเซีย ซึ่งต่างอยู่ใต้ลัทธิอาณานิคมของฝรั่งหลังสงครามฝิ่นมาหนึ่งร้อยปี ในเดือนกันยายนท่านได้แจ้งให้ฝ่ายเอกอัครราชทูตทราบเรื่องนี้ พอถึงเดือนตุลาคมได้ไม่นาน ได้ยื่นข้อเสนอต่อนายกรัฐมนตรีอย่างเป็นทางการว่าขอเชิญเข้าร่วมประชุมวงศัพบุลย์มหาเอเซียบูรพา ซึ่งจะมีในวันที่ 5-6 พฤศจิกายน พิจารณาจากคำพูดของนายโตโจที่มีต่อพวกข้าพเจ้าแล้ว เขามีความเชื่อมั่นมากถึงขนาดที่เห็นว่าถ้าฝ่ายญี่ปุ่นเชิญนายกพิบูล นายกพิบูลคงจะดีใจ และคงตกลงรับคำเชิญเข้าร่วมประชุมโดยไม่มีเงื่อนไข

แต่ในความคาดหวังดังกล่าวของฝ่ายนายโตโจนั้นได้ประเมินท่าทีของนายกพิบูลไว้สูงเกินความเป็นจริง ไม่มีเครื่องบ่งชี้ใด ๆ ว่าท่านจะเดินทางไปญี่ปุ่นเลย เอกอัครราชทูตทสึโบกามิ เป็นสุภาพบุรุษมาก เขาได้ไปขอร้องนายกพิบูล 3-4 ครั้ง แต่ท่านก็ไม่ยอมรับปากโดยอ้างเหตุผลต่างๆนาๆว่าสถานการณ์ภายในประเทศไม่เอื้ออำนวย เมาเครื่องบิน หรืออ้างว่าไม่ชอบพักตามโรงแรม หรือสุขภาพไม่ดี เขาปฏิเสธอย่างเด็ดขาด นายโตโจได้เร่งรัดเอกอัครราชทูต และเอกอัครราชทูตก็หมดปัญญาที่จะทำได้ ข้าพเจ้าได้ไปพร้อมเอกอัครราชทูตหรือไมก็ไปคนเดียวเพื่อช่วยเขาบ้าง โดยหวังว่าจะได้ขอร้องนายกพิบูลในอีกทางหนึ่ง ข้าพเจ้าเชื่อว่านายโตโจจะอำนวยความสะดวกให้ทุกอย่าง เพื่อให้นายกพิบูลเข้าร่วมประชุม ข้าพเจ้ากล่าวไว้ว่า “ถ้าท่านจอมพล ไม่ชอบนั่งเครื่องบินก็จะจัดเรือรบมารับ หากกลัวว่าเรือรบจะมีอันตราย ก็จะจัดให้มีเรือดำน้ำมาคุ้มกัน และตัวข้าพเจ้าจะติดตามท่านไปด้วย” ข้าพเจ้าขอร้องท่านถึงขนาดนี้ แต่ท่านก็ไม่ยอมรับคำเชิญ สุดท้ายท่านได้ปฏิเสธโดยเด็ดขาดบอกว่าท่านไม่สบาย ขอส่งตัวแทนไป และขอช่วยแจ้งให้ทางฝ่ายรัฐบาลญี่ปุ่นทราบ

เรื่องนี้ด้วย เอกอัครราชทูตเห็นว่าเรื่องได้ดำเนินมาถึงขนาดนี้แล้ว จึงตัดสินใจรายงานให้กระทรวงการต่างประเทศทราบ และด้วยเหตุนี้พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ได้เข้าประชุมแทนในฐานะเป็นตัวแทนของนายกพิบูล

ก่อนหน้านั้น ในตอนต้นเดือนกันยายน มีนายทหารระดับสูงจากสามเหล่าทัพของไทยรวม 13 คน หัวหน้าคณะคือ พล.ท.พิชิต เกรียงศักดิ์พิชิตซึ่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม โดยการนำเยี่ยมชมของเสนาธิการทหารคิซึนามิ คณะนั้นเดินทางโดยเครื่องบิน และได้ไปตรวจเยี่ยมหลายที่รวม 2 สัปดาห์ และดูเหมือนว่าคณะนี้รู้สึกประทับใจที่ได้เห็นภาพชาวญี่ปุ่นอุทิศตัวเองเพื่อให้ได้ชัยชนะในสงคราม แต่เสนาธิการทหารคิซึนามิบอกข้าพเจ้าว่า คณะดังกล่าวนั้นได้มองเห็นภาพในทางลบต่อปัญหาว่าญี่ปุ่นจะเป็นฝ่ายชนะสงครามในขั้นสุดท้าย และข้อนี้เป็นเรื่องที่คณะที่เดินทางไปเยี่ยมญี่ปุ่นมีความเป็นห่วงมากที่สุด และนี่ก็เป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการเดินทางไปเยี่ยมญี่ปุ่นคราวนี้ด้วย ข้าพเจ้าเข้าใจว่านายพิบูลคงมีเรื่องที่ต้องคิดมากหลังจากได้รับรายงานจากคณะนี้ ข้าพเจ้าคิดอย่างนี้แล้วก็เข้าใจได้ว่าทำไมจอมพล ป.พิบูลสงครามจึงไม่เข้าประชุมวงศไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา

การไปร่วมประชุมของพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากรทรงเป็นผู้มีฐานะในราชวงศ์ไทย ทรงมีความรู้ทั้งทางตะวันตกและตะวันออก ทรงรู้แตกฉานในทางรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวรรณกรรม คลาสสิก ทรงมีความคิดสุขุมรอบคอบและมีบุคลิกหนักแน่น เป็นบุคคลในระดับมหาบุรุษที่หาตัวจับได้ยาก บุคคลใน

ราชวงศ์ไทยหลัง การปฏิวัติรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2475 เกี่ยวข้องกับการเมืองไม่ได้ แต่ท่านได้เป็นที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศเป็นกรณีพิเศษเนื่องจากว่า รัฐบาลได้ให้ความสำคัญแก่ความรู้ทางการต่างประเทศของพระองค์ ข้าพเจ้าได้ทูลเชิญพระองค์ท่านมาที่บ้านพักของข้าพเจ้าบ่อยครั้ง และได้รับความรู้จากพระองค์ท่านมาก การที่นายกพิบูลมอบหมายให้พระองค์เป็นตัวแทนไปประชุมในครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดของนายกรัฐมนตรี ตอนแรกนั้นพระองค์ทรงไม่รับ อ้างว่าเป็นภารกิจที่สูงส่งเกินไป แต่สุดท้ายเมื่อจอมพล ป.พิบูลสงครามขอร้องพระองค์ ท่านจึงทรงยอมรับ เมื่อเครื่องบินพิเศษจะออกจากสนามบินดอนเมืองไปนั้น ในวันแรกเครื่องบินขัดข้องจึงต้องยกเลิกการเดินทาง วันถัดมาเดินทางไปไม่ได้อีก เพราะว่าพระองค์ทรงประชวร ฝ่ายข้าพเจ้านั้นมีความกังวลใจมากเหมือนมีเมฆดำมาปกคลุมท้องฟ้าอยู่ แต่หลังจากที่พักผ่อนหนึ่งวันพระองค์ทรงเดินทางไปได้ทุกอย่างที่ยังทรงมีไข้อยู่ เหตุเพราะว่าการประชมนั้นใกล้ถึงกำหนดเต็มที่แล้ว พวกข้าพเจ้าทุกคนเคารพและมีความศรัทธาต่อการปฏิบัติที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรับผิดชอบของพระองค์ ทรงทำหน้าที่อันสูงสุดโดยเรียบร้อย ได้เดินทางกลับมาถึงสนามบินดอนเมืองโดยสวัสดิภาพในวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2486 เอกอัครราชทูตกับข้าพเจ้าได้ไปต้อนรับพระองค์ท่านและได้แสดงความขอบคุณเป็นอย่างสูง

รายชื่อประมุขและตัวแทนที่เข้าร่วมประชุมวงไฟบูลย์มหาเอเซียบูรพามีดังนี้ ประเทศจักรพรรดิญี่ปุ่น ได้แก่นายกรัฐมนตรีโตโจ ประเทศสาธารณรัฐจีน ได้แก่ประธานคณะกรรมการบริหารในรัฐบาลแห่งชาติ วังจิงไว ประเทศไทยได้แก่พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณ ไวทยากร ตัวแทนนายกรัฐมนตรีพิบูลสงคราม ประเทศ

แมนจูกัว ได้แก่นายกรัฐมนตรีจิ้งจิงฮุย ประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ได้แก่ประธานาธิบดี โฮเซ เป เรอเรล ประเทศพม่าได้แก่นายกรัฐมนตรีบามอ ผู้สังเกตการณ์ ได้แก่ประธานรัฐบาลชั่วคราวอินเดีย อิสระสุภาช จันทรโบส ในวันที่สองของการประชุมคือวันที่ 6 พฤศจิกายน ได้มีคำประกาศร่วมวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา ซึ่งได้รับความเห็นชอบเอกฉันท์มีความดังต่อไปนี้

“นับแต่เริ่มแรกประเทศต่างๆ ในโลกดำรงอยู่ได้โดยการพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือกันในการนำมาซึ่งความสุขความเจริญของชาติ สิ่งนี้เป็นหัวใจหลักของการสร้างสันติภาพของโลก

แต่สหรัฐอเมริกาและประเทศจักรภพอังกฤษได้ทำการบีบคั้นประเทศต่างๆและประชาชนชาติอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อมหาเอเชียบูรพาเพื่อความมั่งคั่งของตนเอง สหรัฐอเมริกาและประเทศจักรภพอังกฤษบุกเข้ามาครอบงำผลประโยชน์โดยใช้เล่ห์กลทำให้มหาเอเชียบูรพาดตกเป็นทาส ในที่สุดได้ทำลายเสถียรภาพของเอเชียมหาบูรพาอย่างที่สุด นี่คือนิสัยของสงครามครั้งนี้

ประเทศต่างๆของมหาเอเชียบูรพาจะร่วมมือกันในการทำสงครามจนกว่าจะเสร็จสิ้น และจะทำการปลดแอกของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษออกจากมหาเอเชียบูรพา เพื่อนำมาซึ่งความอยู่รอดปลอดภัยของตนเอง แผนการที่จะใช้เป็นหลักในการสร้างมหาเอเชียบูรพาและสันติภาพของโลกมีดังนี้

ข้อหนึ่ง บรรดาประเทศในมหาเอเชียบูรพาจะจัดประกันเสถียรภาพของตน และจัดสร้างระเบียบวงศ์ไพบูลย์ และความสุขสวัสดิ์ร่วมกันตามมูลฐานแห่งความยุติธรรม

ข้อสอง บรรดาประเทศในมหาเอเซียบูรพา จะจัดการประกัน ภารดรภาพแห่งนานาชาติในภูมิภาคของตน โดยเคารพอธิปไตยและเอกราชของกันและกัน และอำนวยความสะดวกและมิตรภาพแก่กัน และกัน

ข้อสาม บรรดาประเทศในมหาเอเซียบูรพา จะเพียรพยายาม เร่งการคลี่คลายเศรษฐกิจของตน โดยการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดตาม มูลฐานแห่งถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติและส่งเสริมความไพบูลย์ทั่วไปแห่งภูมิภาค ของตน

ข้อสี่ บรรดาประเทศในมหาเอเซียบูรพา จะจำเริญสัมพันธไมตรี กับบรรดาประเทศทั้งปวงในโลก และการดำเนินการเพื่อให้เลิกการเลือก ปฏิบัติระหว่างชาติ ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม อย่าง กว้างขวาง และดำเนินการให้มีการเปิดชุมทรัพย์ากรทั่วโลก เพื่อความ เจริญของมนุษยชาติ ด้วยประการฉะนี้”

ในคราวเดินทางกลับจากการประชุม นายกรัฐมนตรีบามอ ได้ แจ้งความประสงค์ว่าขอพบกับเอกอัครราชทูตประจำประเทศไทยและ ผู้บัญชาการกองทัพอากาศประจำประเทศไทยที่สนามบินดอนเมือง ดังนั้นในวันนั้น ข้าพเจ้ากับเอกอัครราชทูตทสุโบกามิไปสนามบินพร้อมกัน และ สนทนากันประมาณ 1 ชั่วโมง นายกรัฐมนตรีบามอกล่าวถึงความ ใหญ่โตมโหฬารของการประชุมวงไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา และ ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากสมเด็จพระจักรพรรดิ

บทที่ 14

ฝ้ายใดคิดง่าย ๆ

ศัตรูทิ้งระเบิดเป็นครั้งแรก

หลังจากที่พระองค์เจ้าวรรณไวทยากรกลับจากการประชุมวงศไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาโดยสวัสดิภาพได้ 1 เดือนพอดี ในตอนเช้าของวันที่ 23 ธันวาคมมีเครื่องบินศัตรู 30 ลำบินมาเหนือท้องฟ้ากรุงเทพฯ นับเป็นการโจมตีทางอากาศครั้งแรก¹¹ ญี่ปุ่นและไทยได้ตอบโต้โดยปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน แต่ยิงเครื่องบินไม่ถูกเลยสักลำเดียว การโจมตีคราวนี้มีผู้เสียชีวิตรวมทั้งฝ่ายไทยและญี่ปุ่นทั้งสิ้น 11 คน มีบ้านเรือนถูกเผาทำลายไป 10 กว่าหลัง

ความเสียหายนั้นในอันที่จริงไม่มากเท่าใด แต่มีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจของชาวไทยอย่างมากคือ นอกจากไม่สามารถยิงเครื่องบินได้แม้แต่ลำเดียวแล้ว เครื่องบินฝ้ายเราก็ไม่สามารถบินขึ้นได้ด้วย นับเป็นเรื่องทำลายขวัญกำลังใจมาก ในขณะนี้ในประเทศไทยไม่มีเครื่องบินรบญี่ปุ่นแม้แต่ลำเดียว บังเอิญว่าที่สนามบินดอนเมือง

มีเครื่องบินญี่ปุ่นจอดอยู่จำนวนไม่มาก และข้าพเจ้าเองไม่มีอำนาจบังคับบัญชาเครื่องบินเหล่านั้นด้วย

อันที่จริงฝ่ายไทยมีเครื่องบินอยู่หลายสิบลำเหมือนกัน แต่ว่าประสิทธิภาพไม่ดีพอ แม้บินขึ้นไปต่อสู้ก็ไม่มีความหมาย เหมือนกับบินขึ้นไปใช้ “ขาหน้าของตึกแตกตอยมวย” ฉะนั้นจึงไม่มีใครกล้าบินขึ้นไปให้แพ้ว ส่วนปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานนั้นมีเพียงไม่กี่กระบอก เป็นอาวุธหลักในการป้องกันการโจมตีทางอากาศ ข้าพเจ้าคิดอยู่ในใจว่าการโจมตีทางอากาศครั้งนี้จะกลายเป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่ออย่างหนึ่ง และจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เสี่ยงโค่นล้มรัฐบาลพิบูลสงคราม ก็จะมีมากขึ้นตามไปด้วยความรู้สึกนี้ไม่ได้มีเฉพาะตัวข้าพเจ้า เอกอัครราชทูตทสุโบกามิก็มีความคิดเห็นในทำนองเดียวกัน เอกอัครราชทูต ทสุโบกามิและอัครราชทูตเยอรมนี เวนดเลอร์ ทั้งสองท่านเสนอว่าในจำนวนผู้ได้รับความเสียหายนั้นมีคนยากจนอยู่พอสมควร ฉะนั้นจึงขอบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยสงครามนั้นด้วย ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับเรื่องนี้เพราะในหมู่ประชาชนไทยที่ประสบความเดือดร้อนนั้นคงจะมีความไม่พอใจอยู่อย่างแพร่หลาย เพราะว่ามีข้อตกลงสัมพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่นอยู่ซึ่งทำให้เขาเดือดร้อน การให้ความช่วยเหลือเป็นทั้งการปลอบใจ และดูแลผู้ที่ได้รับความเสียหายไปพร้อมกัน นับเป็นเรื่องสำคัญที่สุด

กองทัพใหญ่ไม่เห็นด้วยอย่างเด็ดขาด

ถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะมีความคิดเห็นตามที่กล่าวมานั้น แต่ตามขั้นตอนก็มีความจำเป็นต้องปรึกษากองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้เสียก่อน นอกจากนี้หากจะมีการบริจาคในนามผู้บัญชาการกองทัพประจำประเทศ

ไทยก็ต้องมีจำนวนเงินพอสมควร การใช้เงินราชการลับเพื่อการนี้ไม่มีเพียงพอ ฉะนั้นจึงได้เสนอขอเรื่องนี้ไปที่กองทัพใหญ่ภาคพื้นที่ศได้ คำตอบที่ได้รับมาคือกองทัพใหญ่ปฏิเสธโดยสิ้นเชิง กล่าวในทำนองว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้ค่าปลอบใจ ประเทศไทยเป็นประเทศสัมพันธมิตร เมื่อเป็นสัมพันธมิตรกันแล้วเรื่องการถูกโจมตีคงหลีกเลี่ยงไม่ได้ ต่อไปในวันข้างหน้าคงถูกโจมตีบ่อยครั้งขึ้น ดังนั้นจึงอย่าทำกรณีตัวอย่างให้ปรากฏ ในท้ายที่สุดกองทัพใหญ่มีหมายเหตุมาด้วยว่าทางกองบัญชาการทหารสูงสุดที่ใดก็เกี่ยวกับมีความคิดเห็นแบบเดียวกันนี้

ข้าพเจ้ามีความสงสัยว่าพวกเสนาธิการกองทัพใหญ่หรือกองบัญชาการทหารสูงสุดคงพูดเรื่องนี้กันที่ห้องอาหาร คงพูดกันว่าถ้าทำอย่างนี้ ฝ่ายไทยก็จะได้ใจ นายกพิบูลเองไม่มาประชุมวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา ผู้บัญชาการนากรมุระนั้น “หวาน”¹² ไป แต่การ “หวาน” หรือคิดอะไรอย่างนี้ไม่ใช่ข้าพเจ้า แต่เป็นศูนย์กลางนั่นเอง คือในสวนภูมิภาคนั้นก็มีสภาพที่ไม่น่าไว้วางใจเลยป้ายชื่อที่ว่าสัมพันธมิตรนั้นดูน่าไว้วางใจและดูสวยงาม แต่นับจากตัวนายกพิบูลสงครามมาจนถึงคนไทย 17 ล้านคนนั้น เข้าร่วมในสงครามโดยสมัครหรือไม่ ขึ้นตอนในการเริ่มสงครามมหาเอเชียบูรพาชี้แน่ชัดว่า ประเทศไทยเข้าร่วมสงครามด้วยความจำใจโดยแรงบีบคั้นของญี่ปุ่น เรื่องนี้ต่างกันอย่างฟ้ากับดินระหว่างญี่ปุ่นกับไทย คือฝ่ายญี่ปุ่นเข้าร่วมสงครามโดยได้รับความสนับสนุนจากประชาชนอย่างเอกฉันท์ภายใต้พระบรมราชโองการประกาศสงคราม แต่ฝ่ายไทยนั้นไม่เหมือนญี่ปุ่น ทำไมศูนย์กลางจึงไม่เข้าใจว่าการโจมตีทางอากาศคราวนี้มีผลกระทบในทางลบต่อจิตใจของคนไทยมาก

ในจิตใจของข้าพเจ้านั้นเต็มไปด้วยความไม่พอใจและวิตกกังวล ข้าพเจ้าเรียกหัวหน้าเสนาธิการ ทหารมาและสั่งว่าฝ่ายเราได้รับคำปฏิเสธจากเบื้องบนมาอย่างนี้แล้ว ก็ไม่มีทางที่จะช่วยอะไรได้ ขอให้ไปแจ้งแก่เอกอัครราชทูตทสุโบกามิกับอัครราชทูตเวन्दเลอร์ทราบด้วย และขอให้ไปพบนายกเทศมนตรีนครกรุงเทพฯ ในฐานะเป็นตัวแทนของข้าพเจ้า ไปพูดปลอบใจและให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ หลังจากนั้น ข้าพเจ้าได้ไปตรวจที่ที่ถูกโจมตีทางอากาศและปลอบใจผู้ที่ได้รับความเสียหาย เหตุการณ์นี้ทำให้มีความรู้สึกกลืนไม่เข้าคายไม่ออก

บทที่ 15

ดาวหางใหญ่สามดวงของไทย

ผู้สำเร็จราชการปรีดี พนมยงค์

ในสถานการณ์ที่คับขันและละเอียดอ่อนในสมัยนั้น มีบุคคลสามคนซึ่งควบคุมหัวใจนโยบายของประเทศไทย คือ ผู้สำเร็จราชการปรีดี พนมยงค์หนึ่ง อัครราชทูตประจำประเทศสหรัฐอเมริกา ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชหนึ่ง และอธิบดีกรมตำรวจอดุลอีกหนึ่ง ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงผู้สำเร็จราชการปรีดี พนมยงค์เป็นคนแรก

ตั้งที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่าเขาเป็นผู้ประศาสน์กรมมหาวิทยาลัย วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เป็นหัวหน้าใหญ่กลุ่มพลเรือนในการเมืองไทย ถ้าเปรียบนายพิบูลเป็นยามากาตะ เขาก็คือ ฮิโรบูมิ ฮิโต ข้าพเจ้ามีโอกาสพบกับท่านรวม 3 ครั้ง ครั้งแรกพบอย่างเป็นทางการ ครั้งที่สองได้พบในงานพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (คือวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2487 - ผู้แปล) และพบ

ครั้งที่สามในวันที่ 17 สิงหาคมในปีที่ยุติสงครามความสัมพันธ์ระหว่าง นายกพิบูลกับท่านปรีดีนั้นมิใช่ข่าวลือหนาหูในหมู่ชุมชน แต่ในสมัยนั้น ข้าพเจ้าไม่ค่อยสนใจในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าวิตกกังวลอยู่ว่าท่านผู้สำเร็จราชการนั้นเป็นหัวหน้าใหญ่สายนิยมสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ แต่ท่านอยู่ในตำแหน่งสูงสุด ฉะนั้นข้าพเจ้าไม่มีทางที่จะทราบพฤติการณ์ของท่าน แม้กระทั่งไม่มีโอกาสที่จะได้พบกับท่านได้บ่อยๆ บ้านของผู้สำเร็จราชการนั้นอยู่ริมน้ำซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์ ข้าพเจ้าก็ไม่อาจจะเลยที่จะให้ความสนใจในการปฏิบัติการของท่านได้ ข้าพเจ้ามีข้อวินิจฉัยอยู่ว่า ผู้สำเร็จราชการซึ่งรอบคอบและสุ่มนั้น ตรวจจับที่ทหารญี่ปุ่นไม่ปฏิบัติ โดยไร้ความยุติธรรมและยังคงตรึงจิตใจของคนไทยได้ แม้ว่าท่านติดต่อกับฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ท่านก็คงไม่เป็นศัตรูในแบบเผชิญหน้ากับญี่ปุ่น ในประเด็นหลังนี้การต่อต้านญี่ปุ่นของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นั้นเห็นได้ชัดกว่า

ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช

ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชเป็นอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา เมื่อสงครามมหาเอเซียมหาบูรพาเกิดขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ.2484 และมีข้อตกลงประกาศสัมพันธไมตรีกับญี่ปุ่น วันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2484 และประเทศไทยประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2485 เขาได้ประกาศว่าประเทศไทยอยู่ในการยึดครองของญี่ปุ่น การประกาศต่างๆ ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นจากใจจริงของคนไทยผู้รักเสรีภาพ พวกเขาประกาศจะต่อสู้เพื่อเอกราชของปิตุภูมิจนคนสุดท้าย เขาเองเป็นหัวหน้าจัดตั้งกองทัพอาสาสมัคร มีทูตทหารประจำสถานอัครราชทูตนั้นเป็นผู้บัญชาการ และได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ได้พยายามเข้ามา

ปฏิบัติงานใต้ดินในประเทศไทย พร้อมๆกับมีการจัดตั้งสถานีวิทยุที่เดลลี สำหรับเรื่อง นี้ฝ่ายข้าพเจ้าได้จับหลักฐานได้แน่นอนในเดือนธันวาคม พ.ศ.2486 ฉะนั้นฝ่ายข้าพเจ้าประท้วงเรื่องนี้ แต่รัฐบาลไทยตอบ และหลบหลีกอย่างว่องไวว่าเป็นเรื่องที่รัฐบาลพิบูลสงครามในปัจจุบัน ไม่ทราบ และตรงกันข้ามคือว่าพวกนี้ได้พยายามก่อการขบถเพื่อโค่นล้ม รัฐบาลพิบูลสงคราม การประท้วงดังกล่าวจึงไร้ความหมาย พวกนั้น ได้โดดร่มจากเครื่องบิน ลงมาในเวลากลางคืนที่บริเวณต่างจังหวัด ห่างไกลอยู่เสมอ ฝ่ายข้าพเจ้าได้ทำการตกลงกับฝ่ายไทยว่าการได้สวน ผู้เห็นเหตุการณ์ให้กระทำร่วมกัน แต่กองทัพของข้าพเจ้ามีเพียงแค่นี้ กองพันอยู่ในกรุงเทพฯ การตรวจตราท้องฟ้าของไทยทำไม่ได้ผลเลย และบริเวณประเทศไทยก็มีความกว้างใหญ่ไพศาล จึงมีที่ที่เครื่องบินจะ ร่อนลงได้มาก ดังนั้นฝ่ายข้าพเจ้าจึงไม่ทราบจำนวนของคนที่เข้ามา ปฏิบัติการใต้ดิน ซึ่งได้รอดพ้นจากการตรวจของฝ่ายญี่ปุ่น และฝ่าย ตำรวจไทยเป็นผู้รับตัวไป อธิบัติกรมตำรวจดุลนั้นถือเป็น “หัวดาว หาง” อีกดวงหนึ่ง ดังจะกล่าวต่อไปข้างหน้า

อย่างไรก็ดี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชนั้นอยู่ในฐานะเป็นหัวหน้าใหญ่ ของกองทัพอาสาสมัครต่อต้านญี่ปุ่นคนหนึ่ง

อธิบัติกรมตำรวจดุล

คนนี้เป็นคนที่เดาพฤติกรรมได้ยากมากที่สุดขององค์กรทางการเมืองของไทย เท่าที่ข้าพเจ้าทราบนั้น ไม่มีคนญี่ปุ่นคนใดแม้แต่คนเดียวได้พูดกับเขา และมีน้อยคนที่จะได้มีโอกาสพบเห็นเขา ข้าพเจ้าเองได้เชิญเขามาร่วมงานเลี้ยงหลายครั้ง แต่เขาไม่มาเลยแม้แต่ครั้งเดียว เขามีบุคลิกพิเศษแบบนี้ แต่ก็มีข่าวลืออยู่มากว่าเขาอยู่ใน

กลุ่มผู้นิยมสหรัฐอเมริกาและอังกฤษอย่างมาก ในวันหนึ่งข้าพเจ้าได้ถามนายกพิบูลว่า “ข้าพเจ้าขอโอกาสที่จะสนทนากับอธิบดีกรมตำรวจอดุลสักครั้งหนึ่ง” นายกพิบูลตอบแบบหัวร่อชอบใจว่า “การพบกับเขานั้น แม้กระทั่งข้าพเจ้าเองก็มีอยู่น้อยครั้งมาก เขาเป็นคนที่ปฏิบัติภาระหน้าที่แบบแปลกประหลาด ทำงานติดต่อกัน 1-2 เดือนโดยไม่ยอมกลับบ้านเลย เหมือนกับได้ทอดทิ้งภรรยาไปแล้ว และแม้แต่เขาได้รับพระราชทานอิสริยาภรณ์ชั้นหนึ่งจากในหลวง เขาก็เป็นคนเดียวที่รอเขาเท่าใดก็ไม่ยอมมารับเลย เขาเป็นคนหนึ่งที่นอกจากงานราชการสำคัญแล้วจะไม่ยอมพบกับใคร” สรุปลงแล้ว เขาเป็นคนที่ตั้งใจอย่างมากกับงานราชการพฤติกรรมก็ไม่เหมือนคนอื่น คือออกไปปฏิบัติงานเฉพาะแต่ในเวลากลางคืน ดังนั้นทุกคนกลัวเขาและประมาทเขาไม่ได้ การทำงานภายในกรมตำรวจเองก็มีความตึงเครียดอยู่พอสมควร แม้ว่าเขาจะเป็นตัวเชื่อมกับนายกพิบูล เขาก็มีอำนาจโดยตัวของเขาเองอยู่มาก ความสนใจของฝ่ายกองทัพของข้าพเจ้าที่มีต่อเขาอยู่ที่ว่า เขาเป็นหัวหน้าใหญ่สายนิยมอังกฤษและสหรัฐอเมริกามีความเกี่ยวข้องกับงานใต้ดินของเสรีไทยอย่างลึกซึ้ง และเขาเป็นหัวหน้าฝ่ายต่อต้านญี่ปุ่นอย่างไม่ต้องสงสัย ถ้าจะยกหลักฐานขึ้นมาอ้างอิงเห็นได้ว่าเขาเป็นบุคคลที่ริเริ่มให้มีการจับกุมและลงโทษรัฐมนตรีวณิช โดยอ้างว่าทำความผิดทางกฎหมายเกี่ยวกับการค้าทองคำ เอกอัครราชทูตทูลุโบกามิ และที่ปรึกษาอิชิอิ ได้เป็นผู้ขอรับรองต่อนายกพิบูลในฐานะที่เป็นเพื่อนกับนายวณิชว่า ขอให้ปฏิบัติกับเขาอย่างมีเมตตากรุณาแต่คำขอรับรองนั้นไม่ได้ผลอะไรเลย เขาถูกคุมขังในคุกคราวปีเศษและฆ่าตัวตายในต้นฤดูฝนปีถัดมา ในประเด็นการฆ่าตัวตายนี้เป็นประกาศอย่างเป็นทางการของฝ่ายไทย แต่ฝ่ายญี่ปุ่นนั้นมีข่าวลืออย่างมากว่าเขาถูกวางยาพิษ ทางสถานเอกอัครราชทูตโกธรแคนั้นเป็นอย่างมาก เนื่องจากนายวณิชได้ให้ความร่วมมือกับฝ่ายญี่ปุ่นเป็นพิเศษ

นับตั้งแต่เริ่มต้นสงครามมา และทางเสนาธิการยามาตะซึ่งเป็นทูตทหารประจำสถานเอกอัครราชทูตเสนอต่อข้าพเจ้าว่าต้องการให้แพทย์ทหารญี่ปุ่นเข้าไปชั้นสุตรศพ ต่อข้อเสนอนี้ข้าพเจ้าได้เสนอความคิดเห็นไปอย่างระมัดระวัง โดยอ้างว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ถ้าต้องการชั้นสุตรศพต้องมีเงื่อนไขดังนี้

1. ให้นายแพทย์ไทยและญี่ปุ่นชั้นสุตรศพร่วมกัน
2. ต้องได้รับความเห็นชอบจากนายกพิบูล
3. ทั้งครอบครัวของนายวนิชและฝ่ายสถานทูตต้องยื่นข้อเสนอขอความช่วยเหลือจากทางกองทัพประจำประเทศไทยเป็นทางการ

ทางสถานทูตเอกอัครราชทูตเอาเงื่อนไขข้างต้นไปเจรจากับฝ่ายไทย และได้รับคำตอบว่าหากเป็นความประสงค์ของฝ่ายญี่ปุ่นก็ไม่ขัดข้อง แต่ตัวแทนของครอบครัวของนายวนิชคือผู้บัญชาการกองทัพเรือ คือ พล.ร.ท.สินธุ์ กมลนาวิน คนนี้เป็นพี่เขยของนายวนิชตอบกลับมามีว่าไม่มีความประสงค์จะพิสูจน์ความเป็นจริง เรื่องนี้เป็นอันว่าต้องยุติเพียงแค่นั้น

ในงานศพของนายวนิช ซึ่งเป็นผู้นิยมญี่ปุ่นคนสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีบทบาทในทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมากและมีอิทธิพลสูงในระยะหนึ่งปีครึ่งหลังเกิดสงคราม งานศพของเขาจัดโดยญาติและผู้ใกล้ชิดเท่านั้น ทางฝ่ายเอกอัครราชทูตและผู้บัญชาการกองทัพประจำประเทศไทยได้นำวงหวีตไปเคารพศพ นายกพิบูลได้ส่งวงหวีตมาเคารพศพด้วยเช่นกัน แต่การตายของเขายังเต็มไปด้วยปริศนาบุคคลสำคัญในวงการเมืองของไทยรวมสามท่านซึ่งแวดล้อมตัวนายกพิบูลอยู่ดังกล่าวมาแล้วนั้น ทั้งสามคนอยู่ในกลุ่มนิยมสหรัฐอเมริกาและ

อังกฤษ อันนี้เป็นสาเหตุให้นายกพิบูลไม่เข้าประชุมวงศัไพบูลย์ มหา
เอเซียบูรพา ที่จริงแล้วเขาไม่สามารถไปร่วมประชุมได้ เรื่องนี้เป็น
สิ่งที่เข้าใจได้พอสมควร

บทที่ 16

การสิ้นสุดของรัฐบาลพิบูลสงคราม

การจัดตั้งกองพลน้อยที่ 29

สถานการณ์หลายอย่างในประเทศไทยนั้น ทำให้ผู้บัญชาการในระดับสูงตระหนักว่ามีความจำเป็นต้องเพิ่มกำลังประจำประเทศไทยให้มากขึ้นอีกจำนวนหนึ่งโดยเร็ว ดังนั้นในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2486 ได้มีคำสั่งให้ว่าที่ผู้บัญชาการกองพลน้อยพล.ต.โนบุโอะ ทานากะ และว่าที่ผู้บัญชาการกองพัน พ.อ.ฟูมิโอะ คัทตายามา เข้ามาประจำการสังกัดกองทัพประจำประเทศไทย พล.ต.ทานากะนั้นในตอนแรกพบดูเหมือนจะเป็นนักรบ ซึ่งไม่สนใจเรื่องเล็กๆ น้อยๆ แต่ความจริงแล้วเป็นผู้ที่มีความสุขุมรอบคอบและได้ผ่านการรบมาอย่างโชกโชน และได้ชื่อว่าเป็นวีรบุรุษผู้ติดตามศัตรูคือหมาเจียงชัน ไปอย่างใกล้ชิดในการรบในเหตุการณ์แมนจูเรีย ข้าพเจ้าดีใจมากที่ได้นายพลคนนี้มาเป็นผู้บัญชาการกองพลน้อย ซึ่งเป็นกำลังทหารส่วนเดียวของกองทัพประจำประเทศไทย ที่ได้จัดตั้งขึ้นกองพลน้อยนี้จัดตั้งได้โดยไม่มีอุปสรรค และสำเร็จเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2487 ระดับหัวหน้าของกองพลน้อยมีดังนี้

- ผู้บัญชาการกองพลน้อยที่ 29 พล.ต.โนบุโอะ ทานากะ
- ผู้บังคับการกองพันทหารราบอิสระที่ 158 พ.อ.ฟูมิโอะ คัทตายามา
- ผู้บังคับการกองพันทหารราบอิสระที่ 159 พ.อ.เคงคิจิ ชูซูกะ
- ผู้บังคับการกองพันทหารราบอิสระที่ 160 พ.อ.ซาเคะยาฮี โคมะซาวะ
- ผู้บังคับการกองพันทหารราบอิสระที่ 161 พ.ท.ยูจิ เทรุอิ
- และผู้บังคับการกองพันทหารราบอิสระที่ 162 พ.ท.ชินทิจิโระ โทโนอิเกะ

ตอนเช้าของวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2487 ข้าพเจ้าไปตรวจพลสวนสนามของกองพลน้อยอิสระที่ 29 ซึ่งจัดตั้งเพิ่มเสร็จเรียบร้อย การสวนสนามมีที่ท้องถนนในกรุงเทพฯ และในโอกาสนั้นข้าพเจ้าได้ให้โอวาทว่า

1. ให้รักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด และเพื่อการนี้ ต้องทำความเคารพอย่างเคร่งครัดด้วย
2. การอบรมทหารให้มีประสิทธิภาพนั้นให้ยึดถือคำขวัญว่า “ใช้กระสุนนัดเดียวยิงเข้าศอกคนเดียว ใช้ดาบปลายปืนแทงหนึ่งครั้งฆ่าเข้าศอกได้หนึ่งคน”
3. จัดการอบรมตามโอกาสโดยเฉพาะให้ความสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถให้กับระดับผู้นำกอง และเพิ่มขีดความสามารถให้กับระดับนายสิบ
4. การควบคุมและคำสั่งให้ทำอย่างเคร่งครัด ให้ตรวจตราด้วย

ว่ามีคำสั่งไปแล้วมีการปฏิบัติหรือไม่ เมื่อปฏิบัติแล้วให้รายงานให้ทราบ

5. “สว่าง บริสุทธิ์ สันติ มิตร” อย่าลืมว่าต้องมีความเคารพระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย เหมือนพ่อแม่กับลูก ความสนิทสนมระหว่างไทย-ญี่ปุ่นถือได้ว่าเป็นพลังอย่างหนึ่ง อย่าตบหน้าคนไทย และอย่าทำเรื่องเสียหายต่อวัดและพระสงฆ์

6. การเตรียมพร้อมเพื่อการสู้รบ ให้ตรวจอาวุธยุทธโปกรณ์อย่างน้อยหนึ่งครั้งต่อวัน และอย่าลืมเพื่อนทหารที่สู้รบอยู่ในแนวหน้า

กองพลน้อยนี้ ผู้บัญชาการมีความสามารถในด้านการบังคับบัญชา มีการจัดการฝึกอบรมทหารอย่างพอเพียง และผู้บังคับการกองพันทั้ง 5 นายนั้นทุกคนมีประสบการณ์มานานในด้านการฝึกอบรมทหาร นับตั้งแต่พวกเขาสำเร็จจากโรงเรียนนายร้อยเป็นต้นมา ด้วยเหตุนี้ทหารญี่ปุ่นจึงมีชื่อเสียงมาอีกนานทีเดียวในเมืองไทยว่าได้ผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี มีระเบียบ และมีความเคร่งครัดชื่อเสียงเหล่านี้รักษามาได้อย่าง ยาวนานจนถึงหลังสงครามเพราะว่ากองพลน้อยนี้ได้อยู่มาตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงสิ้นสุดสงคราม

ส่วนกองพันเทรุจิและโคมาซาวะรับผิดชอบพื้นที่ภาคใต้ นับตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงไป ให้อยู่ใต้การบังคับบัญชาของกองทัพที่ 29 (ผู้บัญชาการ คือ ซาดาโอะ อิชิคุโร) ซึ่งถูกจัดตั้งในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2487 เพื่อรับผิดชอบเขตมาลายู ตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงไป กองพันต่างๆ สังกัดกองทัพที่ 29 นี้ ได้เคลื่อนย้ายไปมาภายในประเทศไทยตามสถานการณ์ ส่วนกองพันที่ 2 กรมทหารราบที่ 82 ซึ่งเป็นกองกำลังเพียงกองเดียวของกองทัพประจำประเทศไทยมาได้หนึ่งปี. ได้รับการควบคุมในเขตกรุงเทพฯ ได้อย่างดีเยี่ยมก็ได้

ย้ายกลับไปที่ตั้งเดิมคือกลับไปสังกัดกองทัพประจำอินโดจีน-ฝรั่งเศส ในตอนสิ้นเดือนมกราคม และกองพันอิสระที่ 162 (ผู้บัญชาการ คือ พ.ท. โทโนอิเกะ) ได้เข้ามารับหน้าที่แทน ตั้งมั่นอยู่ที่บริเวณ สวนลุมพินีจนถึงสิ้นสุดสงคราม

โดยการจัดตั้งกองพลน้อยขึ้นนี้ กองบัญชาการกองทัพประจำ ประเทศไทยจึงมีสมรรถนะสูงขึ้น และมีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้น ได้แก่

พ.ท.นามิกิ ยาซุโอะกะ เป็นนายทหารคนสนิทผู้บัญชาการ
 พ.อ.ชิเกรุ คูโรดะ เป็นหัวหน้าฝ่ายอาวุธยุทโธปกรณ์
 ร.อ.ชินโซ ฮิโมริ เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายอาวุธยุทโธปกรณ์
 พ.อ.คาซุโอะ มัทซึโนะ เป็นหัวหน้าฝ่ายการเงิน
 ร.อ.คาซิมัทสะ โอบานา เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน
 พ.อ.นายแพทย์โทเมจิโร นิชิโอะกะ เป็นหัวหน้าแพทย์ทหาร
 พ.ต.นายแพทย์โยอิจิ คุมาซาวะ เป็นเจ้าหน้าที่แพทย์ทหาร
 พ.ท.ยาซึบโระ เอ็นโดะ เป็นหัวหน้าสัตวแพทย์ทหาร
 ร.อ.ซีโตมุ นิชิมูระ เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายสัตวแพทย์ทหาร
 พ.ท. ยาซุยุกิ ชูกาโนะเป็นหัวหน้านิติกร (แต่งตั้งในระยะ หลัง)

พระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาล เพชรบูรณ์

วันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2487 นายกพิบูลได้ประกาศ พระราชกำหนดจัดตั้งนครหลวงใหม่อย่างฉับพลัน คือให้ย้ายไปที่

เพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นเมืองในหุบเขา ได้มีประกาศออกมาว่าให้เขตนั้นเป็นเขตหวงห้ามไม่ให้คนต่างชาติเดินทางเข้าไป

ตั้งแต่ฤดูใบไม้ร่วง (ตุลาคม-พฤศจิกายน) ของปีที่แล้ว ข้าพเจ้าได้รับทราบข่าวลือเรื่องการย้ายเมืองหลวงเป็นประจำ และการประกาศย้ายเมืองหลวงทำให้พวกข้าพเจ้าตระหนกใจว่าข่าวลือนั้นกลายมาเป็นความจริง

เรื่องการย้ายเมืองหลวงนี้ ข้าพเจ้าขอตั้งข้อสังเกตดังต่อไปนี้

1. นายกพิบูลคงพิจารณาด้วยความเชื่อมั่นว่า ฝ่ายญี่ปุ่นนั้นเสียเปรียบเมื่อสงครามยุติลง ฉะนั้นจึงต้องการมีที่หลบภัยจากฝ่ายญี่ปุ่นยามใดก็ได้ โดยเฉพาะการปฏิเสธร่วมประชุมวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพานั้นเป็นเรื่องที่ทำให้มีความเคลือบแคลงใจกัน ท่านจึงต้องตัดสินใจอย่างฉับพลันในเรื่องนี้

2. เกี่ยวกับปัญหาภายในความสัมพันธ์ระหว่างผู้สำเร็จราชการปรีดี พนมยงค์ กับนายกพิบูลนั้นอ่อนแออยู่เต็มที่แล้ว และศัตรูการเมืองกลุ่มอื่นๆ ก็ยังมีอยู่ คือถ้าพวกนั้นพยายามโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามโดยอาศัยกำลังญี่ปุ่นเป็นเครื่องมือแล้ว ท่านนายกในฐานะเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดก็จะหลบอยู่ที่เพชรบูรณ์ ซึ่งใครจะไปทำอะไรท่านไม่ได้เพราะว่าในเขตภาคเหนือมีกองทัพไทย อยู่ที่เชียงรายและลำปาง ทางทิศใต้มีเมืองทหารอยู่ที่ลพบุรี ความคิดนี้สมกับเป็นความคิดของนายกรัฐมนตรีนองประเทศหนึ่งที่ตั้งของเมืองหลวงใหม่มีความเหมาะสมทั้งในแง่การเมืองและการยุทธศาสตร์อย่างหาที่ติไม่ได้ ข้อเสียมีอยู่ว่าที่นั่นเป็นแดนของไข่มมาเลเรียและมีน้ำเพื่อการบริโภคอยู่อย่างอึดอัด

3. ท่านนายกรัฐมนตรีและภริยาบอกกับข้าพเจ้าว่าการย้ายเมืองหลวงไปเพชรบูรณ์นั้นมีความสำคัญมาก เพื่อการรักษาหัวใจของความสัมพันธ์ไมตรีของไทย-ญี่ปุ่นสืบไป แม้ว่ากรุงเทพฯ จะร้างไป ก็ยังมีเมืองที่เป็นศูนย์กลางไว้เพื่อรักษาวัฒนธรรมและสมบัติของชาติ แต่คำพูดนั้นเราเข้าใจอย่างที่ท่านพูดไม่ได้ ในการสร้างเมืองหลวงใหม่นั้น รัฐมนตรีสาธารณสุขคือพันเอกชวงเชวงศักดิ์สงครามได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการก่อสร้าง ได้ตั้งงบประมาณไว้ 100 ล้านบาท และระดมกรรมกรหลายหมื่นคนจากทั่วประเทศ โดยถือเอาการก่อสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่าที่แล้วเสร็จได้ภายใน 10 เดือนเป็นตัวอย่าง ได้ทำการก่อสร้างทั้งในเวลากลางวันและกลางคืน ด้วยเหตุนี้จึงมีคนป่วยเป็นไข้มาเลเรียมากมาย รวมทั้งน้ำและอาหารการกินก็ไม่สมบูรณ์ ได้มีผู้เสียชีวิตไปเป็นจำนวนมาก การก่อสร้างเมืองหลวงใหม่ได้กลับกลายเป็นเป้าในการเกลียดชังของประชาชน และทำให้สัมพันธ์มิตรไทย-ญี่ปุ่นนั้นต้องมีดมนลง และสุดท้ายกลายเป็นสาเหตุให้รัฐบาลพิบูลสงครามสิ้นสุดลง

บทที่ 17

การประชุมผู้บัญชาการครั้งที่สองมี สภาพน่าวิตก

ข้อเสนออันหนักแน่นของพลเอกอะหะนามิ

เมื่อถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2487 มีการโจมตีทางอากาศ อยู่อย่างสม่ำเสมอ สถานอัครราชทูตเยอรมนีถูกโจมตีเป็นแห่งแรก ในกลางคืนวันที่ 10 กุมภาพันธ์ โรงรถไฟที่มักกะสันและสถาน เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นถูกทำลายอย่างหนัก ที่สถานเอกอัครราชทูต เกิดเพลิงไหม้ทั้งหมด ส่วนสถานอัครราชทูตเยอรมนีถูกไฟเผา ผลาญไปบางส่วนจึงยังคงดำเนินงานต่อไปได้ ตรงกันข้ามกับสถาน เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นซึ่งไม่มีทางหลีกเลี่ยงใดต้องเข้าไปยึดใช้สถานทูต อังกฤษเป็นบางส่วน โดยได้มีการเจรจากับผู้ดูแลตัวอาคารด้วย ก่อนแล้ว

วันที่ 9 เมษายน เอกอัครราชทูตสุโบกามีซึ่งขอลาออกจากตำแหน่งมานานแล้ว ได้รับอนุญาตให้ลาออกได้ และเดินทางออกจาก สนามบินดอนเมืองไป ท่านลาออกเพราะรู้สึกเสียใจและรู้สึกกับผิดชอบในกรณีที่ไม่สามารถเชิญนายกพิบูลไปร่วมประชุมวงค์ไพบูลย์ มหาเอเชียบูรพาได้ ท่านทำงานรวม 4 ปี โดยอยู่ในเขตเมืองร้อน ติดต่อกันนับว่าเป็นเรื่องที่น่าเห็นใจมาก โดยเฉพาะจากความรู้สึกของข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้าได้รับคำแนะนำทั้งอย่างเป็นทางการและฉันท้เพื่อนจากท่านในตลอดระยะเวลาหนึ่งปีครึ่งที่ผ่านมา ดังนั้นการเดินทางกลับไปของเอกอัครราชทูตในครั้งนี้จึงกระทบต่อจิตใจของ ข้าพเจ้ามาก ข้าพเจ้ามีความรู้สึกเศร้าใจอย่างบรรยายไม่ถูก

วันที่ 5 พฤษภาคม มีการประชุมระดับผู้บัญชาการของข้าพเจ้าเป็นครั้งที่ 2 ที่กองบัญชาการกองทัพใหญ่ที่โซนนัน (สิงคโปร์) การประชุมคราวนี้ข้าพเจ้ารู้สึกทันทีว่ามีบรรยากาศไม่แจ่มใสเหมือนกับการประชุมเมื่อปีที่แล้ว หน้าตาของผู้บัญชาการที่เข้าประชุมทุกคนมีความตึงเครียดมาก และไม่มีความสนิทสนมและร่าเริงกันเหมือนครั้งก่อน ผู้เข้าประชุมได้แก่ พล.อ.โคเรชिका อะนามิ ผู้บัญชาการกองทัพภาคที่ 2 พล.อ.เคนจิ ไดอิฮารา ผู้บัญชาการกองทัพภาคที่ 7 รองเสนาธิการอิจิตะ ตัวแทนของ พล.อ.มาซาคาสึ คาวาเบะ ผู้บัญชาการกองทัพภาคพม่า พล.ท.ชิเกโนริ คูโรดะ ผู้บัญชาการกองทัพที่ 14 พล.ท.คาสึโมโต มาซิจิริ ผู้บัญชาการกองทัพประจำอินโดจีน-ฝรั่งเศส ถัดมาคือตัวข้าพเจ้า และต่อมาได้แก่ พล.อ.ท.ฮายาชิ คิโนชิตะ ผู้บัญชาการกองทัพอากาศที่ 3

และ พล.อ.ท.คумаอิชิ เทราโมโตะ ผู้บัญชาการกองทัพอากาศที่ 4

จอมพลเทรายูจินั้น ท่านเป็นสุภาพบุรุษเหมือนเช่นเคย ได้ให้โอวาทมีใจความไม่เหมือนปีที่แล้วว่า “เรากำลังเผชิญหน้ากับสถานการณ์สำคัญซึ่งอาจทำให้สิ้นชาติได้ ขอให้ทุกคนมีความสามัคคีอย่างแน่นแฟ้น รักษาระเบียบวินัยทหารอย่างเคร่งครัดจงทำให้ธาตุแท้ของกองทัพสมเด็จพระจักรพรรดิปรากฏขึ้น ต้องเตรียมพร้อมที่จะสู้รบแบบประจัญบานภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์ของกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ ซึ่งหัวหน้าเสนาธิการทหารจะมาชี้แจงต่อไป” คำชี้แจงต่อมาของหัวหน้าเสนาธิการทหารกองทัพใหญ่ คือ พล.อ.โย อิชิมูรามิดังนี้

ก. เส้นแนวป้องกันหลักของกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้คือแนวหน้าของพม่า อินเดีย นีโอบัล สุมาตรา ซวา เขตสำคัญในภาคเหนือของออสเตรเลีย และเกาะฟิลิปปินส์

ข. เวลาที่จะเปลี่ยนเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกต่อไปให้รอความพร้อมของกองกำลังทางอากาศซึ่งคาดว่าเป็นปี พ.ศ. 2488 และแผนการณ์นี้จะกำหนดต่อไป

ค. แนวสู้รบสำคัญนั้นได้แก่แนวแปซิฟิก พม่าและอ่าวเบงกอล และแนวประจัญบานหลักอยู่ที่เกาะฟิลิปปินส์ และการป้องกันรักษาเขตป่าเล็มบังนั้นถือเป็นเด็ดขาด

สามข้อนี้เป็นสาระสำคัญของแผนการณ์ทางยุทธศาสตร์ของกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ และเมื่อได้อธิบายโดยละเอียดแล้ว

ก็ได้มีการปรึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับยุทธวิธี แต่ก็ได้ไม่ได้ศึกคักเท่าใดนัก ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้บัญชาการกองทัพประจำประเทศไทย ข้าพเจ้ารู้สึกเศร้าใจ ข้าพเจ้าหวังว่าจะได้ฟังสถานะการสู้รบ อย่างมีชีวิตชีวาจากผู้บัญชาการในแนวหน้า เท่าที่ข้าพเจ้าจำได้แน่ชัดจนถึงปัจจุบันนี้คือผู้บัญชาการ พล.อ.อะนะมิ ได้เสนอความคิดเห็นว่า ความยุติธรรมและจริยธรรมนั้นเป็นขวัญกำลังใจของทหารในทางหนึ่งและการให้รางวัลและการลงโทษอย่างเคร่งครัดนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการบังคับบัญชา ฉะนั้นต่อไปควรให้ความสำคัญต่อการให้รางวัลทหารที่ทำดีมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และขออำนาจที่จะให้รางวัลนั้นแก่ผู้บัญชาการ

ในกรณีของกองทัพแนวหลังคือกองทัพประจำประเทศไทย และกองทัพประจำอินโดจีน-ฝรั่งเศสได้รับการชี้แจงเป็นการเฉพาะเพิ่มเติมดังนี้

ง. กองทัพประจำประเทศไทย และอินโดจีน-ฝรั่งเศสต้องรักษาความสงบภายในท้องที่ของตน บางสถานการณ์ให้เพิ่มกำลังทหารขึ้น

การประชุมสองวันนี้สิ้นสุดในบรรยากาศที่ไม่คึกคัก ไม่มีเครื่องบินส่งผู้บัญชาการกลับที่ตั้งโดยทันทีทั้งหมด ต้องรออยู่สองวัน หลังจากนั้นแล้วข้าพเจ้าไม่มีโอกาสอีกแล้วในตลอดทั้งชาติที่จะได้พบกับ พล.อ.อะนะมิ พล.อ.โดอิฮารา พล.อ.เทราโมโตะ และพล.ท.มาชิจิริ

การย้ายกองบัญชาการการสู้รบมาที่มะนิลา

กลางเดือนพฤษภาคมหลังจากที่ประชุมระดับผู้บัญชาการเสร็จสิ้นแล้ว กองทัพใหญ่ได้ย้ายกองบัญชาการการสู้รบมาอยู่ที่มะนิลา ในสถานการณ์ต่อนั้นด้านนิวกินี ข้าศึกได้ยกพลขึ้นบกที่ซะรูมีเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม และวันที่ 24 พฤษภาคม หน่วยรบพิเศษของกองทัพสหรัฐอเมริกาได้บุกอย่างฉับพลันที่เกาะกวม และขึ้นบกที่หมู่เกาะมาร์แชลล์ในตอนต้นเดือนมิถุนายน ถัดมาในวันที่ 15 มิถุนายน ขึ้นบกได้ที่เกาะไซปัน วันที่ 7 กรกฎาคม ได้ข่าวที่น่าสลดใจว่ากองกำลังรักษาเกาะไซปันฝ่ายญี่ปุ่นได้ต่อสู้จนตัวตายทั้งหมด และในเขตประชิดประเทศไทยนั้นการยุทธที่อิมปาล ในเขตอัสสัมไม่มีความคืบหน้า ผู้บัญชาการกองพลที่ 15 ถูกสับเปลี่ยนโยกย้ายกันบ่อยครั้ง สำหรับกองพลน้อยของข้าพเจ้า (จัดตั้งวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2487 และสังกัดกองทัพประจำประเทศไทย) ผู้บัญชาการกองพลน้อยคือ พล.ต.โนบูโอะ ทานากะ ได้ย้ายไปเป็นผู้บัญชาการกองพลที่ 32 และพล.ต.เซกน วาตะริ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้บัญชาการแทน วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2487 เครื่องบินทิ้งระเบิดบี 29 ประมาณ 30 ลำได้มาโจมตีกรุงเทพมหานคร เมืองภายในของไทยนั้นไร้เสถียรภาพอยู่แล้ว ปัญหาใหญ่คือเมืองหลวงใหม่ที่เพชรบูรณ์นั้นถูกโจมตีค้ำค้ำอยู่ทุกวัน การประชุมรัฐสภาในเดือนกรกฎาคมจึงเป็นเรื่องที่ต้องจับตามอง วันที่ 18 กรกฎาคม ข้าพเจ้าได้รับข่าวการลาออกของคณะรัฐมนตรีโตโจ ในขณะที่ข้าพเจ้าเดินทางไปสถานีรถไฟบ้านโป่งเพื่อไปตรวจเขตความรับผิดชอบในภาคใต้และเขตมาลายู ขณะเดียวกันก็ได้รับ

โทรเลขด่วนว่ารัฐสภาไทยลงมติไม่เห็นด้วยกับพระราชกำหนด
ระเบียบราชการบริหารนครหลวงเพชรบูรณ์ ซึ่งนายกพิบูลเป็น
ผู้เสนอ ข้าพเจ้ารีบเดินทางกลับบ้านพักทันที คณะรัฐบาลของ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ยื่นใบลาออกต่อผู้สำเร็จราชการปรีดี
พนมยงค์ในวันที่ 24 กรกฎาคม และทางผู้สำเร็จราชการได้อนุมัติ
ให้ลาออกได้

บทที่ 18

โสกนาฏกรรมที่ระนอง

คณะรัฐบาลพิบูลสงครามลาออก

นับว่าเป็นเรื่องแปลกที่นายกโตโจกับนายกพิบูลได้ลาออกจากตำแหน่งในเวลาใกล้เคียงกัน จอมพล ป.พิบูลสงครามได้รับความไว้วางใจจากนายกโตโจอย่างมาก แต่ได้หักหลังไม่ไปประชุมวงศ์ไพบูลย์มหา เอเซียบูรพากับนายกโตโจ หลังจากนั้นได้เกิดความเคลือบแคลงใจต่อกัน เขาได้พยายามย้ายนครหลวงอย่างดื้อดั้นและได้ออกพระราชกำหนด ซึ่งเมื่อพระราชกำหนดนั้นไม่ได้รับความเห็นชอบจากสภา อันนี้เป็นสาเหตุโดยตรงให้คณะรัฐบาลพิบูลสงครามต้องล้มลง ส่วนคณะรัฐบาลของนายกโตโจ พวกเขาเข้าพเจ้าในเวลานั้นเดาว่ามาจากการพ่ายแพ้ที่ไซปัน แต่นายกพิบูลนั้นแม้ว่าจะยอมละทิ้งหน้าที่ในคณะรัฐบาลแต่เขายังไม่ได้ลาออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด จิตใจของเขาคงไม่พอใจที่ผู้สำเร็จ

ราชการปรีดี พนมยงค์รับใบลาออกและอนุมัติให้ลาออกได้ โดยเฉพาะลูกน้องของนายพิบูลนั้นคงยอมรับไม่ได้ พวกนั้นคงจะใช้กำลังเพื่อเรียกเอาใบลาออกคืนและมีข่าวลืออย่างมากว่ากำลังมีการรวบรวมกำลังพลนอกเขตกรุงเทพฯ ฝ่ายประชาชนนั้นขวัญเสียกันมาก

วันที่ 21 ข้าพเจ้ากลับจากการไปตรวจภาคใต้ และได้รับรายงานเรื่องต่างๆจากเสนาธิการยามาตะในทันที ข้าพเจ้าในฐานะเป็นผู้บัญชาการกองทัพประจำประเทศไทยได้กำหนดท่าทีให้แน่ชัดต่อการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลในครั้งนี้ ดังนี้คือ ในประการสำคัญข้าพเจ้าจะไม่ลิดรอนเอกราชของไทยซึ่งเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้ายึดถือมาตั้งแต่ต้น และจะไม่ยอมให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดใช้กำลังทหารเพื่อเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในครั้งนี้โดยเด็ดขาด เพราะกำลังของข้าพเจ้ามีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศไทย ดังนั้นข้าพเจ้าจึงส่งเสนาธิการยามาตะไปพบพล.ต.ไชย เจ้ากรมประสานงานสัมพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่น ผู้เป็นเหมือนเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เขาเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจและเป็นกำลังสำคัญเสมือนหนึ่งเป็นส่วนหนึ่งในร่างกายของนายพิบูล และได้บอกกับเขาว่าขอไม่ให้ใช้กำลังทหารเพื่อเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในครั้งนี้อย่างเด็ดขาด ข้อเสนอนี้ได้รับคำตอบอย่างหนักแน่นว่าจะไม่มีการใช้กำลังทางทหาร และถึงแม้จะได้คำตอบเช่นนี้แล้วแต่ก็ยังคงเชื่อมั่นแน่นอนไม่ได้ ในกรุงเทพฯ ข้าพเจ้ามีกองทหารอยู่เพียง 2 กองพัน ฉะนั้นจึงได้มีคำสั่งออกไปห้ามไม่ให้เดินทางออกจากที่ตั้งยกเว้นแต่ในราชการทหารเพื่อการเตรียมพร้อม และหลีกเลี่ยงการปะทะกันซึ่งอาจเกิดมีขึ้นได้อย่างไม่คาดฝัน ได้สั่งให้ทำเครื่องกีดขวางรอบกองบัญชาการกองทัพประจำประเทศไทยที่ถนนสาทรชอนไว้อย่างมิดชิดมิให้สังเกตเห็น

ได้ง่าย หัวหน้ารัฐบาลคนใหม่คือใครยังไม่ทราบแน่ชัด แต่ก็มีข่าวลืออย่างหนาหูในเขตชุมชนกรุงเทพฯว่าจะมีเหตุการณ์ยุ่งยากเกิดขึ้นในกรุงเทพฯภายในไม่ช้านี้ ในตอนนั้นข้าพเจ้าจึงตัดสินใจไปพบ พล.อ.พระยาพหลฯซึ่งเป็นรัฐบุรุษของเมืองไทย ในขณะนั้นท่านไม่ค่อยสบายและกำลังพักผ่อนอยู่ การที่ผู้บัญชาการกองทัพญี่ปุ่นประจำประเทศไทยไปเยี่ยมรัฐบุรุษผู้ มีบารมีอยู่ทั้งในวงราชการและนอกราชการนี้ คงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะถูกวิจารณ์ว่าได้เข้าแทรกแซงในการเมืองไทย แต่ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยข้าพเจ้าต้องปฏิบัติแบบนี้ ท่านนายพล ต้อนรับข้าพเจ้าโดยอัยยาคัยอันดีและเชิญข้าพเจ้าเขาไปสนทนากับท่านที่ห้องพยาบาลที่ทำเนียบของท่าน ข้าพเจ้ากล่าวทันทีเป็นเรื่องแรกว่า หากมีการไถ่เกลี้ยของท่านการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในครั้งนี้น่าจะเป็นไปอย่างสงบเรียบร้อยได้ และขอให้ท่านช่วยดักเตือนพวกเขาด้วยว่าอย่ามีการใช้กำลังทางทหารอย่างเด็ดขาด ฝ่ายญี่ปุ่นนั้นไม่คิดที่จะเข้าแทรกแซง ไม่ว่าใครจะขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี ถ้ายังคงมีรัฐบาลที่ให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่น ทั้งนี้เป็นไปตามหลักสำคัญของสนธิสัญญาสัมพันธมิตร

การที่ข้าพเจ้าสามารถพูดกับท่านในเรื่องเหล่านี้ได้ก็เพราะว่าหลังจากวันที่ 29 เมษายนปีเดียวกันนี้ ซึ่งเป็นวันฉลองวันพระราชสมภพของสมเด็จพระจักรพรรดิ ข้าพเจ้าได้เคยไปเยี่ยมท่านหลายครั้งที่ห้องพยาบาลมาแล้ว จึงมีความรู้จักมักคุ้นกันอยู่บ้าง ต่อคำขอร้องของข้าพเจ้างัดกล่าวข้างต้น ท่านนายพลตอบว่าเห็นด้วยร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ตอนนี้ข้าพเจ้าไม่สบายอยู่ ไม่สามารถทำงานในแนวหน้าได้ แต่ก็หวังว่าจะมีการตั้งคณะรัฐบาลที่ร่วมมือกับญี่ปุ่นได้ภายในไม่ช้านี้ ขออย่าได้วิตกกังวลอะไรเลย

การเกิดเหตุการณ์ระนองขึ้นอย่างไม่คาดฝัน

เมื่อมีข่าวลืออย่างลึบสนอยู่ภายในกรุงเทพฯ ในขณะนั้น ได้เกิดเหตุการณ์ระนองซึ่งอยู่ในเขตของกองทัพที่ 29 อันเป็นบริเวณที่อยู่ติดต่อกับเขตรับผิดชอบของกองทัพประจำประเทศไทย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากองทัพประจำประเทศไทยได้สั่งให้ทำเครื่องกีดขวางห้ามไม่ให้ทหารเดินทางออกนอกที่ตั้งและเตรียมพร้อมเพื่อรับสถานการณ์ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ สถานการณ์นี้ทำให้ทหารสื่อสารเกิดความตึงเครียด และในรายงานฉบับสุดท้ายของวันที่ 31¹³ ได้ลงรายงานว่ามีสถานการณ์ตึงเครียดในกรุงเทพฯ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล และทางกองบัญชาการกองทัพประจำประเทศไทยได้มี

คำสั่งให้เตรียมพร้อมอยู่ รายงานนี้ถูกส่งไปถึงกองกำลังซิวราตาคิ สังกัดกองทัพที่ 29 ในเวลาประมาณหนึ่งนาฬิกาเวลากลางคืน หัวหน้ากองกำลังนั้นนอนหลับอยู่และมีทหารรักษาการณ์ซึ่งไม่ได้ อ่านรายงานโดยละเอียดและเข้าใจว่ามีการสู้รบอยู่ในกรุงเทพฯ ได้เข้ามารายงานเอาเองโดยวาทาว่าเกิดมีการ สู้รบอยู่ในกรุงเทพฯ หัวหน้ากองกำลังจึงรีบประกาศว่ามีสถานการณ์สู้รบเกิดขึ้นแล้ว เรื่องจึงลุกลามขยายออกไปใหญ่โต ตามปกติกองกำลังนี้ทำตาม คำสั่งอย่างเคร่งครัด ด้วยเหตุนี้ทางกองกำลังรักษาความสงบใน จังหวัดระนองจึงได้ออกปฏิบัติการทันที กองกำลังในจังหวัดระนอง ได้เข้าปลดอาวุธตำรวจของไทย จึงมีการยิงกันในหลายแห่ง มีคนตาย รวม 10 กว่าคน ในตอนรุ่งเช้าของวันรุ่งขึ้น จึงทราบกันว่าเป็น ความเข้าใจผิด ผู้บังคับการกองทัพซึ่งรับผิดชอบภาคชุมพร ได้ทำ ฮาราคีรี (แต่ไม่สำเร็จ) และได้แสดงความจริงใจต่อฝ่ายไทย

ข่าวร้ายนี้ได้ส่งผ่านกองทัพภาคที่ 29 และโซนนัไปถึงกองบัญชาการทหารสูงสุดที่โตเกียว และข้าพเจ้าได้รับทราบข่าวร้ายเป็น โทรเลขจากผู้บัญชาการกองทัพภาคที่ 29 ในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบ เขตไทยและในฐานะเป็นผู้บัญชาการกองทัพที่อยู่ติดต่อกัน สถานการณ์นั้นเป็นเวลาฉุกเฉิน ทางฝ่ายญี่ปุ่นจึงถือเรื่องนี้เป็น เรื่องสำคัญโดยพยายามพิจารณากันอย่างรอบคอบ และได้ใช้ มาตรการต่างๆ ที่จำเป็นไม่ให้เกิดข่าวลือ อันสับสนขึ้นในเขต กรุงเทพฯอีก ฝ่ายญี่ปุ่นถือเอาเรื่องนี้ว่าเป็นเรื่องเพียงแคในระดับ ท้องถิ่นและได้เข้าไปแก้ปัญหาดตรงจุดนั้น อันนี้เป็นกุศลโอบายที่ดี ที่สุด และฝ่ายเราได้ร่วมมือกับกองทัพที่ 29 ดำเนินการไปตาม นโยบายนี้

โชคดีที่คณะรัฐบาลไทยที่เพิ่งตั้งใหม่ในตอนนั้น ไม่มีเวลาว่างพอที่จะถือเอาเรื่องที่ฝ่ายญี่ปุ่นกระทำโดยประมาทเป็นเรื่องใหญ่ จึงไม่มีการประท้วง ฉะนั้นเรื่องนี้จึงยุติลงโดยที่หัวหน้าเสนาธิการ พิจิมุระ ตัวแทนผู้บัญชาการกองทัพที่ 29 อธิคุระทำการขอมา พล.ท.ศักดิ์ เสนาณรงค์ผู้บังคับการมณฑลทหารบกที่ 6 และ ข้าพเจ้าในฐานะตัวแทนรัฐมนตรีกลาโหมชุกิยามะ กับเสนาธิการทหารสูงสุดอุเมสึ และในฐานะตัวแทนผู้บัญชาการกองทัพใหญ่ เทราอุจิได้ขอมาต่อจอมพล ป.พิบูลสงครามและนายควง อภัยวงศ์ เรื่องนี้จึงยุติลงได้อย่างเรียบร้อย เป็นเรื่องเฉพาะในท้องที่หนึ่งเท่านั้น

ในหลักบุชิตอมิข้อมติในเรื่องของการเห็นใจกันโดยมีฐานะที่เท่าเทียมกันอยู่ ทหารญี่ปุ่นได้ปฏิบัติอย่างใจกว้างต่อเหตุการณ์ที่บ้านโป่ง และในวาระนี้ฝ่ายไทยได้ระงับเหตุการณ์ระนองไม่ไห้ลุกลามใหญ่โตนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าหลักของบุชิตอนั้นข้ามชาติกันได้ และเป็นสิ่งที่ควรจารึกไว้ในประวัติศาสตร์

วันที่ 1 สิงหาคม นายควง อภัยวงศ์ได้รับแต่งตั้งเป็น นายกรัฐมนตรี ทันใดนั้นสถานการณ์ทางการเมืองได้เริ่มคลี่คลายไปสู่ความสงบระดับหนึ่ง ข้าพเจ้านำลูกน้องไปเยี่ยมคารวะและแสดงความยินดี นายกรัฐมนตรีคนใหม่สัญญาว่าเขาจะรักษาสัมพันธมิตรญี่ปุ่น-ไทยที่มีอยู่อย่างจริงใจ และจะให้ความร่วมมือทุกอย่างด้วยดี ถ้าหากมีปัญหาใดๆก็จะรีบแก้ไขให้เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

วันถัดมานายกรัฐมนตรีมาเยี่ยมข้าพเจ้าเป็นการตอบแทน เขานำรัฐมนตรีและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมมาด้วย

บทที่ 19

อดีตนายกรัฐมนตรีผู้ว่างงาน ในเมืองทหาร

ใครมีความสุขมากกว่ากัน

หลังจากจอมพลป.พิบูลสงครามได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว เขาได้ย้ายไปพำนักที่เมืองทหารลพบุรี และมีข่าวว่ามีผู้หลักผู้ใหญ่ในระดับนำของทหารบก ทหารเรือและอากาศทั้งหมดไปร่วมชุมนุมกันอยู่ที่นั่นด้วย ข่าวนั้นกระทบกระเทือนต่อขวัญกำลังใจของประชาชนอยู่พอสมควร ข้าพเจ้าวินิจฉัยว่าจอมพล ป.พิบูลสงครามผู้สามารถรู้สถานการณ์ดีและมีสายตากว้างไกลคงไม่ทำอะไรที่ไร้ความหมาย การที่เขาพำนักอยู่ที่ห่างไกลในบริเวณต่างจังหวัดเช่นนั้น เป็นการจ้องมองดูสถานการณ์ต่างๆ อย่างรอบคอบ และข้าพเจ้าเข้าใจว่าสถานการณ์ในตอนนั้นคงผ่านวิกฤติไปได้

แต่ปัญหาซึ่งยังไม่ได้แก้ไขมีอยู่ว่า ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดยังเป็นของจอมพลป.พิบูลสงครามอยู่ ข้าพเจ้าเองยังคงมีความรู้สึกคับผิดชอบอยู่สองประการคือ หนึ่งข้าพเจ้าต้องการพบกับจอมพล ป. โดยตรงเพื่อแสดงความขอบคุณที่ท่านได้ให้ความอนุเคราะห์แก่ข้าพเจ้าทั้งในทางราชการและส่วนตัวในตลอดระยะเวลาปีครึ่งที่ผ่านมา กับอีกประการหนึ่งข้าพเจ้าต้องไปขอภัยในความประมาทที่เกิดขึ้นเป็นเหตุการณ์ระนองโดยตรงต่อตัวของจอมพลป.เอง ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นตัวแทนทั้งของรัฐมนตรีกลาโหม เสนาธิการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการกองทัพใหญ่ วันที่ 10 สิงหาคม ข้าพเจ้ากับหัวหน้าเสนาธิการยามาตะเดินทางไปลพบุรี เมืองทหารแห่งนี้ได้เปลี่ยนไปมากไม่เหมือนกับคราวที่ข้าพเจ้ามาตรวจเยี่ยมในเดือนเมษายนที่ผ่านมา เพราะมาตอนนี้มีผู้คนอยู่กันอย่างขวักไขว่ การเดินทางของข้าพเจ้านี้ได้แจ้งล่วงหน้ามาแล้ว เพราะฉะนั้นที่สโมสรนายทหารจึงมีนายทหารระดับสูงมาชุมนุมกัน 10 กว่าคน ในขณะที่ข้าพเจ้าจับมือกับเหล่านายทหาร พร้อมกับทักทายว่า “สวัสดีๆ” จอมพล ป.พิบูลสงครามก็ได้ปรากฏตัวขึ้นหน้าตาอึมแวม ข้าพเจ้าได้กล่าวขอบคุณที่ท่านได้ให้ความร่วมมือในสมัยครั้งที่ท่านดำรงตำแหน่งอยู่และขอให้ความร่วมมือนั้นคงมีต่อไปไม่เปลี่ยนแปลง ข้าพเจ้าได้ขอภัยในเหตุการณ์ระนองซึ่งข้าพเจ้าถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่มาพบในครั้งนี้อย่างยิ่ง จอมพลป.พิบูลสงครามกล่าวอย่างปรารถนาดีว่าเรื่องผิดพลาดแบบนี้เกิดขึ้นได้ในยามสงครามข้อนี้เป็นธรรมดา ดังนั้นจึงไม่ควรวิตกกังวลอะไร ข้าพเจ้าได้ยินอย่างนี้ก็รู้สึกโล่งใจ หลังจากนั้นข้าพเจ้าได้สนทนากับจอมพล ป.พิบูลสงครามรวมทั้งกับนายทหารที่เข้าร่วมประชุมในวันนั้น ในขณะเดียวกันทางฝ่ายจอมพล ป.พิบูลสงครามได้ถามหัวหน้าเสนาธิการทหารยามาตะว่า “คุณคิดว่าคุณโตใจกับผมใครมีความสุขมากกว่ากัน”

หัวหน้าเสนาธิการทหารตอบทันทีว่า “นายโตะโจออกจากตำแหน่งแล้วนั้นเป็นเพียงนายพลทหารกองหนุน แต่พณฯท่านยังเป็นจอมพลมีตำแหน่งในกองทัพเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดอยู่ เพราะฉะนั้นเรื่องนี้จึงเปรียบเทียบไม่ได้” เท่าที่ข้าพเจ้าได้ฟังมาอย่างนี้ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าในใจของจอมพล ป. นั้นคงมีความรู้สึกที่ว่าเหวใจอยู่บ้าง แต่ในเรื่องนี้ใครก็คงช่วยเหลืออะไรไม่ได้

อาหารกลางวันในวันนั้นมีบรรยากาศที่สงบดี ทางฝ่ายคนสนิทของข้าพเจ้าเข้าใจว่าข้าพเจ้ากับหัวหน้าเสนาธิการทหารคงจะเจริญอาหารมาก จึงได้นำเอาข้าวห่อสาหร่ายขนาดใหญ่ไปด้วย ข้าพเจ้าบอกให้นำเอาอาหารที่นำมาจากกรุงเทพฯ นั้นวางคู่กันกับอาหารบนโต๊ะ ข้าพเจ้าได้เริ่มต้นรับประทานอาหาร อาหารก่อนเพื่อแสดงว่าอาหารที่นำมานั้นไม่มียาพิษ แต่ข้าพเจ้าก็เกรงใจว่ารสชาติของอาหารนั้นคงไม่ถึงขนาดที่จะออกปากเชิญจอมพล ป. ให้ร่วมประทานอาหารได้ ดังนั้นจึงมีความเกรงใจอยู่ จอมพล ป. กลับพูดออกมาเองว่า “ข้าพเจ้า ขอชิมด้วยคน” และท่านได้รับประทานไปสักสองสามก้อนในเวลาเดียวกันนั้นข้าพเจ้า ได้มองรอดผ้า màn ไปแลเห็นท่านผู้หญิงแต่งชุดแม่บ้านอยู่ ข้าพเจ้าจึงรู้ว่าอาหารที่อยู่บนโต๊ะทั้งหมดวันนั้นเป็นฝีมือของท่านหญิง ข้าพเจ้ามีความรู้สึกขอบคุณอย่างสุดซึ้ง

เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าได้กล่าวคำขอบคุณต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ว่า “วันนี้ข้าพเจ้ามาลพบูรีและได้รับประทานอาหารที่เอร็ดอร่อยมาก คงจะเป็นฝีมือของท่านผู้หญิงอย่างแน่นอนและเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าไม่อาจลืมได้” จอมพล ป. ยิ้มแย้มและตอบว่า “ที่จริงภริยาของข้าพเจ้าอยู่ในครัวมาตั้งแต่เช้า แต่แต่งกายไม่เรียบร้อย เธอจึงขอตัวไม่ออกมาพบ”

วันรุ่งขึ้นข้าพเจ้าไปพบพล.อ.พระยาพหลฯ และนายกรัฐมนตรี้ควง อภัยวงศ์ ได้แจ้งให้ท่านทั้งสองทราบถึงสถานการณ์ที่เมืองลพบุรี และได้แสดงความยินดีที่การเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลที่เพิ่งผ่านมาเป็นไปได้เป็นอย่างดี ข้าพเจ้าไม่ได้เอ่ยถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดของจอมพล ป.พิบูลสงคราม แต่ต่อมาในช่วงสิ้นเดือนสิงหาคมนั้น พล.อ.พระยาพหลฯได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดแทน

นายกรัฐมนตรี้ควง อภัยวงศ์กับการพบปะกันระหว่างบุคคลทั้งสาม

นายกรัฐมนตรีนายคนใหม่คือนายควง อภัยวงศ์นี่มีเชื้อสายมาจากราชวงศ์ของกัมพูชา ได้รับการศึกษาที่ประเทศฝรั่งเศส เช่นเดียวกับอดีต นายกพิบูลและเป็นสหายร่วมกันมาในครั้งทำการปฏิวัติปี พ.ศ. 2475 ท่านได้ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมอยู่ในคณะรัฐมนตรีของพิบูลสงคราม ท่านเป็นคนไม่ถือตัวมีนิสัยร่าเริง ไม่สนใจเรื่องเล็กๆ น้อยๆ เมื่อพบกันครั้งแรกมีความรู้สึกว่าได้รู้จักกันมาเป็นเวลานาน ท่านเป็นนักพูดที่มีปฏิภาณไหวพริบ ชอบการอภิปรายโต้เถียง แต่ท่านก็มีลักษณะพิเศษอยู่ด้วยว่าไม่ทำให้คู่สนทนาเกิดการเสียอารมณ์ ท่านเล่นการเมืองและทำการค้าด้วย และถึงแม้ว่าท่านจะไม่สนใจเรื่องจุกจิก แต่ก็มีความสุขรอบคอบมาก มีความสามารถอ่านสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี ถ้าเปรียบเทียบกับอดีตนายกรัฐมนตรีนายคนเก่าเป็นฝ่าย “บู๊” นายกรัฐมนตรีนายคนใหม่ก็คงได้ชื่อว่าเป็นฝ่าย “บุ๋น”

เมื่อถึงกลางเดือนกันยายน คณะรัฐมนตรีของนายควง อภัยวงศ์อยู่ในสภาวะการณปกติ คุณคณาอิจิ ยามาโมโตะได้เข้ามาดำรงตำแหน่ง เอกอัครราชทูตแทนคุณทสึโบกามิ เอกอัครราชทูตคนใหม่นี้เป็นอดีตอธิบดีกรมสหรัฐอเมริกาในกระทรวงการต่างประเทศและเมื่อเกิดสงครามได้ย้ายมาเป็นปลัดกระทรวงมหาเอเชียบูรพา และได้เคยติดตามนายกโตโจมาประเทศไทย ดังนั้นเขาจึงเป็นคนที่ทราบสถานการณ์ของประเทศไทยเป็นอย่างดีคนหนึ่ง

ฤดูฝนได้ผ่านไป คณะรัฐบาลใหม่ก็มีขึ้นแล้ว ดังนั้นสภาวะการณที่หน้าอืดอืดใจก็หมดไป ในวันที่ 10 ตุลาคม เป็นช่วงฤดูใบไม้ร่วง อากาศมีความแจ่มใสมาก ได้มีการจัดงานเลี้ยงต้อนรับเอกอัครราชทูตคนใหม่คือคุณยามาโมโตะที่บ้านส่วนตัวของนายควง อภัยวงศ์ คนที่ได้รับเชิญมีไม่มาก ได้แก่บุคคลระดับสูงของสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นและกองบัญชาการกองทัพประจำประเทศไทยเท่านั้น ฉะนั้นงานเลี้ยงจึงมีความรู้สึกเป็นส่วนตัวมาก และในงานเลี้ยงนั้น ได้มีคนเสนอว่าน่ามีการจัดการพบปะระหว่างบุคคลทั้งสามคือนายควง อภัยวงศ์ กับเอกอัครราชทูตยามาโมโตะและผู้บัญชาการนากรมุระ ในวันที่ 10 ของทุกเดือน(อันที่จริงก็เป็นเพียงการรับประทานอาหารร่วมกัน) และได้มีการตอบตกลงกันในทันทีโดยมีเงื่อนไขสองประการคือ ข้อแรก ให้จัดที่บ้านพักของแต่ละคนสลับกันกับข้อสองคือหากเจ้าภาพเป็นฝ่ายไทยให้พูดภาษาญี่ปุ่น หากเป็นฝ่ายญี่ปุ่นให้พูดภาษาไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนกล่าวสุนทรพจน์ การจัดการพบปะระหว่างเราสามคนนี้ได้จัดให้มีเรื่อยมาจนถึงเดือนมิถุนายนปีถัดไป แต่เงื่อนไขที่สองนั้นได้ยกเลิกไปหลังจากที่มีการพบปะกันเพียงสองหรือสามครั้ง นายก ควง อภัยวงศ์ซึ่งมีชื่อเสียงว่าเป็นนักพูด ท่านเป็นศูนย์กลางของการพบปะนี้ ดังนั้น

ในทุกครั้งที่เรามาพบกันส่วนใหญ่เราจะหัวเราะกัน แต่เราก็ได้
ความคิดเห็นดีๆไปด้วยอยู่ไม่น้อย กล่าวอีกนัยหนึ่งความสัมพันธ์
ไมตรีระหว่างไทย-ญี่ปุ่นในช่วงนี้เป็นไปอย่างสนิทสนมแน่นแฟ้น ใน
ส่วนตัวของข้าพเจ้าเองสามารถรับทราบจากรัฐบาลญี่ปุ่นรับคำประกาศ
ที่ปอร์ตสตันเมื่อตอนเช้าวันที่ 11 สิงหาคมได้ก็เนื่องมาจากว่ามี
ความสัมพันธ์ส่วนตัวอย่างสนิทสนมและเป็นกันเองในหมู่พวกข้าพ
เจ้าทั้งสาม

บทที่ 20

เกร็ดเกี่ยวกับงานใต้ดิน ต่อต้านญี่ปุ่น

กิจกรรมของสายลับจุงกิง

ประเทศไทยนั้นเป็นประเทศเอกราชไม่เหมือนกับประเทศอื่นๆ ที่ถูกยึดครองหรือไม่ก็เป็นสนามรบ ฉะนั้นเมื่อถึงครึ่งหลังของปี พ.ศ. 2487 มีสถานการณ์การสู้รบที่ฝ่ายญี่ปุ่นเสียเปรียบอยู่ ในการต่อสู้ของพวกสายลับก็มีการส่งสายลับจากหลายประเทศเข้ามา และการต่อสู้นั้นเป็นไปอย่างรุนแรง กิจกรรมของสายลับในแนวหน้านั้นมีลักษณะพิเศษอยู่บ้างแต่ส่วนใหญ่แล้วมีลักษณะร่วมกันอยู่พอสมควร คือส่วนใหญ่เข้ามาปฏิบัติการแบบกองโจรซึ่งสังเกตและจับตาได้ง่าย ในกรณีของประเทศไทยนั้นโดยเฉพาะก่อนเดือนมีนาคม พ.ศ. 2488 คือก่อนที่ฝ่ายญี่ปุ่นเข้ายึดครองอินโดจีน มีกิจกรรมใต้ดินและการจัดตั้งองค์กรด้วยวิธีการที่ค่อนข้างซับซ้อนมาก ตามข้อตกลงของสนธิสัญญาสัมพันธมิตรญี่ปุ่น-ไทยนั้น การป้องกันสกัดกั้นและทำลายการดำเนินงานของสายลับฝ่ายสหประชาชาติ

เป็นภาระกิจร่วมกันทั้งของฝ่ายญี่ปุ่นและไทย แต่ทางฝ่ายไทยนั้นมีสถานการณ์ทางการเมืองภายในที่ซับซ้อน มีความสามารถในการปฏิบัติการตอบโต้กับพวกสายลับค่อนข้างน้อย และมีนโยบายที่ไม่กระตือรือร้นที่จะจัดการในเรื่องสายลับนี้ด้วย ฝ่ายญี่ปุ่นต้องเข้าจัดการแต่เพียงฝ่ายเดียว เพราะฉะนั้นกองสารวัตรทหารญี่ปุ่นจึงมีงานล้นมือและมีอุปสรรคมาก ยกตัวอย่างเช่นตั้งแต่ช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2485 มีการจับคลื่นส่งวิทยุลับแต่ฝ่ายเราไม่อาจจะจับที่ตั้งได้ โดยความพยายามของหน่วยสอบสวนวิทยุของกองสารวัตรทหารญี่ปุ่น จึงสามารถค้นหาสถานีวิทยุลับได้ในเดือนธันวาคมปีเดียวกัน ฝ่ายเราได้เข้าโจมตีสถานีวิทยุดังกล่าวซึ่งอยู่ในเขตศูนย์กลางของกรุงเทพฯ นี้เอง และได้จับกุมนายทหารยศร้อยเอก มีสังกัดขึ้นโดยตรงกับกองทัพของเชียงใหม่ สามารถยึดหลักฐานต่างๆ ได้มากมาย อีกคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้ร่วมงานของเขาเป็นผู้หญิง ทั้งสองคนนี้ในแง่กฎหมายระหว่างประเทศต้องถูกลงโทษสถานหนักในข้อหาทำจารกรรมในช่วงสงคราม แต่การจับกุมคราวนี้ทำอย่างลับและรวดเร็ว ดังนั้นข่าวเรื่องการจับกุมสายลับทั้งสองคนนี้ทางฝ่ายจุงกิงจึงไม่ทราบ ฝ่ายเราตกลงใจที่จะใช้สายลับทั้งสองให้เป็นประโยชน์คือใช้เป็นสายลับซ้อน ได้ชักชวนให้เขาทั้งสองคนเข้าใจแล้วทำการเปิดสถานีวิทยุนั้นขึ้นใหม่ โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของฝ่ายสารวัตรทหารญี่ปุ่นอย่างเคร่งครัด โดยวิธีนี้คำสั่งจากจุงกิงที่ส่งเข้ามาฝ่ายเราจึงรับทราบได้หมด ในท้ายที่สุดสายลับทั้งสองคนนั้นได้แต่งงานกัน มีหัวหน้ากองการเมืองของกองทหารสารวัตรจัดพิธีให้ เขาได้ควบคุมสายลับทั้งสองไว้จนยุติสงคราม หลังจากยุติสงครามแล้วฝ่ายเราได้ปล่อยตัวทั้งสองคนนั้นไป

การใช้สายลับซ้อนสายลับนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ยากพอสมควร เพราะถ้าผิดพลาดไปเขาก็กลับไปเป็นสายลับของฝ่ายศัตรูเหมือนเดิมอีก เหมือนคนที่เข้าไปโมยมัมมีแล้วกลายเป็นมัมมีเสียเอง ในกรณีสองคนนั้นมีคนเสนอว่าให้ลงโทษสถานหนักตามกฎหมายระหว่างประเทศ แต่หลังจากได้ไต่สวนแล้วมีสิ่งที่น่าสนใจทั้งในความคิดและอนาคตของคนทั้งสอง และเมื่อได้พิจารณาสถานการณ์ของการเมืองไทยในขณะนั้นแล้วฝ่ายเราจึงกล้าที่จะใช้คนทั้งสองนั้นเป็นสายลับซ้อน

การประหารชีวิตเด็กชายแชลลี

ในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2487 หน่วยสอบสวนวิทยุของกองสารวัตรทหารได้จับกระแสวิทยุลับได้อีก โดยความร่วมมือทั้งจากทางบกและอากาศ ทำให้เราสามารถค้นหาที่ตั้งของสถานีวิทยุนั้นได้ กล่าวคือเมื่อถึงเดือนตุลาคม พบว่าสถานีวิทยุอยู่ที่หมู่บ้านของชาวบ้านที่แวดล้อมด้วยป่าอยู่ในเขตธนบุรี ฝ่ายเราได้บุกเข้าไปทันที แต่ระดับผู้นำของที่นี่ได้หลบหนีกันไปหมดแล้ว ฝ่ายเราจับกุมได้เด็กชายคนหนึ่งซึ่งหนีไปไม่ทัน พร้อมกับหลักฐานมากมาย สอบสวนได้ความว่าเด็กชายคนนี้แชลลี อายุ 17 ปี จากการให้ปากคำของเด็กชายคนนี้ฝ่ายเราได้รับทราบเรื่องทั้งหมด ยึดเครื่องวิทยุต่างๆได้และยึดเอกสารต่างๆได้ทั้งหมด ศาลทหารได้สั่งประหารชีวิตเด็กชายคนนี้ แต่ข้าพเจ้าได้ขอระงับการประหารชีวิตไว้ โดยทำการตรวจดูเอกสารสำเนาคำฟ้องอยู่สามวันสามคืน และได้ส่งคนไปสอบถามความต้องการของจำเลย เด็กหนุ่มได้เขียนจดหมายลาตายฝากไว้ให้พ่อแม่ เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านจดหมายนั้นมีความรู้สึกประทับใจมากและตัดสินใจเป็นเรื่องสำคัญ ข้าพเจ้าได้สั่งให้หัวหน้า

นิติกรโอภาวะดำเนินการยกเลิกการประหารชีวิต ให้คุมตัวเขาแบบเต็มระยะหนึ่งและให้เขาเรียนภาษาญี่ปุ่น เด็กหนุ่มคนนี้มีชีวิตรอดตายมาได้ก็มาราบข้าพเจ้าแล้วร้องไห้ เขากล่าวว่า “ลึ้นตายไปแล้ว ตั้งแต่นี้ไปกลายเป็นคนญี่ปุ่น ขอให้ท่านตั้งชื่อใหม่ให้ด้วย” ข้าพเจ้าได้ปรึกษากับเจ้าหน้าที่นิติกรโอยามะแล้วตั้งชื่อใหม่ให้เขาว่า คาซุโอะ อาซุมา ข้าพเจ้าสั่งให้ร้อยเอกโยชิตะเป็นผู้สอนภาษาญี่ปุ่น ให้เขาสอนอยู่ได้เดือนเศษ เขาสามารถเรียนรู้ได้อย่างน่าประหลาดใจสามารถอ่านและเขียนได้เป็นอย่างดีเมื่อสงครามยุติลง ในจดหมายลาตายที่เด็กหนุ่มคนนี้เขียนถึงพ่อแม่มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวว่า “เขาไม่กลัวความตาย และยอมรับว่าความตายนั้นเป็นคำพิพากษาที่ยุติธรรม เขาไม่มีความแค้นต่อทหารญี่ปุ่น แต่ต้องขอภัยต่อพ่อแม่ว่ามีความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ มีความอกตัญญู” ข้าพเจ้ามีความเอ็นดูท่าทางอันองอาจของเด็กหนุ่มคนนี้มาก

กรณีดังกล่าวเป็นสายลับจากจุงกิง ฝ่ายสายลับของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษมีศูนย์การปฏิบัติงานอยู่ที่เดลลีและโคลัมโบ ฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษหลังจากที่สามารถยึดครองท้องฟ้าและมหาสมุทร ก็ได้ส่งสายลับและผู้ปฏิบัติงานไต่ดินเข้ามาทั้งทางบกและทางทะเลในเวลากลางคืน ฝ่ายเราได้ข่าวสารว่ามีข้าราชการไทยได้ให้ความคุ้มครองอย่างลับๆ อยู่ และได้ข่าวบ่อยครั้งว่ามีผู้ปฏิบัติงานไต่ดินของฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษโดดร่มลงมาในที่ห่างไกล และฝ่ายข้าราชการไทยได้ให้ความคุ้มครองโดยจัดให้เข้าพักในเขตทหารของท้องที่นั้น เมื่อถึงฤดูใบไม้ผลิ(มีนาคม-เมษายน) พ.ศ. 2487¹⁴ เรื่องที่เราได้ข่าวมานั้นเป็นข้อเท็จจริงที่ปฏิเสธไม่ได้ในกรณีที่มีหลักฐานอยู่แน่ชัดฝ่ายเราจะยึดตัวนำมาคุมขังและสอบสวนตามข้อตกลงการสอบสวนร่วมกันระหว่างญี่ปุ่น-ไทย แต่เนื่องจาก

ว่ามีตำรวจที่มี “ดาวหาง” อุดลเป็นผู้นำอยู่ และมีผู้สำเร็จราชการ
ปรีดีเป็นผู้นำสายนิยมอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และมี ม.ร.ว.เสนีย์
อัครราชทูตประจำประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งได้ประกาศว่าไม่มีภาวะ
สงครามกับประเทศสหรัฐอเมริกาทั้งหมดรวมอยู่ด้วยกันนั้น ฝ่าย
เราไม่อยู่ในฐานะที่จะสามารถตอบโต้การสืบความลับของฝ่ายสหรัฐ
อเมริกาและอังกฤษโดยวิธีปกติธรรมดาได้

ข้าพเจ้าได้รับข่าวสารจากสารวัตรทหารว่ามีจำนวนผู้ปฏิบัติงาน
สายลับเพิ่มขึ้นมากในประเทศไทย และตอนนี้ได้เตรียมการก่อสร้าง
สนามบินลับอยู่หลายแห่ง ดังนั้นในเดือนเมษายน พ.ศ. 2488
ข้าพเจ้าจึงได้ไปตรวจที่ราบสูงโคราชด้วยตนเอง และได้สั่งให้จัดตั้ง
หน่วยสอบสวนพิเศษขึ้นที่นั่นด้วย ได้ทำการสอบสวนร่วมกันกับ
นายทหารไทยในพื้นที่ที่สงสัยว่ามีสนามบินลับ การทำแบบนี้เป็น
การชิงรุกแผนการดำเนินงานของฝ่ายศัตรู แต่เมื่อกลางแพ้ของฝ่าย
ทหารญี่ปุ่นนั้นมีเพิ่มมากขึ้นทุกที ปัญหาทางใต้ดินของข้าศึกได้
กลายมาเป็นปัญหาหนัก และเมื่อถึงยามวิกฤติที่จำเป็นต้องมีการใช้
กำลังทหาร ก็พอดีกับที่สงครามได้ปิดฉากลง

การจัดตั้งกองทัพอที่ 39

วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2487 กองทัพประจำประเทศไทยได้
เปลี่ยนเป็นกองทัพสู้รบและมีชื่อเรียกใหม่ว่ากองทัพอที่ 39 ข้าพเจ้า
เองได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งเป็นผู้บัญชาการกองทัพอใหม่
นี้ อธิบดีกรมข่าวสารเฉลยศึกและผู้อำนวยการกองควบคุมเฉลยศึกคือ
พลตรีฮีโดชิ ฮามาตะได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าเสนาธิการทหารกอง
ทัพอที่ 39 และดำรงตำแหน่งเป็นทูตทหารประจำสถานเอกอัครราช

ทูตอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย เขาเดินทางมาถึงประเทศไทยในวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2487 และในโอกาสที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นกองทัพสู้รบในครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้กล่าวกับลูกน้องดังนี้

“เมื่อมาถึงเวลานี้ กองทัพของเราซึ่งแต่เดิมอยู่แนวหลัง ทำหน้าที่จัดส่งกำลังบำรุงให้กับกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ ทั้งโดยการจัดหาจัดส่งและผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ เพื่อให้กองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ของเราพึ่งตนเองได้ อีกประการหนึ่งคือมีหน้าที่รักษาเอกราชของไทยและพิทักษ์คำขวัญว่า “สว่าง บริสุทธิ์ สันติ มิตร” มาได้จนถึงปัจจุบัน แต่บัดนี้สงครามมหาเอเซียบูรพาซึ่งได้ผ่านมาสยามปีและกำลังย่างเข้าปีที่สี่ กองกำลัง “จี” ซึ่งอยู่ประจำประเทศไทยได้เปลี่ยนเป็นกองกำลังสู้รบ นอกจากมีกองพลน้อยที่ 29 อยู่แล้วก็ได้มีกองพลที่ 4 มาอยู่ใต้การบังคับบัญชาด้วย” และในโอกาสเดียวกันนั้นข้าพเจ้าได้สั่งให้ปฏิบัติดังนี้

1. ต้องเร่งรีบสร้างฐานที่มั่นที่นครนายกซึ่งได้รับอนุญาตจากรัฐบาลไทยให้ใช้พื้นที่กว้างใหญ่ โดยเฉพาะการขุดหลุมเก็บของใต้ดิน
2. ต้องเจรจากับกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ที่ไซกัน และพยายามเก็บสะสมน้ำมันเชื้อเพลิงไว้ในหลุมใต้ดินที่นครนายกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
3. อาวุธยุทโธปกรณ์และบ้านพักทหารญี่ปุ่นซึ่งแต่เดิมรวบรวมกันไว้ที่พระโขนงรวมอยู่ในเขตบ้านพักทหารนั้น ให้จัดการกระจายออกไปแยกเก็บในหลายที่ จัดให้ปลอดภัยจากการถูกโจมตีทางอากาศ และให้สนใจการขนส่งทางน้ำเพิ่มขึ้นด้วย
4. ให้ระวางเครื่องบินศัตรูที่บินเข้ามาเพียงลำเดียวในเวลา

กลางคืน และให้รายงานในทันทีที่เสียเครื่องบินหายไป พร้อมกันนั้นให้สนใจเป็นพิเศษต่อการเข้ามาโดยการโดดร่มของหน่วยปฏิบัติการงานใต้ดิน และความพยายามสร้างสนามบินลับในที่ต่างๆ

5. การรักษาความปลอดภัยของคลังอาวุธยุทธปัจจัย กองบัญชาการ และที่พักอาศัยต่างๆ ให้ทำอย่างเคร่งครัด และอย่าประมาท ให้ระวังว่าอาจมีการโจมตีของพวกเสรีไทยได้

6. สรุปแล้วสถานการณ์ในระยะเวลาสองปีที่ผ่านมา ได้ถูกรักษาไว้โดยรัศมีของธงชาติญี่ปุ่นและธงชัยเฉลิมพล และสัมพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่นเป็นอาวุธเพียงอย่างเดียวที่ทำหน้าที่แทนเหล่าทหาร แต่ตอนนี้เราเศร้าใจว่าแสงสว่างที่มีนั้นไม่เหมือนแต่ก่อน และสัมพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่นก็ค่อยๆจางหายไปเพราะการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ และการปฏิบัติการของเสรีไทย ดังนั้นตั้งแต่บัดนี้ไปกองกำลัง เท่าที่มีอยู่จริงจึงมีความหมายยิ่งขึ้น ผู้บัญชาการในระดับบนก็มองเรื่องนี้ในทำนองเดียวกัน จึงสั่งให้ย้ายเอากองพลที่ 4 เข้ามาสังกัดอยู่ด้วย และกำลังคิดที่จะเพิ่มกำลังให้อีก ถึงแม้ว่าจะมีสถานการณ์ใดเกิดขึ้นพวกข้าพเจ้าก็จะพยายามอย่างที่สุดไม่ให้เกิดการสู้รบและเป็นศัตรูกับฝ่ายไทย รวมทั้งต้องระมัดระวังไม่ให้มีการใช้ยุทธศาสตร์และการดำเนินงานทางการเมืองใดๆที่จะทำให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองร้าง นายทหารและพลทหารที่เพิ่งเข้ามาใหม่นี้ต้องทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมประเพณีไทยซึ่งเป็นเมืองพุทธศาสนา การได้รับความเคารพจากชาวไทยนั้นเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการได้รับความไว้วางใจและศรัทธาจากชาวไทยจะกลายมาเป็นกำลังใหญ่ที่สามารถชดเชยการขาดแคลนกำลังทหารในเวลานั้นได้มาก

7. ผู้นำในทุกระดับต้องออกมาปฏิบัติการกิจในแนวหน้า และต้องพิจารณาให้รอบคอบต่อปัญหาต่างๆภายในเขตท้องที่ของตน

รวมทั้งพิจารณาสภาพการณ์ทางวัตถุและสภาพแวดล้อมนั้นด้วย และจงปฏิบัติภารกิจให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

สถานการณ์สงครามได้เลวร้ายลงทุกวัน การโฆษณาชวนเชื่อจากฝ่ายศัตรูและงานใต้ดินนั้นมีเพิ่มขึ้นอย่างมาก ภายในประเทศไทยนั้นสัมพันธ์ไมตรีไทย-ญี่ปุ่นรักษาไว้บนแผ่นกระดาษ และการโต้ตอบจากฝ่ายนิยมสหรัฐอเมริกาและอังกฤษนั้นเป็นไปอย่างแข็งขัน ก็ยังทำให้การปฏิบัติงานของกองทัพที่ 39 มีความลำบากทวีคูณ ความเดือดร้อนของฝ่ายข้าพเจ้ามีเพิ่มมากขึ้นทุกวันทุกคืนอย่างแสนสาหัส

บทที่ 21

เครื่องบินศัตรูมาหยามหน้า กองทหารญี่ปุ่น

การใช้กำลังเข้าจัดการในประเทศอินโดจีน-ฝรั่งเศส

นอกจากประเทศไทยแล้ว ในประเทศอินโดจีน-ฝรั่งเศสซึ่งอยู่ใกล้ชิดกัน ก็ได้ปรากฏสถานการณ์ที่เป็นศัตรูต่อกันอย่างแนชัด ข้าพเจ้าได้คาดการณ์ว่าคงต้องมีการใช้กำลังทหารเข้าจัดการในวันใดวันหนึ่งในอนาคตอันใกล้ และก็เป็นที่ได้คาดคิดไว้ กล่าวคือในวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2488 ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขลับสุดยอดจากกองทัพใหญ่ว่า ฝ่ายรัฐบาลญี่ปุ่นได้ตัดสินใจใช้กำลังทหารเข้าจัดการปัญหาแล้ว ในเวลา 18.00 น. ของวันเดี๋ยวก่อนนั้น เอกอัครราชทูตโตชิคาสุ มัตสึโมโตะ ได้ยื่นคำขาดต่อผู้สำเร็จราชการอินโดจีนเดอตูร์และเรียกร้องให้ยอมรับคำขาดนั้นทั้งหมดและเตือนว่าภายในเวลาสองชั่วโมงหากไม่ห้คำตอบใดๆ ฝ่ายทหารญี่ปุ่นจะปฏิบัติการตามวิถีทางของตน ในโทรเลขนั้นมีคำเตือนลงท้ายด้วยว่าเรื่องนี้ให้ถือเป็นความลับของชาติไปจนถึงเวลา 20.00 น. ของวันที่ 9 มีนาคม

ตราบจนถึงวันนี้ พวกเสนาธิการทหารรุ่นหนุ่มในกองบัญชาการทหารสูงสุดที่โตเกียว หรือแม้แต่ในกองทัพใหญ่ที่โซนนก็ได้อีกกล่าวอยู่เสมอว่า มีความรู้สึกยุ่งยากใจอย่างมากที่มีความลับรั่วไหลไป จากฝ่ายไทยถึงศัตรู. ในวันใดวันหนึ่งต้องจัดการกับไทยและอินโดจีนด้วยกำลังทหารเพื่อทำให้ต้นตอของความยุ่งยากทั้งหลายหมดสิ้นไป คำพูดแบบไม่รอบคอบดังกล่าวนี้จะเข้าหน่วยทหารไทยและข้าราชการไทย ซึ่งมีผลอยู่บ้างทำให้มีความรู้สึกกลัวกันไปหมด การรักษาความลับทางทหารและการป้องกันตอบโต้ปฏิบัติการสืบความลับจากฝ่ายศัตรูให้สมบูรณ์ที่สุดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด สำหรับกองทัพฝ่ายกองทัพประจำประเทศไทยนั้นจนถึงวันนี้ยังมีความมั่นใจและได้พยายามอย่างที่สุดให้ฝ่ายเรามีผลงานด้านนี้ไม่แพ้กองกำลังอื่นใด แต่ในประเทศไทยนี้เป็นประเทศที่มีฝ่ายนิยมอังกฤษแลสหรัฐอเมริกาเกาะกันอยู่เป็นกลุ่มใหญ่ นับตั้งแต่เริ่มสงครามมาเลยที่เดียว และก็เป็นอย่างที่เสนาธิการทหารรุ่นหนุ่มได้พูดไว้รวมทั้งได้เรียกร้องไว้ว่า หากไม่มีการใช้กำลังเข้าจัดการกับประเทศไทย การแก้ปัญหาก็ได้อย่างสิ้นเชิงนั้นเป็นไปไม่ได้ กระนั้นก็ตามลำพังแต่สาเหตุเพียงว่ามีความลับรั่วไหลออกไปบ้างและมีความช่วยเหลือแบบเฉื่อยชาจากฝ่ายไทย หรือไม่มีความเป็นไปได้ที่ฝ่ายไทยจะเปลี่ยนไปเป็นศัตรู สาเหตุเพียงเท่าที่กล่าวมานี้จะเป็นเหตุผลที่เพียงพอให้มีการใช้กำลังทหารเข้าจัดการกับประเทศไทยนั้น ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยอย่างเด็ดขาด การใช้กำลังทหารเข้าจัดการ ต้องจำกัดเฉพาะกรณีที่มีความจำเป็นอย่างแท้จริงอันจะยังประโยชน์ต่อชาติโดยแท้เท่านั้น โดยพิจารณาอย่างถี่ถ้วนของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าว่าสถานการณ์ที่ต้องใช้กำลังเข้าจัดการนั้นไม่เกิดขึ้นระหว่างไทยกับญี่ปุ่นอย่างเด็ดขาด ในกรณีของประเทศอินโดจีน-ฝรั่งเศสที่อยู่ใกล้ชิดติดต่อกันนั้น ได้ถูกกำหนดไว้แล้วว่าจะมีการใช้กำลังกันในวันรุ่งขึ้น ข้าพเจ้าคิดว่าเป็น

เรื่องที่มีความจำเป็นต้องมีมาตรการไม่ให้คนไทยทุกคนทั้งที่เป็นข้าราชการและประชาชนทั่วไปเกิดความกังวลใจ และมีความตึงเครียดในใจเกิดขึ้นว่ากำลังมีเรื่อง ที่มากระทบต่อเอกราชของประเทศ มาตรการที่ควรมีนั้นมาจากจิตใจที่สอดคล้องอยู่กับการเป็นสัมพันธมิตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

การปลดอาวุธทหารแตกทัพ

เมื่อข้าพเจ้าได้พิจารณาเรื่องราวอย่างถี่ถ้วนแล้ว จึงได้แจ้งให้นายกควง อภัยวงศ์และรัฐมนตรี กลาโหมของไทยคือ พล.ร.อ.สินธ์ ทราบโดยบอกว่ามีเรื่องด่วนที่จะชี้แจงฉะนั้นจึงขอให้กรุณาเดินทางมาที่บ้านพักของผู้บัญชาการกองทัพด้วย นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกลาโหมได้รับเดินทางมาอย่างรวดเร็ว มาถึงตามกำหนดเวลาที่ได้แจ้งไป ได้จัดให้มีการประชุมขึ้นทันทีมีเสนาธิการทหารยามาตะเข้าร่วมด้วย ข้าพเจ้าได้เริ่มพูดว่า “ตอนนี้ท่านทั้งสองคงมีภาระกิจที่ยุ่งยาก แต่เราได้ขอร้องให้ท่านมาโดยกระชั้นหัน ก็รู้สึกว่ามีความเกรงใจมาก กล่าวคือในเวลา 18.00 น. วันนี้ในประเทศอินโดจีน-ฝรั่งเศส เอกอัครราชทูต มัตสุโมโตะได้ยื่นคำขาดต่อผู้สำเร็จราชการเดอตูร์ และถ้าไม่ได้รับคำตอบภายใน 20.00 น. วันนี้แล้ว ทหารญี่ปุ่นจะเข้าปฏิบัติการตามวิถีทางของตน ตามที่ข้าพเจ้าคาดคิดนั้นตั้งแต่เวลา 20.00 น. คืบนี้เป็นต้นไปคงมีการปะทะกันระหว่างทหารญี่ปุ่นกับฝ่ายฝรั่งเศสในหลายแห่งทั่วประเทศ รวมทั้งในบริเวณชายแดนริมแม่น้ำโขงก็คงมีความวุ่นวายอยู่พอสมควร และมีทหารแตกทัพข้ามชายแดนมา ข้าพเจ้าจึงต้องรีบแจ้งข่าวนี้และขอให้ท่านมีมาตรการโดยรีบด่วนเพื่อเข้าแก้ไข ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในบริเวณชายแดน และขอให้ชี้แจงแก่ชาวบ้านในบริเวณนั้นไม่ให้เชื่อข่าวลือที่ไม่มีสาระ ที่กล่าวมานี้คือสาเหตุที่ขอร้อง

ให้ท่านมาในครั้งนี่ เรื่องนี้จนถึงเวลา 20.00 น.ของค่ำวันนี้เป็นความลับสุดยอด และห้ามมิให้เปิดเผยก่อนเวลาดังกล่าวนั้น ข้าพเจ้าต้องขอเสียมารยาทอย่างรุนแรงขอให้ท่านอยู่ที่นี้ต่ออีกสักสิบนาที เมื่อถึงเวลา 20.00 น.ตรงแล้ว ท่านจึงสามารถเดินทางกลับได้”

เมื่อกล่าวจบแล้ว ทางฝ่ายนายควงและรัฐมนตรีกลาโหม พล.ร.อ.สินธุ์ได้แสดงความขอบคุณข้าพเจ้า และได้สมทนหน้าต่อไปอีกหลายนาที ข้าพเจ้าเองได้พูดเพิ่มเติมว่า “เมื่อครั้งที่ท่านเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผู้บัญชาการทหารสูงสุดคือจอมพล ป.พิบูลสงครามย้ายไปอยู่ที่ลพบุรี ได้มีข่าวลือว่าจะมีการใช้กำลังทหารเข้าเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ข่าวลือนั้นได้แพร่ลงไปในทางภาคใต้ และก่อให้เกิดเหตุการณ์ที่น่าสลดใจที่จังหวัดระนอง โดยการพิจารณาประสภการณ์อันน่าขมขื่นของกองกำลังอื่นๆ ในอดีตนี้ ข้าพเจ้าจึงรีบแจ้งให้ฝ่ายไทยทราบเรื่องนี้ก่อน”

เมื่อถึงเวลา 20.00 น. นายกรัฐมนตรีควงและรัฐมนตรีกลาโหม พล.ร.อ.สินธุ์ได้รับเดินทางกลับทันที ภายในคืนนั้นได้มีคำสั่งออกไปถึงทหารและตำรวจทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณชายแดน คำสั่งให้มีการปลดอาวุธทหารอินโดจีน-ฝรั่งเศสที่ข้ามเข้ามาในประเทศไทย และเรื่องนี้ก็เป็นไปอย่างสงบเรียบร้อย

ข่าวลือว่าทหารญี่ปุ่นนพ่ายแพ้อย่างราบคาบและการตายของแพทย์ทหารในสนามรบ

สถานการณ์ของกองทัพภาคพม่านั้นมีความเลวร้ายมาก แนวป้องกันที่แม่น้ำอิรวดีถูกทำลายอย่างสิ้นเชิง ในสิ้นเดือนมีนาคม

พ.ศ. 2488 ฝ่ายเราได้สูญเสียฐานที่มั่นที่มณฑลเลยและหมิ่นจายย์ฐานที่มั่นที่แมงตะละก็ถึงขั้นวิกฤติแล้ว ข่าวสารเช่นนี้เป็นความลับ แต่ฝ่ายไทยตั้งแต่บุคคลสำคัญลงมาจนถึงชาวบ้านต่างก็ซุบซิบกันถึงความพ่ายแพ้ของทหารญี่ปุ่น ภายในประเทศไทยเองเริ่มมีเมฆดำปกคลุมไปทั่ว

มีข่าวกระจายไปอย่างเช่น “วันนี้มีนางพยาบาลหลายคนนำผู้บาดเจ็บมา” “วันนี้มีผู้หญิงทำงานรับใช้ในสโมสรนายทหาร 30 กว่าคนเดินทางมาจากพม่า” “วันนี้มีผู้บัญชาการหลายคน คณะกรรมการบริษัทและผู้หญิงจำนวนมากเดินทางมาจากพม่าโดยใช้เส้นทางรถไฟ และมีบ้างที่ใช้ถนนสายที่มาจากตองอู แม่ฮ่องสอน และเชียงใหม่” ในขณะที่เดียวกันก็มีข่าวมาจากทางด้านตะวันออกว่า “วันที่ 10 มีนาคม มีการโจมตีทางอากาศครั้งใหญ่และเมืองโตเกียวนั้นถูกเผาครึ่งเมืองที่เมืองมะนิลาทหารสหรัฐอเมริกายกพลขึ้นบกและสามารถควบคุมอ่าวมะนิลาได้แล้ว” “ทหารอเมริกันเริ่มบุกที่โอกินาวา และเมื่อวันที่ 7 เมษายน คณะรัฐมนตรีซึ่งมีโคอิโซะและโยเนฮะอียูด้วยนั้นได้ลาออกแล้ว ได้มีการตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่มีคันทาโร ซูซูกิเป็นหัวหน้า”

ข่าวสารอย่างนี้ทำให้เกิดมีความรู้สึกและเข้าใจว่าสงครามได้มาถึงขั้นสุดท้าย แต่อย่างไรก็ดีพวกข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นว่าฝ่ายเราจะสามารถแก้ไขสถานการณ์ที่เลวร้ายนี้ให้ดีขึ้นได้ และได้ทำการติดต่อกับฝ่ายไทยอย่างองอาจ รวมทั้งได้ให้กำลังใจแก่นายทหารและพลทหารให้พยายามอย่างเต็มที่เพื่อกองทัพที่ 39 จะได้เข้ารับสถานการณ์ได้ ในขณะนั้นไม่มีวิธีทางอื่นนอกจากที่กล่าวมานี้ ฝ่ายกองทัพของศัตรูในเวลานั้นได้แสดงแสนยานุภาพตามอำเภอใจ อย่างเช่นในเวลากลางวันบินมาเหนือท้องฟ้าของกรุงเทพฯ และทิ้งวัตถุสิ่งของกับยารักษาโรคให้

ฝ่ายพลเรือน นอกจากนี้ได้ทิ้งใบปลิวโฆษณาชวนเชื่อเป็นภาษาไทย กล่าวในทำนองว่าฝ่ายญี่ปุ่นตอนนี้ขาดแคลนสิ่งของอย่างมาก ท่านคงไม่ได้รับของขวัญแบบนี้จากฝ่ายญี่ปุ่นแม้แต่ครั้งเดียว ใบปลิวบางฉบับอธิบายการยุทธศาสตร์ของฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษด้วย ทั้งหมดเป็นการเหยียดหยันทหารญี่ปุ่น ฝ่ายข้าพเจ้าเองไม่มีเครื่องบินรบที่จะตอบโต้ได้แม้แต่ลำเดียว กำลังทหารอากาศของไทยก็อยู่ในฐานะเดียวกัน เรามีเพียงปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานอยู่จำนวนหนึ่ง ตั้งอยู่ในบริเวณเขตกรุงเทพฯ เท่านั้นซึ่งไม่ได้เรื่องอะไรเลย

วันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2488 ข้าพเจ้าไปตรวจจุดยุทธการณ ชื่อทวาย มะริด ในเขตตะนาวศรีซึ่งตอนนี้อยู่ในเขตการบังคับบัญชาของข้าพเจ้าหลังจากที่เปลี่ยนเป็นกองทัพที่ 39 แล้ว ในขณะที่บินกลับกรุงเทพฯ เครื่องบินที่ข้าพเจ้านั่งอยู่ถูกหมอกปกคลุมโดยฉับพลันจึงต้องลดระดับเพดานบินลงมาเรียบน้ำทะเล และได้เดินทางกลับถึงสนามบินดอนเมืองได้อย่างหวุดหวิด

เมื่อนั้นพอดีได้ยินเสียงระเบิดอย่างรุนแรงที่กรุงเทพฯ ข้าพเจ้าจึงเร่งรีบกลับกองบัญชาการ ลูกน้องทุกคนในตอนนั้นรวมตัวกันอยู่ที่ปากหลุมหลบภัย กองกำลังทางน้ำซึ่งขึ้นตรงต่อกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ และตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาไม่ห่างจากกองบัญชาการเท่าใดนักกำลังมีเพลิงลุกไหม้อยู่ เครื่องบินศัตรู 30 กว่าลำได้บุกเข้ามาในเส้นทางบินเดียวกับข้าพเจ้า แต่เนื่องจากมีหมอกปกคลุมเครื่องบินศัตรูจึงไม่สามารถพบเห็นเครื่องบินของข้าพเจ้า และเมื่อข้าพเจ้าถึงกองบัญชาการแล้ว ลูกน้องวิ่งเข้ามาหา ข้าพเจ้ากล่าวว่าดีใจมากที่ข้าพเจ้าเดินทางกลับมาได้โดยสวัสดิภาพ

เมื่อเข้าไปที่ห้องทำงานแล้ว หัวหน้าเสนาธิการมีสีหน้าเศร้าหมอง เขาบอกว่าในการโจมตีทางอากาศเมื่อสักครู่นี้ หัวหน้านายแพทย์ทหารนิซิโอกะและเจ้าหน้าที่คุมอาวุธได้เสียชีวิตไปอย่างสมชายชาติทหาร ในขณะที่เขาทั้งสองกำลังตรวจกองกำลังทางน้ำที่คิตะและศพของเขาทั้งสองตอนนี้เพิ่งมาถึงห้องพยาบาล ทั้งสองคนนี้ดูเหมือนตายแทนข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้ฟังแล้วก็รีบวิ่งไปที่ห้องพยาบาลและเคารพวิญญาณของเขาทั้งสอง หัวหน้านายแพทย์ทหารคนนี้มีความรู้ลึกซึ้งรับผิดชอบสูงมาก ทำงานอยู่ในห้องทำงานของตนอย่างน้อยที่สุด และออกไปตรวจงานข้างนอกด้วยตนเองทุกวัน เป็นการปฏิบัติหน้าที่ในแนวหน้าให้เห็นเป็นตัวอย่างการอนามัยซึ่งปกติแล้วในเขตการสู้รบมักมีปัญหาโรคติดต่ออยู่ก็รับการแก้ไขป้องกันอย่างได้ผลดี เขาเป็นคนแรกในกองบัญชาการของข้าพเจ้าที่ได้เสียชีวิต นับตั้งแต่ข้าพเจ้ามารับตำแหน่งเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2486

บทที่ 22

ศิลาจารึกของจอมพลเทราอุจิ

ผู้บัญชาการกองทัพใหญ่ล้มป่วย

วันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2488 ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งจากผู้บัญชาการกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้เทราอุจิให้ไปรายงานตัวที่กองบัญชาการกองทัพใหญ่ที่ไซ่ง่อน พร้อมกับนำเสนาธิการทหารโคนิชิติดตามไปด้วย จอมพลเทราอุจิในตอนนั้นได้ล้มป่วยด้วยเส้นเลือดแตกในสมองมาตั้งแต่ฤดูใบไม้ผลิของปีนั้น (มีนาคม-เมษายน) และในขณะที่ข้าพเจ้าเดินทางไปถึงท่านยังพักผ่อนอยู่บนเตียงพยาบาล นายทหารคนสนิทของท่านได้นำข้าพเจ้าเข้าไปในห้องพยาบาล จอมพลเทราอุจิขยับตัวขึ้นนั่งบนเตียงและยิ้มแยมเหมือนเช่นเดิม ข้าพเจ้าถามว่า “สุขภาพของท่านเป็นอย่างไรบ้าง” ทำยิ้มแยมตอบว่า “ขอบใจ ตอนนี้เดินได้บ้างเล็กน้อย คุณเองตอนนี้ก็มีเรื่องคับขัน” ท่านพูดสั้นๆอย่างมีความเมตตาปรานี และเห็นใจข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้รายงานสถานการณ์ของกองทัพที่ 39 ให้ท่านทราบและกล่าวแสดงความตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่า

1. พยายามอย่างเต็มที่ที่จะรักษาเอกราชของไทย และได้เตรียมพร้อมรับสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด และพยายามอย่างเต็มที่ที่จะรักษาศักดิ์ศรีของทหารญี่ปุ่น

2. เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านประวัติศาสตร์ไทย ข้าพเจ้าทราบว่าการสู้รบกับประเทศเพื่อนบ้านนั้น ส่วนใหญ่กษัตริย์เองทรงทำยุทธหัตถีตัดสินกันว่าใครแพ้ใครชนะ ข้าพเจ้าถือนโยบาย “สว่าง บริสุทธิ์ ล้นดี มิตร” มาแล้วสองปีครึ่ง แต่เมื่อถึงเวลาที่ต้องปฏิบัติแล้ว ข้าพเจ้าตั้งใจที่จะสู้รบกับเสรีไทยตัวต่อตัว โดยจะบุกเข้าไปถึงรังใหญ่แล้วตัดสินแพ้ชนะกันในการรบครั้งเดียว

3. การสร้างสิ่งต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในการส่งกำลังบำรุงกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ และการสร้างสมรรถภาพในการเตรียมการพึ่งตนเองมากขึ้น ทั้งสองข้อนี้ถือเป็นหน้าที่สำคัญของกองทัพของข้าพเจ้า และได้ตระเตรียมเรื่องนี้มานานแล้ว ในสถานการณ์ปัจจุบันคงจะใช้การได้พอควร และต่อไปนี้จะถือเอาประสบการณ์ของกองทัพภาคพม่าเป็นบทเรียน ถือว่าการป้องกันมีความสำคัญที่สุด ถือเอาความสามัคคีแบบแห่งหินใหญ่ให้มีในเหล่าทหารของเรา และตั้งใจทำหน้าที่ให้ดีที่สุดของท่านอย่าได้วิตกกังวลอะไรเลย

จอมพลเทราอุจิชึ้นมือมาและกล่าวว่า มีเรื่องยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้นทุกวัน ขอให้พยายามอย่างเต็มความสามารถ และขอให้ติดต่อกับหัวหน้าเสนาธิการทหารของกองทัพใหญ่นูมาตะอย่างใกล้ชิด ทำทุกสิ่งทุกอย่างในทางที่ดีขึ้น ข้าพเจ้าจับมือของท่านแน่นและข้าพเจ้ามีน้ำตาคลอเบ้าตา

มรณกรรมที่น่าเศร้าสลดใจ

หลังจากที่ข้าพเจ้าปรึกษากับหัวหน้าเสนาธิการทหารกองทัพอใหญ่ นูมาตะ และผู้ที่เกี่ยวข้องเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมหัวหน้าเสนาธิการทหารภาคพม่าคือ พล.ท.ชินอิชิ ทานากะซึ่งได้รับบาดเจ็บสาหัสจากการรบที่พม่าเมื่อเร็วๆนี้ เขาทำหน้าที่รักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลไซ่ง่อน ข้าพเจ้าได้ข่าวว่านายพลผู้นี้บาดเจ็บสาหัสแต่มีกำลังใจเข้มแข็งมาก ก่อนเดินทางกลับข้าพเจ้าแวะไปพบหัวหน้าเสนาธิการ ทหารกองทัพอใหญ่ นูมาตะเป็นการส่วนตัวอีก ข้าพเจ้าสนทนากับเสนาธิการทหาร นูมาตะมาก ครั้งตั้งแต่เดินทางไปยุโรปด้วยกันเมื่อ 20 ปีก่อนโดยเดินทางไปในเรือลำเดียวกันชื่อคาโตริมารู 40 กว่าวัน ดังนั้นเราทั้งสองจึงมีเรื่องที่คุณชอบเป็นกันเองได้มาก

วันที่ 7 ตอนบ่าย หลังจากทำภาระกิจเสร็จสิ้นในไซ่ง่อนแล้ว และเตรียมตัวเดินทางกลับกรุงเทพฯ ข้าพเจ้าได้รับโทรศัพท์จากหัวหน้าเสนาธิการใหญ่นูมาตะ แจ้งว่าท่านจอมพลเทราอุจิจะเดินทางมาพบข้าพเจ้าเดี๋ยวนี้ ข้าพเจ้าตกใจมากเพราะเป็นเรื่องที่อยู่เหนือการคาดคิด ข้าพเจ้าตอบว่าท่านกำลังพักผ่อนอยู่ขอให้ระงับการเดินทาง หากมีธุระอันใดข้าพเจ้าจะไปเยี่ยมท่านเอง แต่หัวหน้าเสนาธิการทหารใหญ่ตอบว่าตอนนี้ท่านบอกว่าตัวท่านเองดีขึ้นแล้ว และท่านมีความประสงค์จะเดินทางมาเอง

อีกไม่นานนักจอมพลเทราอุจิเดินทางโดยรถยนต์มาถึงที่พักของข้าพเจ้า ท่านถือไม้เท้าซึ่งทำด้วยไม้ไผ่ซึ่งมาจากฐานที่มั่นที่นครนายก ข้าพเจ้าเพิ่งมอบให้กับท่านเมื่อวานนี้เอง ท่านเทราอุจิกล่าวอย่างยิ้มแย้มว่า “วันนี้มีความสุขแจ่มใสมากเลยมารบกวนคุณ” ข้าพเจ้า

สนทนากับท่านเกือบ 20 นาที ครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายที่ข้าพเจ้าได้พบกับท่าน

วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ท่านเสียชีวิตที่บ้านพักตากอากาศของคนอังกฤษในบริเวณสวนยางที่แรงคำอยู่ชานเมืองของยะโฮร์ ลูกน้องของท่านซึ่งชาวซิงและครีธาในบาร์มีของท่านได้นำหินมาจากภูเขาบริเวณนั้น นำมาสร้างเป็นแท่งศิลาจารึกให้กับท่าน อดีตหัวหน้าเสนาธิการทหารของกองทัพใหญ่ผู้มาแต่ผู้มีความสุขรอบคอบบอกกับข้าพเจ้าว่า ที่จารึกนั้นเขียนไว้ว่าท่านจอมพลเสียชีวิตด้วยโรคภัยไข้เจ็บ

บทที่ 23

เกียรติยศของมาซาโนบุ ทสึจิ

การเปิดให้เยี่ยมชมแนวป้องกันอย่างไม่เป็นทางการ

ตอนบ่ายของวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2488 ข้าพเจ้าเดินทางโดยเครื่องบินจากไซ่ง่อนกลับถึงกรุงเทพฯ และเข้าบ้านพัก ได้รับรายงานจากทหารคนสนิทว่า เสนาธิการทหารทสึจิเข้ามารับตำแหน่งและเดินทางมาถึงกรุงเทพฯ แล้ว

วันรุ่งขึ้น ข้าพเจ้าได้รับรายงานจาก พ.อ.ทสึจิ ตัวเขายังมีบาดแผลอยู่หลังจากที่เพิ่งผ่านการรบมาจากพม่า คือมือขวาของเขายังคงมีผ้าพันแผลและคล้องไว้กับคอ ตั้งแต่ฤดูใบไม้ผลิ ปี พ.ศ. 2485 ครั้งที่ข้าพเจ้าได้รับรายงานเกี่ยวกับการรบที่มลายูจากบุคคลนี้ ตอนนั้นข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการกรมสารวัตรทหาร และจากครั้งนั้นมาก็เพิ่งได้มาพบกับเขาที่กรุงเทพฯ นี้เอง ข้าพเจ้าเองระลึกถึงเขาอยู่มากและคิดอยู่ในใจว่าเขาคงจะช่วยข้าพเจ้าได้มาก แต่ข้าพเจ้า

ได้มาทราบในภายหลังและเสียใจเป็นอย่างยิ่งว่าเขาเองเข้าใจความรู้สึกของข้าพเจ้าผิดไปเป็นตรงกันข้าม

โดยการบังคับบัญชาการปฏิบัติงานในแนวหน้าของเสนาธิการทหารทูลูจี และการอุทิศตัวเองแบบไม่ได้หลับไม่ได้นอนประมาณหนึ่งเดือนของเขา มีผลให้การสร้างแนวป้องกันระยะที่หนึ่งสำเร็จลงได้ในตอนต้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2488 กองทัพญี่ปุ่นได้เชื้อเชิญให้ข้าราชการและทหารไทยระดับสูงมาชมแนวป้องกันที่เข้มแข็งที่สุดแห่งหนึ่งนี้อย่างไม่เป็นทางการ วัตถุประสงค์แท้จริงคือไม่ต้องการให้ฝ่ายไทย คิดการกำเริบขึ้นและเป็นการแสดงให้เห็นฐานะและศักดิ์ศรีของทหารญี่ปุ่นซึ่งมีภาระหน้าที่ต่อต้านการรุกที่ใช้เล่ห์เหลี่ยมในทุกทางของฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษตามข้อตกลงสัมพันธไมตรีไทย-ญี่ปุ่น

วันที่ 9 กรกฎาคม¹⁵ ได้เชิญรัฐมนตรีกลาโหม พล.ร.อ.สินธุ์ และผู้บัญชาการทหารบกหลวงสินาดโยธาร์ักษ์ และผู้ใหญ่ของกองทัพบกเรือ-อากาศ และข้าราชการพลเรือนระดับสูงรวม 70 กว่าคนมาเยี่ยมชมแนวป้องกันโตชิกะ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิที่ถนนพญาไท กองทหารญี่ปุ่นได้สร้างไว้อย่างแข็งแรงมากที่สุด ในช่วงนั้นเป็นฤดูฝนระดับน้ำอยู่ใต้ดินเพียง 1-2 ฟุต สิ่งก่อสร้างจึงต้องยกพื้นและสร้างอย่างแข็งแรงด้วยไม้สักขนาดใหญ่ทรงจตุรัสขนาด 25 เซนติเมตร ความรู้สึกของข้าราชการระดับสูงฝ่ายไทยนั้นคงคิดกันไปคนละทางสองทาง แต่ทุกคนก็คงจะตั้งว่าในระยะเวลานั้นสันนั้นยังสามารถสร้างแนวป้องกันได้ถึงขนาดนี้ ก่อนที่จะเปิดให้ชม เสนาธิการทหารทูลูจีซึ่งมือขวาของเขมีผ้าพันแผลและคล้องคอไว้อยู่ นั้นยืนอยู่ดูสมฐานะของวีระบุรุษที่ผ่านสนามรบมาอย่างโชกโชน ได้อธิบายบทเรียนของการสู้รบในพม่า และอธิบายลักษณะพิเศษของแนวป้องกัน

นี่ ทำทีของเสนาธิการฝ่ายไทยนั้นดูตั้งใจฟังอย่างมาก ถัดมาข้าพเจ้าได้กล่าวเพิ่มเติมว่าแนวป้องกันนี้สร้างตามคำสั่งของกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ มีไว้สำหรับป้องกันประเทศไทยและตอบโต้การบุกเข้ามาของฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ อีกนัยหนึ่งก็เพื่อป้องกันตนเอง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากความตระหนักในหน้าที่ตามข้อตกลงสัมพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่น แต่ข้าพเจ้าได้ขวลือเมื่อเร็ว ๆ นี้ว่ามีขบวนการใต้ดินของเสรีไทยเข้ามาดำเนินงานอย่างคึกคักขึ้น การสร้างแนวป้องกันนี้จึงมีเพื่อไว้ป้องกันตัวเองเท่านั้น ข้าพเจ้าประกาศอย่างชัดเจนว่าจะพยายามหลีกเลี่ยงให้มากที่สุดที่ เพื่อไม่ให้เมืองหลวงของไทยกลายเป็นสนามรบ แต่ข้าพเจ้าก็ได้ขวมาอีกว่าข้าศึกกำลังสร้างสนามบินลับขึ้นในประเทศไทย ข้าพเจ้าได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องนี้โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างเสนาธิการทหารฝ่ายไทยกับญี่ปุ่น และจะจัดให้มีมาตรการอันเด็ดขาดในเรื่องนี้ต่อไป คำประกาศดังกล่าวของข้าพเจ้านี้เป็นเหมือนลูกกระเบิดที่ทำให้ฝ่ายไทยเองหวั่นใจอยู่ไม่น้อย

การสะกดรอยหรือป้องกัน

หลังจากจัดให้มีการเยี่ยมชมแนวป้องกันได้ไม่นาน ข้าพเจ้าได้รับแจ้งจากนายกรัฐมนตรีกวาง อภัยวงศ์ว่า มีความประสงค์ขอพบพร้อมกับเอกอัครราชทูต ข้าพเจ้าไปที่ทำเนียบรัฐบาลพร้อมเอกอัครราชทูตยามาโมโตะทันที นายกรัฐมนตรียของไทยมีสีหน้าตระหนกมาก และเริ่มพูดว่า“สารวัตรทหารญี่ปุ่นสะกดรอยข้าพเจ้าซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรียของประเทศไทย เรื่องนี้ทั้งสองท่านทราบหรือไม่” ข้าพเจ้าตอบว่า“ไม่ทราบเลย และจะสอบสวนเรื่องนี้โดยทันทีและจะแจ้งให้ทราบต่อไป” หลังจากนั้นข้าพเจ้าเดินทางกลับมากองบัญชาการ ได้เรียกหัวหน้าเสนาธิการฮามาตะ และผู้บัญชาการกองสารวัตรทหารคือ พ.อ.โทคุดะ

รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับมาสอบสวน พบว่าการสะกดรอยนั้นเป็นความจริง สาเหตุคือการสืบพฤติกรรมของกลุ่มผู้นิยมอังกฤษและสหรัฐอเมริกา อย่างเช่นผู้สำเร็จราชการปรีดี พนมยงค์ และอธิบดีกรมตำรวจอดุล นั้นมีเรื่องเกี่ยวโยงกันอยู่ ฝ่ายสืบข่าวทหารจึงต้องสะกดรอยตามตัว นายคอง อภัยวงศ์ไปโดยพลการ ข้าพเจ้าเองจะพูดข้อเท็จจริงนี้ โดยตรงไม่ได้ ดังนั้นหลังจากที่พวกข้าพเจ้าได้ปรึกษากันแล้ว ได้ตอบ ไปมีใจความว่า

“ในขณะนี้มิใช่ข่าวลือหลายอย่างแพร่หลายอยู่ในประเทศไทย พณฯท่านคงทราบดีอยู่แล้ว โดยเฉพาะกลุ่มผู้นิยมอังกฤษและสหรัฐอเมริกา กลุ่มหนึ่ง ได้จ้องมองพณฯ ท่านอยู่ว่าเป็นหัวหน้าใหญ่ฝ่ายนิยม ญี่ปุ่น ถ้ามีคนมาประทุษร้ายพณฯ ท่านหรือมีอะไรร้ายต่อตัวท่านแล้ว ฝ่ายญี่ปุ่นจะเสียเปรียบและตั้งสถานการณ์ให้กลับคืนไปดังเดิมไม่ได้ สารวัตรทหารญี่ปุ่นคิดที่จะป้องกันพณฯ ท่าน จึงได้ติดตามพณฯ ท่านไป โดยพลการ ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันพณฯ ท่านนั่นเอง”

ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าคงไม่ตอบเรื่องนี้ด้วยตัวเอง ในขณะที่กำลัง คิดหาตัวแทนอยู่นั้น เสนาธิการทหารทูลจิได้เสนอตัวขึ้นมาเอง

นายกรัฐมนตรีกอง อภัยวงศ์กับข้าพเจ้าติดต่อกันอย่างใกล้ชิด อยู่เสมอ นับตั้งแต่ตั้งคณะรัฐมนตรีเป็นต้นมา และนิสัยของท่านนั้น เป็นคนตรงไปตรงมาแบบขวานผ่าซาก หลังจากที่ถูกเอกราชทูตยามา โมโตะเข้ามารับตำแหน่งแล้ว พวกเราทั้งสามคนได้ร่วมโต๊ะอาหารค่ำ ด้วยกันทุกเดือน ที่บ้านนายกรัฐมนตรีย่างหรือไม่กี่ที่บ้านพักของ เอกราชทูตและของข้าพเจ้าย่าง ได้พูดคุยกันในเรื่องต่างๆไปครั้งหนึ่ง เป็นเวลาหลายชั่วโมงอยู่เป็นประจำ เมื่อมีความสัมพันธ์แนบแน่นเช่นนี้

ข้าพเจ้าก็สบายใจว่านายกรัฐมนตรี อภิรักษ์ อภัยวงศ์ คงจะพอใจในคำอธิบายของเสนาธิการทสึจิ และก็เป็นไปอย่างที่ข้าพเจ้าคาดคิด เสนาธิการทหารทสึจิกลับมาภายใน 30 นาทีและรายงานว่าทุกสิ่งทุกอย่างราบรื่นมาก ท่านนายกรัฐมนตรียอมรับในคำชี้แจงนั้นอย่างไม่มีอะไรคั่งค้างอยู่ในใจ

บทที่ 24
การขยายเป็นกองทัพภาคที่ 18
ที่ไร้ความหมาย

กองกำลังของกองทัพภาคที่ 18

วันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2488 กองทัพที่ 39 ได้ยุบตัวเองลง และมีการจัดตั้งเป็นกองทัพภาคที่ 18 แทน ข้าพเจ้าเองได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งเป็นผู้บัญชาการกองทัพภาคที่ 18 ลำดับของการบังคับบัญชาในกองทัพภาคที่ 18 มีดังนี้

ผู้บัญชาการคือ พล.ท.อาเคโตะ นากามูระ

หัวหน้าเสนาธิการคือ พล.ท.ทาดาชิ ฮานายา

รองหัวหน้าเสนาธิการทหารคือ พล.ท.ฮิโตะชิ ฮามาตะ

ฝ่ายเสนาธิการ พล.อ.มาซาโนบุ ทสึจิ, พล.อ.ทาเคโอะ โคนิชิ, พล.อ.คิโยชิ คิซึนามิ, พล.อ.มาซาโตะชิ ยาโนะ, พล.ท.โนบุโยชิ อิชิบะ(มาถึงหลังยุคสงคราม) พล.ต.ทาดาโอะ ซาโตะ, พล.ต.โทชิโอะ ฮาระ, พล.ต.คาซึโอะ วาคิซะกะ¹⁶

ทหารคนสนิท พ.อ. ฮันจิโระ คิตะโนะ, พ.อ.นามิโยชิ
ยาซุโอกะ, พ.ต.ชินอิจิโระ ทากาดะ, ร.อ.ซาคาคะซุ อิชิ
ฮาระ, ร.อ.คาซุโอะ โมโมอิ, ร.อ.ริวอิจิโระ โคบายาชิ
ประจํานายทหารคนสนิท ร.อ.ฮิสึจิ ซาคาคิตะ
หัวหน้าอาวุุธยุทโธปกรณ์ พล.ต.เคน นูมาตะ
หัวหน้าการเงิน พล.ต.คาซุโอะ มาจิโนะ
หัวหน้าแพทย์ทหาร พล.ต.मितซึกิ คามาตะ
หัวหน้าสัตวแพทย์ พ.อ.ยาซาบุโระ เอ็นโดะ
หัวหน้านิติกร พ.อ.ยาซึยุกิ ชุกาโนะ

กองกำลังที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของกองทัพภาคที่ 18 มี
ดังนี้

1. กองทัพที่ 15 ผู้บัญชาการคือ พล.ท.ชิยาจิ คาดามุระ
หัวหน้าเสนาธิการคือ พล.ต.กนปaji โยชิตะ
กองพลที่ 4 ผู้บัญชาการคือ พล.ท.มาซึจิโร คิมุระ
กองพลที่ 56 ผู้บัญชาการคือ พล.ท.ยูโซะ มัตซึยามา
 2. กองพลที่ 15 ผู้บัญชาการคือ พล.ท.ซะกน วาดาริ
 3. กองพลที่ 22 ผู้บัญชาการคือ พล.ท.มาซาซึกา ฮิราตะ
 4. กองพลน้อยที่ 29 ผู้บัญชาการคือ พล.ต.เกินปaji
ซาโตะ
- ประจำกองบัญชาการกองทัพภาคที่ 18 พล.ต.เรโซ โอบาระ

หน้าที่ด้านยุทธการของกองทัพภาคที่ 18 ยังคงเหมือนกับสมัย
ที่เป็นกองทัพที่ 39 แผนการณ์ยุทธต่างๆไม่ได้เปลี่ยนแปลง แต่ได้
เน้นการป้องกันเขตกรุงเทพฯ เพิ่มมากขึ้น

ศัตรูมาเมื่อใดก็ได้

กองทัพภาคที่ 18 ซึ่งมีฐานะเป็นกองทัพในสนามการสู้รบ ในส่วนภายในมีหัวหน้าเสนาธิการทหารฮานายาเป็นผู้รับผิดชอบด้านการควบคุมและการยุทธศาสตร์ ส่วนภายนอกมีเสนาธิการทหารทูลจิรับผิดชอบในเรื่องของการวางแผนป้องกันอย่างเข้มแข็ง การปฏิบัติกับฝ่ายไทยนั้น มีรองหัวหน้าเสนาธิการฮามาตะกับเสนาธิการคิซึนามิเป็นผู้ดูแลอยู่ ในส่วนของการปฏิบัติการภายในเฉพาะกองบัญชาการให้เสนาธิการโคนชิ, ยาโนะ, ซาโตะ, ฮาระ, วาคิซากะ เป็นผู้ดูแล และได้แบ่งงานดังกล่าวกันเป็นที่เรียบร้อย มีกำลังทหารอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาทั้งหมด 1 แสน 5 หมื่นคน ครึ่งหนึ่งเป็นกองกำลังที่ถอยมาจากประเทศพม่า และอีกส่วนหนึ่งย้ายมาจากมาลายูและอินโดจีน-ฝรั่งเศส กองกำลังทั้งหมดนี้ในระยะแรกยังไม่ถึงขั้นที่มีขีดความสามารถสูงสุด แต่หลังจากที่ได้เข้ามาพักผ่อนในประเทศไทยระยะหนึ่งแล้วก็มีกำลังใจที่จะทำการรบเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่นั้นหากเปรียบกับกองทัพต่างๆ แล้ว ไม่มีกองทัพใดมีเสบียงอาหารและเครื่องใช้เท่ากับกองทัพภาคที่ 18 นี้ ถ้าขาดแคลนเสบียงอาหารก็ทำการสู้รบไม่ได้ ในขณะที่นั้นโชคดีว่ามีอาหารการกินบริบูรณ์ ดังนั้นจึงมีความพร้อมที่จะสู้รบได้ในทุกเวลา

แต่ในวันที่ 26 กรกฎาคม ได้มีการประกาศที่ปอร์ตสตัน คือฝ่ายประเทศ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ รัสเซีย และจีน ได้ลงนามในประกาศร่วมกันต่อชาวโลกโดยฉับพลัน บังคับให้ประเทศญี่ปุ่นยอมแพ้โดยไม่มีเงื่อนไข

ในขณะที่นั้นนายทหารของกองทัพบางคนไม่สนใจในประกาศนี้สาเหตุเพราะคิดว่าเป็นเพียงคำขู่จากฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ แต่

ในประสบการณ์ของรองเสนาธิการฮามาตะซึ่งมีอดีตเป็นอธิบดีกรมข่าวสารเชลยศึกและผู้บัญชาการกรมควบคุมเชลยศึก เขาเข้าใจว่าประกาศนี้ไม่ใช่เป็นเพียงแค่คำขู่

สถานการณ์ในโตเกียวเป็นอย่างไรฝ่ายข้าพเจ้าไม่ทราบในรายละเอียด แต่ประกาศพอร์ตสตัมนี่มีความสำคัญมากทีเดียว ฝ่ายเราจึงได้ปรึกษาหารือกันโดยมีหัวหน้าเสนาธิการเป็นผู้ประสานงาน และได้เสนอความคิดต่อผู้บัญชาการกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ มีใจความว่า

“ชนะหรือแพ้ในทางใดทางหนึ่งนั้นย่อมเป็นสิ่งที่แน่นอน นับตั้งแต่เริ่มสงคราม ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องที่น่าตระหนกตกใจ แต่ตอนนี้เร็วเกินไปที่จะแพ้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีคำรับรองเกี่ยวกับการรักษาไว้ซึ่งสถาบันหลักของชาติ ฉะนั้น เพื่อได้มีคำรับรองนี้ต้องสู้รบต่อไปจนถึงขั้นสุดท้าย”

เกี่ยวกับประกาศพอร์ตสตัมนี่ เกือบไม่มีคำวิจารณ์จากฝ่ายไทยให้ได้ยินเลย ตรงกันข้ามกับการทิ้งระเบิดปรมาณูที่ฮิโรชิมาในวันที่ 6 และนางาซากิในวันที่ 9 สิงหาคม คนไทยหลายคนที่พวกข้าพเจ้ารู้จักดีนั้นได้แสดงความเห็นใจว่าญี่ปุ่นแพ้เพราะระเบิดปรมาณู และไม่มีทางเลือกเสี่ยงไปทางอื่นได้ นอกจากต้องยอมรับประกาศพอร์ตสตัมน์ ฝ่ายข้าพเจ้าเองก็รู้ดีว่าความเสียหายที่ฮิโรชิมาและนางาซากินั้นใหญ่หลวงมากนัก ความทุกข์ทรมานที่สองแห่งนี้มีมากอย่างแสนสาหัสเกินกว่าที่จะบรรยายออกมาได้

บทที่ 25

การตายของเสนาธิการทหารทสุจิ

ญี่ปุ่นยอมรับประกาศปอร์ตสตั้ม

โทรเลขที่ว่ารัฐบาลญี่ปุ่นยอมรับประกาศปอร์ตสตั้มนั้น ฝ่ายรัฐบาลไทยดูเหมือนว่าได้รับจากรัฐบาลญี่ปุ่นเมื่อตอนกลางคืนของวันที่ 10 สิงหาคม วันรุ่งขึ้นคือ 11 สิงหาคม เป็นวันที่นัดกันว่าจะมีการพบปะระหว่าง “บุคคลสามคน” ประจำเดือน โดยที่สถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ จึงเปลี่ยนเป็นการพบปะกันด้วยการดื่มน้ำชาที่บ้านพักของรัฐมนตรีต่างประเทศคือนายศรีเสนา สมบัติศิริ แทน ในงานเลี้ยงกลางวันวันนั้น นายกรัฐมนตรีควง อภัยวงศ์ บอกข้าพเจ้าว่ามีโทรเลขอย่างเป็นทางการแจ้งมาว่ารัฐบาลญี่ปุ่นยอมรับประกาศที่ปอร์ตสตั้มแล้ว และได้ขอให้ฝ่ายไทยปฏิบัติตามวิถีทางของตนเอง นายกควงได้กรุณาแจ้งเรื่องนี้ให้ข้าพเจ้าทราบ

เมื่อเป็นเช่นนี้ สัมพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่นก็เป็นอันสิ้นสุดลงโดยปริยาย ข้าพเจ้าได้แสดงความขอบคุณต่อท่านนายกรัฐมนตรีที่

ให้ความช่วยเหลือฝ่ายญี่ปุ่นนับตั้งแต่ท่านเข้ารับตำแหน่ง และขอให้เป็นมิตรที่ดีต่อกันต่อไป ข้าพเจ้ารีบกลับมากองบัญชาการ เรียกหัวหน้าและรองหัวหน้าเสนาธิการและเสนาธิการระดับสูงให้มารับทราบสถานการณ์และปรึกษาพร้อมกัน การรับประกาศปอร์ตสตัมนั้นทางฝ่ายรัฐบาลญี่ปุ่นได้ ออกประกาศทางวิทยุกระจายเสียงภาษาอังกฤษออกไปทั่วโลกและฝ่ายรัฐบาลไทยได้รับโทรเลขอย่างเป็นทางการแล้ว อีกไม่นานคนทั่วไป คงทราบเรื่องนี้กันหมด อย่างไรก็ตามก็ดีฝ่ายเราคิดว่า จะเก็บเรื่องนี้ไว้เป็นความลับจนกว่าจะได้รับโทรเลขอย่างเป็นทางการ ยืนยันมา และตกลงกันว่าต้องทำเรื่องสอบถามกองบัญชาการกองทัพใหญ่ด้วย ในส่วนภายในของกองทัพภาคที่ 18 นั้นก็ได้เริ่มภารกิจที่ควรทำแต่โดยดี ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการเริ่มทำโดยพลการ

อีกไม่นานนักเราได้คำตอบจากกองทัพใหญ่ ไม่มีคำอธิบายและคำชี้แจงเกี่ยวกับการยอมรับคำประกาศปอร์ตสตัมเลย ตรงกันข้าม ได้มีคำสั่งว่า บัดนี้คำสั่งมาจากกองบัญชาการทหารสูงสุดที่โตเกียวว่า ฝ่ายรัสเซียได้ประกาศสถานะสงครามกับญี่ปุ่นและฝ่ายญี่ปุ่นได้ออกคำสั่งให้ต่อสู้กับรัสเซียแล้ว และมีคำสุนทรพจน์ของรัฐมนตรีกลาโหม คือ พล.อ.อะนาโตลีแวนนอวอด้วย คำสุนทรพจน์นั้นอ่านดูแล้วปลุกใจมาก แม้แต่คนที่ซื่อลัดทั้งหลายอ่านดูก็คงมีความรู้สึกอยากจะรบ พิจารณาจากข้อมูลที่ได้มานี้อาจวินิจฉัยได้ว่าการยอมรับคำประกาศปอร์ตสตัมนั้นไม่มีความหมายอันใด กองบัญชาการทหารสูงสุดที่โตเกียวเองคงตัดสินใจสู้รบแบบประจัญบานบนแผ่นดินญี่ปุ่น เพราะคงได้รับข้อเสนอจากกองทัพทุกฝ่ายเหมือนดังที่ฝ่ายเราได้เสนอไปต่อกองทัพใหญ่ แต่ข้อมูลและข่าวสารที่ได้รับจากประเทศไทยนั้นตรงกับกรยอมรับประกาศปอร์ตสตัม เพื่อแก้ปัญหานี้กองทัพภาคที่ 18 ตัดสินใจส่งเสนาธิการโคนิชิเดินทางไปกองบัญชาการกองทัพใหญ่ที่ไซ่งอน

ในช่วงเวลานี้ กองทัพภาคที่ 18 ได้ระมัดระวังตัวเองโดยไม่ประมาทและมีการประชุมนายทหารระดับสูงทุกวัน และในท้ายที่สุดจากการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ได้มีความเห็นว่าการยอมแพ้โดยไม่มีเงื่อนไขนั้นคงจะเป็นความจริง และคงมีคำสั่งชี้แจงออกมาในเร็ววันนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าในเรื่องที่ต้องการให้ระวังตัวมากที่สุดในขณะนั้นคือให้รักษาระเบียบวินัยทหารและปฏิบัติตามคำสั่งโดยเคร่งครัด

ตามความเป็นจริงกองทัพภาคที่ 18 เพิ่งจัดตั้งเสร็จไม่นานนี้ และข้าพเจ้ายังไม่ได้ตรวจทหารที่เข้ามาอยู่ใต้การบังคับบัญชาแม้แต่ในครั้งแรกให้ถึงถวนเลย ดังนั้นการควบคุมกองทัพจึงต้องมีความระมัดระวังอย่างมากที่สุด เรื่องที่ฝ่ายเรามีความวิตกกังวลมากที่สุดคือจนถึงวันที่ 11, 12, 13 และ 14 แล้วเราก็ยังไม่ได้รับโทรเลขอย่างเป็นทางการเลยว่ามีกรับประกาศปอร์ตสตีม ในอีกด้านหนึ่งเสนาธิการโคนชิซึ่งฝ่ายเราส่งไปติดต่อกับกองทัพใหญ่ก็ไม่ได้ติดต่อกลับมาช่วง 4 วันนี้ จึงมีความสับสนมากที่สุด บางที่ฝ่ายเราวินิจฉัยว่ากองทัพสมเด็จพระจักรพรรดิคงตัดสินใจสู้แบบประจัญบาน ดังที่ข้อมูลครั้งสุดท้ายบอกว่ากองบัญชาการทหารสูงสุดที่โตเกียวให้กองทัพประจำแมนจูว์รบตอบโต้กับรัสเซีย และมีสุนทรพจน์ของรัฐมนตรีกลาโหมคือ พล.อ. อะนามิแนบมาด้วยดังได้กล่าวมาแล้ว

เสนาธิการทหารทูลจัดตัดสินใจปฏิบัติการใต้ดิน

ในสถานการณ์เช่นนี้ พอถึงตอนเช้าของวันที่ 14 สิงหาคม หัวหน้าเสนาธิการฮานายานำเสนาธิการทูลจิม่าที่ห้องบัญชาการของข้าพเจ้า หัวหน้าเสนาธิการได้รายงานสถานการณ์ในขณะนั้นว่า

“เรื่องรัฐบาลญี่ปุ่นยอมรับประกาศปอร์ตสตันนั้นยังไม่มีโทรเลขบอกมาอย่างเป็นทางการ แต่ก็คงจะเป็นความจริงคงเป็นการแพ้งครามโดยไม่มีเงื่อนไข และมีการปลดอาวุธกันต่อไป และอาจจะมีควมวุ่นวายเกิดขึ้นหลายที่ การติดต่อสื่อสารในขณะนี้ฝ่ายตรงข้ามได้ควบคุมไว้ทั้งหมด ดังนั้นกองทัพฝ่ายเราจึงไม่อาจทราบสถานการณ์ของกองทัพฝ่ายญี่ปุ่นได้เลย เดียวนี้เป็นเหมือนคนตาบอดทำงานในเวลากลางคืน ทหารญี่ปุ่นจะทำอะไรต่อไปนี้คาดเดาไม่ถูกเลย แต่ต่อไปเพื่อให้ญี่ปุ่นพินและลูกกลับคืนมาได้อีก การบันทึกข้อเท็จจริงหลังแพ้งครามนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งขวดยสำหรับประเทศชาติ ในแง่นี้ข้าพเจ้าพิจารณาให้เสนาธิการทูลจิพร้อมกับนายทหารหนุ่มอีกหลายคนไปปฏิบัติงานใต้ดินโดยไม่จำกัดเวลา เรื่องนี้ได้รับอนุมัติอย่างไม่เป็นทางการจากกองบัญชาการกองทัพใหญ่ แต่ในฐานะที่ท่านเป็นผู้บัญชาการ จึงขอคำตัดสินจากท่านด้วย”

เรื่องบอกไปปฏิบัติงานใต้ดินของเสนาธิการทูลจินี้ ข้าพเจ้าเพิ่งได้ยินเป็นครั้งแรกในครั้งนี้อง แต่การตัดสินใจที่มีไปแล้วของเขาทั้งสองคนเป็นเรื่องที่ยากจะเปลี่ยนใจได้ ข้าพเจ้าถามหัวหน้าเสนาธิการว่า “แล้วเรื่องนี้ เราจะจัดฐานะของเสนาธิการทูลจิไว้อย่างไร” เสนาธิการทูลจิตอบทันทีว่า “จัดเป็นผู้ตายในสนามรบครับผม”

ข้าพเจ้าถามต่อไปอีกว่า “การจัดให้เป็นผู้ตายในสนามรบนั้นหมายความว่าฝ่ายเราต้องรายงานให้กองบัญชาการทหารสูงสุดทราบด้วยหรือไม่” เขาตอบว่า “ใช่ครับ”

ข้าพเจ้ากล่าวต่อไปอีกว่า “เรื่องนี้เป็นเรื่องค่อนข้างสำคัญ

แต่ถ้าทางกองทัพใหญ่เห็นด้วย และเสนาธิการทสุจิเองมีความมั่นใจที่ปฏิบัติงาน แล้วก็เริ่มงานได้”

คืนนั้นเสนาธิการทสุจิได้ร่างโทรเลขลับสุดยอดเพื่อส่งรายงานไปที่กองทัพใหญ่และกองบัญชาการทหารสูงสุดและมายื่นให้ข้าพเจ้าลงนาม เนื้อความมีว่า “เสนาธิการทสุจิและคณะได้รับงานตามแผนการณ์ ขอให้จัดว่ามีฐานะเป็นผู้ตายในสนามรบ”

กลางคืนวันที่ 14 สิงหาคม ได้รับคำสั่งจากกองทัพใหญ่ว่า ในเวลาเที่ยงวันของวันที่ 15 สิงหาคม คือวันพรุ่งนี้ จะมีประกาศสำคัญจากโตเกียว ให้หัวหน้าเสนาธิการฮานายามารายงานตัวที่กองบัญชาการกองทัพใหญ่ที่ไซ่ง่อนตามเวลาดังกล่าวด้วย” และหัวหน้าเสนาธิการได้เดินทางโดยเครื่องบิน ออกจากกรุงเทพฯในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น

บทที่ 26

ไมตรีจิตจากคนไทยหลังแพ้สงคราม

ได้ยินคำว่า “จิ”

วันที่ 15 สิงหาคมเป็นวันแห่งโชคชะตา รองหัวหน้าเสนาธิการ ซามาตะนำเสนาธิการทสึจิและคณะจัดเครื่องรับฟังวิทยุที่มีประสิทธิภาพ ดีหลายเครื่อง นำมาตั้งรวมกันไว้ที่ห้องโถงของกองบัญชาการ ข้าพเจ้า และหัวหน้ากองกำลังที่อยู่ในเขตกรุงเทพฯ ทั้งหมดมาประชุมร่วมกัน เป็นการมารอฟังวิทยุอย่างเงียบสงบ ตรงตามเวลาคือ 12.00 น. ได้ยินเสียงจากวิทยุฟังดูเหมือนกับคนร้องไห้นั้นเป็นพระราชกระแสของสมเด็จพระจักรพรรดิ แต่คลื่นรับฟังไม่ดีเลย ได้ยินไม่ถนัด ได้ฟังแต่คำว่า “จิ” คำเดียว ฉายาของกองทัพภาคที่ 18 นั่นคือ “จิ” ชาวญี่ปุ่นทุกเพศทุกวัยที่อยู่ในเขตกรุงเทพฯ ได้มาไหว้ศาลเจ้าซึ่งอยู่ในเขตบ้านพักของข้าพเจ้าเป็นประจำทุกวันที่ 8 ของเดือน และได้อธิษฐานให้ได้ชัยชนะในการสงคราม ศาลเจ้านั้นก็ชื่อ “ไทจิ” ข้าพเจ้าในฐานะแม่ทัพ “จิ” ได้ยินพระราชกระแสรับสั่งว่า “จิ” เป็นวาระสุดท้ายของสงครามมหาเอเชียบูรพานี้ นับว่าเป็นเรื่องที่ทราบซึ่งใจเป็นที่สุด”

ข้าพเจ้าตัดสินใจอย่างแน่วแน่ว่าต้องทำให้กองทัพ “จี” จบลงด้วยดีอย่าง “จี” ถึงแม้ว่าเราจะทิ้งดาบแล้วก็จะใช้หนี้บุญคุณต่อสมเด็จพระจักรพรรดิด้วยคำนี้ หลังจากฟังวิหุจบแล้ว ก็มีโอวาทของนายกรัฐมนตรีชูชุกีเกี่ยวกับการสิ้นสุดของสงคราม และบัดนี้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นอันว่าแน่ชัดแล้ว จึงมีเสียงร้องให้กันระงมในห้องโถงนั้น

วันรุ่งขึ้นเวลา 9 โมงเช้า ข้าพเจ้าเรียกนายทหารและพลทหารซึ่งอยู่ในเขตกรุงเทพฯทุกคน มาที่สนามหญ้าในบริเวณกองบัญชาการ และได้ให้โอวาทด้วยเสียงที่สั่นเครือและข้าพเจ้ามีน้ำตานองหน้า

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้บัญชาการกองทัพ จึงมีปัญหาเรื่องต่างๆ ทะลักเข้ามาอย่างไม่สิ้นสุด เวลาไม่รอคอยข้าพเจ้าเลย อย่างไรก็ตาม “อย่าแพ้อย่างน่าเกลียด และเมื่อเป็นนกที่จะบินขึ้นจากน้ำก็ต้องพยายามทำน้ำไม่ให้ขุ่น” หลักข้อนี้เป็นคำสอนของบูซิโด พวกข้าพเจ้าพยายามทำให้คนไทยที่ร่วมมือกับพวกเรามาในตลอดระยะ 4 ปีที่ผ่านมาในฐานะที่เป็นสัมพันธมิตรกันไม่อาจหัวเราะเยาะเหยียดพวกข้าพเจ้าได้ นอกจากนี้ข้าพเจ้ามีคนอยู่ใต้การบังคับบัญชา 1 แสนคน ข้าพเจ้ามีหน้าที่ให้คนเหล่านี้เดินทางกลับประเทศญี่ปุ่นโดยสวัสดิภาพ

ค่ำของวันที่ 16 สิงหาคม ข้าพเจ้าเชิญรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลพิบูลสงครามและควง อภัยวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ซึ่งมีความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นอย่างใกล้ชิดในกรมประสานงานสัมพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่น ประธานรัฐสภา นายพลทหารบก เรือและอากาศในเขตกรุงเทพฯ เป็นต้นรวมหลายสิบคน เชิญมาร่วมงานเลี้ยงอำลาครั้งสุดท้ายฝ่ายญี่ปุ่นนั้นมีข้าพเจ้า รองเสนาธิการฮามาดะ นายทหารคนสนิท

และล่ำมเท่านั้น ในงานเลี้ยงนั้นข้าพเจ้ากล่าวสุนทรพจน์ครั้งสุดท้ายอย่างสั้นๆ ความว่า

“เมื่อข้าพเจ้ามารับตำแหน่งที่นี้ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2486 ข้าพเจ้ากล่าวสุนทรพจน์ว่าข้าพเจ้าเคารพเอกราชของประเทศไทย และได้อาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยให้ดลบันดาลให้คนไทยมีความสุข และข้าพเจ้ายึดถือหลักความยุติธรรมของสัมพันธไมตรีไทย-ญี่ปุ่น และได้พยายามเอาชนะสงครามให้ได้ในบั้นปลาย หลังจากนั้นมาตลอด 3 ปี ข้าพเจ้าได้ยึดหลักปฏิบัติตามที่กล่าวมา และได้รับความไว้วางใจและความช่วยเหลืออย่างเต็มอกเต็มใจจากคนไทยทุกระดับ แต่โชคไม่ดีที่สุดท้ายต้องยอมรับคำประกาศปอร์ตสตัน และยอมจำนนทำให้มีความรู้สึกว่ามีความทุกข์อย่างแสนสาหัสราวกับว่าลำไส้ในท้องขาดกระจายไป แต่พระบรมราชโองการนั้นได้ประกาศมาแล้ว โดยเฉพาะองค์สมเด็จพระจักรพรรดิได้มีพระราชกระแสรับสั่งให้มีความอดทนถึงแม้จะยากลำบากเพียงใดก็ต้องอดทน และอดกลั้นแม้ว่าจะยากลำบากเพียงใดก็ให้อดกลั้น และให้ทำทุกสิ่งทุกอย่างให้เรียบร้อย ข้าพเจ้าในฐานะเป็นหัวหน้าทหารญี่ปุ่น 1 แสนคน คงต้องรับหน้าที่จัดการยุติสงครามในประเทศของท่าน ข้าพเจ้าหวังว่าประชาชนชาวไทยซึ่งเต็มใจไปด้วยผู้มีความเมตตากรุณาและเป็นเพื่อชาวเอเชียด้วยกัน คงจะรักษาความสัมพันธ์ไมตรีไว้อย่างไม่เปลี่ยนแปลง และหวังว่าคงได้รับความช่วยเหลือในทุกสิ่งทุกอย่างสุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณอย่างลึกซึ้งและขอพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จงคุ้มครองและดลบันดาลให้มีความสุขความเจริญ” หลังจากนั้น นายกรัฐมนตรีควง อภัยวงศ์และคณะได้ตอบรับสุนทรพจน์ ของข้าพเจ้าดังกล่าวมานั้นด้วยความเห็นอกเห็นใจพวกข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่ง

การเตรียมยุติสงคราม

วันที่ 16 สิงหาคม ผู้บัญชาการกองทัพใหญ่เทราอุจิได้เรียกผู้บัญชาการกองทัพภาคที่ 7 คือ พล.อ. เซอิชิโร อิตากากิ ผู้บัญชาการกองทัพอากาศที่ 3 คือ พล.อ.ท.ฮายาชิ คิโนซิตะ และผู้บัญชาการกองทัพเรือภาคที่ 10 คือคุณฟูกุโดเมะ และหัวหน้าเสนาธิการซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของกองทัพใหญ่ เข้าประชุมที่ดาลัด แสดงท่าทีให้มีการปฏิบัติตามพระบรมราชโองการและเตือนว่าอย่าทำให้สมเด็จพระจักรพรรดิต้องวิตกกังวล และมีคำสั่งถึงผู้บัญชาการกองทัพภาคที่ 18 คือข้าพเจ้าว่าต้องยุติการปฏิบัติการสู้รบหลังจากวันที่ 18 นี้โดยเด็ดขาด

ตอนบ่ายของวันที่ 17 หัวหน้าเสนาธิการฮานายาเดินทางกลับมาแล้ว และเปิดการประชุมระดับสูงในกองบัญชาการ พิจารณาตามข่าวสารที่หัวหน้าเสนาธิการได้รับมาจากกองทัพใหญ่ กองทัพของข้าพเจ้าได้คิด ที่จะทำเรื่องต่างๆ ก่อนที่กองทัพอังกฤษจะเข้ามาดังต่อไปนี้

1. กองกำลังซึ่งอยู่กระจายทั่วไปให้กลับที่ตั้งของตน เพื่อความสะดวกในการบังคับบัญชา
2. ที่ชุมนุมกองทัพครั้งต่อไปให้จัดหาที่ที่หลีกเลี่ยงเขตตัวเมือง แต่ก็ต้องมีเครื่องอุปโภคบริโภคอย่างอุดมสมบูรณ์ มีอาคารที่พักให้เพียงพอเพราะอาจต้องอยู่ที่นั่นเป็นเวลา ที่พักทหารที่ยืมมาใช้นั้นให้รีบคืนไปโดยเร็วและให้ลดจำนวนลง ส่วนใหญ่คงคืนได้เกือบหมด และกำหนดให้มีการชุมนุมพลครั้งที่หนึ่งในเขตต่อไปนี้คือ เชียงใหม่ ลำปาง นครนายก อุบล กรุงเทพฯ นครปฐม บ้านโป่ง กาญจนบุรี

และริมเส้นทางรถไฟสายไทย-พม่า

3. สสำรวจจำนวนผู้เสียชีวิตทั้งที่เกิดจากการรบ และล้มป่วย รวมทั้งสำรวจจำนวนผู้ป่วยให้ได้จำนวนที่แน่นอน สำหรับกระดุกของผู้เสียชีวิตนั้นให้เก็บรวบรวมมาไว้ที่กรุงเทพฯ และให้เร่งรัดจัดส่งกระดุกนี้กลับประเทศญี่ปุ่นโดยด่วน

4. เอกสารลับให้ทำลายและเผาตามคำสั่งของกองทัพใหญ่ ในส่วนบันทึกเกี่ยวกับการพิจารณาในศาลทหาร สมุดบัญชีการใช้จ่ายเงินและหลักฐานการใช้จ่ายเงินนั้นให้เก็บรักษาไว้ทั้งหมด และการเผาเอกสารให้ถือเป็นความรับผิดชอบของนายทหาร

5. อาวุธยุทโธปกรณ์ปัจจัยทั้งหมดให้ตรวจตามบัญชี จัดทำจำนวนให้เที่ยงตรง และเตรียมพร้อมที่ส่งคืนเมื่อใดก็ได้ การปฏิบัติในเรื่องนี้ไม่ใช่เป็นการปลดอาวุธโดยศัตรู แต่เป็นว่ากองกำลังทั้งหมดมอบอาวุธทั้งหมดถวายคืนสมเด็จพระจักรพรรดิผ่านผู้บัญชาการกองทัพ และผู้บัญชาการได้รับพระราชกระแสรับสั่งให้มอบอาวุธแก่ข้าศึกอีกทีหนึ่ง ส่วนการเผาธงชัยเฉลิมพลนั้นให้กระทำอย่างระมัดระวังเป็นพิเศษ

6. การรักษายุทโธปกรณ์ปัจจัยทั้งหมดให้ทำอย่างเคร่งครัด ตรวจสอบบัญชีให้แน่ชัด แม้แต่กระสุนเพียงนัดเดียวก็ต้องไม่ให้มีการทุจริตทำให้สมเกียรติชายชาติทหาร

7. ต้องระมัดระวังพวกขโมยที่มีเพิ่มมากขึ้นหลังสงครามยุติ ยามรักษาการณ์ทุกคนให้เปลี่ยนระเบียบวิธีปฏิบัติคือเวลายิงให้ยิงชู่เท่านั้น

8. ให้เพิ่มเจ้าหน้าที่ในกรมประสานงานสัมพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่น ให้จัดการเรื่องคั่งค้างให้หมดสิ้น การกู้ยืมที่มีมานั้นต้องจัดทำให้เรียบร้อย และเรื่องใดที่ยังไม่เรียบร้อยให้จัดทำเป็นบันทึกให้ชัดเจน

9. การเดินทางกลับประเทศญี่ปุ่นของกองทัพในสถานการณ์ตอนนั้นเป็นเรื่องที่อยู่เหนือความคาดคิด พวกเราคงต้องอยู่ในเมืองไทยกันอีกนาน ให้เตรียมเสบียงอาหารและคิดแผนการณ์ที่จะอยู่โดย

ฟังตนเองให้ได้

ข่าวสารที่หัวหน้าเสนาธิการทหารยานำมาจากไซ่ง่อนนั้น ไม่มีอะไรใหม่เป็นพิเศษ ทุกๆ เรื่องอยู่ในวิสัยที่พวกข้าพเจ้าจะคาดคิด ได้อยู่แล้ว ยกเว้นเพียงเรื่องเดียวคือ ข่าวว่ารัฐมนตรีกลาโหมโคเรชिका อะนามิซึ่งพวกข้าพเจ้าทุกคนเคารพที่สุด และนับถือไว้วางใจในฐานะ เป็นเสาหลักสุดท้ายของกองทัพญี่ปุ่นนั้นได้ทำอัตวินิบาตกรรมในตอนเช้า วันที่ 15 สิงหาคม ข่าวนี้เป็นเรื่องที่ไม่มีการคาดฝันเลย

คุณยายผู้ให้กำลังใจ

มีความทรงจำที่ข้าพเจ้าลืมไม่ได้ตลอดชีวิตนี้อยู่เรื่องหนึ่ง เรื่องนี้คือ วันที่ 18 สิงหาคม นายกรัฐมนตรีของไทยคือนายควง อภัยวงศ์ได้ เชิญเอกอัครราชทูตยามาโมโตะ ข้าพเจ้า และนายทหารยศระดับ นายพันขึ้นไปซึ่งอยู่ในเขตกรุงเทพฯ และเจ้าหน้าที่ในสถานทูต รวมทั้ง ตัวแทน ชาวญี่ปุ่นรวมร้อยกว่าคนไปประชุมที่สวนอัมพร ในเขต กรุงเทพฯ เพื่อเลี้ยงอำลา ในงานเลี้ยงวันนั้นนายควง อภัยวงศ์ ได้กล่าวสุนทรพจน์มีใจความว่า รู้สึกเห็นใจอย่างลึกซึ้งในการพ่ายแพ้ ครั้งนี้ และหวังอย่างจริงใจว่าจะมีการฟื้นฟูชาติโดยเร็ว พวกข้าพเจ้า รับฟังคำกล่าวนั้นด้วยความประทับใจจากส่วนลึกของจิตใจ ข้าพเจ้า ทราบว่าความสัมพันธ์ไมตรีอย่างแท้จริงนั้นเป็นแสงสว่างที่ไม่เกี่ยวกับการแพ้หรือชนะ เรื่องที่ข้าพเจ้ามีความกังวลอยู่ในใจคือชาวไทยจะ ปฏิบัติต่อชาวญี่ปุ่นอย่างไร วิตกอยู่ว่าอาจปฏิบัติด้วยท่าทีของคนใจร้าย แบบพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ แต่ความเป็นจริงกลับเป็นตรงกันข้าม คือ ความเห็นใจของชาวไทยต่อทหารญี่ปุ่นนั้นเพิ่มพูนขึ้นทุกวัน การช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอและคนยากจนนั้นเป็นคำสอนทางพุทธศาสนา

อย่างหนึ่ง ชาวไทยได้แสดงให้เห็นว่ายึดหลักคำสอนนี้อย่างชัดเจนในช่วงหลังสงคราม ผู้หญิงชราขายกล้วยได้ใส่กล้วยไว้ในยามของทหารญี่ปุ่นผู้ซึ่งอดโรยในตอนเดินทางกลับจากการถูกเกณฑ์แรงงาน โดยที่ไม่เสียดายสินค้าที่สามารถขายได้ในวันนั้นเลย หรือไม่ก็ตำรวจไทยพาทหารญี่ปุ่นซึ่งเหน็ดเหนื่อยมากนั้นออกจากขบวนแถว ให้พักดื่มกาแฟและนมที่ร้านค้าบริเวณนั้น คนขับรถโดยสารให้ทหารญี่ปุ่นนั่งไปด้วยไม่เก็บค่าโดยสาร เรื่องแบบนี้มีให้เห็นเกือบทุกวัน

ที่บ้านพักชั่วคราวของข้าพเจ้ามีบุคคลต่อไปนี้มากล่าวคำอำลาได้แก่ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาและชายา พระองค์เจ้าภานุพันธุ์ยุคลและชายา ส่วนรัฐบุรุษพล.อ.พระยาพหลฯ ซึ่งไม่สบายอยู่นั้นได้ส่งบุตรชายและเลขานุการส่วนตัวมากล่าวคำอำลา นอกจากนี้มีผู้หลักผู้ใหญ่ในทางการเมืองมาหาข้าพเจ้าเกือบทุกวัน ในจำนวนนี้มีภรรยาของผู้มาเยี่ยม นั้นมากกว่าสองหรือสามคนที่กล่าวคำอำลาพร้อมกับร้องไห้

วันที่ 26 สิงหาคม ที่เมืองร่างกุ้ง พล.ท.ทากาโตะ นูมาตะ หัวหน้าเสนาธิการกองทัพใหญ่ได้พบกับหัวหน้าเสนาธิการกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรนายพลบราวน์ ซึ่งเป็นผู้แทนของผู้บัญชาการทหารสูงสุดเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อพล.ท.นูมาตะเดินทางกลับไปไซ่งอน ในวันที่ 28 สิงหาคม เขาได้แวะที่สนามบินดอนเมือง และเมื่อนั้นกองทัพภาคที่ 18 ของเราจึงได้รับหนังสือยอมจำนนและเอกสารสำคัญจากหัวหน้าเสนาธิการกองทัพใหญ่

กำลังทหารญี่ปุ่นเมื่อยุติสงคราม

ในขณะนั้นกองทัพภาคที่ 18 ได้กระจายไปทั่วประเทศไทย

กำลังทั้งหมดมี 117,750 คน กองกำลังที่อยู่ใต้การบังคับบัญชาได้แก่

กองบัญชาการกองทัพภาคที่ 18 “จิง” ผู้บัญชาการคือ อาเคโตะ นากามูระ, หัวหน้าเสนาธิการคือ ทาดาชิ ฮานายา, รองหัวหน้าเสนาธิการคือฮิโตชิ ฮามาตะ

กองบัญชาการกองทัพที่ 15 “ฟูจิ” ผู้บัญชาการคือ ชิฮาจิ คาดาโมะระ, หัวหน้าเสนาธิการคือกนปาลิจิ โยชิตะ

กองพลที่ 56 “ทัตสึ” ผู้บัญชาการคือ ยูโซะ มัทซึยามา

กองพลที่ 4 “โยโดะ” ผู้บัญชาการคือ มาซุจิโร คิมูระ

กองพลที่ 15 “มัดซุริ” ต่อมาเปลี่ยนเป็น “คิริชิมะ” ผู้บัญชา

การคือ ซะกน วาดาริ

กองพลที่ 22 “ฮาระ” ผู้บัญชาการคือมาซาซึกา อิราตะ

กองพลน้อยที่ 29 “โท” ผู้บัญชาการคือเก็นปาลิจิ ซาโตะ

กรมรถไฟ ผู้บัญชาการคือ คัตสึชิโร คูวาเอริ

กองพลที่ 33 “ยูมิ” ผู้บัญชาการคือโนบุโอะ ทานากะ

กองพลที่ 37 “ฟูยุ” ผู้บัญชาการคือ เคนเรียว ซาโตะ

บทที่ 27

ความใจกว้างของพลตรีอีแวนซ์

เมื่อเซลยศึกษาอังกฤษและชาวดัทช์ถูกปลดปล่อย

คนที่ดีใจมากที่สุดเมื่อญี่ปุ่นต้องยอมจำนน คงไม่มีใครเกินไปกว่าพวกเซลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตร คนพวกนี้ได้รับการปลดปล่อยจากนายทหารประจำการโดยผู้ที่แทรกเข้ามาในประเทศไทยและปฏิบัติงานใต้ดินต่อต้านญี่ปุ่น เซลยศึกทุกคนออกจากที่คุมขังและเดินทางไปเป็นแขกของโรมแรมชั้นหนึ่งมีชีวิตเปลี่ยนไปเป็นอยู่อย่างหรูหรา ถ้าเขาต้องการเสื้อผ้า อาหารและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ก็สามารถเรียกใช้ทหารญี่ปุ่นได้ทันที วันหนึ่งเจ้าหน้าที่การเงินรู้สึกตกใจที่มีข้อเรียกร้องให้จัดส่งเนื้อสัน 1 กิโลกรัม และเปิด 1 ตัว สำหรับหนึ่งคนเพื่อจัดงานเลี้ยงฉลองใจ เรื่องนี้ไม่ใช่แต่เจ้าหน้าที่ทางการเงินคนเดียวที่ปวดศีรษะ ถ้ามีแขกแบบนี้อยู่ต่อไปอีกหลายวันคงจะเดือดร้อนมาก แต่เมื่อพิจารณาให้ดี ๆ ก็คงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะว่าพวกนั้นอ่อนเพลียอย่างมาก เนื่องจากถูกเกณฑ์แรงงานไปสร้างทางรถไฟไทย-พม่าเป็นเวลา 3 ปี เซลยศึกทุกคนนั้นอยากกลับบ้านอย่างใจนึก

ดังนั้นจึงมีเครื่องบินบินออกไปทางทิศตะวันตกทุกวัน คือมีการจัดส่งพวกนั้นกลับบ้านกันอย่างครึกโครม

ในขณะนั้นข้าพเจ้าได้รับข่าวสารลับสุดยอดมาว่า ผู้บัญชาการของฝ่ายสัมพันธมิตรภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือจอมพลเมาท์แบตตันและภริยาจะเดินทางมาเยี่ยมเชลยศึกของฝ่ายสัมพันธมิตรที่ยังพักอยู่ในประเทศไทยเป็นครั้งแรกหลังยุติสงคราม ข้าพเจ้าได้เสนอความประสงค์กับผู้มาติดต่อไปดังนี้

“ตามที่มีข่าวลือว่าจอมพลเมาท์แบตตันจะมาเยี่ยมพลรบชาวเชลยศึกซึ่งอยู่ที่โรงพยาบาลเชลยศึกที่บ้านโป่งนั้น ถ้าเรื่องนี้เป็นความจริงก็ขอเสนอให้ท่านไปเยี่ยมโรงพยาบาลสนามของญี่ปุ่นที่อยู่ติดต่อกันนั้น หลังจากเยี่ยมที่แห่งแรกด้วย ขอให้ท่านเปรียบเทียบโรงพยาบาลทั้งสองแห่งนี้ดูด้วยตนเอง”

สาเหตุที่ข้าพเจ้าเสนอข้อประสงค์นี้ไป เพราะตั้งแต่สิ้นเดือนพฤษภาคมปีนี้ เมื่อเชลยศึกได้ย้ายมาอยู่ในการควบคุมของข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าได้สั่งให้ตรวจตราโรงพยาบาลอย่างละเอียด ให้ปรับปรุงสิ่งที่จำเป็น ดังนั้นข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ของโรงพยาบาลเชลยศึกนั้นไม่ได้ด้อยไปกว่าโรงพยาบาลทหารญี่ปุ่นแต่ก็ไม่มีคำตอบกลับมาจากจอมพลจะมาตรวจโรงพยาบาลทหารญี่ปุ่นเลย หากคิดทบทวนย้อนหลังแล้ว ก็คงเป็นเพราะความรู้สึกของชนชาติอังกฤษเองในตอนนั้น แม้ว่าข้าพเจ้าจะเสนอเรื่องไป จอมพลก็ไม่น่าจะมาตรวจโรงพยาบาลของประเทศที่พ่ายแพ้สงคราม คิดอย่างนี้แล้ว ข้าพเจ้าคงต้องยอมรับอย่างผิดๆหรือคิดอีกทีก็อาจเป็นไปได้ที่หนังสือของข้าพเจ้าคงไม่ถึงมือจอมพล ข้าพเจ้าสังเกตเอาเองจากท่าทีของท่าน

ในวันมีพิธีมอบจำนวนที่ตึกเทศบาลของสิงคโปร์ วันที่ 12 กันยายน เมื่อนั้นข้าพเจ้าคิดได้อย่างนี้

วันที่ 2 กันยายน พ.ศ.อีแวนซ์ ผู้บัญชาการสูงสุดของกองทัพอังกฤษประจำประเทศไทย มาถึงสนามบินดอนเมือง ท่านมีชื่อเสียงและวีรกรรมในฐานะเป็นผู้บัญชาการในการรบที่พม่ากับอะแซบ ผู้บัญชาการฝ่ายตรงกันข้ามที่ทำการรบกับนายพลคนนี่คือผู้บัญชาการกองพลที่ 55 ในขณะนั้น ซึ่งเป็นหัวหน้าเสนาธิการของกองทัพข้าพเจ้าในปัจจุบันคือทาดาชิ ฮานายาซึ่งมีชื่อเสียงเช่นกันว่ามีความกล้าหาญและใจเด็ดเดี่ยว แต่หลังจากนั้นไม่ถึงครึ่งปีสถานการณ์ของโลกได้เปลี่ยนไป ฮานายาซึ่งสามารถทำให้ทหารอังกฤษกลัวเขาได้มาก ขนาดมีฉายาว่า “วิปโยคแห่งอาระกัน” นั้น หลังแพ้สงครามมาจนถึงบัดนี้ เขาต้องมาปฏิบัติได้การบังคับบัญชาของอังกฤษในฐานะเป็นหัวหน้าเสนาธิการกองทัพฝ่ายแพ้สงคราม

ในวันเดียวกันนั้นที่ประเทศปิตุภูมิของข้าพเจ้า ผู้ได้รับอำนาจเต็มจากรัฐบาลญี่ปุ่น คือรัฐมนตรีต่างประเทศชิเกมิสึ ได้ลงนามในเอกสารยอมจำนนบนเรือรบมิโซริ ที่จอดลอยอยู่ในอ่าวโตเกียว

หน้าที่ของพล.ต.อีแวนซ์ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเป็นเข้ามาบังคับบัญชาตัวข้าพเจ้าและลูกน้องข้าพเจ้า มาปลดอาวุธกองทัพภาคที่ 18 และจัดส่งทหารญี่ปุ่นกลับประเทศญี่ปุ่น กองทัพอังกฤษไม่ได้ถือทหารญี่ปุ่นเป็นเชลยศึกแต่เป็นผู้ยอมจำนน ดังนั้นจึงมีการรักษาลำดับการสั่งการไว้เหมือนเดิม และออกคำสั่งต่อตัวข้าพเจ้าในฐานะเป็นผู้บัญชาการ เพื่อให้มีการปฏิบัติตามต่อไป วิธีนี้ดีกว่าการลงแรงเข้าควบคุมและสั่งการโดยตรงให้ทำในสิ่งที่ต้องการ ประเทศอังกฤษซึ่งมีความเชี่ยวชาญ

ในการปกครองอาณานิคมมานานนั้น ใช้วิธีดังกล่าวนี้ได้เหมาะสมมากที่สุด สิ่งที่ข้าพเจ้ารู้สึกขอบคุณต่อ พล.ต.อีแวนซ์จนกระทั่งทุกวันนี้ คือถึงแม้ว่าสงครามยุติแล้วแต่ก็ได้ให้อำนาจด้านการศาลทหารแก่ข้าพเจ้า ได้คุ้มครองข้าพเจ้าทั้งอย่างเปิดเผยและในที่ลับ เป็นการช่วยให้ศาลทหารทำงานได้อย่างเคร่งครัด

ในจำนวนทหาร 1 แสนคนมีคนอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งถูกลงโทษตามกฎหมายอาญาทหาร แต่เนื่องจากว่ามีการรักษากฎหมายอาญาทหารไว้อย่างเคร่งครัด การรักษาระเบียบวินัยต่างๆภายในกองทัพจึงเป็นไปอย่างเคร่งครัดได้ แน่แน่นอนว่ามีกรณียกเว้นอยู่บ้าง หลังยุติสงครามมาตรการในการลงโทษต่างๆ ตามกฎหมายอาญาทหารในทางทฤษฎีแล้วเป็นเรื่องน่าสงสัยมาก แต่โดยความพยายามของหัวหน้านิติกรชูกาโนะกับเจ้าหน้าที่นิติกรโอมายะแล้ว เราสามารถรักษากฎหมายนี้ให้เรียบร้อยจนกระทั่งฉากสุดท้ายปิดลง ก็ต้องนับว่าเป็นเรื่องพิเศษอยู่ไม่ใช่บ่อยในการจัดการยุติสงคราม

ผลคำพิพากษาในศาลทหารจะจัดการอย่างไรเมื่อเดินทางกลับประเทศญี่ปุ่นแล้ว ก็คงเป็นปัญหาที่สำคัญอยู่เช่นกัน

บทที่ 28

พิธียอมจำนนที่สิงคโปร์ถูกประหาร

เส้นทางอัปยศ

ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งจากทหารอังกฤษว่าในวันที่ 12 กันยายนจะมีพิธียอมจำนนที่สิงคโปร์ ดังนั้นต้องไปเข้าร่วมในพิธีนี้ด้วย เครื่องบินออกเดินทางจากสนามบินดอนเมืองเมื่อเวลา 9.00 น. ของวันที่ 11 กันยายน นายทหารอังกฤษเป็นผู้นำตัวข้าพเจ้าไปสนามบินดอนเมือง ตัวข้าพเจ้าเองเพิ่งได้รับคำสั่งนั้นก่อนออกเดินทางหนึ่งวัน ข้าพเจ้านึกถึงใบหน้าที่คุณเยาว์วัยและหมองหม่นซึ่งเต็มไปด้วยความทุกข์ทรมานภายในจิตใจของจอมพลเทราอุจิในตอนเช้าวันนั้น เครื่องบินออกจากสนามบินดอนเมืองโดยมีนายทหารญี่ปุ่นเป็นนักบิน เมื่อเครื่องบินลงจอดที่สนามบินสิงคโปร์แล้ว ข้าพเจ้าและเห็นเครื่องบินญี่ปุ่นหลายลำถูกถอดใบพัดจอดเรียงรายอยู่ ข้าพเจ้าแลเห็นสีแดงขาดของธงชาติญี่ปุ่นที่ปักเครื่องบิน ข้าพเจ้ารู้สึกเศร้าสลดใจ มีนายทหารสื่อสารอังกฤษ 2-3 คน เข้ามาถ่ายรูปข้าพเจ้าทันที และถามสองสามคำถามผ่านล่ามอิชิบาศิซึ่งติดตามข้าพเจ้าไปด้วย หลังจากนั้นข้าพเจ้าถูกจับให้นั่งรถจี๊ป

เพียงคนเดียว เดินทางไปที่กองบัญชาการกองทหารอังกฤษที่อยู่ในเมืองที่นั่น พล.อ.เฮอิตาโร คิมูระ ผู้บัญชาการกองทัพภาคพม่ารออยู่ที่หน้าประตู เราได้รับแจ้งว่าอีกสักครู่จะมีคนมาพบ เรารออยู่ 2 ชั่วโมงก็ไม่มีใครมาเลย เราสองคนหมดความอดทน จึงเดินทางไปที่กองบัญชาการทหารญี่ปุ่น นายทหารอังกฤษที่นำทางเรามา นั้นคงเข้าใจผิดว่ามีนัดหมายที่กองบัญชาการทหารอังกฤษ จึงไม่ได้นำเราไปส่งที่กองบัญชาการกองทัพญี่ปุ่น ในอดีตสถานที่นั้นเป็นกองบัญชาการกองทัพใหญ่ภาคพื้นที่ศได้ ต่อมาเป็นกองบัญชาการกองทัพภาคที่ 7 ซึ่งมีนายทหารเสนาธิการหลายสิบคนทำงานกันขั้วไขว่ตลอดเวลา แต่ตอนนี้เจียบสงบ ข้าพเจ้าหันหน้าไปดูสนามหญ้าซึ่งเขียวขจี ขณะนั้นมีกองทหารชุดหนึ่งที่เพิ่งกลับจากการถูกเกณฑ์ไปทำงาน และ พล.ท. ทาซากะ ได้สั่งให้เลิกแถว ทุกคนแยกย้ายกันนอนบนสนามหญ้าระเกะระกะ ข้าพเจ้ารู้สึกหดหู่ใจที่แลเห็นทหารไร้อีวิตชีวา พล.ท.ทาซากะ เมื่อมองเห็นข้าพเจ้าก็วิ่งเข้ามาทักทาย ข้าพเจ้ากล่าวว่าสิงคโปร์กับกรุงเทพฯ นั้นต่างกันราวฟ้ากับดิน นายทหารซึ่งรับผิดชอบด้านการเกณฑ์แรงงานและอยู่แถวๆ นั้นพร้อม ใจกันตอบอย่างอิดโรยว่า พวกเขาไร้มนุษยธรรมจริงๆ พวกเขาทำกับเราเหมือนการแก้แค้น

ข้าพเจ้าทราบจากผู้บัญชาการกองทัพใหญ่จอมพลเทราอุจินันไม่สามารรถเข้าร่วมในพิธียอมจำนนนี้ในวันรุ่งขึ้นได้ เนื่องจากว่าท่านป่วยหนัก เพราะฉะนั้นผู้บัญชาการกองทัพภาคที่ 7 คือ พล.อ.ฮิดากากิ ซึ่งมีอาวุโสสูงสุดจะเป็นผู้แทนที่มีอำนาจเต็ม ร่วมด้วยผู้บัญชาการกองทัพภาคพม่า พล.อ.เฮอิตาโร คิมูระ ผู้บัญชาการกองทัพอากาศที่ 3 พล.อ.ท.ฮายาชิ คิโนชิตะ หัวหน้าเสนาธิการทหารของกองทัพใหญ่ภาคพื้นที่ศได้ พล.ท.ทากาโอะ นูมาตะ ผู้บัญชาการกองทัพเรือภาคที่ 10 พล.ร.ท.ชิเกรุ ฟูกุโดเมะ ผู้บัญชาการกองเรือที่ 2

พล.ร.ท.ยาอิจิโร ชิบาตะ และถัดมาคือข้าพเจ้า พวกเรารวม 6 คนได้ร่วมรับประทานอาหารค่ำกับพล.อ.อิตากากิ ในขณะนั้น พล.อ.อิตากากิกกล่าวกับพวกเราว่า “ข้าพเจ้ารับแขกผู้มีความสำคัญสูงสุดทั้งจากทางบกและทางเรือในเขตภาคพื้นทิศใต้ แต่เตรียมการอะไรไม่ได้มาก ต้องขออภัยด้วยที่อาหารค่ำวันนี้เหมือนกับที่กินกันอยู่ในกลางสนามรบ แต่ก็ด้วยความพยายามของนายทหารคนสนิทค่ำวันนี้จึงมีเหล้ามาด้วย ขอให้ดื่มเพื่อคลายความทุกข์ด้วยกัน” กล่าวจบแล้ว ท่านยกขวดเหล้ารินให้พวกเราทุกคนอย่างงดงาม ข้าพเจ้ามีความรู้สึกซาบซึ้งใจ ไม่สามารถบรรยายได้ และพวกเราได้ดื่มเหล้ากันหมดทุกคน

หลังจากนั้นพวกเราได้พูดคุยกันในเรื่องต่างๆ และท้ายที่สุดหัวหน้าเสนาธิการทหารกองทัพใหญ่นูมาตะยืนขึ้นกล่าวว่า “มีเรื่องที่ยอยากรายงานให้ทุกท่านทราบ คือจอมพลเมฆาต์เบตตันต้องการให้จอมพลเทราอุจิมอบดาบประจำตำแหน่งให้และจะนำขึ้นถวายกษัตริย์อังกฤษต่อไป แต่ดาบประจำตำแหน่งของจอมพลเทราอุจิจึงพลเอกโตโจนำมามอบให้เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2486 นั้นท่านได้ส่งคืนกลับไปโทเกียวเพื่อเก็บเป็นสมบัติของตระกูลหลังจากนั้นไม่นานตั้งนั้นเราจึงไม่สามารถตอบสนองในข้อเรียกร้องดังกล่าวนี้ได้ ส่วนดาบซึ่งอยู่ในปัจจุบันมีฐานะไม่สมเกียรติกับตำแหน่งผู้บัญชาการกองทัพใหญ่ เมื่อยุติสงครามแล้วเราจึงได้ขอให้ส่งดาบพิเศษมาจากโทเกียวหนึ่งเล่ม แล้วทางกองทัพอังกฤษได้มีคำสั่งว่าในพิธีวันพรุ่งนี้ให้พล.อ.อิตากากิเดินนำขบวนถือดาบยกสูงเฉียงไว้ในระดับศีรษะ การสั่งให้ทำแบบนี้เป็นการดูถูกอย่างหนึ่ง ฝ่ายเราได้ตอบปฏิเสธไป 3-4 ครั้งแล้วว่าทำแบบนั้นไม่ได้ ทางฝ่ายนั้นรับไปพิจารณาแล้วมีท่าทีว่าพอเข้าใจในระดับหนึ่ง แต่ถ้าในวันพรุ่งนี้ทางนั้นกำหนดมาเช่นเดิมอีก

ฝ่ายเราควรตอบปฏิเสธยืนยันไป” เรื่องนี้พวกข้าพเจ้าเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง

เอาช้อนรองเท้าใส่ปาก

วันที่ 12 กันยายน ท้องฟ้าโปร่งใส พวกข้าพเจ้ามารออยู่หน้า กองบัญชาการก่อนกำหนดเล็กน้อย พวกข้าพเจ้ามี พล.อ.อิตากากิ เป็นผู้นำ ยืนรอกันอยู่โดยไม่มีอาวุธติดตัว มีนายทหารอังกฤษ 3-4 คน เข้ามาตรวจร่างกายของพวกเรา คนหนึ่งตัวเตี้ยเข้าใจว่าจะเป็น นายแพทย์ทหาร เขานำเอา “หรี” (ที่จริงคือเครื่องมือแพทย์) มาจาก กระเป๋าเสื้อ เขาเอามันยัดใส่ปากของนายพลญี่ปุ่นทั้ง 7 คน นับตั้งแต่ พล.อ.อิตากากิเป็นต้นมา เขาเอายัดเข้าและเอาออกโดยเร็ว โดยไม่มีการฆ่าเชื้อหรือเช็ดแม่แต่ครั้งเดียว การปฏิบัติอย่างนี้ไม่น่าจะใช่การ กระทำของนายแพทย์ในประเทศที่มีอารยธรรม นี่คือการรู้สึกที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในพิธียอมจำนน พวกข้าพเจ้านั่งรถยนต์รวม 4 คัน ทุกคันมีทหารอังกฤษนั่งด้วยหนึ่งคน เพื่อรักษาความปลอดภัย ใน รถยนต์คันที่ข้าพเจ้านั่งไปกับนายพลคิโนซิตะ มีนายสิบหรือไม่กี่ นายทหารซึ่งมือดีเป็นพ่อค้าทำธุรกิจอยู่ที่โกเบนนานถึง 20 ปี เขามี ความสามารถพูดภาษาญี่ปุ่นได้อย่างคล่องแคล่ว

ขบวนรถออกมาที่ถนนใหญ่ซึ่งตรงไปยังอาคารเทศบาลสิงคโปร์ ขบวนรถหยุดเล็กน้อย ทั้งสองข้างทางมีทหารเรือกับทหารบกอังกฤษ ยืนตั้งแถวอยู่ทั้งเพื่อปิดการจราจรและรักษาความปลอดภัย ข้างหลัง แถวทหารมีคนจีนอยู่กันอย่างมากมาย ส่งเสียงดังเอ็ดเตะโร และใน ขณะนั้นดูเหมือนว่าจะมีการเตรียมการถ่ายทอดวิทยุไว้ด้วย พิธียอม จำนนกำหนดว่าเริ่มเวลา 10.00 น. หลังจากที่ขบวนรถหยุดพักสัก 30 นาทีก็เคลื่อนขบวนต่อไปเป็นไปตามกำหนดการ ขบวนรถยนต์

ของพวกข้าพเจ้ามีรถมอเตอร์ไซด์ของสารวัตรทหารปิดหัวท้ายและด้านข้างขบวน สารวัตรทหารเหล่านั้นใส่หมวกสีแดง ขบวนรถเคลื่อนที่ไปท่ามกลางฝูงชนที่ส่งเสียงตะโกนและประนามด่าทอกันอื้ออึง พวกเขาตะโกนด่าว่า “บั๊กคายะโร๊วๆ” (คือไอ้จ้ง - ผู้แปล) และยังมีอารมณ์บ้าคลั่งกันมากขึ้น บริเวณอาคารเทศบาลสิงคโปร์นั้นก็ยังมีฝูงชนอยู่กันอย่างอัดแน่น มีอยู่ทั้งบนกระเบียง หลังคา และหน้าต่าง พวกเขามือตะโกนด่ากันอย่างอึงคะนึง พวกที่อยู่สองทางข้างถนนพยายามกรูกันเข้ามาที่ขบวนรถคล้ายเป็นคลื่นน้ำใหญ่ พวกข้าพเจ้านั้นไม่มีอาวุธติดตัวเลย และถ้าหากพลาดพลั้งถูกรุมก็คงต้องตอบโต้ด้วยคาราเต้ ข้าพเจ้าเองมีใจสงบ จึงมองฝูงชนนั้นและความตระหนกของทหารอังกฤษด้วยความตลก ที่ตรงหน้าทางเข้าอาคารเทศบาลเป็นสนามหญ้า พวกข้าพเจ้าถูกบังคับให้ลงจากรถ ตอนนั้นรู้สึกว่ามีลมทะเลพัดผ่านมาจึงมีความสดชื่น ตามคำสั่งที่บอกไว้ล่วงหน้า พวกข้าพเจ้าต้องจัดขบวน เดินไปอย่างองอาจ ในยามนั้นซึ่งมีเสียงตะโกนด่าติดต่อกันดังเหมือนฟ้าผ่า ขบวนของพวกข้าพเจ้าไม่มีดาบของจอมพลเทราอุจิร่วมขบวนไปด้วย

ความรู้สึกของพล.ท.เพอร์ซิวัล

ภายใต้ตัวอาคารมีคนมายืนดูกันอย่างอัดแน่น ยกเว้นแต่ช่องทางเดิน มีเด็กบางคนชะโงกหน้าเข้ามาดูที่หน้าต่างมองดูแล้วมีอาการคล้ายกับลิง ภายในตัวอาคารไม่มีเสียงตะโกนด่าเหมือนข้างนอก เมื่อผู้มีอำนาจเต็มฝ่ายญี่ปุ่นนั่งเก้าอี้ นายพลของฝ่ายอังกฤษ สหรัฐ-อเมริกา ดัทช์ จีน รวม 10 คนเดินเข้ามาแล้วนั่งที่เก้าอี้ตรงกันข้าม ในจำนวนนายพลสิบคนนั้นมีนายพลบางคนจ้องมองพวกเราด้วยท่าทีกระหยิ่มยิ้มย่อง บางคนก็เหลือบมามองเพียงเล็กน้อยแล้วหันไปมองที่

อื่นอย่างรวดเร็วด้วยท่าที่ที่ถ่อมตัว นายพลบางคนพับแขนเสื้อขึ้นไปครึ่งแขน นั่งกอดอกมีท่าทางเหมือนเป็นวีรบุรุษ นายพลคนจีนยังดูหนุ่มแน่นแต่งตัวเต็มยศคล้ายกับทหารญี่ปุ่นเขานั่งอยู่อย่างมีมารยาท ในจำนวนนี้มีนายพลเพอร์ซิวัลอดีตผู้บัญชาการประจำสิงคโปร์ผู้เคยยอมจำนนต่อนายพลยามาซิตะนั่งอยู่ด้วย มีท่าทางแสดงความรู้สึกที่อยากจะบรรยาย นายพลเพอร์ซิวัลคงจะให้พล.อ.โทโมยุกิ ยามาซิตะลงนามแทนพล.อ.อิตากากิ และคงจะให้พล.ท.สามคนคือเรนยามูตาจูกิ, ทาคูโร มัทซึอิ และทาคูมา นิชิมุระ ทั้งสามคนนี้ซึ่งเป็นที่ทหารรุ่นเดียวกับข้าพเจ้าและเป็นผู้บัญชาการกองพลที่บุกโจมตีสิงคโปร์ เขาทั้งสามนั่งแทนที่พล.อ.คิมูระ และข้าพเจ้า

ในขณะนั้นข้าพเจ้านึกถึงเสนาธิการทูลจิ ซึ่งมีชื่อเสียงโด่งดังว่าเป็นนักการยุทธที่เยี่ยมยอดในการบุกสิงคโปร์ เมื่อตอนยุทธสังคราม เขาเป็นเสนาธิการในกองทัพของข้าพเจ้าและในวันที่ 16 เดือนที่แล้ว เขาหายตัวไปปฏิบัติงานใต้ดิน ตอนนี้เขาเป็นอย่างไรบ้าง ในขณะที่กำลังคิดถึงเรื่องนี้ก็มีคำสั่งว่า “สแตนด อัพ (ยืนขึ้น)” ข้าพเจ้าจึงลุกขึ้นยืนอย่างเด๋อตา ประตูด้านซ้ายเปิดออกมีจอมพลหนุ่มเดินเข้ามาเหมือนกับขุนนางที่สูงศักดิ์ เขาคือลอร์ด หลุยส์ เมาร์ทแบตตัน เมื่อพวกข้าพเจ้าคำนับ เขาก็เดินไปยังที่นั่งของเขา เขายืนอ่านเอกสารยอมจำนนด้วยน้ำเสียงที่ราบเรียบ ท่าทางนั้นดูน่าเลื่อมใสมากที่สุดที่เคยจะเป็นตัวอย่างของสุภาพบุรุษชาวอังกฤษทั้งหลาย ส่วนท่าทางของพล.อ.อิตากากิหัวหน้าคู่อรินั้นสง่าผ่าเผย เขารับเอกสารยอมจำนนรวม 11 แผ่นมาแล้วลงนามโดยผู้กิน และประทับตราทั้งหมด 11 ใบ มีเสียงดัง “ปังๆ” เป็นเสียงที่เขาตีหมึกพิมพ์สองครั้งและประทับตราอย่างแรงหนึ่งครั้งเสียงนั้นดังเป็นจังหวะคล้ายเครื่องยนต์

เมื่อลงนามทเสร็จแล้ว พล.อ.อิตากากิได้ยื่นเอกสารให้จอมพล จอมพลเมฆาต์แบตตันตรวจดูแล้วก็เป็นอันเสร็จพิธี

การแก้แค้นของพวกคนจีนโพ้นทะเล

เมื่อเสร็จพิธีแล้ว ข้าพเจ้าถูกเรียกตัวไปที่อีกห้องหนึ่งแต่โดย ลำพัง หัวหน้าเสนาธิการทหารอังกฤษบอกกับข้าพเจ้าว่าตั้งแต่บัดนี้ ได้มีคำสั่งอย่างไม่เป็นทางการให้จับกุมหัวหน้าเสนาธิการทหารของท่าน เมื่อข้าพเจ้าถามถึงสาเหตุ เขามีความรู้สึกโกรธแล้วตอบว่าหัวหน้า เสนาธิการทหารของท่านไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของทหารอังกฤษ ข้าพเจ้า ตอบอย่างหนักแน่นว่าเรื่องเช่นนั้นคงไม่มีวันเกิดขึ้นได้ในเขตกรุงเทพฯ และเมื่อข้าพเจ้าเดินทางกลับแล้วจะทำการสอบสวนเรื่องนี้โดยทันที ขอให้ระงับคำสั่งจับกุมไว้ก่อน หัวหน้าเสนาธิการทหารอังกฤษยอม ตกลงตามที่ข้าพเจ้าเสนอ

ในการเดินทางกลับไม่มีขบวน ข้าพเจ้านั่งรถยนต์จากอาคาร เทศบาลกลับไปที่ยกบัญชาการกองทัพญี่ปุ่นก่อน ในระหว่างทางผ่าน สนามหญ้ามีคนจีนกรูกันเข้ามาที่รถ สารวัตรทหารที่ยืนอยู่บนรถทั้งสองข้างได้พยายามผลักพวกเขาออกไป เป็นการช่วยรักษา ความปลอดภัยให้ข้าพเจ้า

ทำไมคนจีนโพ้นทะเลที่สิงคโปรมีความรู้สึกเป็นศัตรูกับทหารญี่ปุ่น ถึงเพียงนี้ ในเมืองไทยไม่มีใครสักคนเดียวที่ด่าทหารญี่ปุ่นว่า “บั๊ก คายะโร” แม้กระทั่งกรรมกรก็ยังเอ่ยปากชมทหารญี่ปุ่นว่าดี เมื่อพบ ทหารญี่ปุ่นบนท้องถนนก็ใส่ผลไม้ให้ในย่าม เหตุการณ์เช่นนี้พบเห็นอยู่ เสมอ

มีข่าวลือว่าทหารญี่ปุ่นสังหารคนจีนโพ้นทะเลที่สิงคโปร์ และการกระทำที่กล่าวมานี้คงจะเป็นการแก้แค้น เรื่องนี้ข้าพเจ้าเองก็ครุ่นคิดอยู่

ข้าพเจ้าไม่อยากอยู่ที่สิงคโปร์ให้นานเลย อีกทั้งรู้สึกห่วงใยในคำพูดที่ได้ฟังมาจากหัวหน้าเสนาธิการทหารอังกฤษเมื่อสักครู่นี้ ข้าพเจ้าจึงพยายามรีบเดินทางกลับกรุงเทพฯ โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เมื่อถึงกรุงเทพฯ ก็รีบทำการสอบสวนหัวหน้าเสนาธิการฮานายาทันที พบว่าเรื่องที่มีการขัดคำสั่งนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ใหญ่โตอะไร สาเหตุเกิดมาจากมีการเข้าใจภาษาอังกฤษไม่ตรงกันคือต่างกันเพียงเล็กน้อย และในท้ายที่สุดสามารถตกลงกันได้โน้มน้าวให้เกิดเหตุ หัวหน้าเสนาธิการฮานายาทัวเราะและบอกว่า เรื่องนี้คงส่งเป็นรายงานไปที่สิงคโปร์และกลายเป็นเรื่องใหญ่ ข้าพเจ้ากล่าวว่าจะต่อไปนี้คงต้องระมัดระวังให้มากขึ้น และเรื่องนี้ก็ยุติลงเพียงเท่านี้

บทที่ 29

**แพ้หามากกระดาน มองสวนญี่ปุ่น
ดูแคบ ไม่เห็นดอกไม้สักหนึ่งดอก :
พลโท ฮามาตะ ทำอัตวินิบาตกรรม**

สังเกตไม่เห็นนายพลนั่งสับประหงก

รองหัวหน้าเสนานิการ พล.ท.ฮิโตชิ ฮามาตะ ได้ทำอัตวินิบาตกรรมหลังจากมีพิธีขอมจำนวน 5 วัน ในนามบัตรของเขาที่ทิ้งไว้ เขาได้เขียนคำกลอนให้ข้าพเจ้าว่า “แพ้หามากกระดาน มองสวนญี่ปุ่น ดูแคบ ไม่เห็นดอกไม้สักหนึ่งดอก” ทำไมเขาจึงต้องฆ่าตัวตาย บทนี้ข้าพเจ้าขอเขียนเป็นคำอาลัยให้กับท่านนายพลฮามาตะผู้มีความสะอาด บริสุทธิ์ และอ่อนน้อมถ่อมตน

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2487 การสู้รบในประเทศพม่าอยู่ในขั้นวิกฤติ ดังนั้นกองทัพประจำประเทศไทยจึงเปลี่ยนเป็นกองทัพที่ 39

ขณะเดียวกันมีการจัดตั้งกองพลน้อยที่ 29 ขึ้น หัวหน้าเสนาธิการยามาตะได้รับคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นผู้บัญชาการกองพลที่เกาะติมอร์ พล.ต.ฮามาตะ (ยศในขณะนั้น) ได้รับคำสั่งแต่งตั้งเป็นหัวหน้าเสนาธิการกองทัพ ที่ 39 แทนและเป็นทูตทหารประจำประเทศไทยอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย เขาเดินทางมาถึงประเทศไทยเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม ก่อนหน้านั้น พล.ต.ฮามาตะในฐานะเป็นอธิบดีกรมข่าวสารเคลยศึกอยู่ที่โตเกียว และมีหน้าที่ควบคุมเคลยศึกซึ่งทำงานการก่อสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่าอยู่ด้วย (เขารับหน้าที่นี้ระหว่างวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2486 จนถึงวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2487) เมื่อมีหน้าที่นี้เขาจึงมีเรื่องที่ต้องเจรจากับกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ ในวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2486 เขาได้เดินทางมาเมืองไทยมาพบกับข้าพเจ้าที่บ้านพัก ในการพบกันครั้งนั้น พล.ต.ฮามาตะได้ขอความร่วมมือจากข้าพเจ้า เขากล่าวว่า

“อัตราการตายของเคลยศึกที่ทำงานอยู่ในการก่อสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่าในปัจจุบันนั้นสูงมาก ดังนั้นการควบคุมเคลยศึกกำลังจะกลายเป็นปัญหาใหญ่ระหว่างประเทศถ้าปล่อยเรื่องนี้อต่อไปจะเป็นความเสียหายต่อกองทัพและประเทศชาติมาก ไม่ว่าในอนาคตเราจะแพ้หรือชนะก็ตาม เรื่องการควบคุมเคลยศึกนี้ข้าพเจ้าตั้งใจจะเดินทางไปโซนนต่อไป (สิงคโปร์) เพื่อเจรจาในเรื่องนี้โดยตรง ข้าพเจ้าหวังว่าทั้งกรมรถไฟและหน้าที่ในการควบคุมเคลยศึกควรให้อยู่ในความดูแลของท่าน เพื่อจัดให้มีการควบคุมโดยยุติธรรม ถ้าความคิดนี้บรรลุผลที่โซนน ข้าพเจ้าจะเดินทางกลับมากที่กรุงเทพฯอีก และจะปรึกษาในรายละเอียดกับท่านต่อไป ข้าพเจ้าตั้งใจแก้ปัญหานี้ เพื่อเรียกความเชื่อถือในระดับระหว่างประเทศให้กลับคืนมา ดังนั้นเรื่องนี้ขอความกรุณาจากท่านด้วย”

ข้าพเจ้าฟังแล้วก็นึกถึงประสบการณ์ของข้าพเจ้าสมัยมีหน้าที่ควบคุมเคลย์คิกเยอรมันส์ร้อยกว่าคนที่มาจากซินเดาในสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ตอนนั้นข้าพเจ้ามีฐานะเป็นเจ้าของหน้าที่ควบคุมค่ายเคลย์คิกที่นาโกยาอยู่หนึ่งปี มียศเพียงแค่ร้อยโท คิดดูแล้วมีความเห็นอกเห็นใจในความยากลำบากของอหิบดีกรรมนี้ ข้าพเจ้ากล่าวพลอบและให้กำลังใจเขา หลังจากนั้นก็กล่าวอำลากัน ในครั้งนั้น พล.ต.ชามาตะเขียนบันทึกไว้ในสมุดเยี่ยมว่า “แยกกันโดยไม่เห็นการนั่งสับประหงกของนายพล” การนั่งสับประหงกนั้นเป็นเรื่องที่ขึ้นชื่อของข้าพเจ้าในวงการทหาร และข้าพเจ้าเองมีความชำนาญอยู่มากด้วย แต่วันนั้นข้าพเจ้าไม่ได้แสดงความสามารถนั้นเลย ฉะนั้นเขาคงจะดีใจและประทับใจเป็นคำกลอนบันทึกไว้ในสมุดเยี่ยม

ทำนายว่าทหารอังกฤษจะแก้แค้น

วันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2486 เมื่อนายโตโจมาเยี่ยมเมืองไทยนั้น หัวหน้ากองรถไฟประจำกองบัญชาการทหารสูงสุดที่โตเกียวชื่อพ.อ.คาโตะ ได้ถามความเห็นข้าพเจ้าเรื่องปัญหาการสร้างทางรถไฟและปัญหาการควบคุมเคลย์คิก ครั้งนั้นข้าพเจ้าตอบไปว่า

“ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยตามร่างของกองบัญชาการทหารสูงสุดที่ให้อำนาจการควบคุมเคลย์คิกแก่ผู้บัญชาการกองทัพเพียงอย่างเดียวโดยไม่ให้อำนาจในการควบคุมกรมทหารรถไฟสายไทย-พม่ามาด้วย เพราะเหตุว่า ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าหากอำนาจทั้งสองส่วนมารวมภายใต้การบังคับบัญชาการของข้าพเจ้าแล้ว การควบคุมเคลย์คิกจะเป็นไปอย่างเหมาะสม และการก่อสร้างทางรถไฟก็จะเป็นไปได้ด้วยดี”

ตามความคิดของข้าพเจ้าที่เสนอไปนั้น มีผลให้พ.อ.คาโตะ
ร่างคำสั่งใหม่ เขาให้ข้าพเจ้าดูร่างนั้นและถามว่าข้าพเจ้าเห็นด้วย
หรือไม่ เขาบอกว่าเรื่องนี้จะเสนอปรึกษาผ่านกองทัพใหญ่ที่โซนนัน และมี
ผลอย่างไรทางกองทัพใหญ่จะแจ้งให้ทราบต่อไป

โดยเรื่องนี้ข้าพเจ้าทราบดีว่าทางศูนย์กลางมีความสนใจต่อปัญหา
เฉลยศึกมาก แต่ว่าข้าพเจ้าไม่ได้ข่าวอะไรจากพล.ต.ฮามาตะ และ
พ.อ.คาโตะเลย การก่อสร้างทางรถไฟได้ดำเนินต่อไปโดยไม่มีอะไร
เปลี่ยนแปลง และมีอุบัติเหตุการณ์ที่ไม่เป็นมงคลเกิดขึ้นหลายอย่าง ใน
ท้ายที่สุดมีข้ออ้างมงคลว่า “เส้นทางรถไฟสายมรณะ” เรื่องนี้ดำเนิน
ต่อมาจนถึงก่อนหน้าสงครามยุติเล็กน้อย

หลังจากนั้นคือในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2487 ข้าพเจ้ามีโอกาส
สนทนาอย่างเป็นกันเองเป็นเวลานาน กับพล.ท.ฮามาตะซึ่งเข้ามารับ
ตำแหน่งหัวหน้าเสนาธิการกองทัพที่ 39 หัวหน้าเสนาธิการบอก ว่า
“เมื่อปีที่แล้วข้าพเจ้ามาเมืองไทยในฐานะอธิบดีกรมข่าวสารเฉลยศึก
และผู้บัญชาการกองควบคุมเฉลยศึกนั้น ข้าพเจ้าได้ตกลงกับท่านว่าจะ
แวะกลับมาอีกหลังจากเดินทางไปโซนนันแล้ว โดยมีเรื่องที่มาขอ
ความกรุณาจากท่านมาก สุดท้ายข้าพเจ้าปฏิบัติไม่ได้ เพราะข้าพเจ้า
ถูกเลี้ยงกับเสนาธิการทหารของกองทัพใหญ่แล้ว เขาไม่เห็นด้วย
ถูกตอกกลับมว่าทำเรื่องแบบนี้ไม่ถูกต้องเป็นการเข้าแทรกแซงอำนาจ
การบังคับบัญชา ดังนั้นข้าพเจ้าทำอะไรไม่ได้ ต้องเดินทางกลับโตเกียว
ไป” เขาพูดเช่นนี้กับข้าพเจ้าโดยมีอาการเสียใจมาก เขากล่าวต่อไป
อีกว่า “ข้าพเจ้าบอกกับเสนาธิการกองทัพใหญ่ไว้เป็นคำสุดท้ายว่า
ขอให้ดูต่อไปให้ดีๆ คงจะมีเรื่องไม่ดีเกิดขึ้นแน่นอน” พล.ท.ฮามาตะ
ยังให้คำเตือนกับข้าพเจ้าอีกด้วยว่าเรื่องปัญหาเฉลยศึกนี้ต้องมีความระมัด

ระวังเป็นพิเศษ นอกจากนี้ข้าพเจ้ายังได้อินคุณฮามาตะบ่นกับลูกน้องเป็นบางครั้งบางคราว และเขามีความทุกข์ใจมากในเรื่องเหล่านี้

วันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ข้าพเจ้าได้รับทราบข่าวจากรัฐบาลไทยว่ารัฐบาลญี่ปุ่นยอมรับประกาศปอร์ตสตันแล้ว ข้าพเจ้าเริ่มปรึกษาวางมาตรการต่างๆทันที และรองเสนาธิการทหารของกองทัพภาคที่ 18 คือ พล.ท.ฮามาตะได้ทำนายอย่างมั่นใจว่าท่าทีของฝ่ายอังกฤษและสหรัฐอเมริกาต่อปัญหาเซลยศึกเป็นไปแบบมุงแก้ม้วน และถือเป็นเรื่องที่เอาจริงเอาจังมาก

วันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2488 ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งจากกองพลแนวหน้าจากอะแบซของอังกฤษเดินทางมาถึงสนามบินดอนเมือง เพื่อมาควบคุมกองทัพของข้าพเจ้าในทันที พล.ท.ฮามาตะซึ่งมีความรู้ภาษาอังกฤษดีที่สุดในกองทัพต้องรับหน้าที่เป็นหัวหน้าในภาคติดต่อประสานงานกับทหารอังกฤษ เขาถูกเรียกไปพบผู้บัญชาการหรือไม่กี่นายทหารอังกฤษเกือบทุกวัน และเขาได้รับคำสั่งตลอดเวลา ตัวเขาเองนั้นมีความรู้สึกทรมานใจในเรื่องนี้มานานแล้ว และการที่เขาสามารถเข้าใจภาษาอังกฤษได้ดีนั้นได้ช่วยให้ข้าพเจ้าและหัวหน้าเสนาธิการจัดการบังคับบัญชากองทัพ ตลอดจนจัดการเรื่องพื้นฐานต่างๆ ให้การยุติสงครามเป็นไปได้อย่างเรียบร้อย

รองหัวหน้าเสนาธิการฮามาตะนั้นคงมีความรู้สึกว่าการแก้แค้นของกองทัพอังกฤษและสหรัฐอเมริกาต่อปัญหาเรื่องทารุณเซลยศึกนั้นเป็นไปอย่างรุนแรงมาก เป็นความรู้สึกที่ได้รับจากประสบการณ์ในการติดต่อกับทหารอังกฤษ และคงมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อความตั้งใจที่ไม่บรรลุผลแต่ครั้งยังดำรงฐานะเป็นอธิบดีกรมข่าวสารเซลยศึก

ทั้งนี้สถานการณ์ต่างๆไม่เอื้ออำนวยเขาเลยหลังจากท่านทำอัตวินิบาตกรรม ข้าพเจ้าได้ฟังจากเสนาธิการคนหนึ่งว่า ท่านได้เตรียมยาพิษไว้หนึ่งช้อน เก็บไว้ในลิ้นชัก และบอกในทำนองว่าถ้ามีการจับกุมในข้อหาอาชญากรรมสงคราม เขาจะไม่ขอรบกวนการพิพากษาของฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ

วันที่ 12 กันยายน ข้าพเจ้าไปร่วมพิธียอมจำนนต่อจอมพล เมาทท์เบตตันที่ไซนิน ในวันนั้นได้นั่งรถคันเดียวกับ พล.อ.คิมูระ และเดินทางกลับมาในวันเดียวกันนั้น ในช่วงที่ข้าพเจ้าไม่อยู่ได้มีคำสั่งจากทหารอังกฤษออกมาว่าภายในเวลา 9.00 น.ของวันที่ 19 กันยายน ให้จัดส่งสารวัตรทหารผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเชลยศึกและเจ้าหน้าที่องค์กรอิคาริทุกคนมาเข้าที่คุมขังของกองทหารอังกฤษ รองหัวหน้าเสนาธิการ คงรู้ตัวว่าเขาเองคงถูกจับกุมด้วยไม้เท้าหรือเร็วและคงถูกส่งตัวกลับญี่ปุ่น

หลังจากที่ข้าพเจ้ากลับมาจากไซนิน ได้เข้าไปหารองหัวหน้าเสนาธิการเพราะมีเรื่องอื่นๆ เป็นเวลาพอดีกับที่เขากำลังฉีกทำลายเอกสารต่างๆ รวมทั้งบันทึกประจำวันอยู่ ซึ่งข้าพเจ้าเองก็ทำอยู่เช่นเดียวกันจึงไม่รู้สึกลึบใจอะไร ท่านพูดพร้อมกับถอนหายใจอย่างแรงว่า ไม่อยากทำให้คนอื่นเดือดร้อนเพราะเรื่องเล็กน้อยๆ ในขณะนั้น ข้าพเจ้าไม่เฉลียวใจว่านี่เป็นคำพูดจากจิตใจที่ประสงค์จะฆ่าตัวตายเลย คิดได้ตอนนี้ก็สายไปเสียแล้ว และข้าพเจ้ารู้สึกละอายใจที่นึกคิดอะไรไม่ทันการณ์

มีคนที่ถูกจับกุมคุมขังในช่วงเวลานั้นดังนี้

ก. สารวัตรทหาร เป็นทหารประจำการ 1034 คน พลเรือนที่อยู่ใรราชการทหาร 21 คน คนใต้หวัน 5 คน

รวมทั้งหมด 1060 คน

- ข. ผู้เกี่ยวข้องกับค่ายควบคุมเชลยศึกเป็นทหารประจำการ 139 คน พลเรือนที่อยู่ในราชการทหาร 8 คน รวมทั้งหมด 147 คน
- ค. ผู้เกี่ยวข้องกับองค์กรอิคาริ เป็นทหารประจำการ 129 คน พลเรือนที่อยู่ในราชการทหาร 8 คน รวม 137 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 1344 คน

ทหารอังกฤษปล้นสมบัติของฮามาดะ

วันที่ 15 กันยายน ในงานเลี้ยงอำลาครั้งสุดท้ายนั้น ท่าทีของรองหัวหน้าเสนาธิการฮามาดะยังเป็นปกติ เขาได้ดื่มสุราและพูดคุยกับนายพลที่สนิท รวมทั้งนายทหารและลูกน้องเป็นเวลานาน

วันที่ 16 กันยายน รองหัวหน้าเสนาธิการ เข้านอนหลังจากพูดคุยกับลูกน้องผู้ที่เกี่ยวข้องกับการข่าวสารและนักหนังสือพิมพ์อย่างสนุกสนาน การพูดคุยกันคืนนั้นมีจนถึงเวลาค่อนข้างดึกมาก บ้านพักของเขาเป็นบ้านหลังเดี่ยวห่างจากที่พักของผู้บัญชาการสัก 100 เมตร และที่บ้านพักของเขานั้นมีทหารคนสนิทและคนทำอาหารพักอยู่ด้วย ในเขตที่พักของนายทหารญี่ปุ่นบ้านพักกระจายกันอยู่เป็นการป้องกันการทิ้งระเบิดของฝ่ายศัตรู ตอนเช้าตรู่ของวันที่ 17 กันยายน ในขณะที่ข้าพเจ้ากำลังคิดแผนการณ์ต่างๆ อยู่บนที่นอน เสนาธิการโคนิชิริบเข้ามารายงานว่าพล.ท.ฮามาดะได้ฆ่าตัวตายแล้วเมื่อเช้ามืดของวันนี้ รายงานจบแล้วก็ร้องไห้ ข้าพเจ้ารีบไปที่พักของเขาทันที เห็นพล.ท.ฮามาดะนอนสงบอยู่บนโต๊ะรับแขกที่ทำด้วยหวาย ดูแล้วเหมือนกับว่าเขายังมีชีวิตอยู่ ที่บนโต๊ะทำงานมีนามบัตร 10 กว่าใบวางอยู่เขียนเป็น

จดหมายลาตาย มีดาบและกระเป๋าคาดอยู่วางไว้อย่างเรียบร้อย มีนามบัตรเขียนถึงข้าพเจ้าถึง นายทหารในกองบัญชาการ เอกอัครราชทูตยามาโมโตะ เจ้าหน้าที่สถานทูตหลายคน นายกรัฐมนตรีของไทย และเพื่อนสนิทของเขาในองค์กรทหารของไทย เขียนว่าขอบคุณที่มีความโอบอ้อมอารีต่อข้าพเจ้า และเขียนไว้ด้วยว่าขอมอบดาบโบราณ ซึ่งมีชื่อว่าบิเซน โอซาฟุเนะให้กับพล.ต.อีแวนซ์แห่งกองทัพอังกฤษ เขาเขียนกลอนให้ข้าพเจ้าว่า “แพ้หมากกระดาน มองสวนญี่ปุ่นดูแคบไม่เห็นดอกไม้สักหนึ่งดอก” อีกด้านหนึ่งเขียนให้ข้าพเจ้าด้วยว่า “พณฯ ท่าน การฟื้นฟูประเทศญี่ปุ่นคงต้องใช้เวลา 20 ปี ขอให้รักษาสุขภาพด้วย” หลังจากที่ทหารอังกฤษมาชันสูตรศพแล้ว ได้จัดงานศพอย่างเป็นทางการ เขาถูกเผาและเก็บอัฐิไว้ภายในห้องเสนาธิการ ตราบจนถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2489 ซึ่งเป็นวันที่ข้าพเจ้าถูกส่งตัวไปบางขวางที่หน้าอัฐิของเขาจัดให้มีรูปเทียนอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งได้จัดดอกไม้ของฤดูร้อนให้ด้วยเสมอ นี่เป็นเครื่องที่แสดงให้เห็นว่าเขาเป็นคนที่ลึกลับองครักษ์มากตั้งแต่เขามีชีวิตอยู่ และเป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าอธิบายความรู้สึกได้ยากมากเรื่องหนึ่ง

หลังจากที่พล.ท.ฮามาตะสละชีวิตไปแล้ว มีหมายศาลพิเศษจากโตเกียวส่งมาถึงเขา ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคงจะเป็นข้อกล่าวหาอาชญากรรมสงคราม เมื่อเรียกมาเป็นครั้งที่ 3 ข้าพเจ้าได้ตอบไปว่า “พล.ท.ฮามาตะในขณะนี้อยู่ในสรวงสวรรค์แล้ว”

การทำอัตวินิบาตกรรมของพล.ท.ฮามาตะนี้ เกิดมาจากความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่อับติกรมข่าวสารเชลยศึก และกรมควบคุมเชลยศึกนี่เป็นความรับผิดชอบอันสูงส่งของเขา และนี่ไม่ใช่เป็นการคิดในแง่ของผลประโยชน์ส่วนตัวแม้แต่นิดเดียว หลังจากเขา

สละชีวิตแล้ว อยู่มาคืนหนึ่งทหารอังกฤษได้บุกเข้าไปในที่พักของเขา และได้ปล้นเอาสมบัติต่างๆไป รวมทั้งเครื่องราชอิสริยาภรณ์อาทิตยอุทัยอันดับสาม ซึ่งเป็นของที่ระลึกอันหาค่าไม่ได้สำหรับครอบครัวของเขา พวกเขาพเจ้ามีความโกรธแค้นมากที่สุด ได้เรียกร้องให้กองทัพอังกฤษส่งสิ่งของต่างๆของเขาคืนมา トラバจนถึงช่วงที่ข้าพเจ้าอยู่ประจำประเทศไทย เราก็คงไม่ได้สมบัติของเขากลับคืนมาเลย

บทที่ 30

การเล่นละครครั้งใหญ่ : ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ใต้ดินของเสนาธิการทหารทสุจิ

การสอบถามจากกองทัพอังกฤษ

อัตวินิบาตกรรมของพล.ท. ซามาตะเป็นเครื่องเตือนสติให้ข้าพเจ้ามีความสำนึกและคิดมาก แต่การไปปฏิบัติงานใต้ดินของเสนาธิการทหารทสุจิซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้นั้น เป็นเรื่อง que แสดงถึงความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวและค่อนข้างมีความลับอยู่ด้วย

วันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2488 หัวหน้าเสนาธิการทหารฮานายา และเสนาธิการทสุจิเข้ามาหาข้าพเจ้าพร้อมกัน และหัวหน้าเสนาธิการทหารฮานายาได้เสนอความเห็นให้เสนาธิการทหารทสุจิไปปฏิบัติงานใต้ดิน โดยได้รับความเห็นชอบอย่างไม่เป็นทางการจากกองทัพใหญ่แล้ว ดังนั้นข้าพเจ้าจึงได้ให้ความเห็นชอบให้เขาปฏิบัติงานได้ เรื่องนี้ข้าพเจ้าได้กล่าวมาครั้งหนึ่งแล้ว

วันที่ 16 สิงหาคมซึ่งเป็นวันถัดมาจากวันที่มีการกระจายเสียงทางวิทยุถ่ายทอดพระราชกระแสของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่น วันนั้นกองทัพภาคที่ 18 ได้เชิญอดีตนายกพิบูล นายกควง อภัยวงศ์ และรัฐมนตรี มาร่วมงานเลี้ยงแสดงความขอบคุณ วันนั้นเองเสนาธิการทหารทสจิจิได้มาพบข้าพเจ้าแต่เพียงลำพังที่ห้องทำงานของข้าพเจ้า เขากล่าวเพียงสั้นๆว่า “ข้าพเจ้าจะไปปฏิบัติงานในบัดนี้ ขอให้ท่านจงมีความสุขสวัสดิ์” เมื่อเขาพูดจบแล้ว ข้าพเจ้ากล่าวว่า “หวังว่าการปฏิบัติภารกิจของคุณคงบรรลุผลและขอให้มีความระมัดระวังเป็นพิเศษ” พูดแล้วก็จับมือกัน ข้าพเจ้ากับเขาได้เดินออกมาจากห้องทำงานพร้อมกัน ขณะนั้นข้างนอกห้องเป็นเวลาโพล้เพล้ เสนาธิการทสจิจิเข้ามาพบข้าพเจ้าในเวลานี้คงต้องการหลบหลีกไม่ให้ผู้คนเห็น ในบริเวณนั้นในขณะนั้นไม่มีใครอยู่เลย และเขาก็พูดว่า “แค่นี้จะครับ” พูดจบแล้วก็รีบเดินหายไป ข้าพเจ้ามองตามทางที่เขาเดินไป และยกมือขึ้นพนมต่อนั้นข้าพเจ้าคิดว่าเขาเดินไปแล้วคงไม่หันหลังกลับมาอีก แต่คิดผิดเพราะว่าเขาหันหลังกลับมามองดูข้าพเจ้าเจ้าอีกถึง 2 ครั้ง เขาเดินไปที่ต้นไม้ใหญ่ที่อยู่ริมคลอง ที่นั้นมีลูกน้องของเขาอยู่ 7 คน (พวกนั้นเป็นผู้ที่ผ่านโรงเรียนฝึกเป็นนายทหารและสมัครเป็นหน่วยกล้าตายทุกคนตอนนั้นอยู่ในฐานะบวชเป็นพระญี่ปุ่น) หลังจากนั้นเขาก็กับลูกน้องก็หายไปในความมืด

วันที่ 2 กันยายน พล.ต.อีแวนซ์เข้ามากรุงเทพฯและไม่นานนัก เขามีคำสั่งถึงข้าพเจ้าว่า “พันเอกมาซาโนบุ ทสจิจิมิตำแหน่งเป็นเสนาธิการทหารของกองทัพภาคที่ 18 แต่ว่าทำไมไม่มีชื่อในบัญชีนายทหารของวันที่ 18 สิงหาคม พันเอกทสจิจิหายไปไหน ขอให้รายงานให้ทราบในทันทีที่รับคำสั่งนี้” เรื่องนี้ทางข้าพเจ้าได้รายงานต่อผู้บัญชาการไปแล้วว่าเขาเสียชีวิตในสนามรบ ทั้งที่ในความเป็นจริงเขาปลอม

ตัวบวชเป็นพระชอนตัวอยู่ในกรุงเทพฯนี้เอง ถ้ารายงานต่อกองทัพอังกฤษว่าเขาตายในสนามรบก็คงเป็นภาระที่ฝ่ายข้าพเจ้าจะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงและต้องเป็นการตายในสนามรบก่อนวันที่ 18 สิงหาคม ด้วยการทำเช่นนั้นเพื่อหลอกกองทัพอังกฤษไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่ายเลย

ข้าพเจ้าลึกลงใจในเรื่องนี้อยู่ จึงตัดสินใจเรียกประชุมนายทหารที่กองบัญชาการ ผู้ที่ทราบเรื่องแน่ชัดมีเพียงสามคนเท่านั้นคือหัวหน้าเสนาธิการ รองหัวหน้าเสนาธิการและข้าพเจ้า เสนาธิการคนอื่นๆ อาจพอรู้เลาๆ อยู่และบางคนไม่ทราบเรื่องเลยก็มี ดังนั้นในโอกาสที่มีการประชุม ข้าพเจ้าจึงได้แถลงข้อเท็จจริงทั้งหมดแก่เหล่าเสนาธิการทหาร เพราะต่อไปนี้จะพูดอะไรออกไปคงต้องทำให้เป็นเสียงเดียวกัน และต้องตอบว่ารู้แต่เฉพาะเรื่องในรายงานเท่านั้น เป็นสิ่งที่ตกลงกันภายในอย่างพร้อมเพรียง

ไปถามเสนาธิการทสุจิว่าตัดสินใจแน่นอนหรือไม่

การประชุมวันนั้นเป็นการประชุมลับใช้เวลานานพอสมควร แต่ไม่มีความคิดเห็นดีๆ ปรากฏออกมาเลย ในขณะนั้นกองทัพอังกฤษกำลังทำการสอบสวนอย่างเอาจริงเอาจังเพื่อจะได้ทราบระบบการเก็บข่าวสารและข้อมูลของฝ่ายญี่ปุ่น อย่างเช่น สารวัตรทหาร องค์การฮิการิ องค์การอิซิดะ¹⁸ เขาได้สวนเหมือนกับเราฆ่าเหาที่ละตัว ดังนั้นเรื่องที่เสนาธิการทสุจิจะเดินทางหลบออกจากประเทศไทยไปชอนตัวอยู่ในประเทศจีนนั้นเป็นเรื่องที่อันตรายมาก นอกจากนี้เขาไม่ได้เดินทางเพียงคนเดียว หากคนใดคนหนึ่งถูกจับกุมก็เป็นไปได้มากกว่าคงจับกุมได้ทั้งหมด มาตรการที่ดีที่สุดคือให้เสนาธิการทสุจิลับมาที่กองบัญชาการซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นได้ก็คงหมดปัญหาเรื่องไม่มีชื่ออยู่ในบัญชีนาย

ทหารของวันที่ 18 สิงหาคมเป็นเรื่องเล็กน้อยที่พอแก้ตัวกันได้

ทสุจินั้นเป็นผู้มีตำแหน่งสำคัญในกองทัพขององค์สมเด็จพระจักรพรรดมาแล้ว เขาเองในฐานะเป็นเสนาธิการคงต้องการช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาและลูกน้องเป็นจำนวนมากที่จะถูกจับกุมในข้อหาอาชญากรรมสงครามต่อไปในวันข้างหน้า ข้าพเจ้าเองคิดว่าเรื่องแบบนี้คงต้องมีใครไปเปลี่ยนใจเขาให้ได้คือให้ล้มเลิกความคิดนั้นเสีย แต่ความเห็นของข้าพเจ้านี้ หัวหน้าเสนาธิการทหารฮานายาไม่เห็นด้วย และเสนอว่าให้ไปถามเขาตุลั๊กครั้งหนึ่ง หากเขาเชื่อฟังโดยดุษฎีก็เป็นเรื่องที่ดีและทุกคนก็เห็นด้วยกับความคิดนี้ ดังนั้นปัญหาต่อไปคือใครจะเป็นคนไปพบเสนาธิการทสุจิ ข้าพเจ้าเห็นว่ารองหัวหน้าเสนาธิการฮามาเดะนั้นเหมาะสมที่สุด ข้าพเจ้าได้ขอร้องเขาแต่เขาตอบปฏิเสธโดยเด็ดขาดในท้ายที่สุดกลับเป็นว่าเสนาธิการทหารทุกคนขอร้องให้ข้าพเจ้าเป็นคนไปพบและเมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ ข้าพเจ้าพร้อมด้วย ล่ามฮาดะโนะไปพบเสนาธิการทสุจิซึ่งปลอมตัวบวชเป็นพระชื่ออาจารย์เคนชิน อาโวกิ ฟำนักอยู่ที่วัดญี่ปุ่น (คือวัดเลียบ - ผู้แปล) ซึ่งไม่ไกลจากริมแม่น้ำเจ้าพระยามากนัก เราเดินทางไปกันในตอนบ่ายวันที่ 9 กันยายนโดยไม่ให้กองทัพอังกฤษทราบได้ เมื่อไปถึงอาจารย์เคนชินมีกิริยาเหมือนพระทุกประการ ใครพบเห็นก็คงคิดว่าเป็นพระอย่างแท้จริง ข้าพเจ้าดื่มน้ำชาที่เขายกมาให้ด้วยจิตใจที่อธิษฐานว่า ในอนาคตคงจะมีสวัสดิภาพเหมือนครั้งที่ได้เคยพนมมือตามหลังเขามาแล้วครั้งหนึ่งเมื่อตอนค่ำวันที่ 16 สิงหาคม ข้าพเจ้าได้เริ่มถามความในใจของเขา การไปปฏิบัติหน้าที่ในแบบนี้ของผู้อยู่ในระดับบังคับบัญชาของกองทัพเช่นข้าพเจ้า อาจเป็นเรื่องที่คิดไม่รอบคอบสำหรับในเวลาช่วงนั้น แต่ข้าพเจ้าอยากทราบเรื่องให้แน่ชัดว่าเสนาธิการทสุจียังมีกำลังใจที่จะไปปฏิบัติหน้าที่จนถึงวาระสุดท้ายหรือไม่ หากเขามีกำลังใจและความ

ยึดมั่นอยู่แล้วก็เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าจะต้องช่วยเขาให้ทำงานจนบรรลุความตั้งใจของเขา หากข้าพเจ้าสังเกตเห็นได้ว่าความตั้งใจของเขานั้นยังมีความไม่แน่นอนอยู่แม้แต่เพียงนิดเดียว ข้าพเจ้าจะใช้วิธีออกคำสั่งให้เขา เปลี่ยนใจทันทีและจะดึงเขากลับมา เมื่อข้าพเจ้าได้พบกับเขาแล้ว และทราบว่าเขาได้ตัดสินใจอย่างแน่วแน่ ไม่มีทางที่จะไปเปลี่ยนใจของเขาได้ เมื่อข้าพเจ้าตระหนักในสิ่งนี้แล้ว จึงได้คิดวิธีแก้ปัญหาค้นโดยไม่ใช้อุบายว่าตายในสนามรบ หากแก้เป็นว่าเขาได้เขียนพินัยกรรมทิ้งไว้ให้หัว หน้าเสนาธิการฮานายาแล้วหายตัวสาบสูญไป เขาเองก็เห็นด้วยกับ ความคิดนี้และตัดสินใจกันว่า จะดำเนินการตามความเห็นของข้าพเจ้า

พินัยกรรมปลอม

เมื่อข้าพเจ้าเดินทางกลับมากองบัญชาการ ได้เรียกประชุมเสนาธิการทหารทุกคนทันที ข้าพเจ้าได้แจ้งให้ที่ประชุมรับทราบถึงผลของการไปพบกับเสนาธิการทสุจิ และข้าพเจ้าได้ออกคำสั่งว่าต่อไปนี้เรื่องนี้ตกลงเป็นว่าเสนาธิการทสุจิได้ทำพินัยกรรมทิ้งไว้ซึ่งหัวหน้าเสนาธิการทหารจะเป็นผู้เขียนให้แทน และข้าพเจ้ากับหัวหน้าเสนาธิการ ทหารฮานายาได้ตกลงกันตอบกองทัพอังกฤษไปว่า

“เสนาธิการทสุจิได้ทิ้งพินัยกรรมฉบับหนึ่งไว้บนโต๊ะทำงานของหัว หน้าเสนาธิการทหารฮานายาในตอนกลางคืนของวันที่ 16 สิงหาคม และตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาเขาก็ได้หายตัวไปจากกองบัญชาการ เท่าที่พิจารณาจากนิสัยส่วนตัวการประพฤติปฏิบัติของเขาและเนื้อหาของพินัยกรรมแล้ว เข้าใจว่าเขาได้ฆ่าตัวตายและเสียชีวิตไปแล้ว ดังนั้นจึงไม่ได้ลงชื่อเขาไว้ในบัญชีนายทหารประจำวันที่ 18 สิงหาคม ใจความ

ในพินัยกรรมของเขามีว่า ข้าพเจ้าได้รับราชการทหารมานานและในระหว่างสงครามครั้งนี้เชื่อมั่นว่าจะได้รับชัยชนะในขั้นสุดท้าย ข้าพเจ้าได้เข้าไปทำการรบในหลายที่หลายทิศแต่เรื่องก็ไม่เป็นอย่างที่คิด เพราะว่าได้พ่ายแพ้ ต้องยอมรับประกาศที่ปอร์ตสตัน ต้องประสบการพ่ายแพ้สงครามด้วยตนเอง ข้าพเจ้ารู้สึกว่าทนอยู่ดูสถานการณ์นี้ไม่ได้ แม้ว่าจิตใจยังมีความเคารพยำเกรงองค์สมเด็จพระจักรพรรดิก็ตาม ข้าพเจ้าขออภัยต่อความผิดพลาดครั้งนี้ด้วยชีวิต ข้าพเจ้าไม่ต้องการรบกวนให้ผู้บัญชาการเดือดร้อนแม้แต่เพียงนิดเดียว ดังนั้นข้าพเจ้าจึงไม่ขอตายเหมือนกับคนอื่น ๆ ที่สามารถพบเห็นศพได้อย่างเด็ดขาด การสอบสวนค้นหาและงานศพนั้นไม่ต้องทำ ทุกสิ่งทุกอย่างสำหรับข้าพเจ้าขอให้จบลงแบบนี้ ขอขอบคุณที่ได้ให้การดูแลและความกรุณาปราณีแก่ข้าพเจ้ามาเป็นเวลาช้านาน”

โดยวิธีการแบบนี้ ทำให้แก้ต่างได้ว่าในวันที่ 18 สิงหาคมจึงไม่มีชื่อเขาอยู่ในบัญชีรายชื่อนายทหารได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามฝ่ายข้าพเจ้าคิดว่าเสนาธิการทูลจินั้นมีชื่อเสียงและถูกจับตาโดยหลายฝ่ายและทางกองทัพอังกฤษเองคงไม่พอใจคำตอบเพียงแค่นั้น และเรื่องก็เป็นไปอย่างที่ข้าพเจ้าคาดคิดไว้ กล่าวคืออีกสองสามวันต่อมาได้มีคำสั่งจากกองทัพอังกฤษว่าให้ส่งพินัยกรรมของเสนาธิการทูลจิไปให้กองทัพอังกฤษโดยด่วน ถ้าพินัยกรรมนั้นเป็นหนังสือเรียไรหาทุนสร้างวัดฝ่ายเราคงจัดหาให้ได้ แต่นี้เป็นพินัยกรรมที่ไม่มีตัวตนอ่านก็ไม่ได้ เขียนก็ไม่ได้ จัดหาให้ก็ไม่ได้ หัวหน้าเสนาธิการและข้าพเจ้าปรึกษากันอย่างถี่ถ้วนแล้วได้ตอบกลับไปว่า

“ขอแสดงความเสียใจว่าพินัยกรรมของเสนาธิการทูลจินั้นเราได้เผาไปแล้ว จึงจัดส่งมาให้ท่านไม่ได้ สาเหตุที่ต้องเผาเอกสารสำคัญนี้

เพราะว่ามีความจำเป็นดังนี้ กล่าวคือ ในตอนเช้าวันที่ 17 สิงหาคม นั้น หัวหน้าเสนานิการฮานายาเพิ่งกลับมาจากไซ่งอน เขาเห็นพินัยกรรมวางอยู่บนโต๊ะและนำมาอ่านให้ข้าพเจ้าฟังมีเนื้อความดังที่กล่าวรายงานมาแล้ว พินัยกรรมนั้นเขียนด้วยฟูกันบนกระดาษญี่ปุ่น ข้าพเจ้าเองในตอนนั้นได้ปรึกษากับหัวหน้าเสนานิการ และรองเสนานิการ ตกลงกันว่าให้เผาพินัยกรรมนั้น เพราะตอนนั้นเพิ่งมีการยอมรับประกาศปอร์ตสตัดัม ทางกองทัพฝ่ายเราเองมีปัญหาในการควบคุมกองทัพที่เพิ่งเข้ามาจากพม่า ดังเช่นที่ทราบว่ามีทหารหายตัวไปพร้อมกับอาวุธหลายคนซึ่งท่านเอง คงทราบเรื่องนี้เป็นอย่างดีแล้ว ในขณะที่นั้นหากมีข่าวลือออกมาว่าเสนานิการทสฺจึซึ่งมีคนนับถือเขาเหมือนกับเป็นเทวดาของกองทัพได้หายตัวไป กองทหารจำนวนหนึ่งแสนคนก็อาจหนีตามเขาไปอีกหลายคน และเหตุการณ์ภายในประเทศไทยก็คงมีความวุ่นวายมาก ฝ่ายเราก็คงให้การต้อนรับท่านอย่างสงบเหมือนเช่นทุกวันนี้ไม่ได้ ดังนั้นการหายสาบสูญไปของเสนานิการทสฺจึเองจึงเป็นเรื่องความลับสุดยอด ฝ่ายเราได้ป้องกันไม่ให้แม้แต่เสนานิการทหารของเราดู การเก็บรักษาพินัยกรรมนั้นจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะว่าย่อมจะมีนายทหารด้วยกันทราบเรื่องได้ในทางใดทางหนึ่ง วิธีที่ดีที่สุดคือการเผาทำลายเอกสารนั้นไปเสีย อันนี้เป็นความเห็นรวมกันของฝ่ายเราสามคนเท่านั้น และหัวหน้าเสนานิการเป็นผู้ทำลายเอกสารนั้นด้วยตนเอง”

เมื่อได้ตอบไปเช่นนี้แล้วเรื่องก็หายเงียบไประยะเวลาหนึ่ง

คำทวงถามครั้งที่ 3 และครั้งที่ 4

วันหนึ่งได้มีข่าวลืออยู่ภายในชุมชนของคนไทยว่า เสนานิการทสฺจึ ได้ปลอมตัวเป็นพระและหลบซ่อนตัวอยู่ในเขตกรุงเทพฯ นี้เอง ทาง

กองทัพอังกฤษเองก็ไม่เชื่อว่าเสนาธิการทสุจิได้ฆ่าตัวตายไปแล้ว และได้พยายามสืบหาตัวเสนาธิการทสุจิอยู่ทั้งภายในเขตประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เสนาธิการทสุจินั้นเป็นการแน่นอนว่าเขายังคงอยู่ในเขตกรุงเทพฯ นั้นเอง ข้าพเจ้าเองจึงต้องเล่นบทบาทเป็นตัวชูโรงใหญ่ของละครฉากนี้ ข้าพเจ้าเองหวังอยู่ทุกวันให้เขาเดินทางกลับไปอยู่ในที่ที่ปลอดภัยโดยด่วน ฝ่ายอังกฤษเองก็ติดตามหาตัวเขาอยู่อย่างไม่ลดละ และต่อมาวันหนึ่งได้มีหนังสือสอบถามมาอีกว่า “เสนาธิการทสุจิเป็นนายทหารคนสำคัญของกองทัพของท่าน ถึงแม้ว่าเขาจะได้ทั้งพินัยกรรม ไร่ฉบับเดียวและหายตัวไปโดยบอกว่าจะไปฆ่าตัวตายนั้น ฝ่ายท่านเองคงไม่ปล่อยเรื่องให้จบลงเพียงแค่นั้น ท่านได้ทำอะไรบ้างหลังจากนั้น” ฝ่ายข้าพเจ้าไม่พอใจคำถามนี้ ข้าพเจ้าปรึกษากับหัวหน้าเสนาธิการแล้วมีหนังสือตอบกลับไปว่า

“หัวหน้าเสนาธิการรชานายาได้ร่วมงานกับเสนาธิการทสุจิมานาน เขาจึงทราบนิสัยกันเป็นอย่างดี เสนาธิการทสุจินั้นหากเขาตัดสินใจอะไรแล้วเป็นคนที่ต้องทำให้ได้ไม่ว่าจะมีอุปสรรคอย่างไรก็ตาม ความเสียใจของเขาที่ฝ่ายญี่ปุ่นแพ้สงครามนั้นมีอย่างมากทีเดียว ถึงขนาดที่กินไม่ได้นอนไม่หลับ เมื่อเขาทิ้งพินัยกรรมไว้แล้วนั้น ก็ไม่มีทางที่จะสงสัยว่าเป็นอย่างอื่นนอกจากว่าได้ฆ่าตัวตายไปแล้ว คำพูดของเขาที่ว่าขอตายในที่ที่ไม่มีใครพบเห็นได้นั้นเป็นเรื่องที่เด็ดขาดแน่นอน ฝ่ายข้าพเจ้าได้สืบสวนอย่างลับๆ แล้วจนถึงปัจจุบันนี้ ก็ไม่พบเบาะแสใดๆเลย”

เมื่อได้ตอบกองทัพอังกฤษไปเช่นนี้แล้ว ข้าพเจ้าได้เรียกเสนาธิการทุกคนมาประชุมเพื่อรับทราบเรื่องทั้งหมด และได้กำชับให้ทุกคนมีความเข้าใจตรงกัน

ถัดจากเดือนกันยายนก็มาถึงตุลาคม ข่าวลือว่าเสนาธิการทสุจิ หนีทัพไปนั้นมีเพิ่มมากขึ้นทุกวันหนังสือพิมพ์ของไทยฉบับต้นเดือนตุลาคม ก็ได้รายงานข่าวว่าเสนาธิการทสุจิ ซึ่งบวชเป็นพระพร้อมด้วยลูกน้องหลายคนนั้น มาบัดนี้ลูกน้องของเขาทั้งหมดได้ถูกจับกุมคุมขังอยู่ที่ค่ายสำหรับชาวญี่ปุ่นแล้ว หนังสือพิมพ์อีกฉบับหนึ่งรายงานต่อมาว่าเสนาธิการทสุจิตัวจริงยังคงพำนักอยู่ที่วัดญี่ปุ่น

น้ำใจของข้าศึก

เมื่อมาถึงตอนนี้ ฝ่ายกองทัพอังกฤษได้มีคำทวงถามมาอีกอย่างแรงๆว่า “ตั้งแต่เสนาธิการทสุจิหนีทัพจนถึงปัจจุบันนี้ วิธีการสอบสวนอย่างลับๆ ดังที่ท่านผู้บัญชาการกล่าวถึงในครั้งก่อนนั้น ไม่ทราบว่าคุณใช้วิธีการอะไร และอย่างไรบ้าง ให้รายงานมาให้ทราบด้วย”

ความยุ่งยากมีเข้ามาอีกแล้ว ฝ่ายข้าพเจ้าต้องสร้างคำโกหกอีกซึ่งไม่มีมูลของข้อเท็จจริงเลย หัวหน้าเสนาธิการได้เรียกประชุมเสนาธิการทุกคน และมีความรู้สึกอยู่ในหมู่เสนาธิการว่า การดำเนินเรื่องยุติสงครามนี้มีความยุ่งยากมากขนาดที่อยากจะยืมเอามือ “แมว” มาใช้ การเสียเวลากับเรื่องแบบนี้ก็เป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่าย เพราะว่าเหตุมาจากการหนีทัพของเขาและทำให้คนอื่นมาเดือดร้อนแทน ซึ่งเรื่องแบบนี้ไม่น่าเกิดขึ้น ในคราวนี้หัวหน้าเสนาธิการทหารฮานายาได้กล่าวอย่างแข็งขันว่า

“ข้าพเจ้าไม่ได้เรียกทุกคนมาประชุมเพื่อต้องมารับภาระในเรื่องนี้ แต่ต้องการระดมความคิดและแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน เพื่อ

ให้ได้คำตอบที่มีเหตุผลทำให้พวกเรามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต้องการเพียงแค่นี้” คราวนี้หัวหน้าเสนาธิการได้ทำหนังสือตอบไปเองว่า “เหตุผลที่เขาหนีทัพไปและฝ่ายข้าพเจ้าสอบสวนไม่ได้นั้นได้ชี้แจงมา โดยตลอดแล้ว ในฐานะที่เป็นผู้บังคับบัญชาไม่ได้ละเลยเรื่องนี้ เมื่อครั้งที่มีการประชุมหัวหน้ากองกำลังในวันที่ 15 กันยายน ได้สั่งให้นายทหารระดับผู้บัญชาการกองพลขึ้นไปทราบเรื่องความลับสุดยอดนี้ และได้สั่งว่าหากมีโอกาสก็ให้สืบสวนเรื่องนี้ด้วย และให้ทหารทำการค้นหาในป่าซึ่งอยู่ตลอดริมแม่น้ำเจ้าพระยาในบริเวณห่างไกลจากหมู่บ้าน ได้ไปตรวจดูศพผู้ตายทั้งหลายว่าเป็นนายทหารญี่ปุ่นหรือไม่ และได้แจ้งต่อๆ กันไปว่า หากมีการพบศพผู้ที่นำส่งสก็ให้รายงานกลับมาให้ทราบโดยด่วน ฝ่ายกองทัพเองก็ได้ใช้ความพยายามทุกอย่าง แต่ก็ยังไม่ได้เบาะแสอะไรเลย”

รายงานฉบับนี้ได้ส่งไปวันที่ 22 หรือ 23 ตุลาคม และหลังจากนั้นเป็นต้นมาก็ไม่มีคำทวงถามจากกองทัพอังกฤษมาอีกเลย ผ่านมาจนถึงเดือนพฤศจิกายน ข้าพเจ้าได้รับรายงานที่มั่นใจได้จากเสนาธิการโคนิชิว่าเสนาธิการทสจิจิได้เดินทางออกจากประเทศไทยหลบเข้าไปในประเทศอินโดจีน-ฝรั่งเศสได้แล้ว ข้าพเจ้ากับหัวหน้าเสนาธิการทหารฮานายาตีใจกันมากที่สุด เรื่องนี้ทางกองทัพอังกฤษเองคงไม่ทราบการค้นหาตัวเสนาธิการทสจิจิได้ทำกันจนถึงวาระสุดท้าย คือก่อนที่กองทัพญี่ปุ่นจะเดินทางออกจากประเทศไทยนั้น ทางกองทัพอังกฤษได้ทำการตรวจร่างกายทหารญี่ปุ่นทุกคน เพื่อดูว่าใครบ้างที่มีแผลเป็นที่ต้นแขนเหมือนเสนาธิการทสจิจิ

บทที่ 31

ร้อยโทโคซบโบริ โยชิมูระ หัวหน้าคณะที่อุปปะชา

“ทหารญี่ปุ่นก็ใช้ได้”

หลังจากสงครามยุติแล้ว ลักษณะของการเกณฑ์แรงงานของฝ่ายสัมพันธมิตรเปลี่ยนแปลงไปเสมอขึ้นกับสถานการณ์ กล่าวคือ หลังสงครามยุติไม่นาน เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างยังไม่มีควมเรียบร้อยช่วงหนึ่ง ช่วงถัดมาคือมีการจัดตั้งกองบัญชาการยุติสงครามเมื่อวันที่ 20 กันยายน และช่วงที่สามในต้นเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2489 มีการจัดตั้งกองบัญชาการนิปโปฟ และทยอยส่งกองทหารญี่ปุ่นกลับประเทศ ซึ่งถือเป็นช่วงสุดท้าย ฝ่ายทหารสัมพันธมิตรโดยเฉพาะทหารอังกฤษนั้นให้ความอนุเคราะห์ต่อทหารญี่ปุ่น ขนาดไหนขึ้นกับช่วงเวลาเช่นกัน ช่วงแรกเมื่อสงครามเพิ่งยุติ มีภาระกิจที่ต้องทำให้สงครามยุติอยู่มาจากการใช้แรงงานก็ต้องการอย่างมากด้วย ช่วงนี้เป็นเวลาที่ฝ่ายทหารสัมพันธมิตรแต่ละประเทศเรียกร้องเอากับฝ่ายญี่ปุ่นต่างๆ นานา โดยไม่มีการประสานกันและไม่มีการเปรียบเทียบ ภาระหน้าที่ของกองทัพญี่ปุ่น

จึงไม่เสมอกัน บางหน่วยมากเกินไปทำให้เหนื่อยล้าอย่างมาก เป็นการทำงานเกินกำลังความสามารถซึ่งมีผลให้มีเสียงของความไม่พอใจดังออกจากทุกกองกำลัง ช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่มีความยากลำบากมากที่สุดในการบริหารและควบคุมกองทัพ และช่วงเวลานี้ความรู้สึกของชาติต่างๆฝ่ายสัมพันธมิตรนั้นมีความแตกต่างกันไป ฝ่ายกองทัพสัมพันธมิตรที่เข้ามาพวกแรกได้แก่ทหารกูรข่า (ชาวเนปาล) และอินเดีย ทหารที่มาจากประเทศอังกฤษเองยังมีค่อนข้างน้อย พวกทหารกูรข่าเมื่อลงที่สถานีรถไฟแล้วแลเห็นสภาพโดยปกติของทหารญี่ปุ่นซึ่งยืนเข้าแถวกันอย่างเป็นระเบียบ ก็พากันตะโกนว่าทหารญี่ปุ่นก็เหมือนกับพวกเราไม่เห็นมีอะไรแตกต่างกันเลย กล่าวคือทหารกูรข่านี้เป็นวีรบุรุษในการรบที่ประเทศพม่า พวกเขาเคยถูกทหารญี่ปุ่นทำร้ายขังไว้ในสนามรบมาแล้ว ไม่เคยมีโอกาสดูหน้ากันในยามปกติ ดังนั้นพวกเขาคงมีความประหลาดใจอยู่บ้าง ในเขตที่มีการเกณฑ์แรงงานซึ่งมีทหารกูรข่าเป็นผู้ควบคุมอยู่หรือทำงานร่วมกันกับทหารอินเดียนั้นมีความรู้สึกสนิทสนมและไม่มีเรื่องที่ทำให้ขัดใจกัน ทหารญี่ปุ่นบางคนคิดว่าเป็นเรื่องที่น่าสบายใจจึงพากันสมัครไปทำงานในเขตนั้นๆ ตรงกันข้ามกับเขตทหารดัทซ์ซึ่งถูกปลดปล่อยมาจากค่ายเชลยศึกและเป็นทหารที่ยังไม่ได้เดินทางกลับประเทศของตน เขานั้นไม่มีใครอยากไปทำงานด้วยเลย

ตามลักษณะดังกล่าวมานี้ ทางฝ่ายญี่ปุ่นเองก็ต้องจัดตั้งกองแรงงานขึ้นภาระหน้าที่ทุกอย่างยกเว้นหน้าที่พิเศษให้อยู่ใต้การดูแลของกองนี้ หัวหน้ากองนี้คือ พ.อ.เคนจิ ชิโมนากะ เขาเป็นหัวหน้ากองกำลังสมทบของสนามรบที่ 7 ซึ่งมีหน้าที่ป้องกันกรุงเทพฯ ก่อนยุติสงคราม ตอนแรกเขาได้รวบรวมกำลังได้ประมาณ 2 พันคนใช้ที่บริเวณสนามยิงเป้าเป็นที่พัก และได้จัดตั้งกองแรงงานขึ้นอย่างเป็นระเบียบ

เรียบร้อย และขยายใหญ่โตขึ้นจนมีกำลังถึง 6 พันคน หัวหน้ากองกำลังทุกระดับซึ่งอยู่ใต้การบังคับบัญชาของข้าพเจ้าได้แสดงความดีงามที่มีมาแต่ช้านานของกองทัพสมเด็จพระจักรพรรดิให้เห็นเป็นที่ปรากฏ โดยเฉพาะหัวหน้ากองแรงงานคือ พ.อ.ซิโมนากะนั้น ได้ทำงานติดต่อประสานงานกับกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรได้ดี และในสัปดาห์ก่อนหน้านั้นเขาได้นำอาหารจำนวนหลายพันคนได้อย่างราบรื่น มีการรักษาระเบียบวินัยของกองทัพอย่างเคร่งครัด ใช้เวลาว่างปลูกผักสวนครัวให้กองทหารสามารถพึ่งตนเองได้ มีการสอนภาษาอังกฤษ และสอนความรู้เพิ่มเติมทางด้านช่างฝีมือ เป็นต้น ผลงานของเขานั้นแสดงให้เห็นได้อย่างเด่นชัดและรวดเร็ว การเดินทางของกำลังแรงงานเป็นแถวเป็นระเบียบออกไปทุกทิศทางทุกเช้าเย็นในเขตกรุงเทพฯ ดังนั้นจึงมีเสียงที่กล่าวขานกันว่า “กองทหารญี่ปุ่นยังใช้ได้”

การเปิดการแสดงของคณะที่อุปปะชา

วันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2488 พวกข้าพเจ้ารวม 660 คน ถูกกักบริเวณอยู่ที่เขตทหาร บริเวณถนนพญาไทในทางทิศเหนือของกรุงเทพฯ เขตนั้นมีชื่อว่า “กองบัญชาการยุติสงคราม” ชีวิตที่เพิ่งเริ่มถูกกักกันนั้นไม่เหมือนเดิมที่เป็นมา แต่ก็ยังไม่ถึงขั้นที่อดทนไม่ได้ ถ้ามีเรื่องเดือดร้อนก็ยังพอมีช่องทางระบายได้ ดังนั้นจึงมีเรื่องที่น่าสนุกอยู่บ้าง

งานช่วงแรกของข้าพเจ้าคือการทำความสะดวกในห้องน้ำ ทำความสะดวกในห้องครัว และจัดทำห้องอาบน้ำกับปลูกผักสวนครัว ซึ่งไม่ถึงหนึ่งเดือนก็พบว่าบริเวณที่กักกันนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปมาก จากที่ที่คล้ายหนองน้ำขนาดเล็กกลายมาเป็นบ้านของชาวนาขนาดใหญ่

ซึ่งมีความสวยงามอยู่ในชนบท ห้องยามของทหารสัมพันธมิตร ในที่นั้นก็สร้างขึ้นใหม่ตามแบบของทหารญี่ปุ่น จึงทำให้สถานที่นั้นทั้งหมดมีความสะอาดตาน่าชมมาก ผู้นำการทำสวนผักก็มีผู้เชี่ยวชาญทางด้านนี้ และประกอบกับมีน้ำบริบูรณ์ จึงทำให้ภายในเวลาเพียง 30 วัน ข้าพเจ้าได้มีโอกาสรับประทานผักสดที่ปลูกด้วยกำลังแรงงานของพวกข้าพเจ้าเอง

พอถึงเดือนธันวาคม แดงกว่ากับมะเขือเริ่มออกผลก็ได้มีโอกาสชิมลิ้มรสผักสดเหล่านั้น ในด้านของสันทนาการก็มีความสามารถประดิษฐ์หมากกระดาน หมากกรุก สร้างเครื่องดนตรี สำหรับฟุตบอล เทนนิส ปิงปอง ซึ่งพวกเราเล่นกันได้ทุกอย่าง ยกเว้นแต่ไพ่นกกระจอกซึ่งไม่มีอุปกรณ์เพียงพอจึงประดิษฐ์ขึ้นมาให้เล่นกันไม่ได้

การสันทนาการที่มีคนนิยมมากที่สุดได้แก่การละคร พวกข้าพเจ้ามีแผนการณ์ว่าในงานวันคริสต์มาสจะจัดให้มีการแสดงละครวงใหญ่ จึงได้ขออนุญาตจากกองทัพอังกฤษก่อนซึ่งได้รับอนุมัติด้วยดี จากการวิ่งเต้นของเสนาธิการโคนิชิ ทำให้เราสามารถจัดหาซื้อเครื่องดนตรีสำหรับกองดุริยางค์ได้ หัวหน้าคณะคือร้อยโทโคซึบโบริ โยชิมูระ ซึ่งมีชื่อเสียงในด้านของการกำกับภาพยนตร์ คณะที่ตั้งขึ้นนี้มีชื่อว่าที่อปปะซา ซึ่งแปลว่า 18 ตามชื่อกองทัพภาคที่ 18 ร้อยโทโยชิมูระเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมมากที่สุดสำหรับงานนี้ เขาเองเป็นผู้ที่ได้พยายามเอาชนะอุปสรรคต่างๆ อย่างเอาจริงเอาจัง หลังจากที่มีการปิดเปิดไฟได้ขยายออกไปถึงเที่ยงคืน จึงมีการซ้อมละครกันอย่างเต็มที่ เมื่อได้ทำอย่างนี้ การแสดงละครในคืนนั้นก็เป็นไปได้อย่างยอดเยี่ยมมาก แม้กระทั่งนายทหารฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งมาตรวจตราในคืนวันนั้นก็มิ

ความประทับใจมาก ไม่ใช่เพียงความสามารถในการแสดงละคร หากรวมถึงการจัดฉากเวที การดัดแปลงเครื่องแต่งกาย ซึ่งตอนแรก คุณโยชิมุระเอาแต่กินยาเพราะเกือบหมดกำลังใจ แต่หลังการแสดงแล้วเขากลับมีกำลังใจเพิ่มขึ้นอย่างมาก นายทหารบางคนกล่าวว่าเมื่อเดินทางกลับประเทศญี่ปุ่นแล้ว จะจัดตั้งละครคณะโยชิมุระและเปิดแสดงทั่วประเทศญี่ปุ่น พล.ท.เคนริ้ว ซาโตะกล่าวว่า “อ้อ ! คุณโยชิมุระ เรื่องศาลทหารพิเศษอาชญากรรมที่โตเกียว นั้น ข้าพเจ้ากำลังเขียนอยู่ เมื่อเขียนเสร็จแล้วขอให้นำไปแสดงเป็นละครด้วย และข้าพเจ้าขอร่วมแสดงด้วยคน “ขอให้ทำให้ดีขึ้น นะ” เขาพูดอย่างจริงจัง และให้ความสนใจในเรื่องนี้มากเป็นพิเศษ

ชีวิตชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย

เมื่อสงครามยุติลงแล้วนั้น มีพลเรือนชาวญี่ปุ่นอยู่ในประเทศไทยประมาณ 2,100 คน (ในจำนวนนี้มีเด็กและผู้หญิงอยู่ 960 คน) ในจำนวนนี้มีคนเกาหลีกับไต้หวันรวมอยู่ด้วยจำนวนหนึ่ง และหลังจากมีคนย้ายเข้ามาจากประเทศพม่าเพิ่มขึ้นและมีคนเปลี่ยนฐานะจากทหารมาเป็นพลเรือนก็เพิ่มมากขึ้นด้วย รวมแล้วมีพลเรือนประมาณ 5 พันกว่าคน

ในช่วงที่สงครามเพิ่งยุติลงนั้น การใช้กำลังอาวุธ และคดีจี้ปล้นมีเพิ่มขึ้นมาก พลเรือญี่ปุ่นในประเทศไทยเองได้รับความเสียหายด้วยนับเป็นจำนวนไม่น้อย มีเหตุการณ์การปะทะกันระหว่างชาวไทยกับคนจีนโพ้นทะเล ในหมู่ของชาวจีนโพ้นทะเลด้วยกันมีการลอบฆ่า นายตันซิวเม้ง หวังหลี่ เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม เขาเป็นนายกสมาคมพาณิชย์จีน และมีชื่อเสียงว่าเป็นผู้นิยมฝ่ายญี่ปุ่นคนหนึ่ง ดังนั้นช่วง

เวลานั้นจึงเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากไม่มีความแน่นอน แต่ด้วยคนไทยมีความอดกลั้น และฝ่ายรัฐบาลไทยได้ใช้มาตรการอันเหมาะสม สถานการณ์จึงกลับคืนสู่ภาวะปกติ หลังจากนั้นแล้วพลเรือนชาวญี่ปุ่นในประเทศไทยได้ถูกบังคับให้เคลื่อนย้ายไปพำนักรวมกันที่ค่ายบางบัวทอง ในเขตจังหวัดนนทบุรี ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือจากกรุงเทพฯ ไปประมาณ 30 กิโลเมตรทั้งนี้นับตั้งแต่วันที่ 13 กันยายน โดยทยอยย้ายกันไปจนถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2489 มีจำนวนพลเรือนชาวญี่ปุ่นอยู่ที่ค่ายนั้นจำนวน 3,870 คน

นอกจากนี้ ได้แก่ในส่วนของสถานทูต นับตั้งแต่เอกอัครราชทูตคูมาอิชิ ยามาโมโตะลงไปยังจนถึงเจ้าหน้าที่ของหอวัฒนธรรมญี่ปุ่น รวมไปถึงพนักงานของบริษัทไฟฟ้าระหว่างประเทศ รวมกันจำนวน 296 คน คนกลุ่มนี้ถูกกักกันอยู่ที่บริเวณอาคารแถวบ้านพักของท่านเอกอัครราชทูต คนกลุ่มนี้มีอิสระสามารถเดินทางออกนอกที่พักได้ นับว่ามีอิสระกว่าฝ่ายทหารมาก

ที่ค่ายบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี แต่เดิมเป็นที่ที่รัฐบาลไทยสร้างไว้เป็นที่หลบภัยทางอากาศ เป็นการสร้างอย่างรีบเร่งมาก ในช่วงเดือนมีนาคมและเมษายนของปี พ.ศ. 2487 ดังนั้นสภาพแวดล้อมต่างๆจึงยังไม่สู้ดีนัก อุปกรณ์อนามัยก็ไม่มีความสะดวก และน้ำดื่มก็มีแต่บ่อน้ำเพียงบ่อเดียวภายในค่าย ไม่มีเตียงนอน ต้องใช้พื้นเป็นที่นอน แต่ด้วยความสามารถของชาวญี่ปุ่นในการปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิต และด้วยความช่วยเหลือของรัฐบาลไทย จึงมีการปรับปรุงสถานที่ไปเรื่อยๆ ในที่สุดที่นั่นก็เป็นที่พักอาศัยที่น่าพอใจได้พอสมควร

บทที่ 32

เมฆยามเย็น รูปร่างเหมือนม้าสุดที่รัก : การตายของ “ซูอิโต”

ม้าสุดที่รักของจอมพลเทราอุจิ

ในความทรงจำของข้าพเจ้าสมัยที่ถูกกักกันอยู่นั้นมีเรื่องที่น่าสนใจไม่ได้อยู่เรื่องหนึ่งนั่นคือเรื่องซูอิโต ม้าสุดที่รักของข้าพเจ้า และเรื่องของซูอิโตกับพันโทเกรย์ นายทหารชาวอังกฤษ เรื่องต่อไปนี่ค่อนข้างยืดยาวและเย็นเยื่ออยู่บ้าง

วันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2486 มีการประชุมระดับผู้บัญชาการที่กองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ที่โซนน (สิงคโปร์) ข้าพเจ้าได้ไปร่วมประชุมด้วย และในคืนนั้นมีงานเลี้ยง ซึ่งข้าพเจ้าได้รอจังหวะอยู่เพื่อขอจอมพลเทราอุจิว่า “พณฯท่าน ข้าพเจ้าต้องการม้าขี่สักตัวหนึ่งขอความกรุณาด้วย” จอมพลเทราอุจิได้ยินแล้วบอกว่า “คุณจะมีม้าหรือนายทหารตัวใหญ่อย่างคุณ ม้าถูกขี่ทุกวันก็เป็นเรื่องที่น่าสงสารมามาก” เขาพูดแล้วก็หัวเราะใหญ่และกล่าวต่อไปอีกว่า “ก็ดี ผมมีม้าอยู่และผมจะให้คุณอย่างแน่นอน”

มีม้าชั้นดีส่งมาให้ข้าพเจ้าสองตัวด้วยกัน ตัวแรกชื่อซูอิโต อีกตัวหนึ่งชื่อซูอิเรียว ทั้งคู่เป็นม้าพันธุ์อาระเบีย ได้มาจากจังหวัด อาโอมุริ โดยเฉพาะตัวแรกนั้นเป็นม้าที่มีลักษณะหายากมากตัวหนึ่งในโลก และคงจะเป็นม้าสีของจอมพลมาก่อนเดิมชื่ออิกะซึกิ เป็นม้าที่ถูกฝึกสำหรับเป็นม้าสีของผู้บัญชาการกองทัพใหญ่

“เมื่อถึงเวลา แม้ว่าจะมีกระสุนและปลายดาบ ก็จะไม่ฝักใฝ่ไปอาชานำหน้าข้าพเจ้าควมม้าบุกทลวงเข้าไปในวงศัตรู”

ข้าพเจ้าประพันธ์กลอนนี้ และขี่ม้าไปมาระหว่างบ้านพักกับกองบัญชาการทุกวัน ทหารคนสนิทคือคุณอิชิซาระนั้นได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีฝีมือดาบญี่ปุ่นอยู่ในระดับขั้นที่ห้า และได้รับรางวัลมาแล้ว แต่เขาเองไม่ถนัดในการขี่ม้า ดังนั้นผู้บัญชาการเป็นคนขี่ม้า โดยนายทหารคนสนิทและทหารผู้ดูแลม้านั่งรถยนต์ติดตามไปๆ มา ๆ เป็นระยะทางประมาณสองพันเมตรทุกวันบนถนนสาทร ขบวนนี้ในสายตาของคนไทยอาจดูประหลาด เพราะชาวบ้านตามสองข้างทางมักหันหน้ามามองและมีบ้างที่ยื่นหน้ามาดูจากทางหน้าต่างอยู่บ่อยๆ และมีคำชมที่ได้ยินมาว่าขบวนม้านี้มีความสวยงามมาก ข้าพเจ้าจึงประพันธ์บทกลอนว่า

“อาชาขำเท่าเหาะไป คนต่างชาติหันมาจ้องมอง”

ข้าพเจ้าประพันธ์กลอนนี้ได้ด้วยความดีใจ และอยากอวดให้คนอื่นรู้ จึงเขียนกลอนใหม่อีกบทหนึ่งส่งไปให้ผู้เลี้ยงม้าซูอิโตคือ คุณโทคุจิโร ซาซากิ เขาอยู่ที่ตำบลนาคาซาวา อำเภอซานโนเฮ จังหวัดอาโอมุริ กลอนบทที่ส่งไปนั้นข้าพเจ้าเขียนว่า

“ข้าพเจ้าอยากให้คุณรู้ว่า เมื่อขี่ม้านี้แล้วรำลึกถึงน้ำใจของผู้เลี้ยง”

คำพิพากษาให้ประหารชีวิตซูอิโต

วันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2488 กองกำลังทางน้ำซึ่งอยู่ทางด้านทิศใต้ของแม่น้ำเจ้าพระยาถูกโจมตีทางอากาศ หลังจากนั้นไม่กี่วัน นายสิบฮามาซากิ ผู้รับผิดชอบดูแลม้า ได้ขี่ม้าออกไปเพื่อให้มันออกกำลัง แต่ที่บริเวณรอบกองกำลังนั้นมีเศษเหล็กกระจายอยู่ ขาหน้าของม้าซูอิโตได้เหยียบตะปูเข้าโดยบังเอิญ ทำให้มันบาดเจ็บ ขาของม้านั้นเป็นเหมือนชีวิตของม้าเลยทีเดียว ข้าพเจ้าได้ขอร้องหัวหน้าสัตวแพทย์เอ็นโดะและลูกน้องของเขาว่า ขอให้พยายามอย่างเต็มที่เพื่อช่วยให้ซูอิโตดีขึ้นและฟื้นกลับคืนเหมือนเดิม แต่ทางสัตวแพทย์ไม่ให้คำรับรอง ฮามาซากิก็รักม้านั้นมากทีเดียว เขามีความรู้สึกรับผิดชอบอย่างสูงที่ทำให้มันบาดเจ็บ เขากล่าวต่อหน้าคนหลายคนอย่างหนักแน่นว่า “ข้าพเจ้าจะพยายามรักษามันให้หายเป็นปกติให้ได้”

หลังจากนั้นเป็นต้นมาสิบเอกฮามาซากิได้อุทิศตัวเองอย่างชนิดที่ใครเห็นก็ต้องมีน้ำตาซึมมาเลยทีเดียวเดือนเมษายนผ่านไปจนถึงกลางเดือนพฤษภาคมแล้ว ซูอิโตก็ค่อยๆดีขึ้น หัวหน้าสัตวแพทย์เองรู้สึกแปลกใจมากที่ซูอิโตฟื้นคืนดีได้มากกว่าที่คาดคิด จนถึงสิ้นเดือนพฤษภาคม เขาได้กล่าวว่า เป็นเรื่องที่ไม่น่าวิตกกังวลอีกต่อไปเพราะซูอิโตคงฟื้นคืนเป็นปกติได้ เมื่อถึงเดือนกรกฎาคมเขาสามารถจูงม้ามาเดินออกกำลังกายได้ ข้าพเจ้าเองรู้สึกดีใจมากและคิดว่าพอถึงเดือนสิงหาคมก็คงจะกลับไป ลองขี่ม้าได้อีก วันที่ 15 สิงหาคมเป็นวันสิ้นสุดสงคราม ข้าพเจ้าเองหมดสถานะที่จะดูแลซูอิโตได้อีกต่อไป อยู่มาวันหนึ่งใน

เดือนกันยายนหัวหน้าสัตวแพทย์เอ็นโตะได้วิ่งหน้าตาแตกตื่นเข้ามา รายงานว่า “ท่าน ในวันนี้อังกฤษจะมาเอามาไปและซูโด้มัน มีคำสั่งให้ยิงมันให้ตายเป็นตัวแรก” “ทำไมๆ ข้าพเจ้า กล่าวขึ้น ยิ่ง ซูโด้ให้ตายเพราะอะไร” ข้าพเจ้าถามต่อ เขาตอบว่า “คงจะเข้าใจ ว่ามันไม่มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเลี้ยงไว้ต่อไป เขาจึงฆ่าของ ท่าน ผู้บัญชาการออกมาเดินเป็นตัวแรก มันบาดเจ็บอยู่ ดังนั้นขาของมันจึง พลิกเปลี่ยนไม่มีแรง และดูพอมกว่าปกติ นอกจากนี้เขายังแลเห็นรอย แผลที่ขาหน้า ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับม้า มันเดินกระผลกกระผลก และกองทัพอังกฤษไม่สนใจม้าแบบนี้ จึงมีคำสั่งให้ยิงมันให้ตาย เขาไม่คิดอะไรมากเลย”

ข้าพเจ้าเองไม่อยากจะให้ซูโด้ตายเลย จึงกล่าวว่า “คุณเอ็นโตะ ขอรบกวนคุณมากคือขอให้ช่วยทำหนังสือขอร้องต่อผู้บัญชาการกองทัพ อังกฤษได้ไหม ซูโด้มันมีความสำคัญแค่ไหนบอกเขาไป และขอให้เขา ระวังคำสั่งนั้นเสีย ถ้าเป็นไปได้ก็ขอร้องให้มันยังมีชีวิตอยู่ตราบนานากามูระยังอยู่ในประเทศไทยเถิด”

ข้าพเจ้าได้รับคำตอบจากกองทัพอังกฤษว่า ทางกองทัพอังกฤษ มีความยินดีให้กองทัพญี่ปุ่นยืมม้าหลายตัวไปใช้ทำงานได้ และซูโด้ก็เป็นหนึ่งในจำนวนม้าหลายตัวที่ให้ยืมมานั้น ข้าพเจ้ามีความโล่งใจไป ส่วนหนึ่ง (แต่ว่าคำสั่งให้ยิงมันให้ตายก็ยังคงมีผลอยู่ ชื่อของมันลง บัญชีไว้แล้ว เรื่องนี้ข้าพเจ้าทราบในขั้นสุดท้าย) โดยเฉพาะสิบเอก ฮามาซากินั้นร้องไห้ด้วยความดีใจ ลักษณะของซูโด้มันดึงดูดตาผู้ที่พบ เห็นทุกคน ดูแล้วสง่างามและมีอำนาจ นายทหารอังกฤษเองก็คงติดตาม ติดใจมันบ้าง โดยเฉพาะ พ.ท.เกรย์ซึ่งเป็นหัวหน้าสำรวจม้า นั้นให้ความสนใจกับซูโด้เป็นพิเศษ เขาเป็นคนมารวบรวมม้าเอาออกไป

จากกองทัพภาคที่ 18 หลายร้อยตัว ซึ่งเป็นม้าที่มาจากมงโกเลีย แมนจูเรีย จีนภาคเหนือ จีนภาคกลาง จีนภาคใต้ และทิเบต รวมทั้งมีม้าพันธุ์ ดีอีกหลายสิบตัว ซึ่งทั้งหมดเก็บรวมไว้ที่คอกและสนามวิ่งที่ทำด้วยแรงงานทหารเกณฑ์ญี่ปุ่น สนามนั้นอยู่ติดกับกองบัญชาการจัดการยุติสงครามนี้เอง เมื่อเขารวบรวมมาได้แล้ว ก็เริ่มทำการวิจัยศึกษา โดยใช้สัตวแพทย์และทหารญี่ปุ่นเป็นลูกมือ เป็นการฝึกม้ากันไปในตัวด้วย

บุชโด้ของพันโทเกรย์

ตามที่กล่าวมานั้นเป็นอันว่าพันโทเกรย์ได้ตัวซูอิโตไป เขาเปลี่ยนชื่อมันเป็นเจนเนอร์ล วันหนึ่งพันโทเกรย์ได้ส่งภาพถ่ายของเขาคู่กับซูอิโตมาให้ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเขาคงต้องการให้ข้าพเจ้ามีความสบายใจ ข้าพเจ้าเองรู้สึกขอบใจเขามาก

ต่อมาอีกไม่นาน ศูนย์วิจัยทหารม้าได้ถูกจัดตั้งขึ้น เขาพาข้าพเจ้าไปที่คอกของซูอิโต มีบัตรสีขาวเขียนชื่อม้าไว้ว่าเจนเนอร์ล ข้าพเจ้าเอามือลูบคอม้าไปมา ม้าแสดงอาการดีใจ ที่นั่นมีม้าพันธุ์ดีอยู่สิบกว่าตัวซึ่งเป็นม้าที่คัดเลือกไปจากกองทัพภาคที่ 18 รวมทั้งเจนเนอร์ลด้วย พันโทเกรย์กล่าวกับข้าพเจ้าว่า เขาจะส่งไว้กับผู้เลี้ยงม้าว่าอนุญาตให้ข้าพเจ้าไปที่นั่น และจะไปขี่ม้าเมื่อใดก็ได้ ข้าพเจ้าไม่ต้องวิตกกังวลอะไร ข้าพเจ้าตอบว่า “ขอบคุณเป็นอย่างสูง แต่ข้าพเจ้านั้น เอ้อ... อยู่ในฐานะเป็นผู้ถูกกล่าวหาเป็นอาชญากรสงคราม...” ตอนนั้นเขารีบชิงพูดตัดบทว่า “ในที่นี่ เราลืมนำคำพูดที่ไม่น่าสบายใจเช่นนั้นไปเสียคงจะดีกว่า” เขาพูดจากับข้าพเจ้าอย่างยิ้มแย้ม

วันที่ 30 ธันวาคม ปีเดียวกัน (พ.ศ. 2488) พันโทเกรย์มาพบข้าพเจ้าอย่างกระตือรือร้นและบอกว่า “ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งให้ย้ายกลับเดินทางผ่านสิงคโปร์ เดลลี และกลับลอนดอน เรื่องเงินเนอรัลนั้นพรุ่งนี้ขอให้ทหารญี่ปุ่นไปนำมันมาไว้ที่กองบัญชาการและสร้างคอกให้มันที่นี่ ข้าพเจ้าจะมอบงานให้กับคนต่อไปทันทีและในวันที่ไปนำมาให้นำอาหารที่เตรียมไว้เพียงพอสำหรับเวลาประมาณหนึ่งเดือนมาด้วย” ข้าพเจ้าเข้าใจว่าซูอิโตนั้นแหงบัญชีว่าให้ยิงให้ตายไปเสียแล้ว และเขาคงจะมอบงานให้คนใหม่อะไรทำนองนี้และให้ตัวซูอิโตกลับมาอยู่กับข้าพเจ้าอีก

ความสวยงามของเมฆรับแสงอาทิตย์ยามเย็น

มีเรื่องยุ่งยากตามตัวซูอิโตมาอีกอย่างไม่มีใครคาดคิด กล่าวคือการใส่เกือกม้าใหม่ให้ซูอิโตนั้นยากพอสมควร ลิบเอกฮามาซากิด้วยความเอาใจใส่กับซูอิโต เขาพาฉันกลับไปที่คุณยิวิจัยมาเพื่อขอใช้อุปกรณ์ที่ดีๆ และที่นั่นมีนายทหารอังกฤษผู้เคยใส่เกือกม้าให้กับซูอิโตอยู่ เขาจูงมันไปในวันอาทิตย์อย่างลับๆ แต่ว่าเคราะห์ร้ายมากคือมีนายทหารอังกฤษยศพันตรีซึ่งเข้ามารับมอบงานต่อจากพันโทเกรย์จับได้และพูดว่า “ตัวนี้คือเงินเนอรัลใช่ไหม ตัวนี้ในบัญชีแจ้งว่าตายไปแล้ว ทำไมยังมีชีวิตอยู่” เรื่องนี้พันโทเกรย์คงจะได้ข่าว อยู่เช่นกัน เขาได้ออกอธิบายให้ลูกน้องข้าพเจ้าว่าที่จังหวัดนครนายกมีม้าใช้งานของทหารญี่ปุ่นที่ดีๆ อยู่หลายตัว และเป็นเรื่องโชคดีที่วันพรุ่งนี้จะมีรถบรรทุกคันหนึ่งเดินทางมาที่กองบัญชาการยุติสงคราม ดังนั้นจึงให้ส่งซูอิโตไปกับรถบรรทุกคันนั้นได้ แต่การคาดการณ์ดังกล่าวก็ล้มเหลวเพราะว่ารถบรรทุกไม่มาตรงตามเวลา ข้าพเจ้าในฐานะผู้บัญชาการในตอนนั้นไม่มีอำนาจใช้รถบรรทุกได้สักคันเดียว ข้าพเจ้าถาม

เสนาธิการทหารว่านี่มีรถบรรทุกเข้ามาหรือไม่ แต่ว่าในช่วงนั้นไม่มี
เอาเลย

มีคำสั่งจากหัวหน้าทหารอังกฤษถึงหัวหน้าหมวดรักษาความ
ปลอดภัยยศระดับร้อยโทว่า ให้ยิงซูอิโตให้ตายและคนรับคำสั่งได้
ติดต่อมาเพื่อเร่งรัดให้มีกาปฏิบัติโดยเร็ว การเดินทางไปของพันโท
เกรย์ในตอนนั้นก็ใกล้ถึงกำหนดเต็มที่แล้ว เมื่อเป็นอย่างนี้ก็ไม่มีวิธีอื่น
นอกจากจะต้องฝากชะตากรรมไว้กับสรวงสวรรค์

วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2489 เสนาธิการซาโตะ ฮาระ
และวากิซากะ ทั้งสามคนเข้ามาพบข้าพเจ้าและกล่าวว่า “ขอให้ท่าน
ตัดสินใจละทิ้งซูอิโตด้วย ถ้าเรื่องเนิ่นนานออกไป ฐานะของพันโทเกรย์
คงจะยากลำบากเช่นกัน” และเมื่อถึงตอนนี้คงไม่มีทางอื่นใดแล้ว วิ
ธีที่จะช่วยซูอิโตได้หมดสิ้นไปแล้ว ข้าพเจ้าตอบทันทีว่า “ได้” และสั่ง
ทหารคนสนิทชื่อโมโมอิในทันทีว่า ให้เตรียมอาหารเพื่อเลี้ยงมาเป็นครั้ง
สุดท้าย ข้าพเจ้าพร้อมกับสิบเอกฮามาซากิได้สูบคอม้า ตัวข้าพเจ้า
เองอยู่คุยกับซูอิโตจนถึงเวลาหัวค่ำ ข้าพเจ้าพูดแบบนี้ท่านก็คงไม่เชื่อ

วันที่ 26 มกราคม ข้าพเจ้าได้รับรายงานจากเสนาธิการ
วากิซากะว่าในวันพรุ่งนี้หัวหน้าหมวดรักษาความปลอดภัยจะยิงซูอิโต
เข้ามีดวันรุ่งขึ้นข้าพเจ้าตื่นนอนแต่เช้าเพื่อไปกล่าวคำอำลากับซูอิโต
เป็นครั้งสุดท้าย ข้าพเจ้าเอากรรไกรอันเล็กๆ และผักแครอทซึ่งเตรียม
ไว้ไปด้วย ข้าพเจ้าสูบคอม้าแล้วตัดขนบนคอม้ามาหนึ่งกำมือ ข้าพเจ้า
ไม่เคยเห็นซูอิโตยิ้มเลยจนกระทั่งถึงวันนี้ แต่ซูอิโตยิ้มและหัวเราะสองครั้ง
ในวันนั้นหลังรับประทานอาหารกลางวันเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าเสียหู่พองอยู่
ตลอดเวลาได้ยินเสียงปืนหนึ่งนัด และดังอีกหนึ่งนัดและดังอีกหนึ่งนัด

เสียงนั้นทำลายความเงียบสงบ ม้าที่รักซุอิโตซึ่งประสบกับเคราะห์ภัย ได้ถูกฝังร่างอันสง่างามไว้ที่มุมหนึ่งของกองบัญชาการจัดการยุติสงคราม ของกองทัพภาคที่ 18 ในบริเวณเขตกรุงเทพฯ เมืองพุทธศาสนา ทั้งนี้ ตามการบังคับบัญชาที่เป็นไปตามวิถีทางของสงคราม²⁰

พระอาทิตย์ลับตาไปในเย็นวันนั้น ดูสวยงามมากทีเดียว ดูแล้ว มีความอลังการ เมฆก้อนใหญ่วันนั้นดูแล้วคล้ายกับรูปม้าสุดที่รักซุอิโตที่กำลังวิ่งไปอย่างรวดเร็ว ข้าพเจ้าได้ประพันธ์กลอนไว้และเขียนเป็น ภาษาไทยด้วยตนเองว่า “เมฆตอนเย็นคล้ายม้ารัก”

บทที่ 33

มอบดาบพิเซน โอซาฟุเะ ให้นายพลซำศึก

ข้อกล่าวหาว่าเป็นอาชญากรรมสงครามระดับเอ

วันที่ 2 ธันวาคม ในขณะที่ข้าพเจ้ากำลังทำสวนอยู่กับทหารรับใช้ 2-3 คน วิทยุทหารสื่อสารได้กระจายเสียงรายชื่อบุคคลเป็นลำดับ ข้าพเจ้าเงี่ยหูฟัง ได้ยินชื่อเจ้าชายนาซิโนะโมโตะ โมริมาซาโอะ และชิกุเฮอิ นากาจิม่า ถัดมาได้ยินชื่อ อาเคโตะ นากามูระด้วย ข้าพเจ้ารู้สึกมีความกังวลใจและเดินกลับไปห้องพักที่นั่น หัวหน้ากองทหารสื่อสารได้รายงานอย่างมีสีหน้าตื่นเต็นว่า “เมื่อตะกี้นี้สถานีวิทยุโตเกียวได้ประกาศว่าท่านกับผู้บัญชาการกองพลซาโตะ ถูกข้อหาว่าเป็นอาชญากรรมสงคราม” เรื่องนี้ข้าพเจ้าเองก็คาดคิดไว้อยู่แล้ว ข้าพเจ้าเคยเป็นผู้บัญชาการกรมสารวัตรทหาร และเป็นผู้ที่บุกเข้าไปในประเทศอินโดจีน-ฝรั่งเศสในฐานะเป็นผู้บัญชาการกองพล และในกระทรวงกลาโหมข้าพเจ้าเคยดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมกิจการทหารและกรมธุรการทหาร ดังนั้นข้าพเจ้าเตรียมใจรอสถานการณ์อยู่ ข้าพเจ้า

หัวเราะ และทันใดนั้นหัวหน้าเสนาธิการซานายาได้ถือแผ่นกระดาษวิ่งเข้ามา และพูดทันทีว่า “ท่านต้องดีใจมาก เพราะว่ามีคนจงรักภักดีต่อสมเด็จพระจักรพรรดิแผ่นดินเมจิ ไทโช และโชวะ เข้าแถวกัน 52 คน ถูกกล่าวหาว่าเป็นอาชญากรสงคราม ในจำนวนนี้มีชื่อท่านกับซาโตะรวมอยู่ด้วย เรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าเฉลิมฉลองกันหน่อย แมคคาร์เธอร์ อาจเรียกท่านไปพรั้งนี้ก็ได้ ดังนั้นข้าพเจ้าจะรวบรวมสุราที่มีทั้งหมด และจะจัดงานเลี้ยงส่งครั้งใหญ่” เขาพูดเช่นนี้โดยไม่หยุด และหันไปสั่งว่า “เฮ้อ โคบายาชิ และโมโมอิ เริ่มเตรียมงานเดี๋ยวนี้” เมื่อมีชื่อว่า “ป่า” นากามูระถูกเรียกตัวกลับโตเกียวในคราวนี้ นายทหารทุกระดับได้เข้ามากล่าวคำอำลามีสีหน้าห่วงใย และขานนี้คงไปถึงท่านเอกอัครราชทูตและถึงค่ายบางบัวทองของพลเรือนญี่ปุ่น ดังนั้นจึงมีคำปลอบใจและคำให้กำลังใจหลังไหลมาอย่างไม่ขาดสาย ทั้งจากท่านเอกอัครราชทูตเองและจากเพื่อนสนิทหลายท่าน เอกอัครราชทูตยามาโมโตะได้ส่งบทกลอนมาให้ข้าพเจ้าสองบทดังนี้

“เพื่อชาติ เพื่อสมเด็จพระจักรพรรดิ อุทิศตัวเองเป็นธรรมดา
ในโลกนี้ช่างน่าคับข้องใจที่ธรรมะนั้นต้องถูกลงโทษ”

“ถ้ามีโอกาสขอขึ้นศาลพร้อมกัน ยืนยันให้เขาดูว่าทางไหน
เป็นทางยุติธรรม”

มีลูกน้องจำนวนมากที่อยู่ใต้การบังคับบัญชาของข้าพเจ้าได้ถูกขังในข้อหาอาชญากรสงครามไปแล้ว มาคราวนี้ตัวข้าพเจ้าถูกกล่าวหาว่าเป็นอาชญากรสงครามด้วย ความรู้สึกหนักใจที่มีมาแต่เดิมก็หายไปครึ่งหนึ่ง ข้าพเจ้ามีความสบายใจขึ้นบ้างในตอนี้ ดังนั้นงานเลี้ยงในตอนค่ำวันนั้นจึงมีความร่าเริง แต่กระนั้นก็ตามคำสั่งเรียกตัวไปยังมาไม่ถึงเลย ทำให้ข้าพเจ้าในฐานะผู้บัญชาการมีความรู้สึกพะวักพะวง

มีสภาพเช่นนี้ไปจนถึงสิ้นสุดปี พ.ศ. 2488

พิธีมอบดาบประจำตำแหน่ง

ข้าพเจ้ากับหัวหน้าเสนาธิการทหารได้รับคำสั่งให้มารายงานตัวที่กองบัญชาการกองทัพอังกฤษในวันที่ 9 มกราคม ตอนนั้นวันปีใหม่เพิ่งผ่านไปได้ไม่กี่วัน ข้าพเจ้ามีความเครียดอยู่บ้างว่าคงใกล้ถึงเวลาที่จะถูกส่งตัวไปซูกาโมะ²¹ ข้าพเจ้าก็ไม่เคยพบกับพล.ต.อีแวนซ์ ผู้บัญชาการกองทัพอังกฤษเลย อันที่จริงตราบจนถึงเวลานั้นได้มีการปรึกษาหารือกันว่าข้าพเจ้าควรไปเยี่ยมคารวะผู้บัญชาการกองทัพอังกฤษหรือไม่ แต่ก็คิดว่าไม่มีความจำเป็นใดๆที่ต้องเข้าไปเยี่ยมทักทายตามมารยาท เพราะว่าฝ่ายเราเป็นฝ่ายยอมจำนน ถ้ามีเรื่องจำเป็นแล้วอีกฝ่ายหนึ่งคงเรียกตัวเราไปเอง ฉะนั้นไม่มีความจำเป็นต้องอุทสาหะหาทางไปพบกับเขา ในประการหลังสุดนี้เป็นความเห็นพ้องต้องกันของฝ่ายข้าพเจ้า

คราวนี้มีคำสั่งมา ข้าพเจ้าจึงได้พบกับ พล.ต.อีแวนซ์ ข้าพเจ้าเองในตอนนั้นมีทั้งเรื่องที่จะไปขอบคุณเขาและมีเรื่องที่ต้องไปขอร้องเขาหลายเรื่องด้วยกัน นอกจากนี้ก็ยังมีความประสงค์จะทราบ บุคลิกของเขาด้วย ดังนั้นเมื่อได้รับคำสั่งแล้วจึงได้ใจจดใจจ่อรออยู่จนถึงวันนัดหมาย

ในวันนั้น ข้าพเจ้าพร้อมกับหัวหน้าเสนาธิการฮานายาได้ไปรายงานตัวที่กองทัพอังกฤษ หลังจากถูกตรวจค้นแล้ว ได้รับเชิญให้เข้าไปในห้องของ พล.ต.อีแวนซ์ ภาพที่ได้พบไม่เหมือนกับข่าวที่ได้รับมาว่าเขาเป็นนักรบ หากแต่เป็นสุภาพบุรุษ มีความสุขุม หนักแน่น

และจิตใจเข้มแข็ง ข้าพเจ้าเริ่มทักทายโดยมารยาทว่า “ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบคุณแทนทหารญี่ปุ่นทั้งหมดที่ท่านได้ให้ความกรุณามาจนถึงปัจจุบันนี้” ท่านผู้บัญชาการทักทายแล้วกล่าวว่า “ข้าพเจ้าได้ออกคำสั่งไปแล้วสำหรับวันพรุ่งนี้ เรื่องในรายละเอียดต่างๆ จะให้หัวหน้าเสนาธิการอธิบายให้นายทหารติดต่อบทบาทต่อไป” เขาพูดสั้นๆ เพียงแค่นั้นทำให้จิตใจของข้าพเจ้าผ่องทันทัน ในช่วงเวลานั้นใช้เวลาอย่างรวดเร็วมาก เสนาธิการทหารของกองทัพอังกฤษได้แจ้งให้ทราบว่าเป็นวันที่ 10 มกราคม จะจัดให้มีพิธีมอบดาบประจำตำแหน่ง และได้อธิบายกำหนดการต่างๆโดยละเอียด

วันที่ 10 มกราคม นายพล 20 กว่าคนมาประชุมที่กองบัญชาการจัดการยุติสงครามกันก่อน เสร็จแล้วจึงเดินทางไปที่ที่ประกอบพิธี (เป็นอาคารราชการของไทย แต่ที่นั่นไม่มีคนไทยอยู่เลย) การเดินทางไปโดยรถยนต์นั้น มีนายทหารอังกฤษนั่งคุมไปด้วยทุกคน เมื่อไปถึงสถานที่นั้นแล้ว จึงได้ดำเนินการทางพิธีต่างๆ อย่างสง่างามคล้ายกับที่ทำกันที่สิงคโปร์ ยกเว้นแต่ว่าที่นี้ไม่มีคนจีนโพ้นทะเลแห่มาดูกัน พิธีครั้งนี้จึงเป็นการจัดทำตามแบบพิธีการของสุภาพบุรุษระหว่างฝ่ายอังกฤษกับญี่ปุ่น นอกจากนี้ที่นี้พวกข้าพเจ้าได้รับอนุญาตให้ติดดาบประจำตัวเหมือนปกติด้วย เมื่อข้าพเจ้าเดินมาถึงต่อหน้า พล.ต.อีแวนซ์แล้ว ข้าพเจ้าจึงยื่นดาบให้ พิธีคราวนี้ทำให้ดูมีความรู้สึกว่าได้ให้ดาบเพราะว่าแพ้สงคราม แต่เป็นการให้เหมือนกับเป็นของที่ระลึกมากกว่า กล่าวคือ เมื่อจัดการให้สงครามยุติลงได้ด้วยความอดกลั้นและบริสุทธิ์ใจตามคำบัญชาของสมเด็จพระจักรพรรดิผู้เป็นจอมทัพสูงสุดของญี่ปุ่นแล้ว ก็ได้มอบดาบซามูไรที่นำติดตัวมาให้ไว้เป็นของที่ระลึก

ขณะนั้น ข้าพเจ้ามีความเคารพ พล.ต.อีแวนซ์อยู่ในใจว่า

ได้อนุญาตให้ข้าพเจ้าและนายทหารทุกคนติดดาบเหมือนปกติจนถึงวันนั้น
ข้อนี้เป็นทำที่ของนายทหารที่ผ่านการรบมาอย่างโชกโชนและเป็นประ
สพการณ์โดยตรงของเขาอย่างแท้จริง ข้าพเจ้าได้มอบดาบโบราณเล่ม
ใหญ่ชื่อว่าบิเซน โอซาฟูเนะแต่ พล.ต.อีแวนซ์

ให้การเพื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม

การปราบปรามพวกลัทธิชาตินิยม

เดือนมกราคมผ่านไปก็มาถึงเดือนกุมภาพันธ์ จนแล้วจนเล่าก็ ยังไม่มีคำสั่งเรียกตัวข้าพเจ้าในฐานะเป็นอาชญากรสงครามกลับไปขึ้น ศาลทหารพิเศษที่โตเกียว ในช่วงเวลานั้น (ปี พ.ศ. 2489) ภายใน วงการการเมืองของไทยมีมรสุมที่จะขับไล่พวกลัทธิชาตินิยมออกไป กองทหารสัมพันธมิตรเข้ามาในประเทศไทย คณะรัฐมนตรีชุดนายควง อภัยวงศ์ลาออกทั้งคณะ อัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา คือ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งเป็นหัวหน้าใหญ่เสรีไทยเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีแทน เมื่อเขาจัดตั้งคณะรัฐมนตรีเรียบร้อยแล้ว เขาได้เปลี่ยน ชื่อประเทศจากไทยไปเป็นสยามเหมือนเดิม และเริ่มปราบปรามพวก ลัทธิชาตินิยมในสมัยรัฐบาลพิบูลสงคราม เขาไม่ปล่อยให้พวกจอมพล ป.พิบูลสงครามอยู่อย่างสงบในวงนอกราชการ คือเขาได้มีคำสั่งจับกุม จอมพล ป.พิบูลสงครามในทันที รวมทั้งจับกุม พล.อ.มังกร พรหมโยธี เอกอัครราชทูตวิจิตร วิจิตรวาทการ อดีตรัฐมนตรีเศรษฐกิจพระสาร สาสน์พลชั้น นายสังข์ พัทธโนทัย ทั้งหมดถูกกล่าวหาว่าเป็น

อาชญากรรมสงคราม

ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเมื่อตอนสิ้นเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2489 ผู้พิพากษาศาลฎีกาคือพระมณูภาณวิมลศาสตร์ได้ลาออกจากตำแหน่งราชการและได้มาเป็นทนายความแก่ต่างให้กับจอมพล ป.พิบูลสงคราม หลังจากนั้นต่อมาอีกไม่นาน จอมพลป.พิบูลสงครามได้ติดต่อผ่านสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นอย่างไม่เป็นทางการขอให้ผู้บัญชาการนากรมุระมาเป็นพยานให้ด้วย ข้าพเจ้าตอบว่ายินดีที่จะเป็นพยานให้ แต่ต้องขออนุญาตผู้บัญชาการกองทัพอังกฤษก่อน ต่อมาอีกสองสามวันได้รับคำตอบจากผู้บัญชาการกองทัพอังกฤษว่าไม่ขัดข้อง ดังนั้นในวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2489 กำหนดว่าเป็นวันให้การ วันนั้นข้าพเจ้าไปรายงานตัวที่ห้องข่าวสารของกองทัพอังกฤษและให้ปากคำกับพระมณูภาณวิมลศาสตร์ซึ่งมีอดีตเป็นผู้พิพากษาศาลฎีกาและปัจจุบันเป็นทนายความของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ทั้งนี้มีนายทหารอังกฤษนั่งฟังอยู่ด้วย

เขากล่าวว่า “จอมพล ป.พิบูลสงครามได้เข้าร่วมกับญี่ปุ่นบุกเข้าไปในพม่าผ่านรัฐฉาน ข้อนี้อาศัยสถานการณ์ความเป็นจริงในขณะนั้นอย่างไร”

ตอบว่า “เรื่องนี้ไม่เป็นความจริง กองทหารไทยเข้าไปรักษาภาคเหนือของรัฐฉานด้วยกำลังเพียงเล็กน้อยเป็นการเรียกร้องของกองทัพญี่ปุ่น กองทหารไทยไม่เคยบุกเข้าไปในประเทศจีนและประเทศพม่าด้วยตนเอง ความต้องการของกองทัพญี่ปุ่นในขณะนั้นคือต้องการให้กองทัพไทยปฏิบัติ อย่างแข็งขันต่อรัฐบาลจุงกิง ข้อนี้อเป็นเรื่องธรรมดา แต่กองทัพไทยไม่เคยข้ามชายแดนไปเลย”

ถามว่า “เหตุการณ์ที่ระนองเป็นอย่างไรบ้าง”

ตอบว่า “เหตุการณ์นั้นเป็นเรื่องเคราะห์ร้ายที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันเกิดขึ้นในช่วงของการเปลี่ยนรัฐบาลจากจอมพล ป. พิบูล สงครามมาเป็นนายควง อภัยวงศ์ และกองกำลังส่วนหนึ่ง ซึ่งสังกัดกองทัพมาลาญของญี่ปุ่น กองกำลังนั้นอยู่ติดกับ กองทัพของข้าพเจ้าซึ่งไม่ทราบสถานการณ์อย่างแน่ชัดใน ขณะนั้นเป็นผู้ก่อเหตุการณ์ขึ้น เป็นการปฏิบัติที่ผิดพลาดและน่าเสียใจอย่างมากในตอนนั้นข้าพเจ้าในฐานะเป็นตัวแทนของ พล.ท.อิชิคุระ ผู้บัญชาการกองทัพมาลาญ ได้กล่าวขอขมาต่อฝ่ายไทย และเป็นผู้นำคำขอภัยของรัฐมนตรีกลาโหม หัวหน้าเสนาธิการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการกองทัพใหญ่จอมพลเทระอุจิ ไปมอบให้กับ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีควง และ รัฐมนตรีกลาโหม พล.ร.อ.สินธุ์ เรื่องนี้ไม่เกี่ยวข้องกับจอมพล ป. พิบูลสงครามเลย”

ถามว่า “จอมพล ป.พิบูลสงครามให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่และสม่ำเสมอกับฝ่ายญี่ปุ่นหรือไม่”

ตอบว่า “ประเทศญี่ปุ่นและไทยเป็นสัมพันธมิตรกัน จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นนายกรัฐมนตรีและเป็นนักการเมืองที่น่านับถือยกย่อง ท่านได้ให้ความร่วมมือตามการเรียกร้องของทหารญี่ปุ่นภายในของเขตที่จำเป็นตามหลักของสัมพันธมิตร ท่านได้แสดงให้เห็นอย่างองอาจว่าจะไม่ปฏิบัติเรื่องใดๆที่กระทบกระเทือนต่อเอกราชและศักดิ์ศรีของประเทศไทย”

ถามว่า “ถ้าเช่นนั้น มีอะไรเป็นตัวอย่างบ้าง”

ตอบว่า “เรื่องเอกอัครราชทูตทสึโบกามิขอร้องให้เขาไปเข้าร่วมประชุมวงศ์พิบูลย์มหาเอเซียบูรพาถึง 3-4 ครั้ง ข้าพเจ้าไปพร้อมกับเอกอัครราชทูตด้วยอีก 2 ครั้ง แต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ตอบปฏิเสธอย่างสิ้นเชิง”

ถามว่า “มีตัวอย่างอื่นๆอีกหรือไม่”

ตอบว่า “จอมพล ป.พิบูลสงครามตัดสินใจย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่เพชรบูรณ์เมื่อพิจารณาสถานการณ์ทั่วไปของสงครามมหาเอเซียบูรพาแล้ว การเริ่มสร้างเมืองหลวงใหม่ เป็นการขัดกับข้อเรียกร้องของฝ่ายญี่ปุ่นในขณะนั้น ซึ่งต้องการวัสดุก่อสร้างจำนวนมากเพื่อไปสร้างและซ่อมถนน ท่านไม่ได้ให้ความร่วมมือกับฝ่ายญี่ปุ่นอย่างแข็งขันเลย คือไม่ได้ยุติการ ก่อสร้างเมืองหลวงแห่งใหม่ ข้าพเจ้าสามารถบอกเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจน และมีความเชื่อมั่นในข้อเท็จจริงที่ว่า

ข้อที่หนึ่ง การที่จอมพล ป.พิบูลสงครามเข้าร่วมเป็นสัมพันธมิตรกับญี่ปุ่นเพราะว่าท่านรักเมืองไทยท่านพยายามรักษาเอกราชของไทยและท่านไม่มีเจตนาที่จะสู้รบกับฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ

ข้อที่สอง จอมพล ป.พิบูลสงครามให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกองทัพญี่ปุ่นนั้นเฉพาะภายในขอบเขตหน้าที่ซึ่งต้องปฏิบัติในฐานะเป็นกองทัพสัมพันธมิตร และเพื่อป้องกันไม่ให้ทหารญี่ปุ่นปฏิบัติแบบที่อยู่ในประเทศอินโดจีน-ฝรั่งเศส ข้อนี้ขึ้นกับความสามารถของจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นสำคัญ นี่คือการตัดสินใจอย่างแน่วแน่และเป็นการปฏิบัติของผู้ที่รักชาติ ท่านเป็นบุคคลที่คนไทยน่าจะรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณ สรุปแล้วจอมพล ป.บูลสงครามเป็นผู้รักชาติอันดับหนึ่งของเมืองไทย และต้องมารับเคราะห์กรรมถูกนินทาว่าร้ายจากฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษโดยลำพังเพียงคนเดียว ท่านไม่สู้รบกับกองทัพญี่ปุ่นเพื่อช่วยรักษาสภาพประเทศไทยไม่ให้ถูกเผาทำลายสามารถรักษาเอกราชของไทยมาได้จนถึงทุกวันนี้ท่านเป็นปูชนียบุคคลและเป็นผู้ที่สามารถรู้แนวโน้มของสถานการณ์ เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อรักษาเอกราชของไทย”

การให้ปากคำของข้าพเจ้ามีเพียงเท่านี้ ข้าพเจ้าจับมือกับพระ

การให้ปากคำของข้าพเจ้ามีเพียงเท่านี้ ข้าพเจ้าจับมือกับพระมณูภาณอย่างหนักแน่น และท่านได้ลากลับไป หลังจากนั้นอีกไม่นาน ศาลฎีกาได้มีคำตัดสินว่าการพิจารณาคดีอาชญากรรมสงครามนั้นขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทย จอมพล ป.พิบูลสงครามและคณะทุกคนได้รับการปลดปล่อย และพวกข้าพเจ้าได้ฉลองและดื่มสุราแสดงความยินดีกับพวกเขาในครั้งนั้นด้วย

บทที่ 35

ประตูลู่ซูกาโมะ

ไอแอมซอรี

วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2489 ได้รับคำสั่งจาก พล.ต.บราวสกีล ผู้บัญชาการกองทัพอังกฤษซึ่งเข้ามาตำแหน่งแทน พล.ต.อีแวนซ์ว่า ในเวลาสิบโมงเช้าของวันที่ 31 มีนาคม มีคำสั่งให้เดินทางกลับประเทศ ญี่ปุ่น ดังนั้นจึงให้นายพลนาทามูระ, ซาโตะ และโอฮาระ มารายงาน ตัวที่กองบัญชาการกองทัพอังกฤษเพื่อรับคำสั่งส่งตัวกลับญี่ปุ่น

วันนั้นพวกข้าพเจ้าไปรายงานตัวที่กองทัพอังกฤษตรงตามเวลา ได้พบกับผู้บัญชาการและเขามีคำสั่งอย่างเป็นทางการว่า ในขณะที่การรวบรวมกองทัพญี่ปุ่นกำลังก้าวหน้าไปได้ด้วยดี การส่งทหารญี่ปุ่นกลับประเทศญี่ปุ่นจึงรวดเร็วที่คาดคิดไว้ คือ ตั้งแต่เดือนหน้าและคงไม่ช้าไปกว่าเดือนพฤษภาคม เราคาดการณ์ได้อย่างแน่นอนว่าจะเริ่มลงมือปฏิบัติการนี้ได้ บัดนี้จึงขอแต่งตั้งให้ พล.ต.โอฮาระเป็นผู้บัญชาการทั่วไปในการอำนวยความสะดวกส่งทหารญี่ปุ่นกลับประเทศ และผลขอโทษด้วย-ไอ แอม ซอรี-คำนี้ยังคงอยู่ในความจำส่วนลึก

ของข้าพเจ้า ผู้บัญชาการนากรมุระกับผู้บัญชาการกองพลซาโตะ ตั้งแต่บัดนี้ต้องถูกควบคุมตัว ข้าพเจ้ารู้สึกทันทีว่ามั่นคงถึงเวลาแล้ว และข้าพเจ้าไม่มีความรู้สึกอย่างอื่นอีกเลย ข้าพเจ้ากล่าวว่า

“ภายใต้การนำของผู้บัญชาการกองทัพอังกฤษ ลูกน้องของข้าพเจ้าสามารถกลับประเทศญี่ปุ่นได้โดยเร็วนั้น อันนี้เป็นความขอบคุณจากใจของข้าพเจ้าอย่างสูงสุดทีเดียว และตั้งแต่นี้ไปขอได้โปรดช่วยให้คำชี้แนะต่อไปด้วย จึงได้เตรียมชุดทหารใหม่เก็บไว้อยู่ที่ห้องพัก ดังนั้นข้าพเจ้าจึงขออนุญาตจากท่านให้ ข้าพเจ้ากลับไปเปลี่ยนเสื้อผ้าก่อนเข้าห้องขังด้วย”

ผู้บัญชาการกองทัพอังกฤษตอบว่า “ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งจากผู้บัญชาการสูงสุดเมธาต์เบตตันว่าให้ปฏิบัติทันที ดังนั้นข้าพเจ้าจึงไม่มีอำนาจอนุญาตได้ตามคำขอของท่าน” ถัดมา พล.ต.โอฮาระได้กล่าวขึ้นว่า “ในกองทัพของข้าพเจ้ามีผู้อื่นที่อาวุโสกว่าข้าพเจ้า มีทั้งหัวหน้าเสนาธิการและทางฝ่ายกองกำลังก็มี พล.ท.คาตามุระ เขาเป็นผู้บัญชาการอยู่ในกองทัพ ผู้ที่มีอาวุโสกว่าควรได้รับตำแหน่งต่อจากผู้บัญชาการนากรมุระ อันนี้เป็นขนบธรรมเนียมของทหารญี่ปุ่น จึงขอให้เปลี่ยนตัวบุคคลเสียใหม่ด้วย” คำขอนี้ทางฝ่ายอังกฤษก็ไม่อนุญาต ผู้บัญชาการนำตัวข้าพเจ้ากับซาโตะออกไปจากห้องหัวหน้าเสนาธิการ กองทัพอังกฤษกล่าวพลบใจข้าพเจ้าว่า “ความต้องการของท่านนั้นจะพยายามให้เป็นจริงให้ได้ในภายหน้า”

ผลงานของหัวหน้าเสนาธิการฮานายา

หลังจากบ่ายโมงไปเล็กน้อย ภายในวันเดียวกันนั่นเอง ข้าพเจ้า

กับ พล.ท.ซาโตะก็ถูกขังอยู่ในเรือนจำบางขวาง ที่นั่นมีลูกน้อง 700 กว่าคนถูกขังอยู่แล้ว มีทั้งนายทหารและพลทหารซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับสารวัตรทหาร การควบคุมเชลยศึก และองค์การฮิการิ

หัวหน้าเสนาธิการฮานายาได้มาเยี่ยมข้าพเจ้ากับ พล.ท.ซาโตะ ในค่ำของวันนั้น และได้รายงานว่หลังจากที่ พล.ต.โอฮาระเดินทางกลับไปรายงานที่กองบัญชาการ ก็ได้เริ่มการเจรจาชี้แจงให้หัวหน้าเสนาธิการกองทัพอังกฤษทราบถึงขนบธรรมเนียมของทหารญี่ปุ่นในทันที และได้ยื่นคำขอให้แต่งตั้ง พล.ท.คาตามูระผู้บัญชาการกองทัพที่ 15 เป็น ผู้รักษาการผู้บัญชาการกองทัพภาคที่ 18 แต่เขาก็ไม่อนุญาตอีก สุดท้ายตกลงกันได้ว่าในช่วงที่ผู้บัญชาการนาคามูระไม่อยู่ในกองบัญชาการ แต่ยังคงอยู่ภายในประเทศไทยนั้น ให้หัวหน้าเสนาธิการฮานายาออกคำสั่งต่างๆ ต่อกองกำลังที่อยู่ใต้การบัญชาของกองทัพภาคที่ 18 และให้ปฏิบัติหน้าที่ในกองบัญชาการกองทัพภาคที่ 18 ในนามของ พล.ท.นาคามูระ ตามคำสั่งของผู้บัญชาการกองทัพอังกฤษภายในขอบเขตและข้อบังคับต่างๆที่ระบุไว้อีกทีหนึ่ง

ข้าพเจ้าทวนระลึกดูแล้ว รู้สึกขอบคุณ พล.ท.ฮานายา ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ต่างๆแทนข้าพเจ้าเป็นอย่างดีและโดยวิธีการนี้กองทัพญี่ปุ่นกับกองทัพอังกฤษจึงสามารถควบคุมกองกำลัง 1 แสน 1 หมื่นคนที่มาจากหลายทิศหลายทางและหลายสายการบังคับบัญชาได้ โดยไม่มีเหตุการณ์ที่ไม่ดีไม่งามเกิดขึ้นเลย จนกระทั่งวาระสุดท้าย

วันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2489 กองบัญชาการนิปปอฟซึ่งรับผิดชอบด้านการขนส่งทหารญี่ปุ่นกลับประเทศได้ถูกจัดตั้งขึ้น และ พล.ต.เรโซ โอฮาระได้รับแต่งตั้งเป็นผู้บัญชาการตามที่ พล.ต.บราว

สก็ลได้พบกับข้าพเจ้าไว้ ในช่วงระยะเวลาจนถึงวันที่ 28 ตุลาคม มีการจัดส่งทหารและพลเมืองญี่ปุ่นกลับประเทศได้รวม 1 แสน 1 หมื่น 2 พันคน ข้อนี้เป็นผลงานซึ่งน่าจะเขียนไว้เป็นฉากพิเศษในวาระสุดท้ายของสงครามมหาเอเชียบูรพา

“ลึบแป” พันภัย

ชีวิตในเรือนจำบางขวางประมาณครึ่งเดือนคือระหว่างวันที่ 31 มีนาคมจนถึง 16 เมษายน พ.ศ. 2489 นั้น ข้าพเจ้าได้ยินจากเพื่อนนายทหารทั้งที่อาวุโสกว่าและรุ่นราวคราวเดียวกันในภายหลังรู้ว่าต่างกันอย่างฟ้ากับดินเมื่อเปรียบกับเรือนจำที่สิงคโปร์ กล่าวคือเมื่อข้าพเจ้ากับคุณซาโตะได้เดินทางออกจากกรุงเทพฯโดยเครื่องบินปี 29 ของบริษัทแพนแอมเมื่อวันที่ 16 เมษายนและถูกส่งมาถึงประเทศญี่ปุ่นแล้ว ต่อมาอีกไม่นาน พล.อ.อิตากากิ, พล.อ.คิมูระ, พล.ท.โทชิมะ และพล.ท.นาคาโนะ ซึ่งพวกเขาถูกขังที่เรือนจำซึ่งที่สิงคโปร์มาก่อนและมาพักถูกขังที่เรือนจำบางขวางระยะสั้นก่อนถูกส่งตัวไปประเทศญี่ปุ่น เมื่อนั้นพวกเขาทั้งสี่ได้ทราบว่ามีปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังแม้ทำตามประเพณีก็ไม่อาจเปรียบเทียบได้กับที่ได้รับจากขังจี พวกเขารู้สึกว่าได้มาอยู่ในสวรรค์ หนึ่งในสี่คือคุณนาคาโนะถึงกับกล่าวกับข้าพเจ้าอย่างเปิดอกที่ชูกาโมะดังกล่าวข้างต้น ทหารญี่ปุ่นที่อยู่ภายในประเทศไทยนั้นโชคดีกว่าที่อื่นมาก แม้กระทั่งชีวิตความเป็นอยู่ในเรือนจำก็ดีกว่ามากด้วย ภายในเรือนจำนั้นข้าพเจ้าได้รับความสะดวกต่างๆ จากทหารอินเดีย เพราะข้าพเจ้าเป็นเพื่อนกับจันทร์โบส อย่างเช่นข้าพเจ้าได้รับอนุญาตให้นำพู่กันกับหมึกและแท่งฝนหมึก ซึ่งข้าพเจ้าใช้อยู่เป็นประจำเข้าไปในห้องขังได้ นอกจากนี้ยังมีกระเป๋าสีเครื่องเขียนที่ข้าพเจ้ารัก มีสมุดกระดาดญี่ปุ่น และกระดาดเขียนแบบญี่ปุ่น

จำนวนมาก เพียงพอให้ข้าพเจ้าเขียนบันทึกต่างๆไปได้สักหนึ่งปี ในวันเกิดของข้าพเจ้าคือวันที่ 11 เมษายน ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีชีวิตอยู่ในเรือนจำ ข้าพเจ้าได้เขียนภาพปรมาจารย์พระนิจิเรนผู้มีความศักดิ์สิทธิ์ ข้าพเจ้าเขียนโดยใช้กระดาษไป 10 กว่าใบ และได้มอบให้กับคนที่ใกล้ชิด

เครื่องบินปี 29 ซึ่งรับผู้ถูกกล่าวหาเป็นอาชญากรสงครามระดับเอเพิ่มไปอีกสองคนบนเครื่อง นั้นมีร้อยโทแรมบาสันและนายสิบอีกคนหนึ่งคน พวกเขามาจากโตเกียวเพื่อมารับพวกเราโดยเฉพาะ พวกเราสองคนไม่ได้พูดอะไรกันเลย แต่ในใจนั้นคิดเรื่องอะไรต่างๆเป็นอันมาก เครื่องบินนี้แวะจอดที่มะนิลา โอกินาวา คาโนยะ (จังหวัดคาโกชิม่า) ถึงสนามบินอัตสูกิ (โตเกียว) ในตอนเช้าของวันที่ 26 เมษายน

เมื่อออกจากสนามบินอัตสูกิ ได้นั่งรถโดยสารคันใหญ่ของกองทัพสหรัฐอเมริกา ท้องฟ้าที่ดูเหมือนกำลังร้องไห้ นั้น มีฝนตกปรอยๆ แดดฮิรัตสูกะ ฝนที่ตกลงมาดูคล้ายเป็นน้ำตา ข้าพเจ้าได้เห็นสภาพของโตเกียวที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วก็นึกถึงภาพที่เห็นเมื่อสี่ปีก่อน ข้าพเจ้าได้เดินทางถึงอาคารโมรินากะ แคนดี้ที่ฮิบิยะในเวลาประมาณ 11.00 น. ตอนเช้า ในที่นี้ข้าพเจ้าขอเล่าเพิ่มเติมเกี่ยวกับนายร้อยโทแรมบาสันที่เดินทางมากับข้าพเจ้า คุณซาโตะได้พูดกับข้าพเจ้าอย่างสั้นๆ แต่อธิบายได้ดีเกี่ยวกับตัวนายร้อยโทคนนั้นว่า “นับตั้งแต่ข้าพเจ้าได้รับราชการทหารมานี้ ข้าพเจ้ามีทหารคนสนิทมาหลายคน แต่ไม่เคยมีคนที่เหมาะสมและรู้ใจขนาดร้อยโทแรมบาสันนี้เลย” ที่จริงเขามีความเหมาะสมที่จะได้รับคำยกย่องมากขนาดนั้น แต่เขาก็ได้จากพวกข้าพเจ้าไปเมื่อเขาเสร็จภาระหน้าที่ หลังจากนั้นพวกข้าพเจ้าก็ไม่มีใครจัดหาอาหารกลางวันให้รับประทาน ซึ่งคิดให้ดูแล้วก็ไม่อยู่ในฐานะที่

จะกล่าวแบบนี้ได้ เมื่อยามที่ได้เห็นสภาพที่น่าเศร้าใจของปิตุภูมิของตนเอง ข้าพเจ้านึกถึงคำสอนของพุทธ ศาสนาที่ว่า “ถ้าไม่ทำงานวันใดก็ไม่มีการกินในวันนั้น”

เมื่อลงจากรถคันใหญ่ก็เปลี่ยนมานั่งรถจีบ และถูกขังที่ชุกาโมะ ในตอนเย็นของวันเดียวกันนั้น ลักษณะของห้องขังเป็นห้องขังเดี่ยว คุณซาโตะอยู่ห้องเบอร์ 16 และข้าพเจ้าอยู่เว้นไปหนึ่งห้องเป็นห้องเบอร์ที่ 18 ข้าพเจ้าเคยเป็นผู้บัญชาการกองทัพอากาศที่ 18 ข้าพเจ้าคิดว่าสามารถ “พ้นภัย-ที่อะปะซึ่งเท่ากับเลขที่ 18”²² ไปได้ คิดอย่างนี้จิตใจจึงคลายความวิตกกังวลไปได้มาก

หลังจากที่จิตใจของข้าพเจ้าได้สงบลงสักระยะหนึ่ง ก็มีเรื่องที่น่าสนใจอยู่มากในที่ชุกาโมะนั้น คือ เป็นเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ถูกกล่าวหาเป็นอาชญากรสงครามซึ่งถูกประกาศในเวลาเดียวกับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเองอยากเห็นหน้าท่านโตโจ ซึ่งมีคำสั่งอย่างไม่เป็นทางการให้ข้าพเจ้าไปประจำการที่เมืองไทยในวันปีใหม่ของปี พ.ศ. 2486 อย่างน้อยก็สักครั้งหนึ่งแต่ก็ยังไม่มีโอกาสเลย ข้าพเจ้าได้ข่าวจากคุณอิโตะว่ามีสนามออกกำลังกายของบุคคลที่ถูกฟ้องศาลไปแล้วในข้อหาเป็นอาชญากรสงครามระดับเอ สนามนั้นสามารถมองเห็นได้จากหน้าต่างเล็กติดกับห้องน้ำ และโดยวิธีนี้ข้าพเจ้าแลเห็นภาพคนอาวุโสนับตั้งแต่ท่านโตโจลงมาได้ ในตอนนั้นข้าพเจ้าได้จ้องมองดูหน้าเขาเป็นเวลานาน ก็เกิดมีความรู้สึกให้ต้องหวนระลึกถึงเหตุการณ์หลายสิ่งหลายอย่างที่ผ่านมา และจิตใจก็มีความเศร้าหมอง ในฤดูร้อนของปีนั้นนับว่าร้อนมากในระยะเวลาหลายปีของช่วงเวลานั้น แต่สำหรับข้าพเจ้าซึ่งเคยชินมาแล้วเพราะเคยอยู่ในเขตร้อนทางทิศใต้ ไม่มีความรู้สึกเดือดร้อนอะไรเลย และผ่านไปจนถึงเวลาบ่ายสามโมงของ

วันที่ 12 กันยายน พ.ศ.2489 ข้าพเจ้าได้รับคำพิพากษาที่น่าดีใจว่า ให้ปลดปล่อยตัวไปได้โดยไม่มีเงื่อนไข ข้าพเจ้า สามารถ “พ้นภัย (ที่อุปปะ)” จากเรือนจำซูกาโมะดงที่ข้าพเจ้าเคยฝึกฝนไว้” และในวันนั้น เป็นวันเดียวกันกับวันที่พระปรมาจารย์นิจิเรน “พ้นภัย(ที่อุปปะ)” ที่ยูอิกะฮาม่าซึ่งคนที่นับถือศาสนาพุทธนิกายนี้จะลืมไม่ได้

ข้าพเจ้าไปราชการที่เมืองไทยด้วยจิตใจของคนที่นับถือศาสนาพุทธ และได้เดินทางกลับบ้านเกิดได้ในวันที่มีความหมายทางศาสนาพุทธ ข้าพเจ้าตั้งรูปศักดิ์สิทธิ์ของพระปรมาจารย์นิจิเรนไว้ที่หิ้งบูชา และ อาราธนาว่าขอให้วิญญาณของทหารญี่ปุ่น 2 ล้าน 5 แสนคนไปสู่ สุขคติภพด้วยเทอญ โดยกล่าวบทสวดว่า “นัม เมียว โย เรน เกะ เกียว”

ภาคผนวก

“ถึงชาวไทยทุกท่าน”

วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2498 จากอาเคโตะ นากามูระ

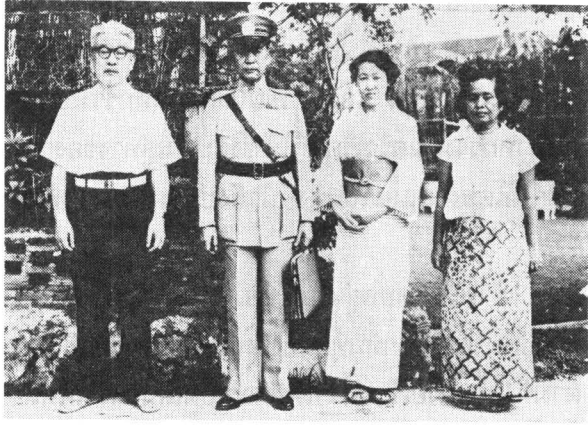
ชาวไทยที่เคารพรักทุกท่าน สบายดีหรือเปล่าครับ ถัดฝนกำลังจะผ่านไป ในท้องทุ่งนาอันกว้างใหญ่ไพศาลมีข้าวที่ชาวญี่ปุ่นใช้บริโภคอยู่นั้น บัดนี้คงมีข้าวเต็มรวงอยู่เต็มท้องทุ่งดูสวยงามมาก ข้าพเจ้ากำลังพูดผ่านวิทยุระหว่างประเทศเป็นเวลา 5 นาทีต่อไปนี้ รู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มาสนทนากับท่าน เกียรติที่ได้รับนี้มาจากการคุ้มครองของพระพุทธเจ้า อย่างที่ท่านคงทราบอยู่แล้วว่า ข้าพเจ้าได้มีโอกาสกลับไปเยี่ยมประเทศของท่านหลังจากที่สงครามยุติมาแล้วสิบปีคือเมื่อเดือนมิถุนายนปีนี้เอง โดยได้รับเชิญอย่างเป็นทางการ มีเวลาอยู่ในกรุงเทพฯ รวม 3 สัปดาห์ การได้รับการต้อนรับจากท่านนั้นเป็นเรื่องที่น่ายินดีและระลึกถึงอยู่เสมอมีรู้สึกไปตลอดชีวิต เป็นทั้งเกียรติและความดีใจอย่างใหญ่หลวง ปี พ.ศ.2498 นี้ไม่ใช่เฉพาะแต่ตัวข้าพเจ้าที่ลืมไม่ได้ หาก

แต่ในประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นก็เป็นปีที่ต้องจารึกไว้ด้วย กล่าวคือในเดือนเมษายนปีนี้ นายกรัฐมนตรีพิบูลสงครามและภริยาได้เดินทางรอบโลกและแวะมาประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศแรก การที่ชาวญี่ปุ่นทั้งฝ่ายราชการและเอกชนได้ทำการต้อนรับจอมพลและภริยาครั้งนี้เป็นการสร้างฐานอันมั่นคงของความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น และข้าพเจ้ารู้สึกขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

หนึ่งในช่วงเดือนมีนาคมและเมษายนนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยคือพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ได้ทรงมาเยือนประเทศญี่ปุ่น ได้ลงนามในข้อตกลงทางวัฒนธรรมญี่ปุ่น-ไทย และแก้ไขปัญหาเงินเยนพิเศษซึ่งเป็นปัญหาที่ตกค้างมาแล้วสิบปีได้ เป็นเรื่องที่น่าปลาบปลื้มใจเป็นที่สุด เป็นการกระชับความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น ให้มีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การเสียดลต่อกันซึ่งประเทศศาสนาพุทธใหญ่ทั้งสองประเทศในเอเชียได้แสดงให้เห็นปรากฏต่อสายตาชาวโลกนั้น เป็นสิ่งน่าอวดมาก ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นว่าจิตใจที่ดั่งมานั้นมีอยู่ในประชาชนของทั้งสองประเทศ ดังนั้นความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นจึงมีผลงานบริบูรณ์ทั้งในอดีตและต่อไปในอนาคต

ในเดือนกรกฎาคมปีนี้ ได้มีการต้อนรับอธิบดีกรมตำรวจ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ที่ญี่ปุ่น และได้มีการปรึกษาหารือในระหว่างบุคคลสำคัญทั้งฝ่ายรัฐบาลและเอกชนของทั้งสองประเทศ เป็นการช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และปูพื้นฐานไว้ให้อนาคตมีความรุ่งโรจน์ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายินดี

ในการไปเยี่ยมเมืองไทยของข้าพเจ้าคราวนี้ รองนายกรัฐมนตรีคือจอมพลผิน รักษาการนายกรัฐมนตรีแทนจอมพล ป.พิบูลสงคราม

ถ่ายกับพระพินิจชนคดี
11 มิถุนายน 2498

ซึ่งไปราชการต่างประเทศ ท่านได้ให้การต้อนรับข้าพเจ้า เนื่องจากการไปครั้งนี้ข้าพเจ้าเป็นนักธุรกิจ จอมพลผินในฐานะเป็นประธานบริษัท ฟันฟูเศรษฐกิจแห่งชาติ ได้เชิญประธานบริษัทและธนาคารที่มีชื่อเสียงอยู่ในประเทศไทย และตัวแทนบริษัทญี่ปุ่นประจำประเทศไทย มาร่วมงานเลี้ยงอันใหญ่โต ในงานเลี้ยงนั้นจอมพลผินได้กล่าวคำปราศรัยให้ข้าพเจ้า และในอีกด้านหนึ่ง พล.อ.สฤษดิ์ ได้ให้เวลาอันมีค่าแก่ข้าพเจ้าได้เชิญข้าพเจ้าไปร่วมงานเลี้ยงและให้กำลังใจข้าพเจ้าด้วยนั้น เป็นสิ่งทีทราบซึ่งและมีค่าหาที่เปรียบไม่ได้ หลังจากที่ข้าพเจ้าเดินทางกลับมาแล้ว ข้าพเจ้าได้ถ่ายทอดคำพูดต่างๆของท่านจอมพลออกไป และได้อธิบายความจำเป็นที่ต้องการมีค้าระหว่างประเทศระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ภายใต้เจตนาที่จะอยู่และจำเริญเติบโตไปด้วยกัน ถึงแม้ว่ากำลังของข้าพเจ้าจะมีเพียงน้อยนิด ข้าพเจ้าก็ขออุทิศตัวเอง และจะพยายามสั่งซื้อสินค้าไทยให้มากขึ้นเท่าที่จะทำได้ ตามนโยบายนี้ข้าพเจ้าคิดว่าฝ่ายญี่ปุ่นขาดแคลนอาหารหลักซึ่งสามารถสั่งพืชพันธุ์ธัญญาหารจาก

ประเทศไทยได้ ฝ่ายชาวไทยมีทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ สามารถใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และเครื่องจักรที่ขาดแคลนอยู่ได้โดยส่งไปจากประเทศญี่ปุ่น และเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม หรืออาจเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนก็ได้ ซึ่งจะเป็นช่องทางของการค้าระหว่างประเทศที่ทำได้โดยง่ายและเป็นสิ่งที่น่าพึงปรารถนามากที่สุด

ข้าพเจ้าเคยอยู่เมืองไทย 4 ปีในช่วงสงคราม ได้มีโอกาสเดินทางไปดูเมืองไทยในทุกหนทุกแห่งจึงเกิดมีความรู้สึกที่แรงกล้ามากกว่าคนอื่น ๆ ตามที่มีข่าวเมื่อเร็ว ๆ นี้ว่าได้มีการเปิดเส้นทางรถไฟสายอุดรถึงหนองคาย ขึ้นนั้น ข้าพเจ้าขอตะโกนร้องว่าไชโยและยกมือทั้งสองขึ้นด้วย เพราะวาเรื่องนี้จะทำให้ความสัมพันธ์ไทย-ลาวซึ่งมีอยู่อย่างลึกซึ้งนั้นสามารถกระชับพระราชไมตรีให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นได้ ข้าพเจ้าระลึกถึงน้ำใจของจอมพลผินที่ให้แกข้าพเจ้า ด้วยการแนะนำให้ข้าพเจ้ารู้จัก ท้าวกรและภริยา ซึ่งเป็นรัฐมนตรีพาณิชย์ของประเทศลาว ข้าพเจ้าหวังว่าในโอกาสนี้ ความสัมพันธ์ไทย-ลาวนั้นจะพัฒนายิ่งขึ้น

ข้าพเจ้าขอถือโอกาสนี้ส่งคำขอบคุณอย่างลึกซึ้งต่อชาวไทย 20 ล้านคนด้วย ในฐานะเป็นอดีตแม่ทัพ "จี" ในช่วงยุคสงคราม ตอนนั้นมีทหารญี่ปุ่นรวบรวมอยู่ในประเทศของท่านถึง 1 แสน 1 หมื่น 2 พัน คนเศษรวมกันอยู่ที่กรุงเทพฯ นครนายก นครปฐม ลำปาง เป็นต้น เมื่อถูกขังอยู่ในประเทศของท่าน พวกเราได้รับความกรุณาปรานีอย่างมาก และเมื่อเดินทางกลับประเทศญี่ปุ่นนั้น ท่านได้ให้ทั้งข้าวและน้ำตาลแก่พวกเราทุกคน เรื่องนี้เราทุกคนมีความรู้สึกขอบคุณ แม้กระทั่งทุกวันนี้ ก็อดมีน้ำตาซึมออกมาไม่ได้ ถ้ามองดูในทุกวันนี้คือหลังสงครามยุติมาแล้วสิบปี ไม่มีประเทศใดที่แสดงมิตรไมตรีต่อประเทศญี่ปุ่นผู้แพ้สงคราม มีแต่ประเทศเดียวเท่านั้นคือประเทศของท่านในโลกนี้ ข้าพเจ้าระลึกถึง

กับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
มิถุนายน 2498

กับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ทีญี่ปุ่น
28 พฤษภาคม 2502

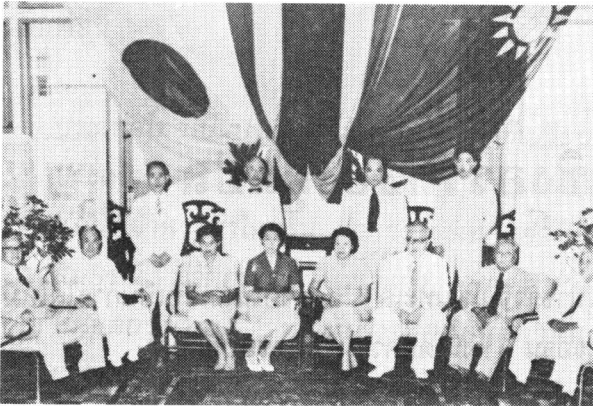
เรื่องนี้และขอล่าวแทนเพื่อนทหาร ขอแสดงความขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความสุขหาที่เปรียบไม่ได้ในโลก
ประเทศไทยนำเอาหลักคำสอนของพุทธเจ้าเป็นหลักและสิ่งยึดถือ
แม่น้ำเจ้าพระยาไหลรินอยู่กลางประเทศอย่าง มีความอุดม-
สมบูรณ์ มีวัดอรุณ วัดพระแก้ว สูงตระหง่าน อยู่ริมแม่น้ำ
ในเขตกรุงเทพฯ ทำให้ประเทศมีสันติภาพและประชาชนมี
ความสุข

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความสุขซึ่งไม่มีประเทศใดเปรียบได้
ในโลกนี้

เชิงอรรถของผู้แปล

1. ชื่อไทยของผู้นำชาวจีนโพ้นทะเล และชื่อในวงเล็บเป็นการใส่ให้มีความชัดเจนในการอ่าน ทั้งนี้โดยความรับผิดชอบผู้แปล
2. เหตุการณ์ไซโกโฮ คือ การสู้รบระหว่างทหารญี่ปุ่นกับรัสเซียที่ชายแดนระหว่างแมนจูเรียกับรัสเซียและในขณะนั้นฝ่ายญี่ปุ่นกำลังเสียเปรียบ
3. จากการตรวจสอบของผู้แปล เอกสารฝ่ายไทยและข้อมูลฝ่ายญี่ปุ่นระบุว่าวันเกิดเหตุการณ์นี้ คือวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2485 แต่ในหนังสือของนากามูระ เขาเขียนว่าเป็นวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2485
4. เมืองทันบือสยัต (Thanbyuzayat) เป็นจุดเชื่อมกับเส้นทางรถไฟสายมะละแหม่งกับเมืองเยของพม่า
5. ทั้งสองคนเป็นผู้นำรุ่นหนุ่มสมัยการปฏิรูปเมจิ มาจากจังหวัดเด็ชวกันคือโซชู (ยามากูจิ) และขึ้นมามีอำนาจเป็นอภิรัฐมนตรีสมัยจักรพรรดิเมจิ อโตะเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศญี่ปุ่น เขามีฐานอำนาจอยู่ทางสายพลเรือน และในช่วงหลังเขายอมรับระบบพรรคการเมือง เขาจัดตั้งพรรคการเมืองและเป็นหัวหน้าพรรคการเมือง ส่วนยามากาตะนั้นอาศัยฐานอำนาจทางการทหาร เขาเป็นนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นมาหลายสมัยเช่นกัน และเป็นคนสำคัญที่คัดค้านไม่ให้พรรคการเมืองขึ้นมাজัดตั้งรัฐบาล เขาทั้งสองเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในสมัยนี้

กับผู้นำคนจีน
25 มิถุนายน
2498

6. นี่เป็นจำนวนของคนญี่ปุ่น หมายความว่า ก่อนที่จะมีความสัมพันธ์กันได้นั้นคงต้องมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นธรรมดา
7. ในต้นฉบับภาษาญี่ปุ่นเขียนว่า “บุกิเตมะ” ซึ่งก็คือ บุกิต ดิมาร์ ที่มันสุดท้ายของอังกฤษในสิงคโปร์เขตนี้ฝ่ายอังกฤษมีกองพลน้อยที่ 12 และกองทัพอากาศออสเตรเลียที่ 2/29 รักษาอยู่ ในการรบวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2484 นั้นรุนแรงมาก นายพลเพอร์ซิวัลบันทิก ไว้วางใจผู้บัญชาการสูงสุด ภาคแปซิฟิกตะวันตกเฉียงใต้ได้เดินทางมาสิงคโปร์ในตอนเช้าวันที่ 10 กุมภาพันธ์ แต่ในตอนดึกนั้นเองก็ได้เดินทางกลับไป ในด้านหนึ่งดูเหมือนไม่มีความหวัง แต่คำสั่งสุดท้ายที่มีในวันนั้นคือ “ให้ทำการรักษาสิงคโปร์ไว้สุดท้าย” การรบถัดมาฝ่ายอังกฤษมีแต่ถอยร่นกระจุกตัวกัน จนกระทั่งในท้ายที่สุดต้องยอมสงบศึกในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ รายละเอียดและชื่อสถานที่ในที่นี้อ้างจากรายงานของนายพลเพอร์ซิวัล จัดพิมพ์โดยคณะประวัติศาสตร์โรงเรียนเสนาธิการทหารบก พ.ศ. 2491
8. คือสมัยสงครามกลางเมืองในญี่ปุ่น คริสต์ศตวรรษที่ 16

9. ในต้นฉบับระบุชื่อว่าเป็นขุนศิลป์ จากการตรวจสอบของผู้แปล พบว่าเป็น พ.ท.ขุนศิลป์ศรชัย(ชื่อเดิมศิลป์รัตนพิบูลชัย และตำแหน่งสุดท้ายคือ พล.ท.ศิลป์ ศิลป์ศรชัย) เป็นเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
10. องค์การอิคาริเป็นหน่วยงานหนึ่งสังกัดกองบัญชาการกองทัพใหญ่ภาคพื้นทิศใต้ มีหน้าที่ติดต่อและให้ความช่วยเหลือรัฐบาลอินเดียอิสระ หัวหน้าหน่วยนี้คือ พล.ท.อิโซตะ
11. ผู้เขียนน่าจะจำผิดเพราะในอันที่จริงแล้วเขาไม่มีสมุดบันทึกความจำครั้งแรกอยู่ในมือ ดังที่เขาได้เขียนไว้แล้วตั้งแต่ตอนต้น โดยข้อเท็จจริงแล้ววันแรกที่มีการโจมตีทางอากาศประเทศไทยคือวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2486
12. เป็นสำนวนญี่ปุ่นหมายความว่าได้ปล่อยปละละเลยให้อีกฝ่ายหนึ่งทำได้ตามใจชอบ
13. ตามเอกสารของฝ่ายไทยระบุว่าเหตุการณ์ระนองเกิดวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 แต่ในต้นฉบับของนายพลนากามูระเขียนว่าเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2487
14. ในต้นฉบับเขียนว่าเป็นปีพ.ศ. 2488 แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วระยะเวลาจะคลาดเคลื่อนไปหนึ่งปี เพราะว่าการโตดรัมเริ่มต้นในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2487
15. ต้นฉบับเขียนว่าเป็นวันที่ 10 กรกฎาคม แต่ตามบันทึกประจำวันของ พ.อ. โคนิชิ เขียนว่าเป็นวันจันทร์ที่ 9 กรกฎาคม (เรื่องนี้ตรวจสอบโดยผู้แปล)
16. ต้นฉบับเขียนยศของโคนิชิ และคิซึนามิ เป็น พันตรี แต่ที่จริงเขาทั้งสองมียศเป็นพันเอกแล้วในฝ่ายเสนาธิการของกองทัพภาคที่ 18 (ตรวจสอบโดยผู้แปล)
17. คำว่า "จี" นี้ แปลว่า ยุติธรรม ความถูกต้อง ความเป็นธรรม

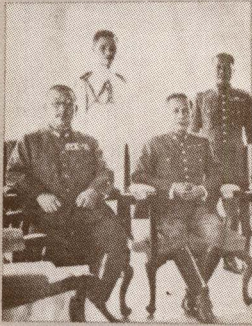
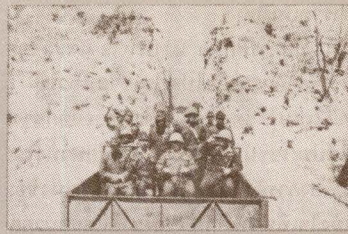
18. องค์กรอิซิดะ เป็นหน่วยสืบราชการลับของกองทัพภาคที่ 18 มี พล.ท.อิซิดะ เป็นหัวหน้า หน้าที่สำคัญคือสืบดูท่าทีและการเคลื่อนไหวของฝ่ายรัฐบาลไทยซึ่งเกี่ยวข้องกับฝ่ายญี่ปุ่น องค์กรนี้มีสองสายงานหลัก คือ *คุสุโมโตะ คิคัน* กับ *โอบะ คิคัน* โดยเฉพาะอย่างยิ่ง *คุสุโมโตะ คิคัน* นั้นได้เริ่มปฏิบัติงานตั้งแต่สิ้นปี พ.ศ. 2485 และมีผลงานอยู่มากพอสมควร

19. เรื่องโทคะชิในเรื่องคันจินโจเป็นเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่น ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 14 เรื่องมีอยู่ว่าโทคะชินั้นเป็นขุนด่านรักษา ขานเมืองเกียวโตอยู่ วันหนึ่งน้องชายของโชกุนชื่อโยชิทสึเนะได้เดินทาง ผ่านด่านออกนอกเมือง น้องชายโชกุนคนนี้มีคำสั่งประกาศไว้แล้วว่าเป็นกบฏต่อโชกุน แต่ในการเดินทางผ่านด่านนั้น ลูกน้องของโยชิทสึเนะ ซึ่งเป็นพระชื่อเบงเกะ (เป็นพระที่ใช้อาวุธจ้าว) ได้อ้างว่าขบวนการที่จะเดินทางออกนอกเมืองเป็นขบวนการนรเรียไรทำบุญ โทคะชิจึงบอกว่าหากเป็นขบวนการออกไปเรียไรทำบุญจริงก็ต้องมีคันจินโจคือหนังสือบอกเรียไรทำบุญ เบงเกะนั้นนำกระดาษเปล่าออกมาอ่านให้ฟัง ขุนด่านโทคะชินั้นมีความนับถือในความซื่อสัตย์และความจงรักภักดีที่พระเบงเกะมีต่อนายของตน จึงเปิดด่านให้พวกเขาเดินทางออกไปได้ ในที่นี้ผู้เขียนได้เปรียบ คันจินโจว่าเหมือนกับพินัยกรรมและเปรียบ พล.ต.อีแวนซ์ว่ามีน้ำใจเหมือนโทคะชิ

20. มีม้าของกองทัพญี่ปุ่นหลายร้อยตัวถูกยิงตายและฝังอยู่ที่สนามเป้า เข้าใจว่าศพยังคงถูกฝังอยู่จนถึงทุกวันนี้

21. ชูกาโมะคือคุกในเมืองโตเกียว ซึ่งใช้ขังนักโทษโดยทั่วไป รวมทั้งนักโทษข้อหาอาชญากรรมสงครามในครั้งนี้ด้วย

22. เลขที่ 18 และคำที่มีความหมายว่า “พันภัย” ในภาษาญี่ปุ่นนั้นสามารถออกเสียงให้คล้ายกันได้ว่า “ท้อปปะ”

หนังสือเรื่อง ผู้บัญชาการชาวพุทธ เป็นบันทึกความทรงจำของ อาเคโตะ นากามูระ ผู้บัญชาการกองทัพอู๋ปุ่นประจำประเทศไทยในระหว่าง สงครามโลกครั้งที่ 2 แปลโดย เอจิ มูราซึมา ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การเมืองไทย ชาวอุ๋ปุ่น และ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ อาจารย์ประจำคณะรัฐ- ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หนังสือเล่มนี้ได้ให้ข้อมูลที่สำคัญยิ่งเกี่ยวกับ การปฏิบัติการของกองทัพอู๋ปุ่นในช่วงสงครามโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีปฏิบัติ คุณค่า และอุดมคติ ของทหารอุ๋ปุ่นใน ขณะนั้น

ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและอุ๋ปุ่น งานชิ้นนี้ได้ให้ทั้ง ข้อมูลวินิจฉัย ในประเด็นที่ลึกลงไปในรายละเอียดปลีกย่อยอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งไม่ปรากฏอยู่ในเอกสารไทย และในแง่ประวัติศาสตร์การเมืองไทยแล้ว งาน ชิ้นนี้ได้ช่วยขยายภาพของความสัมพันธ์ของกลุ่มพิบูล กับ อุ๋ปุ่น ให้ชัดเจนว่า เป็นไปในรูปใด